

ƏLavə D ƏMSİMP inşaat fazası

MÜNDƏRİCAT

1	GİRİŞ.....	2
1.1	İcmal	2
1.2	Əhatə Dairəsi və Məqsədi.....	2
1.3	Ətraf Mühitin və Sosial İdarəetmə Sistemi Çərçivəsi.....	4
2	QISALTMALAR VƏ TƏRİFLƏR.....	5
3	SİYASƏT, HÜQUQİ VƏ İNZİBATİ ÇƏRÇİVƏ.....	10
3.1	TƏMÖHS Standartları və Təcrübələri	10
3.2	ŞİRKƏTİN Korporativ Tələbləri	10
3.3	Layihə üzrə Ətraf Mühit Standartları.....	12
3.4	İcazələr	12
4	TƏLİMAT SƏNƏDLƏRİ	13
5	ROLLAR VƏ CAVABDEHLİKLƏR	14
5.1	Şirkət.....	14
5.2	Podratçı	15
6	İDARƏETMƏ PLANLARININ İCMALI	19
6.1	İdarəetmə Planları.....	19
7	BƏRPA PLANI	24
7.1	Əhatə Dairəsi	24
7.2	TƏMÖHS Standartları və Təcrübələri	24
7.3	Rollar və Cavabdehliklər	25
7.4	Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması	26
7.5	Yoxlama və Monitoring	48
8	EKOLOJİ İDARƏETMƏ PLANI	50
8.1	Əhatə Dairəsi	50
8.2	TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr	50
8.3	Rollar və Cavabdehliklər	51
8.4	Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması	54
8.5	Yoxlama və Monitoring	83
9	TULLANTILARIN İDARƏ EDİLMƏSİ PLANI	86
9.1	Əhatə Dairəsi	86
9.2	TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr	86
9.3	Rollar və Cavabdehliklər	87
9.4	Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması	89
9.5	Yoxlama və Monitoring	102
10	ÇİRKƏNLƏNMƏNİN QARŞISININ ALINMASI PLANI.....	103
10.1	Əhatə Dairəsi.....	103
10.2	TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr.....	103
10.3	Rollar və Cavabdehliklər.....	105
10.4	Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması	106
10.5	Monitoring.....	130
11	RESURSLARIN İDARƏ EDİLMƏSİ PLANI.....	135
11.1	Əhatə Dairəsi.....	135
11.2	TƏMÖHS Üzrə Standartlar və Təcrübələr	135
11.3	Rollar və Cavabdehliklər.....	136
11.4	Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması	136

11.5	Yoxlama və Monitoring	144
12	TİKİNTİ DÜŞƏRGƏSİNİN İDARƏ EDİLMƏSİ PLANI	146
12.1	Əhatə Dairəsi.....	146
12.2	TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr.....	146
12.3	Rollar və Cavabdehliklər.....	146
12.4	Təsirin Qarşısının alınması və Azaldılması	147
12.5	Monitoring və Yoxlama	150
13	İNFRASTRUKTUR VƏ XİDMƏTLƏRİN İDARƏ EDİLMƏSİ PLANI	151
13.1	Əhatə Dairəsi.....	151
13.2	TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr.....	151
13.3	Rollar və Cavabdehliklər.....	151
13.4	Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması	152
13.5	Yoxlama və Monitoring	157
14	İCMANIN SAĞLAMLIQ, ƏMƏYİN TƏHLÜKƏSİZLİYİ VƏ TƏHLÜKƏSİZLİK PLANİ 159	
14.1	Əhatə Dairəsi.....	159
14.2	TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr.....	159
14.3	Rollar və Cavabdehliklər.....	160
14.4	Təsirin Qarşısının alınması və Azaldılması	160
14.5	Yoxlama və Monitoring	165
15	İCMALARLA ƏLAQƏ PLANI.....	167
15.1	Əhatə Dairəsi.....	167
15.2	TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr.....	167
15.3	Rollar və Cavabdehliklər.....	168
15.4	Təsirin Qarşısının alınması və Azaldılması	169
15.5	Yoxlama və Monitoring	174
16	YERLİ İŞƏGÖTÜRMƏ VƏ TƏLİM PLANI.....	175
16.1	Əhatə Dairəsi.....	175
16.2	TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr.....	175
16.3	Rollar və Cavabdehliklər.....	175
16.4	Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması	176
16.5	Yoxlama və Monitoring	181
17	TƏDARÜK VƏ TƏCHİZAT PLANI	182
17.1	Əhatə Dairəsi.....	182
17.2	TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr.....	182
17.3	Rollar və Cavabdehliklər.....	182
17.4	Təsirin Qarşısının alınması və Azaldılması	182
17.5	Yoxlama və Monitoring	184
18	MƏDƏNİ İRSİN İDARƏ OLUNMASI PLANI.....	185
18.1	Əhatə Dairəsi.....	185
18.2	TƏMÖHS Standartları və Təcrübələri.....	185
18.3	Milli Qanunvericilik.....	186
18.4	Rollar və Cavabdehliklər.....	186
18.5	Təsirin Qarşısının alınması və Azaldılması	188
18.6	Yoxlama və Monitoring	202
19	TORPAĞIN İDARƏ EDİLMƏSİ PLANI.....	205
19.1	Əhatə Dairəsi.....	205
19.2	TƏMÖHS Standartları və Təcrübələri.....	205
19.3	Rollar və Cavabdehliklər.....	206

19.4	Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması	207
19.5	Yoxlama və Monitoring	212
20	MONİTORİNG	214
20.1	Ətraf Mühit Üzrə Monitoring	214
20.2	Sosial Sahənin Monitoringi	214
20.3	Hesabatvermə	215
20.4	Əsas İcra Göstəriciləri	215
21	NƏZARƏT YOXLAMALARI VƏ AUDİTLƏR	216
21.1	PODRATÇININ Yoxlamaları və Auditləri	216
21.2	Uyğunsuzluğa dair Bildirişin Monitoringi	217
21.3	Tədbirləri İzləmə Sistemi	217
21.4	ŞİRKƏTİN Yoxlama Auditləri	217
ƏLAVƏ A	– ŞİRKƏTİN SƏTTƏM SİYASƏTİ	219
ƏLAVƏ B	– LAYİHƏNİN ƏTRAF MÜHİT ÜZRƏ STANDARTLARI	220
ƏLAVƏ C	– AZƏRBAYCANIN ƏTRAF MÜHİT VƏ SOSIAL İDARƏETMƏ İLƏ ƏLAQƏDAR İCAZƏ TƏLƏBLƏRİ	228
ƏLAVƏ D	– ƏTRAF MÜHİT VƏ SOSIAL SAHƏ ÜZRƏ HESABAT VƏ MONİTORİNG TƏLƏBLƏRİ	232
ƏLAVƏ E	– TİKİNTİ ÖNCƏSİ ARAŞDIRMALAR VƏ FƏALİYYƏTLƏR	243
ƏLAVƏ F	– VAXTLA MƏHDUDLAŞAN EKOLÖJİ ÖHDƏLİKLƏR	253

ŞƏKİLLƏRİN SİYAHISI

Şəkil 1-1:	ESİS Sikli	4
Şəkil 7-1:	Təkrar Əkilmiş Bitki Örtüyünün Monitoringi və İcra Tələbləri (yaxın müddət üçün)	41
Şəkil 8-1:	Bitki Örtüyünün Bərpasının Monitoringi və İcra Tələbləri (Uzunmüddətli)	81
Şəkil 10-1:	Təsadüfi Tapılan Çirklənmələrə dair Struktur Diaqramı	128
Şəkil 11-1:	Hidrosınaq üçün Su Ayırma Səviyyəsi	142
Şəkil 15-1:	Şikayətlərin İdarə Olunması Prosesinin Ardıcılıq Sxemi	173
Şəkil 18-1:	Mədəni irsin İdarə Olunması Prosesinin Ardıcılıq Sxemi	188
Şəkil 18-2:	Mədəni İrs üzrə Təsadüfi Tapıntıların Struktur Diaqramı	198

CƏDVƏLLƏRİN SİYAHISI

Cədvəl 5-1:	CQBKG Layihəsi Üçün Podrat Strategiyası	16
Cədvəl 5-2:	PODRATÇININ E və S Məsələlər Üzrə Təşkilati	17
Cədvəl 6-1:	Ətraf Mühitin İdarə Olunması Planlarının siyahısı	19
Cədvəl 6-2:	Sosial İdarəetmə Planları	21
Cədvəl 6-3:	Digər İdarəetmə Planlarının siyahısı	23
Cədvəl 8-1:	Ekoloji İdarəetmə üzrə Texniki Tapşırıqların Xülasəsi	52
Cədvəl 8-2:	PODRATÇI Tərəfindən Tikinti Öncəsi Bitki Örtüyünün Kəsilməsi/Təmizlənməsi işləri üzrə Tədqiqatlara Dair Tələblərin Dəstəklənməsi	56
Cədvəl 8-3:	KS-də olan Yüksək Həssaslığa Malik Hissələr	61
Cədvəl 8-4:	QK-a Düşən Bitki Növlərinin Tikinti Qabağı Araşdırılması Tələb Olunan Potensial Yerlər	64
Cədvəl 8-5:	KS-də Potensial Olaraq Rast Gəlinən Quru Mühitinə Aid Mühüm Fauna	68

1 GİRİŞ

1.1 İcmal

Nəzərdə tutulan Cənubi Qafqaz Boru Kəməri Şirkətinin Genişləndirmə (CQBKG) Layihəsi ilə əlaqədar ətraf mühit və sosial sahəyə dəyəcək təsirləri qiymətləndirmək və hesabat vermək məqsədilə Ətraf mühitə və sosial sahəyə təsirin qiymətləndirilməsi (ƏMSSTQ) aparılmışdır. ƏMSSTQ nəzərdə tutulan CQBKG Layihəsi elementlərinin mənfi və müsbət, biofiziki və sosial-iqtisadi təsirlərini nəzərdən keçirmişdir.

ƏMSSTQ prosesi zamanı mənfi Ətraf mühit və sosial təsirlərin qarşısını almaq, onları minimuma endirmək və azaltmaq zərurəti nəzərə alınmaqla layihə qərarları qəbul edilmişdir. Potensial mənfi təsirlər aşkar edilən yerlərdə ƏMSSTQ üstün təcrübəyə əsaslanan iş üsullarının tətbiq edilməsi ilə bu təsirlərin nə dərəcədə azaldılacağını nəzərdən keçirmişdir.

Bu Ətraf Mühit və Sosial Sahənin İdarə edilməsi və Monitorinqi Planı (ƏMSSİMP), o cümlədən aşağıdakı bölmələrdə verilmiş İdarəetmə Planları Layihə ilə əlaqədar ƏMSSTQ öhdəliklərini yerinə yetirmək üçün qəbul və tətbiq ediləcək Ətraf mühit və sosial idarəetmə tədbirlərini təsvir edir.

1.2 Əhatə Dairəsi və Məqsədi

ƏMSSİMP hüquqi baxımdan məcburi sənəd deyil. O, ƏMSSTQ-nin əsas mətnindəki öhdəliklərə istinad və onları təkrar etsə də, Layihə tərəfindən hər hansı yeni, dəyişdirilmiş və ya əlavə öhdəliklərin hazırlanması kimi qəbul edilməməli və oxunmayacaq. ƏMSSTQ-də qəbul edilmiş bütün öhdəliklərin yekun mənbəyi Öhdəliklər Jurnalıdır. ƏMSSİMP bu öhdəliklərin həyata keçirilməsinə yardım etmək üçün nəzərdə tutulmuş vasitədir və "işlək" sənəd sayılaraq, CQBKG Layihəsi boyunca təkmilləşdiriləcək və davamlı inkişaf yanaşmasına uyğun olaraq tikinti və istismara vermə mərhələlərini də əhatə edəcək (ISO 14001 standartında qəbul edildiyi kimi). Planlar ƏMSSTQ layihə sənədinin açıqlanması müddətində nəzarət orqanlarından və maraqlı tərəflərdən alınmış rəylərin daxil edilməsi üçün və Layihə davam etdikcə lazım olan zaman yenilənəcək. ƏMSSİMP sənədində layihənin ƏMSSTQ-də qəbul edilmiş öhdəliklərin yerinə yetirilməsi və monitorinqi haqqında təkliflərinin təfərrüatları verilir.

Bu İdarəetmə Planları CQBKG Layihəsi üçün ƏMSSTQ-də qəbul edilmiş hüquqi baxımdan məcburi öhdəliklər və onların yerinə yetirilməsi arasında mühüm əlaqə yaradır (bu öhdəlikləri İdarəetmə Planlarına daxil etmək və o planlara nəzarət və yoxlamaya necə əməl olunmasını təsvir etməklə). Buna baxmayaraq, ŞİRKƏT PODRATÇININ CQBKG Layihəsi çərçivəsində ƏMSSTQ-də irəli sürülmüş tələblərə əməl etməsini tələb etmək niyyətindədir ki, bu Azərbaycan Hökumətinin təsdiq etdiyi kimi ƏMSTQ-nin ayrılma hissəsidir. İdarəetmə Planları Layihənin, beləliklə də, ŞİRKƏTİN və/yaxud PODRATÇININ müəyyən edilmiş Ətraf mühit və sosial təsirlərin qarşısının alınması və ya azaldılması, sosial faydanın maksimuma çatdırılması, normativ razılaşmanın əldə olunmasına yardım edilməsi və ƏMSTQ öhdəliklərinin həyata keçirilməsi məqsədilə istifadə etməyi planlaşdırdıqları yanaşma üsullarını təyin edir.

Bu sənədin qeyri-məcburi təbiətinə müvafiq olaraq, xüsusilə, ŞİRKƏT və PODRATÇI arasında olmaqla aşağıdakı münasib maliyyə öhdəliklərinə istinadlar ən azı ŞİRKƏTİN bu maliyyə öhdəliklərini necə yerinə yetirəcəyini göstərən planı nümayiş etdirir. Konkret məsələ üzrə tərəfin ixtiyari tədbir "görməli" olması və ya ondan bunun "tələb edilməsi" aşağıda qeyd edilən mülahizələrə əsaslanaraq ən azı ŞİRKƏTİN bu məsələ ilə əlaqəli cari niyyətinin təsvir edilməsi kimi başa düşülə bilər.

ƏMSTQ-də verilmiş hər bir öhdəliyin şəffaflığını və çarpaz istinadını asanlaşdırmaq üçün onlara istinad nömrəsi verilir. Onlar bu ƏMSSİMP və onun İdarəetmə Planlarına daxil

edilmişdir; ümumi öhdəliklər (yəni bir çox yerlərə tətbiq olunan) aşağıda verildiyi kimi cədvəl formasında təqdim edilmişdir:

24-02	Yolsuzluq şəraitində və Kəmər sahəsində istifadəsi nəzərdə tutulan nəqliyyat vasitələri üçün Layihə üzrə müəyyən edilmiş ciddi sürət həddi 30 km/saat-dır.
-------	--

Layihə sənədində göstərilmiş tikinti işlərinə aid olan öhdəliklər D hərfi ilə qeyd edilir. Məhdud sayda sahələrə tətbiq edilən öhdəliklərə "X" istinad önlüyü əlavə edilir və ən yaxın kilometr göstəricisinin (KG) təfərrüatları ilə cədvəl formasında verilir. Misal aşağıdakı kimidir:

X8-04	Layihə nəzərdə tutulan CQBKG layihəsi marşrutunun yaşayış yerlərinə yaxın keçdiyi ərazilərdə (KG62.2, BVR A06, KG104-KG108, KG116-KG120, KG121-KG125, KG287-KG289) , yaşayış yerlərinə yaxın düşərgə və boru saxlama meydançalarında tozun yaranmasına nəzarət edəcək və zəruri olduqda, onun yatırılması üçün tədbirlər görəcək.
-------	---

İstinad elementlərini göstərən xəritələr CQBKG ƏMSSTQ-də verilmişdir.

ƏMSAİMP, o cümlədən onun İdarəetmə Planlarının məqsədləri aşağıdakılardır:

- ŞİRKƏTƏ öz nəzərdə tutulmuş Ətraf mühit və sosial idarəetmə nəticələrini əldə etməyə və CQBKG Layihəsinin ətraf mühitə və sosial aləmə aşkar edilmiş təsirlərini ƏMSATQ-də proqnozlaşdırılmış səviyyəyə endirməyə yardım etmə.
- PODRATÇININ CQBKG Layihəsi üçün ƏMSSTQ-də qəbul edilmiş öhdəlikləri tam yerinə yetirəcəyini təmin etmək məqsədilə ŞİRKƏTİN tələblərini təsvir etmək.
- ŞİRKƏTİN hüquqi öhdəliklər üzrə uyğunluğa nail olması üçün mexanizm təmin etmək və ŞİRKƏTİN ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı siyasətlərinə əməl olunduğunu nümayiş etdirmək.
- Təyin edilmiş PODRATÇININ MÜQAVİLƏDƏ tələb edilən Ətraf Mühit və Sosial Məsələlər üzrə İcra Planlarının hazırlaması üçün çərçivə təmin etmək.

PODRATÇIDAN hazırkı ƏMSSİMP-da göstərilmiş öhdəlik və tələbləri əks etdirən Ətraf Mühitin və Sosial İcra Planlarını, o cümlədən onun tərkibinə daxil olan İdarəetmə Planlarını hazırlamaq tələb olunur (7 – 19 Bölmələri). İcra Planlarında PODRATÇI yerli şəraitləri nəzərə almaqla, ŞİRKƏTİN öhdəliklərini icra edəcək iş üsullarını təklif edəcək. Bu çevik yanaşma üsulu ayrı-ayrı PODRATÇILARIN üstünlük verdikləri üsulları, təcrübəni və mövcud sistemlər/prosesləri qəbul və əhatə edir. Ətraf Mühit və Sosial İcra Planları ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq ediləcək.

ŞİRKƏT həmçinin bəzi öhdəlikləri də yerinə yetirəcək. ŞİRKƏTİN və PODRATÇININ cavabdehlikləri hər bir planda müəyyən ediləcək. PODRATÇININ əsas və ikinci dərəcəli cavabdehliklərinin izahı üçün Bölmə 5-ə baxın. PODRATÇI bu planda göstərilmiş bütün öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üçün cavabdehlik daşıyacaq, burada hansı öhdəliyin xüsusi olaraq ŞİRKƏTİN cavabdehliyinə aid olduğu hallar istisna edilir.

Bu ƏMSSİMP-nin 20-ci Bölməsi həyata keçiriləcək Ətraf mühit və sosial monitorinqi, həmçinin PODRATÇININ əməl edəcəyi icra meyarlarını (Əsas İcra Göstəriciləri) təsvir edir. Layihə zamanı ŞİRKƏT yerinə yetirilmiş tədbirlərin səmərəliliyini təsdiq etmək üçün PODRATÇININ işini ŞİRKƏTİN İdarəetmə Planlarında (hazırkı ƏMSSİMP) və PODRATÇININ İcra Planlarında qeyd edilmiş tələblərlə müqayisədə audit edəcək. Bölmə 21 Ətraf mühit və sosial icranın yüksək səviyyədə təmin edildiyini yoxlamaq üçün tətbiq ediləcək prosedurları təsvir edir.

PODRATÇININ İdarəetmə Planlarının bütün variantlarını oxuyaraq onlar arasında olan əlaqəni (bax Bölmə 6), o cümlədən hazırkı ƏMSSİMP-nin digər bölmələrində qeyd edilmiş ümumi tələblərlə əlaqəni nəzərə alması tələb olunur. PODRATÇI nəzərə alacaq ki,

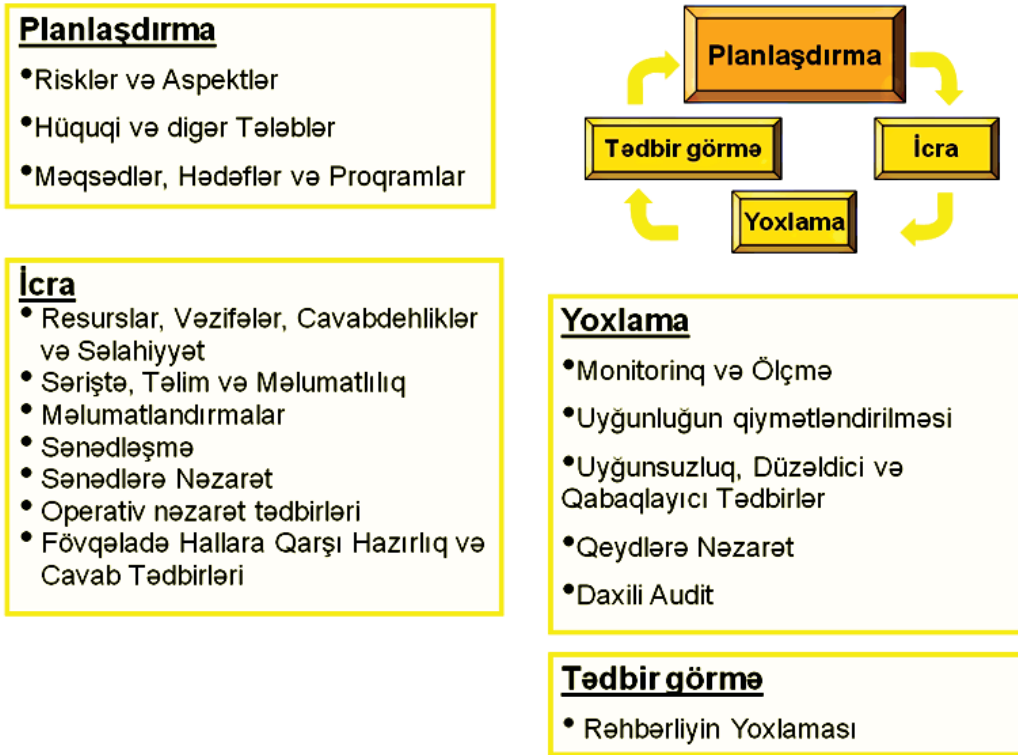
PODRATÇIYA tapşırılmış öhdəliklər istisna olmaqla, hazırkı ƏMSSİMP-da, yaxud hər hansı öhdəlikdə istifadə edilmiş "Layihə" sözü ŞİRKƏTİ bildirəcək.

1.3 Ətraf Mühitin və Sosial İdarəetmə Sistemi Çərçivəsi

CQBKG Layihəsinin aşağıdakı Şəkil 1-1-də təsvir edilmiş planlaşdır-həyata keçir-yoxla-tədbir gör siklinə uyğun gələn Ətraf mühitin və sosial idarəetmə sistemi (ESİS) olacaq.

PODRATÇI aşağıda verilmiş öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün ətraf mühit və sosial idarəetmə sistemi yaradacaq:

1-13	Tikinti işləri üzrə podratçının sənədləşdirilmiş və etibarlı ƏMSSİTQ sənədi olmalı, həmin sənəd ISO 14001, Ətraf mühitin idarə edilməsi sistemlərinin tələblərinə uyğun olmalıdır.
------	--

Şəkil 1-1: ESİS Sikli

2 QISALTMALAR VƏ TƏRİFLƏR

Yeni boru kəməri dövrəsi üçün boru kəmərlərinin yeri CQBKG KG 0–389 nömrələrinə əsasən verilmişdir.	
ƏMSTQ-nin öhdəlikləri Öhdəliklər Jurnalında verilmiş qaydada nömrələnmişdir	
Öhdəliklər Jurnalından hər hansı yer üçün səciyyəvi olan öhdəliklər X önlüyü ilə verilmişdir, məs. X-150	
-cək	müddəanın məcburi olduğunu göstərir
-məlidir	Müddəanın məcburi olmadığını, lakin qabaqcıl təcrübə kimi tövsiyə edildiyini göstərmək üçün istifadə edilmişdir

Qısaltmalar	İzahatı
ADR	Təhlükəli Yüklərin Yolla beynəlxalq daşınması ilə əlaqədar olan Avropa Sazişi
TİS	tədbirləri izləmə sistemi
ƏƏEV	əməli baxımdan ən yaxşı tətbiq edilən Ətraf Mühit variantı
CITES	Nəslə kəsilmək təhlükəsi olan növlərinin beynəlxalq ticarəti haqqında Konvensiya
İƏMİŞ	İcma ilə Əlaqələr üzrə Məsul İşçi
COSHH	sağlamlıq üçün Təhlükəli Maddələrə Nəzarət
MTTS	tullantıların mərkəzi toplanma sahəsi
ƏMSƏT	Ətraf Mühit, Sağlamlıq və Əməyin Təhlükəsizliyi
MLİX	Mühəndislik və Layihənin idarə edilməsi xidmətləri
ƏMSTQ	Ətraf Mühitə və sosial sahəyə təsirin qiymətləndirilməsi
ƏMSSİMP	Ətraf Mühitin və Sosial Sahənin İdarə edilməsi və Monitorinqi Planı
ƏMSSİS	ətraf mühitin və sosial sahənin idarə edilməsi sistemi
HDPE	Yüksək sıxlıqlı polietilen
TƏMÖHS	Tranzit Əraziyə Malik Ölkənin Hökuməti ilə Saziş
SƏTTƏM	Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Ətraf Mühit
SƏTTƏM	Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi, Təhlükəsizlik və Ətraf Mühit
IPLOCA	Yerüstü və Dəniz Boru Kəmərləri İnşa Edən Podratçıların Beynəlxalq Assosiasiyası
ISO	Beynəlxalq Standartlar Təşkilatı
ƏİG	Əsas İcra Göstəriciləri
YİTİP	Yerli işəgötürmə və təlimin icra planı
MTTP	Materialın Texniki Təhlükəsizlik Pasportu
QK	Qırmızı kitab
KS	KS, yəni boru kəməri tikintisinin aparılacağı sahə, o cümlədən torpağın üst və alt qatının hazırlanması

Qısaltmalar	İzahatı
CYÖX	Cinsi Yolla Ötürülən Xəstəlik
ÇSTQ	Çirkab Suları Təmizləmə Qurğusu
TTM	tullantıların toplanması məntəqəsi – tullantıların ayrılaraq TSS-ə köçürmək üçün toplandığı iş ərazilərinə yaxın sahə
SCP Co.	Cənubi Qafqaz Boru kəməri Şirkəti
CQBKG	Cənubi Qafqaz Boru kəmərinin Genişləndirilməsi
TTM	Tullantıları Toplama Məntəqəsi - TTM-ə daşınma üçün tullantıları iş sahəsinin yaxınlığında ayırmaq və yığmaq üçün müəyyən edilmiş sahə.
TEUM	tullantılarına emalı və utilizasiyası mərkəzi
TSS	tullantıların saxlandığı sahə - tullantıların toplanması, saxlanması, ayrılması, təmizlənməsi və köçürülməsi üçün nəzərdə tutulmuş sahə
TTQ	tullantıların təhvil verilməsi qəbzi

Termin	İzahatı
əlavə torpaq	Layihənin təsdiq edilmiş iş sahələrindən kənarında yerləşən sahələr və Layihənin tikintinin müvəqqəti dəstəklənməsi üçün və ya daimi tikililər altında istifadə etdiyi digər sahələr
kənd təsərrüfatı sahələri	kommersiya məqsədilə bitkilərin becərilməsi üçün istifadə edilən sahələr (müvəqqəti olaraq istifadədən çıxmış torpaqlar daxil olmaqla); ancaq otlaq kimi istifadə edilən sahələr istisna edilir
biobərpa	layihənin uzunmüddətli məqsədlərinə nail olmaq üçün bitki örtüyü və növlərin rəngarəngliyini qaytarmaq məqsədilə flora və faunanın bərpası və bitki örtüyünün təşkili (səpindən sonra)
karsionegen	nəfəs və ya qida borusu ilə orqanizmə düşdükdə, yaxud dəridən keçdikdə xərçəng xəstəliyinə səbəb ola biləcək, yaxud xərçəng riskini artıracaq maddə və preparatlar
ŞİRKƏT	Cənubi Qafqaz Boru Kəməri Şirkəti və Müqavilənin 1-ci Bölməsində Müqavilənin Şərtlərində müəyyən edildiyi kimi
PODRATÇI	xüsusi olaraq bu tərəflərdən birinin qeyd olunduğu hallar istisna olmaqla, boru kəmərinin çəkilişi işlərinə, hazırlıq işlərinə və obyektin tikintisinə, xüsusi keçidlərin və giriş yolunun tikintisinə cavabdehlik daşıyan bütün tikinti PODRATÇILARI və Müqavilənin 1-ci Bölməsində Müqavilə Şərtlərində müəyyən edildiyi kimi
beşikdən məzara qədər	tullantıların idarə edilməsi üzrə cavabdehliyin yaradılma məntəqəsindən (yaxud beşikdən) son məntəqəyə (yəni məzara) doğru ötürülməsi
qazma məhlulu / qazma tullantıları	qazma və tunel çəkmə zamanı istifadə edilən məhlullar və yaranan tullantılar
Sürücü	sərnişin avtomobillərinin, yük avtomobillərinin, tırtıllı və ya təkərli mexanizm və maşınların sürücülərini əhatə edir.
hüquqi ekspertiza	əvvəlcədən mövcud olan məsuliyyətləri müəyyən etmək üçün aparılan tədqiqat, məs., torpağın çirklənməsi, sahənin tədqiqi

Termin	İzahatı
qayğı borcu	tullantını yaradan şəxsin həmin tullantı üçüncü tərəfə ötürüldükdən sonra da onun lazımı qaydada idarə olunmasını təmin etməyə borclu olduğunu qeyd edən prinsip.
EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	ŞİRKƏT tərəfindən tikintidən əvvəl ekologiyaın tədqiqini, növlərin köçürülməsini, bioberpanı həyata keçirmək və səpinlə bağlı texniki məsləhət vermək üçün təyin edilmiş mütəxəssis podratçı
ətraf mühitin və sosial sahənin qiymətləndirilməsi	ətraf mühitə və sosial sahəyə mümkün təsirləri və onları azaltmaq təkliflərini müəyyən etmək (ƏMSTQ metodologiyasına əməl etməklə) üçün aparılan daxili qiymətləndirmə. Qiymətləndirmənin məzmunu və miqyası təklifin təbiətinə və aşkar edilmiş mümkün təsirlərin diapazonuna və böyüklüyünə uyğun gəlir. Qiymətləndirmənin nəticələri xahiş edilən halda nəzarət orqanına təqdim ediləcək.
həssas sahə	Layihə tərəfindən müəyyən edilən termin olub, boru kəmərinin ixtiyarında olan sahələr boyu yerləşən və həssas bitki və/yaxud faunanın (Azərbaycanın Qırmızı Kitabı, IUCN zəif; Qafqaz Endemik Növləri və CITES növləri daxil olmaqla) olması ilə bağlı daha yüksək ekoloji səviyyəyə keçirilmiş sahələr. Bu xüsusilə CQBKG Layihəsinə tətbiq edilir və hər hansı milli və ya beynəlxalq təyinatla uyğun gəlmir.
partlayıcı maddə	odun təsiri altında partlaya bilən və ya dinitrobenzola nisbətən zərbəyə və ya sürtünməyə daha həssas olan maddə və preparatlar
tikililər	ərsinləmə stansiyaları
alışqan	alışma nöqtəsi 21°C və ya ondan artıq və 55°C-dən az və ya ona bərabər olan maye maddələr və preparatlar
zərərli	nəfəs və ya qida borusu ilə orqanizmə düşdükdə, yaxud dəridən keçdikdə sağlamlıq üçün məhdud miqyasda risk yaradan maddə və preparatlar
həddindən artıq alışqan	alışma nöqtəsi 21°C-n aşağı olan maye maddələr və preparatlar (o cümlədən həddindən artıq alışqan mayələr); heç bir enerji tətbiq edilmədən isinərək sonda normal temperaturlu hava ilə reaksiyaya girərək alışqan maddə və preparatlar; alışma mənbəyi ilə qısa təmas nəticəsində dərhal alışqan və alışma mənbəyindən uzaqlaşdırıldıqdan sonra yanmanı və ya udulmanı davam edən bərk maddələr və preparatlar; normal təzyiqdə havada alışqan qaz şəkilli maddələr; və su və ya rütubətli hava ilə təmasa girdikdə təhlükəli miqdarda həddindən artıq alışqan qaz buraxan maddələr və preparatlar.
yoluxucu	tərkibində insanlarda və ya digər canlı orqanizmlərdə xəstəlik yaratması məlum olan və inanılan canlı mikroorqanizmlər və ya onların toksinləri olan maddələr
qıcıqlandırıcı	dəri və ya selikli qişa ilə ani, uzun müddət və ya təkrar təmas hallarında iltihab yarada bilən qeyri-korroziv maddələr və preparatlar.
IUCN	Təbiətin Qorunması üzrə Beynəlxalq Birlik (IUCN). 1963-cü ildə təşkil edilmiş IUCN Təhlükə altında olan növlərin Qırmızı Siyahısı (həmçinin IUCN Qırmızı Siyahısı və ya Qırmızı Məlumatlar Siyahısı adlanır) bioloji növlərin qlobal mühafizəsinin ən təcili siyahısıdır. IUCN Qırmızı Siyahısı növlərin kökünün kəsilməsi riskini qiymətləndirir.

Termin	İzahatı
yuyulma məhsulu	adətən zibilliklərdən axan və yuyulma prosesində yaranan maye məhsul
mutagen	nəfəs və ya qida borusu ilə orqanizmə düşdükdə, yaxud dəridən keçdikdə nəsillikcə ötürülən genetik qüsurlar yaradan, yaxud belə riski artıran maddə və preparatlar; su, hava və ya turşu ilə təmas nəticəsində zəhərli və ya çox zəhərli qazlar yaradan maddələr və preparatlar; atıldıqdan sonra digər maddə, məsələn, yuxarıdakı xassələrin hər hansı birinə malik olan yuyulma məhsulunu buraxan maddə və preparatlar
oksidləşmə	digər maddələrlə, xüsusilə alışqan maddələrlə təmas yaradan zaman həddindən artıq ekzotermik reaksiyaya başlayan maddə və preparatlar
Layihə	Layihə dedikdə öhdəlik cavabdehliyi nöqteyi-nəzərindən ŞİRKƏT başa düşüləcək
layihənin ekoloqu	Ekologiyanın İdarə edilməsi üzrə Podratçı tərəfindən ekoloji tədqiqatlara rəhbərlik etmək və həyata keçirmək və azaltma tədbirlərini tətbiq etmək üçün təyin edilmiş səriştəli ekoloq
mühafizə edilən sahə	Azərbaycan Respublikasının ətraf mühitin mühafizəsi haqqında qanunvericiliyində nəzərdə tutulan mühafizə edilən sahə
Mühafizə edilən növlər	IUCN-da nəzərdə tutulan həssas, nəsli kəsilmək təhlükəsi altında olan və ya nəsli kəsilməkdə son həddə çatmış növlər, CITES-də sadalanmış növlər və Azərbaycan Respublikasının Qırmızı Kitabına və ya xüsusi mühafizə olunan heyvan növləri siyahısına daxil edilmiş növlər
xüsusi məqsədli dozator	PODRATÇININ və ya subpodratçının CQBKG layihəsi üçün quraşdırdığı dozatorlar
Qırmızı kitab	IUCN Qırmızı Kitab kimi nəşr edilən təhlükə altında olan növlərin global siyahısını hazırlamışdır. Qırmızı Kitaba daxil edilmiş növlər qəbul etdikləri riskə görə müxtəlif kateqoriyalara bölünmüşdür. Azərbaycan Qırmızı Kitabı səciyyəvi heyvan və ya bitki növləri ilə (məsələn, sürünənlər, həşəratlar və ya yosunlar) məşğul olur.
bərpa	boru kəmərinin çəkilişindən sonra sahənin əvvəlki vəziyyətinə qaytarılması (buraya eroziyaya qarşı nəzarət tədbirləri, üst qatın əvəz edilməsi, topoqrafiya, çəpərlər və s. əvəz edilməsi və boru kəmərinin və ya boru kəməri tikililərinin tikintisi ilə dağıdılmış bütün sahələrdə quraşdırma işlərindən sonra ilkin səpin daxildir). <i>Qeyd: MÜQAVİLƏNİN zəmanət dövründən (2 il) sonra bitki örtüyünün bərpa edilməsi və növlərin rəngarəngliyi bu tərifi daxil edilməmişdir (biobərpaya bax).</i>
səpin	MÜQAVİLƏNİN ZƏMANƏT müddətində Səviyyə 3 və ya daha münasib Eroziya dərəcəsinə nail olmaq, bitki örtüyünü bərpa etmək və sahələri vizual şəkildə ətrafdakı sahələrə oxşar vəziyyətə qaytarmaq üçün ilkin səpin tələb olunur.

Termin	İzahatı
həssas/ilkin önəmə malik sahələr	Layihə tərəfindən müəyyən edilən termin olub, boru kəməri dəhlizi boyunca yerləşən həssas bitki və/yaxud faunanın ((Qırmızı Kitaba daxil olan, IUCN həssas; Qafqaz Endemik Növləri və CITES növləri daxil olmaqla) olması ilə bağlı ətraf mühit üzrə əhəmiyyətlik baxımından daha yüksək səviyyəyə keçirilmiş sahələr. Bu xüsusilə CQBKG Layihəsinə tətbiq edilir və hər hansı milli və ya beynəlxalq təyinatı uyğun gəlmir.
alt torpaq qatı	üst qatın altında yerləşən, adətən münbit olmayan və üst qata nisbətən müxtəlif struktur və/yaxud rəngə malik olan (lakin bu məcburi deyil) qat və ya qatlar
teratogen	nəfəs və ya qida borusu ilə orqanizmə düşdükdə, yaxud dəridən keçdikdə, nəsillikcə ötürülməyən anadangəlmə eybəcərliyə səbəb olacaq və ya onların riskini artıracaq maddə və preparatlar
üçüncü tərəf	fiziki şəxs, təşkilat və ya dövlət təşkilatı, yəni ŞİRKƏT və ya PODRATÇI olmayan hər hansı şəxs və ya təşkilat
üçüncü tərəfə aid qurğu	üçüncü tərəf təşkilatına məxsus olan və istismar edilən qurğu
üçüncü tərəfə aid torpaq	boru kəməri dəhlizindən kənarında yerləşən torpaq və Layihənin tikintinin müvəqqəti dəstəklənməsi və ya daimi tikililər üçün istifadə etdiyi digər sahələr
torpağın üst qatı	torpağın üst qatı səthdə yerləşən, kənd təsərrüfatını və ya bitkilərin təbii artımını dəstəkləyən qata deyilir.
zəhərli	nəfəs və ya qida borusu ilə orqanizmə düşdükdə, yaxud dəridən keçdikdə ciddi, sağlamlıqla bağlı kəskin və ya xroniki risklərə, yaxud hətta ölümə səbəb olacaq maddələr və preparatlar (o cümlədən çox zəhərli maddələr və preparatlar)
nəqliyyat vasitəsi	sərnişin avtomobillərini, yük avtomobillərini, həmçinin tırtılı və ya təkərli mexanizm və maşınları əhatə edir
zəmanət müddəti	MÜQAVİLƏ tərifinə istinad
tullantı	əməliyyat fəaliyyətləri zamanı yaradılmış, onları yaratmış proseslər üçün yararsız və ya dəyərsiz olan materiallar
tullantı yaradıcı(lar)ı	CQBKG Layihəsinə təşkil edən bütün işçilər, avadanlıqlar və proseslər (o cümlədən ŞİRKƏT, PODRATÇI və subpodratçılar)
tullantının minimuma endirilməsi	inqrediyentlərin və istehlak materiallarının istifadə səmərəliliyinin artmasına nail olunması ilə, yaradılan tullantıların azaldılmasına imkan verən idarəetmə prosesi. Buraya həmçinin dağılma və sızma nəticəsində itkilərin qarşısını almaq üçün materialların səmərə ilə saxlanması və idarə olunması daxildir.

3 SİYASƏT, HÜQUQI VƏ İNZİBATI ÇƏRÇİVƏ

ŞİRKƏT CQBKG Layihəsinin aşağıdakılara uyğun idarə ediləcəyini nəzərdə tutur:

- CQBK Azərbaycan Tranzit Əraziyə Malik Ölkənin Hökuməti ilə Sazişin (TƏMÖHS) müvafiq tələbləri
- CQBKG Layihəsi ƏMSSTQ və müvafiq sənədlərdəki öhdəliklər
- ŞİRKƏTİN korporativ siyasətləri.

3.1 TƏMÖHS Standartları və Təcrübələri

Azərbaycan Hökuməti ilə CQBK iştirakçıları arasında imzalanmış TƏMÖHS CQBK sisteminin hər hansı gələcək genişləndirilməsini əhatə edən və beləliklə də, CQBKG Layihəsi üçün yaranan hüquqi öhdəliklər. TƏMÖHS müddəaları Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının müddəaları istisna olmaqla, milli qanunvericiliyin hər hansı uyğun gəlməyən müddəalarını əvəz edir.

TƏMÖHS Layihə iştirakçıları üçün boru kəmərlərini layihələşdirən və istismar edən zaman müəyyən standartları tətbiq etmək öhdəliyi yaradır. Nəticədə Azərbaycanda CQBKG Layihəsinin tikintisi və istismarının aşağıdakılara cavab verməsi tələb olunur:

Ətraf mühit üzrə standartlar

- *həyat amilinə, ətraf mühitə və əmlakla üstünlük verməklə, ətraf mühitə potensial müdaxilələri minimuma endirmək üçün ən yaxşı səyləri etmək*
- *beynəlxalq Təbii Qaz boru kəməri sənayesində əsasən üstünlük təşkil edən standart və təcrübələrə uyğun.*

Sosial standartlar

- *ətrafdakı icmalara və sakinlərin əmlakına potensial müdaxilələri minimuma endirmək üçün ən yaxşı səyləri etmək*
- *Dünya Bankının standartlarına ümumi uyğun sosial sahəyə təsirin qiymətləndirilməsini tamamlamaqla (nəzərdən keçirmə və məsləhətləşmə üçün ayrılmış vaxt müddətləri istisna olmaqla).*

3.2 ŞİRKƏTİN Korporativ Tələbləri

Şirkətin “Biz nəyə can atırıq” sənədində Şirkətin geniş əhatəli prinsipləri göstərilir:¹

“BP böyük bir şirkət – rəqabət baxımından uğurlu və tərəqqi üçün bir güc kimi tanınmaq istəyir. Biz dünyaya dəyişiklik gətirəcəyimizə tam əminik. Biz dünyanın istilik, işıq və hərəkətə artan ehtiyacını qarşılamağa yardım edirik. Biz bunu uyğun qiymətli, təhlükəsiz və ətraf mühitə zərər verməyən enerji hasil etməklə həyata keçirməyə can atırıq. BP mütərəqqi, məsuliyyətli, yenilikçi və icra yönümlü bir şirkətdir.”

Bu dəyərlər müxtəlif siyasətlər və tələblər tətbiq etməklə, Şirkətin biznes fəaliyyəti vasitəsilə həyata keçirilir və İdarəetmə Planlarında göstərilmiş tədbirlərdə əks olunur.

¹ “Biz nəyə can atırıq” - aşağıdakı linkdə əldə etmək mümkündür:
[http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/STAGING/global_assets/downloads/W/what we stand for.pdf](http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/STAGING/global_assets/downloads/W/what_we_stand_for.pdf)

3.2.1 **Şirkətin Davranış Kodeksi**

Şirkətin Davranış Kodeksində (2012) müəyyən edilmiş Şirkətin korporativ siyasəti Şirkətin davranışı ilə əlaqədar standartların xülasəsini verir, onun biznes fəaliyyətinin qurulması və həyata keçirilməsi üçün əsas təşkil edir.

Davranış Kodeksi Şirkətin dünyanın hər yerində apardığı fəaliyyətlərə tətbiq edilir və əsas diqqəti beş sahəyə yönəldir:

- **Təhlükəsiz, məsuliyyətlə və etibarlı şəkildə idarəetmə** – o cümlədən Şirkətin fəaliyyət göstərdiyi təbii mühitin mühafizəsi, icmaların təhlükəsizliyi ilə bağlı müddəalar və Şirkətin işçilərinin sağlamlığı, təhlükəsizliyi və mühafizəsi
- **Bizim işçilərimiz** – ədalətli rəftar və bərabər imkanları əhatə edən, zorakılıq və ya sui-istifadə halları ilə bağlı göstərişlər və işçilərin şəxsi həyatının və məxfiliyinin qorunması
- **Bizim biznes tərəfdaşlarımız** – hədiyyələrin verilməsi və qəbul edilməsi və əyləncə, maraqların toqquşması, rəqabət, ticarət məhdudiyətləri, çirkli pulların yuyulması və təchizatçılarla iş məsələləri ilə bağlı göstərişlər
- **Bizim birgə işlədiyimiz hökumətlər və icmalar** – rüşvət, hökumətlərlə sövdələşmələr, icmaların cəlb edilməsi, xarici əlaqələr və siyasi fəaliyyət kimi sahələri əhatə edir
- **Bizim aktivlərimiz və maliyyə dürüstlüyümüz** – dəqiq və tam qeydlər və hesabatlar, şirkətin əmlakının qorunması, əqli mülkiyyət, məlumatın daxili işçi tərəfindən açıqlanması və rəqəmli sistemlər.

3.2.2 **SƏTTƏM Siyasəti üzrə Öhdəlik**

Şirkətin sağlamlıq, təhlükəsizlik, mühafizə və ətraf mühitin mühafizəsi ilə bağlı siyasəti Əlavə A-da verilib.

3.2.3 **Qrupun Müəyyən edilmiş Təcrübəsi və Qrupun Təvsiyə edilən Təcrübəsi**

Şirkət öz daxilində müəyyən edilmiş tələb və standartları təşkil edən bir sıra Qrupun müəyyən edilmiş təcrübələri (QMT) və əlavə təlimat və tövsiyələr verən Qrupun tövsiyə edilən təcrübələri (QTT) dəstinə malikdir.

Aşağıdakı QMT və QTT xüsusi olaraq layihəyə aid edilir və münasib olduqca həyata keçiriləcəkdir:

- Yeni Giriş Layihələri, İrimiyyaslı Layihələr, Beynəlxalq Mühafizə edilən Sahələrdə aparılan Layihələr və Satınalmalara dair Danışıqlar üzrə QMT üçün Ətraf Mühit və Sosial Tələblər ("Ətraf Mühit və Sosial sahə ilə bağlı QMT")
- Layihələr üçün Ətraf Mühit və Sosial Sahə ilə bağlı Təvsiyələr- GRP-3.6-0001 ("Ətraf Mühit və Sosial Sahə QTT"). Bu, yuxarıda qeyd edilmiş GDP 3.6-0001 sənədini dəstəkləyir və layihələrdən ətraf mühit və sosial sahəyə olan təsirlərin idarə edilməsi ilə bağlı tövsiyələr verir.
- QTT 7.1-0001 Hüquqi və Normativ SƏTTƏM Uyğunluğu. Bu, QTT səmərəli və məqsəduyğun (riskə əsaslanmış) SƏTTƏM hüquqi və normativ uyğunluğu idarəetmə proseslərinin hazırlanması, icrası və aparılması ilə bağlı tövsiyələri təqdim edir.

Ətraf mühitin və sosial QMT və QTT enerji sənayesi, o cümlədən boru kəmərləri sahəsində qabaqcıl təcrübəni əks etdirən beynəlxalq standartları və təlimatları nəzərə alaraq hazırlanmışdır. Bu səbəbdən, onlar CQBKG layihəsində ƏMSSTQ sənədinin hazırlanması, təsir azaltma tədbirlərinin və təcrübələrinin müəyyən edilməsi zamanı nəzərə alınmışdır.

3.3 Layihə üzrə Ətraf Mühit Standartları

TƏMÖHS-nin tələblərinə riayət etmək məqsədi ilə, layihə üzrə Ətraf mühit standartları müəyyən etmək üçün aşağıdakı informasiya mənbələri nəzərə alınmışdır:

- Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının (BMK) İcra Standartları və Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Ətraf Mühitin Mühafizəsi (SƏTƏM) üzrə Təlimatları²
- Beynəlxalq Sənaye Standartları və Təcrübələri, o cümlədən Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) təlimatları, neft və qaz sənaye assosiasiyaları tərəfindən verilmiş təlimat, və ümumi sənaye təcrübəsi
- BK-da və Aİ-da tətbiq olunan standartlar və təcrübələr.

Layihəyə tətbiq olunan standartlar Əlavə B-də təfərrüatı ilə verilir.

3.4 İcazələr

CQBKG Layihəsi üzrə tələb olunan icazə sənədləri Əlavə C-də sadalanır; müvafiq olan Ətraf Mühit və Sosial Sahənin İdarə Edilməsi; lakin bu, tam siyahı deyil, belə ki, icazə tələbləri dəyişə bilər. PODRATÇI onların öz iş həcminə aid fəaliyyətlər üçün zəruri olan bütün icazələrin müəyyən və əldə edilməsinə cavabdehlik daşıyacaq. PODRATÇININ icazələrin əldə edilməsi üzrə göstərici cavabdehlikləri Əlavə C-də açıqlanır. PODRATÇI müvafiq qaydaların, icazələrin, tələblərin və iş yerində standartların və təcrübələrin siyahısının müəyyən edilməsi və təminatı prosesinin daxil olacağı Normativlərə Uyğunluq Planını işləyib hazırlamalı və yerinə yetirəcək.

PODRATÇI malik olduqları hər hansı lisenziyaların və ya icazələrin müddəalarına və şərtlərinə müvafiq olaraq, zəruri olan məlumatları nəzarət orqanına təqdim edəcək. PODRATÇI bütün icazə və təsdiqləmə sənədlərinin ingilis və Azərbaycan dillərində olan surətlərini saxlayacaq.

² BMK Dünya Bankı Qrupunun özəl sektora kredit verən qrupudur.

4 TƏLİMAT SƏNƏDLƏRİ

ƏMSSTQ ilə bağlı təsir azaltma tədbirləri və idarəetmə planı tələblərini müəyyən etmək üçün, yuxarıdakı TƏMÖHS tələblərinə uyğunluğu təmin edərək, CQBKG Layihəsi üçün təbii qaz sənayesində qabaqcıl beynəlxalq standartlar və təcrübələr üzrə təlimat və “ən yaxşı səylərin” göstərilməsinin sübutu kimi, aşağıdakı mənbələr gözdən keçirilmişdir. Onlar ƏMSSTQ və bu ƏMSSİMP-nin hazırlanması zamanı ŞİRKƏT tərəfindən nəzərə alınmış və müvafiq bölmələr yerinə yetirilmişdir.

- BMK-nın Ətraf mühit və sosial davamlılığa dair Siyasəti, Yanvar 2012-ci il
- Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının BMK İcra Standartları, 2007 və onların əlaqələr Təlimatları
- BMK/Dünya Bankı: “Ümumi SƏTƏM Təlimatları” və “Sahildə Neft və Qaz işlənmələri üzrə SƏTƏM Təlimatları”, 2007
- Boru Kəmərləri və Dəniz Podratçıları Beynəlxalq Assosiasiyası (IPLOCA): “Sahildə Boru kəmərləri – Uğura gedən Yol” (2-ci nəşr – 2011), Bölmə 6: “Planlaşdırma və Tikinti üsullarında ən qabaqcıl təcrübə”
- Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Təlimatları(Çirklənmənin Qarşısının Alınması Planında istinad edildiyi kimi)
- Aİ və BK-da standartlar və təcrübələr (Tullantıların İdarə edilməsi Planı və Çirklənmənin Qarşısının Alınması Planında istinad edildiyi kimi)
- Ümumi sənaye təcrübəsi.

İdarəetmə Planlarının hər birində təmin edildiyi kimi, qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə misallar. Bu sənədlər ŞİRKƏTİN PODRATÇIDAN gözlədiyi tətbiq ediləcək standart və təcrübələri təsvir edən sənədlərdir Bu təlimatın və tətbiq edilən bölmələrin məqsədi hazırkı İdarəetmə Planının məzmununu hazırlanması üçün istifadə edilmişdir.

Yuxarıda istinad verilmiş sənədlərdəki tövsiyələrin arasında əhəmiyyətli kəsişmə olacaq. Başqa şərtlər irəli sürülmədikdə, hər bir İdarəetmə Planının Təlimat bölməsində istifadə edilmiş sözlər hər hansı bir mənbədən alınmış birbaşa sitat deyil, tövsiyələrin sintezidir.

5 ROLLAR VƏ CAVABDEHLİKLƏR

5.1 Şirkət

ŞİRKƏT ətraf mühitə və sosial sahəyə təsirin idarə edilməsində, həmçinin Ətraf mühit və sosial problemlərin həll edilməsi üçün mexanizmlərin hazırlanmasında son cavabdehlik daşıyır.

ŞİRKƏT aşağıdakılar üçün cavabdehlik daşıyacaq:

- ƏMSSİMP və onun İdarəetmə Planlarının hazırlanması
- ƏMSSİMP və İdarəetmə Planlarının məzmun və tələblərini PODRATÇI ilə əlaqələndirərək, tikinti işlərindən əvvəl İcra Planlarının hazırlanmasına yardım etmək
- PODRATÇININ İcra Planlarının nəzərdən keçirilməsi və təsdiqi
- ƏMSSTQ-nin açıqlanmasından və təsdiqindən sonra ƏMSSİMP-nin təzələnməsi və hər hansı əlavə öhdəliklərin PODRATÇI ilə əlaqələndirilməsi
- Layihə işçilərinin Layihə işlərinə cəlb edilməsinə, onların ətraf mühitin və sosial sahənin mühafizəsi ilə bağlı müvafiq təlim keçməsinə nəzarət etmək
- Planlaşdırılmış və planlaşdırılmamış, sənədləşdirilmiş ətraf mühit yoxlamaları, monitorinq və hesabat verilməsi proqramının yerinə yetirilməsi ilə öhdəliklərə əməl olunmasını və PODRATÇININ İdarəetmə Planlarının və İcra Planlarının tələblərinə uyğun fəaliyyət göstərdiyini yoxlamaq
- PODRATÇININ hesabat verdiyi ƏİG məlumatlarını izləmək və işin gedişini müvafiq orqanlara (TƏMÖHS və ya icazə tələblərinin tələb etdiyi qaydada) və ŞİRKƏT daxilində hesabat vermək
- İdarəetmə və İcra Planları ilə uyğunsuzluğun müəyyən edilməsi və uyğunsuzluq prosedurlarına müvafiq düzəliş tədbirlərinin müəyyən edilməsi
- İnsanlar, ətraf mühit və əmlak üçün birbaşa təhlükə yaradan uyğunsuzluq aşkar edildikdə, işi dayandırmaq
- Bütün Ətraf mühit və sosial qəza və hadisələrin izlənməsi və təhlili proqramının yerinə yetirilməsi
- Layihənin hərtərəfli ƏMSSTQ prosesində yaradılmış öhdəliklərin siyahısını verən və Layihənin aparıldığı dövr ərzində işlək sənəd kimi təzələnen Layihənin Öhdəliklər Jurnalının hazırlanması və aparılması. Öhdəliklər Jurnalında həmçinin hər bir öhdəliyi və onun yerinə yetirilməsi üçün cavabdehliyi təsvir edən İdarəetmə Plan(lar)ı da qeyd ediləcək
- Layihənin dizayn və tikinti mərhələlərində üçünü tərəflərlə məsləhətləşmələrin səmərəli idarə edilməsini təmin etmək məqsədilə Layihə üçün İctimai Məsləhətləşmə və Məlumatın Açıqlanması Planının (İMMAP) yerinə yetirilməsi İMMAP cari statusu və planlaşdırılmış işləri əks etdirmək üçün lazım gəldikcə təzələnəcək.

Yuxarıdakı tapşırıqları yerinə yetirmək üçün ŞİRKƏT PODRATÇININ rəhbərlik qrupu ilə birlikdə işləyərək ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı narahatlıqların uyğun şəkildə həllini təmin edəcək aşağıdakı şəxsləri təyin edəcək:

- **Ətraf mühit və sosial sahə məsələləri üzrə menecer** ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı öhdəliklərin səmərəli yerinə yetirilməsini təmin etməyə cavabdehdir.
- **Ətraf mühit və sosial sahə məsələləri üzrə məsləhətçi(lər):** ƏMSSİMP ilə uyğunluğun və işlərin yerinə yetirilməsinin monitorinqinə; lazım olan düzəliş tədbirlərinin təklif edilməsi və izlənməsi; lazım olan müvafiq sənədlərin hazırlanması; və tikinti işçilərinə ətraf mühitin mühafizəsi və sosial sahə ilə bağlı məsələlərə dair məsləhət və yardım verməyə cavabdehlik.

- **İcma ilə əlaqələr üzrə məsul şəxs(lər):** Sahədə aparılan tikinti işlərinə nəzarət, PODRATÇI və subpodratçılar tərəfindən ƏMSSİMP-ə əməl olunmasını təmin etmək; lazım olan düzəliş tədbirlərinin təklif edilməsi və izlənməsi; lazım olan müvafiq sənədlərin hazırlanması; və tikinti işçilərinə sosial sahə ilə bağlı məsələlərə dair məsləhət verməyə və yardım etməyə cavabdehlik
- **Mədəni irs üzrə məsul işçi(lər):** sahədəki tikinti işlərinə nəzarət, PODRATÇI və subpodratçılar tərəfindən ƏMSSTQ mədəni irs öhdəliklərinə əməl olunmasını təmin etmək; lazım olan düzəliş tədbirlərinin təklif edilməsi və izlənməsi; lazım olan müvafiq sənədlərin hazırlanması; və tikinti işçilərinə mədəni irslə bağlı məsələlərə dair məsləhət vermək və yardım etməyə cavabdehlik.

Buna əlavə olaraq, ŞİRKƏT birbaşa EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI və MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI ilə müqavilə imzalayacaq.

5.2 Podratçı

PODRATÇI aşağıdakılar üzrə cavabdehlik daşıyacaq:

- Hazırkı ƏMSSİMP və onun İdarəetmə Planlarına daxil edilmiş bütün tələblərin yerinə yetirilməsi və onlara əməl edilməsi.
- Layihənin ƏMSSTQ sənədinin ictimai açıqlanması zamanı qəbul edilmiş hər hansı əlavə öhdəliklərin və ya ŞİRKƏT tərəfindən bildirilmiş digər ictimai öhdəliklərin yerinə yetirilməsi.
- Bütün müvafiq icazə və lisenziyaların (Əlavə C-də göstərilmiş qaydada) alınması
- Özlərinin və subpodratçılarının ƏMSSİMP-də göstərilmiş bütün müvafiq təsir azaltma tədbirlərinin həyata keçirilməsi və onlara əməl edilməsi ilə əlaqədar fəaliyyətlərinə nəzarət
- Ətraf mühit üzrə müntəzəm özünü-yoxlama və audit proqramı, ictimaiyyətlə əlaqə və rəylərin alınması, nəticələri qeyd etmək və bununla bağlı görülən tədbirlərin gedişini izləmək proqramı təklif etmək.
- Layihə ilə bağlı vacib məlumatı, o cümlədən materiallara dair məlumat vərəqələri, nişanlar, etiketlər, müqavilələr və risklərin qiymətləndirilməsi də daxil olmaqla (lakin onlarla məhdudlaşmadan) tələbləri yerli dilə tərcümə etmək.
- Tələblər Bölmə 5.2.1-5.2.7-də verilmişdir

Buna əlavə olaraq, PODRATÇI bərpa işləri ilə əlaqədar toxum səpini və döşəmə üzrə ixtisaslaşmış subpodratçılarla müqavilə bağlamaq variantını təqdim edəcək.

5.2.1 PODRATÇININ İcra Planları

MÜQAVİLƏ imzalandıqdan sonra 60 gün ərzində və səfərbərlikdən ən azı 30 gün əvvəl PODRATÇI ŞİRKƏTİN yoxlaması üçün hazırkı ƏMSSİMP İdarəetmə Planlarının hər biri üzrə ekvivalent "İcra Planı" hazırlayacaq (ƏMSSTQ açıqlandıqdan və təsdiq edildikdən sonra yeniləndiyi kimi) və.

PODRATÇININ İcra planları:

- ƏMSSİMP-nin struktur və məzmununa əməl edəcək
- PODRATÇININ təşkilati strukturunu, o cümlədən ümumi və sahə üçün səciyyəvi Ətraf mühitin təsir azaltma tədbirlərinin tətbiq olunmasını təmin etmək üçün cavabdehlik xəttini dəqiqləşdirəcək
- PODRATÇININ Layihənin ətraf mühit və sosial sahənin idarə edilməsi üzrə işçilərinin rollarını və cavabdehliklərini müəyyən edəcək
- İdarəetmə Planı tələblərinin məzmununun işçilərlə əlaqələndirilməsi yollarını dəqiqləşdirəcək
- Layihədə çalışan işçilər və subpodratçıların işçiləri üçün ətraf mühit və sosial sahənin idarə edilməsi üzrə keçiriləcək təlimləri dəqiqləşdirmək

- PODRATÇININ öz Ətraf mühit icra fəaliyyəti və 20.4 Bölməsində müəyyən edilmiş ƏİG-nə nəzarət etmək üçün təklifləri müəyyən edəcək
- PODRATÇININ İcra Planlarında göstərilmiş öhdəliklərin səmərəli yerinə yetirilməsini təmin etmək üçün öz işini necə yoxlayacağını və audit edəcəyini müəyyən edəcək
- Bütün müvafiq siyasət və qanunvericilik tələblərinə əməl edəcək
- Ətraf mühitə və sosial sahəyə dair məlumatın qeydə alınması və onun ŞİRKƏTƏ hesabat verilməsi üçün yerinə yetiriləcək sənədləşmiş nəzarət prosedurlarını izah edəcək.

5.2.2 **Prosedurlar və İşlərin yerinə yetirilməsi planları**

Tikinti işlərinə başlamazdan əvvəl PODRATÇI MÜQAVİLƏNİN tələbinə uyğun texniki prosedurları və işlərin yerinə yetirilməsi planlarını hazırlayacaq; bunlar ƏMSSİMP tələblərinə uyğun olacaq və müvafiq Ətraf mühit və sosial təsirlərin azaldılması tədbirlərini özündə əks etdirəcək. ŞİRKƏT PODRATÇININ Prosedurlarını və İşlərin yerinə yetirilməsi planlarını nəzərdən keçirəcək və təsdiq edəcək. İşlərin yerinə yetirilməsi planı və prosedurlar icra vaxtını və təsir azaltma tədbirlərinin yerinə yetirilməsini təmin etməyə cavabdehlik daşıyan şəxsi müəyyən edəcək. Bütün prosedurlar və işlərin yerinə yetirilməsi planları MÜQAVİLƏDƏ qeyd edilmiş vaxt intervalına uyğun şəkildə təqdim ediləcək.

5.2.3 **Dəyişikliklərin İdarə Olunması**

PODRATÇI aşağıdakı tələblərə cavab verən Dəyişikliklərin İdarə Olunması formasını hazırlayacaq:

39-04	Dəyişikliyin idarə olunması prosedurlarına ətraf mühit və ya sosial reseptorlara mənfi təsirləri ola biləcək istənilən dəyişikliyin qəbul olunmasından əvvəl ətraf mühit üzrə və sosial qiymətləndirmə daxil olacaq.
-------	--

5.2.4 **PODRAT Strategiyası**

Podrat strategiyası Cədvəl 5-1-də göstərilmişdir.

Cədvəl 5-1: CQBKG Layihəsi Üçün Podrat Strategiyası

CQBKG Tikinti İşləri	Boru Kəməri Podratçısı (qurğular və erkən ilkin işlərə verilən tələblər daxil edilir)	
Layihənin idarə olunması	BP	
Eskiz layihəsi	Məcburi LMTTQ (EPMS) podratçısı	
Təfərrüatlı layihələndirmə		
Avadanlıq və materialların alınması	BP/LMTTQ (EPMS) və tikinti podratçıları	
Tikinti	Beynəlxalq Boru Kəməri podratçısı	
Bərpa	Boru Kəməri podratçısı/yerli podratçı EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	
Birləşdirmə	Yoxdur	İxtisaslaşmış beynəlxalq podratçı
İstismara buraxma		BP
Tullantıların idarə edilməsi	Podratçı tullantıların özlərinin bütün layihə sahələrindən (iş sahəsindən) özlərinin Tullantıların Saxlanması Sahəsinə (TSS) daşınmasına cavabdehlik daşıyır ki, burada tullantılar çeşidlənəcək, emal olunacaq, qablaşdırılacaq və saxlanacaq. İş sahələrindən kənarında PODRATÇI tullantıları TSS-dən BP-nin təsdiqlədiyi son atılma və ya saxlanma yerinə daşıyacaqlar. PODRATÇI bütün çeşidlənmiş və utilizasiya oluna bilən tullantıları BP tərəfindən təsdiqlənmiş utilizasiya	

CQBKG Tikinti İşləri	Boru Kəməri Podratçısı (qurğular və erkən ilkin işlərə verilən tələblər daxil edilir)
	ilə məşğul olan şirkətlərə çatdıracaq.
Mədəni irs	Mədəni irs üzrə podratçı

5.2.5 **PODRATÇININ Təşkilatı**

PODRATÇI müvafiq təcrübəyə və ixtisasa malik şəxslərin işə cəlb olunmasını təmin edəcək. İşçi heyətinə ən azı aşağıdakılar daxil olacaq:

Cədvəl 5-2: PODRATÇININ E və S Məsələlər Üzrə Təşkilatı

Vəzifə	BORU KƏMƏRİ PODRATÇISI*	HDD (Üfüqi Qazma) / Mikrotunel Çəkilişi üzrə Podratçı	BİRLƏŞMƏLƏR ÜZRƏ PODRATÇI*
Ətraf mühit və Sosial Məsələlər üzrə menecer	1**		
İcma ilə Əlaqələr üzrə Məsul İşçi	2**		
Ətraf mühit məsələləri üzrə koordinatorlar	2**		
Sosial məsələlər üzrə koordinator	2*		
Ətraf mühit məsələləri üzrə məsləhətçi	2*		
Ətraf mühit və sosial məsələlər üzrə məsləhətçi		1+1	1
Tullantılar üzrə məsləhətçi	2**		
Cəmi	11	2	1
<p>Qeyd: ŞİRKƏT PODRATÇININ təklif edilən təşkilat strukturunu və işçilərin peşəkarlığını nəzərdən keçirəcək və təsdiq edəcək.</p> <p>Boru seksiyalarının birləşdirilməsi üzrə Podratçının magistral boru kəməri podratçısının nəzarəti altında işləyəcəyi ehtimal edilir.</p> <p>*Vəzifələr son podrat strategiyasından asılı olaraq ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq ediləcək.</p> <p>**Hər yayıma biri ehtimal edilir.</p>			

5.2.6 **Təlim**

PODRATÇI Layihəyə cəlb edilmiş bütün işçiləri və subpodratçıları üçün ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq edilmiş və hər İdarəetmə Planının məzmununu onlara çatdıran və bütün işçilərin öz

Ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı cavabdehliklərini anlamasını təmin edən ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı təlim proqramı təşkil edəcək.

Ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı təlim proqramı sahə işçilərinin aşağıdakıları tam anlamalarını təmin etməyi nəzərdə tutacaq:

- Layihənin Ətraf mühit və sosial sahə üzrə tələbləri, onlar sahədə necə yerinə yetiriləcək və onlara necə nəzarət ediləcək.
- Layihənin potensial təsirləri, bu təsirləri aradan qaldırmaq üçün qəbul edilmiş azaltma tədbirləri və bu tədbirlərin tətbiq edilmə üsulu və yeri.
- Boru kəmərinin və digər qurğuların tikiləcəyi sahələrdə Ətraf mühit üzrə həssaslıqlar.
- Boru kəməri marşrutuna və qurğulara yaxın yaşayan icmaların sosial həssaslıqları
- Ətraf mühitin mühafizəsi və ya sosial tələblərə uyğun gəlmədiyi hallarda əməl ediləcək prosedurlar
- Ətraf mühitə dair gözlənilməz hadisələrin aradan qaldırılması yolları
- Bu planlarda verilmiş tələblər.

PODRATÇI bütün tikinti işçilərinin MÜQAVİLƏNİN həyata keçirilməsi müddəti ərzində müntəzəm olaraq sahə üçün səciyyəvi ətraf mühit və sosial məsələlərlə "sahə söhbətləri" tanışlıq təlimində iştirak etməsini təmin edəcək.

PODRATÇI Layihədə işləyən hər bir şəxsin keçdiyi təlimə dair yoxlanması mümkün olan qeydləri saxlayacaq.

Ətraf mühitin mühafizəsinə və sosial sahəyə dair təlim proqramına, bütün sahə işçilərinin sahədə hər hansı işi yerinə yetirməzdən əvvəl keçəcəyi sahə ilə ilkin tanışlıq söhbətləri daxil olacaq

PODRATÇI təlim proqramını işlərin həcminə/tələblərə edilən dəyişikliklərə uyğun yeniləyəcək və s.

5.2.7 ŞİRKƏTƏ Ətraf Mühitin Mühafizəsi və Sosial Sahə ilə Bağlı Fəaliyyətlərə Dair Hesabat Vermə

Ətraf mühitlə və sosial sahə ilə bağlı bütün hadisələrə dair hesabatlar PODRATÇININ və ŞİRKƏTİN qəzalara dair hesabatvermə tələblərinə uyğun olaraq dərhal ŞİRKƏTƏ bildiriləcək.

PODRATÇININ Ətraf mühit və sosial məsələlər üzrə meneceri və sosial sahə üzrə meneceri ŞİRKƏTİN təşkil etdiyi həftəlik yığıncaqlarda iştirak edəcək.

PODRATÇI apardığı işlərə və onların İdarəetmə Planlarında göstərilmiş ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı tələblərə uyğunluğuna dair həftəlik xülasə hesabatlarını hazırlayacaq və təqdim edəcək Bu hesabatın məzmunu və formatı ŞİRKƏTLƏ razılaşdırılacaq.

PODRATÇI ƏİG-ə dair məlumatların daxil edildiyi (Bölmə 20.4) ətraf mühitin mühafizəsi və sosial sahə ilə əlaqədar fəaliyyəti əks etdirən aylıq hesabatları hazırlayacaq və ŞİRKƏTƏ təqdim edəcək. Bu hesabatın məzmunu və formatı ŞİRKƏTLƏ razılaşdırılacaq.

6 İDARƏETMƏ PLANLARININ İCMALI

6.1 İdarəetmə Planları

Hazırkı ƏMSSİMP-nin 1-5 Bölmələri ətraf mühit və sosial sahənin idarə edilməsinə ümumi yanaşmanı və PODRATÇININ təşkil edəcəyi ətraf mühit və sosial sahəyə dair ümumi monitorinq prosedurlarını əhatə edirsə, burada verilmiş hər bir İdarəetmə Planı hər hansı səciyyəvi təsirin qarşısını almaq və hər hansı səciyyəvi məsələlərin təsir azaltma tədbirlərini təqdim edir.

Hər İdarəetmə Planına aşağıdakılar daxildir:

- Giriş
- Plana uyğun üstün təcrübə göstərişləri
- ŞİRKƏTİN və PODRATÇININ plana uyğun rolları və cavabdehlikləri
- Qabaqcıl təcrübəni əks etdirən səciyyəvi təsirin qarşısının alınması və azaldılması tədbirləri, o cümlədən Layihənin ƏMSSTQ-də qəbul edilmiş məcburi öhdəliklər.

6.1.1 Ətraf Mühitin İdarə Olunması Planları

Aşağıdakı cədvəl Ətraf Mühitin İdarə Olunması Planlarında əhatə edilmişdir və planların əsasən tətbiq edildiyi əsas məsələlərdə təlimat kimi istifadə edilə bilər

Cədvəl 6-1: Ətraf Mühitin İdarə Olunması Planlarının siyahısı

ƏMSSİMP Bölməsi	Plan	Əhatə Edilən Məsələlər	Əsas Podratçı	İkinci Dərəcəli Podratçı
7	Bərpa Planı	<ul style="list-style-type: none">• Torpağın üst və alt qatının idarə edilməsi• Tikinti zamanı və tikintidən sonra eroziyanın idarə edilməsi (məs., kəsişmələr, dik yamaclar, xəndək dağılmaları)• KS və su hövzələri kəsişmələrinin layihələndirilmiş bərpası• Toxum səpilməsi və döşəmə	Boru kəməri podratçısı Ekoloji idarəetmə	İrs İlkin işlər (girişdən əvvəlki işlər)
8	Ekoloji İdarəetmə planı	<ul style="list-style-type: none">• Ekoloji təlim• Mühafizə edilən növlərin və həssas/prioritet sahələrin yeri• Tikintidən əvvəl ekoloji tədqiqatlar• Tikintidən əvvəl və tikinti zamanı təbii məskunlaşma sahələrinin və növlərin mühafizəsi (məs., en məhdudiyətləri, - köçürülmə, mövsümi həssaslığın qarşısının	Ekoloji idarəetmə Boru kəməri podratçısı (məkan və mövsümi məhdudiyətləri)	

ƏMSSİMP Bölməsi	Plan	Əhatə Edilən Məsələlər	Əsas Podratçı	İkinci Dərəcəli Podratçı
		alınması, nəqliyyat məhdudiyyətləri, davranış kodeksi, su mühitinin mühafizəsi) <ul style="list-style-type: none"> • Bioloji bərpa (məs., bitkilərin təkrar əkilməsi, toxumların seçilməsi və tədarükü, əkin metodları, toxumların toplanması) • Monitoring və hesabat 		
9	Tullantıların İdarə edilməsi Planı	<ul style="list-style-type: none"> • Tullantılarına idarə edilməsi ilə bağlı təlim • Tullantıların müəyyən edilməsi və təsnifatı • Tullantıların iyerarxiyası və tullantıların minimuma endirilməsi strategiyası (yəni mənbədə azaltma, təkrar istifadə, təkrar emal, enerjinin bərpası, utilizasiyaya cavabdehlik) • Tullantıların idarə edilməsi (yəni toplama, çeşidləmə, konteynerlərə yığılması, saxlanması və emalı, daşınması və sənədləşdirilməsi, utilizasiyası) • Monitoring və hesabat 	Boru kəməri podratçısı	Hamısı
10	Çirklənmənin Qarşısının alınması Planı	<ul style="list-style-type: none"> • Çirklənmənin Qarşısının alınması üzrə Təlim • Enerji səmərəliliyi (avtomobil və avadanlığın seçimi və texniki xidmət) • Emissiyalar və tozun idarə edilməsi (yəni avtomobil, avadanlıq və generator emissiyaları, tozun idarə edilməsi) • Çirkab sularının idarə edilməsi (məs., yağış suları, xəndək suyunun boşaldılması, hidrosınaq suyunun utilizasiyası və hidrosınaq suyunda kimyəvi maddələrin istifadə olunması, avtomobillərin və avadanlığın yuyulması) • Çirkab sularının təmizlənməsi və 	Boru kəməri podratçısı	Hamısı

ƏMSSİMP Bölməsi	Plan	Əhatə Edilən Məsələlər	Əsas Podratçı	İkinci Dərəcəli Podratçı
		<ul style="list-style-type: none"> utilizasiyası • Səs-küyün və vibrasiyanın idarə edilməsi • Yağ və kimyəvi maddələrin idarə edilməsi (yəni, saxlanması, idarə edilməsi və dağılmanın qarşısının alınması) • Çirkələnmiş torpağın təmizlənməsi • Təhlükəli maye tullantıların idarə edilməsi • Monitoring və hesabatvermə 		
11	Resursların İdarə edilməsi Planı	<ul style="list-style-type: none"> • Təlim (o cümlədən enerji səmərəliliyi və sudan istifadənin minimuma endirilməsi) • Aqreqlərin idarə edilməsi (tələblərin qiymətləndirilməsi, daş karxanaları və qrunn karxanalarının müəyyən edilməsi, daşınması, üçüncü tərəflərə nəzarət etmək) • Tullantıların idarə edilməsi (su təchizatı, hidrosınaq suyunun çıxarılması) 	Boru kəməri podratçısı	

6.1.2 Sosial İdarəetmə Planları

Aşağıdakı cədvəl Sosial İdarəetmə Planlarında əhatə edilmiş əsas məsələlərə dair təlimatdır.

Cədvəl 6-2: Sosial İdarəetmə Planları

ƏMSSİMP Bölməsi	Plan	Əhatə Edilən Məsələlər	Əsas Podratçı	İkinci Dərəcəli Podratçı
12	Tikinti Düşərgəsinin İdarə edilməsi Planı	<ul style="list-style-type: none"> • Tikinti düşərgəsinin təşkil edilməzdən əvvəl yerli icmalarla məsləhətləşmələr • Düşərgəyə girişin və qurğulardan istifadənin məhdudlaşdırılması • Təlim (o cümlədən düşərgə qaydalarına, yerli məsələlər və həssaslıqla bağlı) 	Boru kəməri	

ƏMSSİMP Bölməsi	Plan	Əhatə Edilən Məsələlər	Əsas Podratçı	İkinci Dərəcəli Podratçı
		<p>məlumatlılığa dair qısa məlumat)</p> <ul style="list-style-type: none"> Düşərgə qaydaları (məs., nizam-intizam və spirtli içkilər, narkotiklərlə bağlı məhdudiyyətlər; səs-küylü və qeyri-qanuni fəaliyyətlər, icma ilə əlaqə, etnik gərginlik, bazarın təhrif edilməsi və yoluxucu xəstəliklər) 		
13	İnfrastruktur və Xidmətlərin İdarə edilməsi Planı	<ul style="list-style-type: none"> İnfrastrukturda pozulma(nəqliyyat, elektrik enerjisi, sulama) Layihə işləri nəticəsində icmanın zədələnmiş infrastrukturunun qarşısının alınması və təmiri İcmalara və fərdlərə dəymiş narahatlıqların idarə edilməsi 	Boru kəməri	
14	İcmaların Təhlükəsizlik Planı	<ul style="list-style-type: none"> İşçilərlə icmaların qarşılıqlı əlaqəsi (məs., yoluxucu xəstəliklərin yayılması) Tikinti sahələrinin idarə edilməsi (məs., boru kəmər dəhlizinə giriş və açıq xəndək fəlsəfəsi) Nəqliyyatın təhlükəsizliyi (məs., kəndlərdən nəqliyyat axınına nəzarət) 	Boru kəməri	Mədəni irs Ekoloji idarəetmə
15	İcmalarla Əlaqə Planı	<ul style="list-style-type: none"> İƏMŞ tələbləri İcmalarla, torpaq sahibləri ilə və torpaq istifadəçiləri ilə yaxşı əlaqələrin saxlanması (məs., görüşlər, şikayətlərin idarə edilməsi proseduru) İcmanın sahəyə girişi 	Boru kəməri	Mədəni irs Ekoloji idarəetmə
16	Yerli İşəgötürmə və Təlim Planı	<ul style="list-style-type: none"> Tikinti mərhələsi üzrə işçi qüvvəsini işə götürmə (məs., yerli məşğulluq, işəgötürmə proseduru, şəffaflıq, ixtisaslı və ixtisasız iş rollarının müəyyən 	Boru kəməri	Mədəni irs Ekoloji idarəetmə

ƏMSSİMP Bölməsi	Plan	Əhatə Edilən Məsələlər	Əsas Podratçı	İkinci Dərəcəli Podratçı
		edilməsi) <ul style="list-style-type: none"> Bərabər imkanlar Bacarıqlar və SƏTTƏM təlimi 		
17	Tədarük və Təchizat Planı	<ul style="list-style-type: none"> Mal və xidmətlərin yerli tədarükünü maksimum artırmaq Tədarük prosesinin şəffaflığı 	Boru kəməri	Mədəni irs Ekoloji idarəetmə

6.1.3 Digər İdarəetmə Planları

Növbəti cədvəl ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı məsələlərlə əlaqədar digər İdarəetmə Planlarında əhatə edilmiş əsas problemlərə dair göstərişdir.

Cədvəl 6-3: Digər İdarəetmə Planlarının siyahısı

ƏMSSİMP Bölməsi	Plan	Əhatə Edilən Məsələlər	Əsas Podratçı	İkinci Dərəcəli Podratçı
18	Mədəni İrsin İdarə Olunması Planı	<ul style="list-style-type: none"> Planlaşdırma və tikinti prosesində Layihənin Təsadüfi Tapıntıları üzrə Proseduruna uyğun mövcud və yeni tapıntıların mühafizəsi və qiymətləndirilməsi 	Mədəni irs üzrə podratçı	Boru kəməri podratçısı
19	Torpağın İdarə edilməsi Planı	<ul style="list-style-type: none"> Podratçının Şirkətin Torpağın Əldə olunması qrupu ilə qarşılıqlı əlaqəsi (məs., əlavə torpağın tələb olunması ilə bağlı). Torpağın Əldə olunması Prosesi Həyat şəraitinə təsiri minimuma endirməyi nəzərdə tutacaq (torpaqların qanunsuz tutulma məsələləri və cərimələr; daş karxanalarının idarə edilməsi, kompensasiya, torpaqdan çıxış və torpağın istifadə üçün qaytarılması) 	Boru kəməri	İrs Ekoloji idarəetmə

6.1.4 Tikintidən əvvəl aparılan Tədqiqatlar

Tikintidən əvvəlki tədqiqatların cədvəli Əlavə E-də verilmişdir. Cədvəl uyğun tədqiqat aparılacaq yerləri və həyata keçiriləcək tədqiqatın məzmununu müəyyən edir (Mövzu).

7 BƏRPA PLANI

7.1 Əhatə Dairəsi

Bu Bərpanın İdarə Olunması Planı tikinti işləri ilə müdaxilə olunmuş bütün sahələrə, o cümlədən KS-nə, qurğuların tikinti sahələrinə və tikintini dəstəkləmək üçün istifadə edilən bütün digər Layihə sahələrinə(lakin onlarla məhdudlaşmadan), həmçinin nəzərdə tutulan CQBKG Layihəsi ilə əlaqədar tikinti sahələrinə, boru anbarı, yük boşaltma sahələrinə, texniki hazırlıq və texniki xidmət sahələrinə, giriş yollarına/cığırlarına və digər nəqliyyat vasitələrinə; tullantıları daşıma stansiyalarına; materialları çıxarma və tullantıların utilizasiyası sahələrinə və digər qurğulara (məsələn, Layihənin beton qarışdırma mexanizmləri) tətbiq edilir.

Bu plan Layihənin tikinti mərhələsindən MÜQAVİLƏNİN ZƏMANƏT müddətinin sonuna qədər tətbiq edilir.

Bu İdarəetmə Planının məzmunu xüsusilə aşağıdakı bərpa idarəetmə məsələləri ilə əlaqədardır.

- Ümumi bərpanın idarə edilməsi
- Binalar
- Torpaq
- Səpin
- Biobərpa
- Səth suyu
- Landşaft və sosial sahə
- Xüsusi və həssas/prioritet sahələr
- Sahənin təmizlənməsi və çirklənmiş torpağa müdaxilə
- Ekologiya
- Sağlamlıq və əməyin təhlükəsizliyi
- Material və tullantıların idarə edilməsi.

7.2 TƏMÖHS Standartları və Təcrübələri

Bölmə 4-də istinad edilmiş təlimat sənədləri təsirin qiymətləndirilməsinin və İdarəetmə Planlarının layihə formalarını hazırlayan zaman nəzərdən keçirilərək TƏMÖHS tələblərinə (Bölmə 3.1) uyğun plan və təsirin azaldılması tədbirlərinin hazırlanmasında istifadə edilmişdir. Nəzərdən keçirilmiş xüsusi təlimatlar aşağıda təsvir edilmişdir:

- BMK-nın Ümumi SƏTƏM Təlimatları: Tikinti və istismardan çıxarma (aprel 30, 2007) xüsusilə:

Aşağıdakı üsullarla eroziyanın azaldılması və ya qarşısının alınması:

- Açıq sahələri stabilləşdirmək üçün torpağın yumşaldılması
- Ərazinin tez bir zamanda yenidən əkilməsi
- Tikintidən sonra axınlar üçün kanalların və xəndəklərin layihələndirilməsi
- Dik kanal və yamacların düzləşdirilməsi (məs., cut döşəklərdən istifadə)

Çöküntü gölməçələrindən, lil hasarlarından və suyun təmizlənməsindən istifadə edərək, çöküntülərin sahədən kənara daşınmasını azaltmaq və ya qarşısını almaq.

- Sahildə Neft və Qaz işlənmələri ilə əlaqədar BMK SƏTƏM Təlimatları(Aprel 30, 2007) o cümlədən:
 - Tikinti fəaliyyətləri başa çatdıqdan sonra boru kəməri dəhlizi və işçi qüvvəsinin yaşayış düşərgəsi, boru anbarı sahələri, giriş yolları, vertolyot meydançaları və

- tikinti emalatxanaları kimi sahələrin təmizlənməsi və əvvəlki topoqrafiya və drenaj konturlarına bərpa edilməsi (o cümlədən tikinti işlərindən sonra yerli bitki növlərindən istifadə etməklə müvafiq qaydada yenidən əkilməsi)
- Sahədən kənardakı aqreqat çıxarma sahələrinin, o cümlədən qrunt və daş karxanalarının bərpası
 - Bərpa edilmiş sahələrdə təmir və texniki xidmət proqramlarının yerinə yetirilməsi
 - Müvəqqəti və daimi eroziya və çöküntülərə nəzarət tədbirlərinin, yamaqları stabilizasiya tədbirlərinin həyata keçirilməsi
 - Filtrasiyanı minimuma endirmək və nəzarət etmək üçün lazımi drenaj sistemlərinin təchiz edilməsi
- IPLOCA göstərişləri (Cild 1, Əlavə 6.3):
 - Boru kəmərinin işçi eninin tikinti işlərindən sonra diqqətlə bərpa edilməsi boru kəməri layihələrinin məskunlaşma sahələrinə qalıq təsirin mümkünliyünü azaldır. Bərpa işləri tikinti prosesinin ilkin mərhələlərində nəzərə alınmalıdır və buraya toxumun toplanması, ağacların kəsilməsi, torpağın üst qatının şumlanması üçün ixtisaslaşmış maşınlar, yerli əkin materialının təchiz edilməsi ehtiyacı, yaxud bitkilərin təşkili üçün suya olan tələbat daxildir. Mümkün olan hallarda boru kəmərləri adətən kənd təsərrüfatı torpaqlarından keçir, burada məskunlaşma sahələrinin və əkin sahələrinin mövsümi istifadəsi ilə bağlı narahatlıq yaradılsa da, tam bərpa tez bir zamanda baş verir. Bərpa və tikintidən sonra monitorinq ən azı iki il davam edərək ətraf mühitin bərpasının uğurlu olması təmin edilməlidir. Monitorinq məskunlaşma sahələrinin mühafizə üçün əhəmiyyətli olduğu sahələrdə xüsusilə vacibdir. Torpaq şəraitlərinin qorunmasına xüsusi diqqət verilməli, bunun üçün torpağın üst qatı və sonrakı qatlar düzgün ardıcılıqla saxlanmalı və dəyişdirilməli, kipləşməməyə və drenaja nəzarət edilməlidir
 - Boru kəməri ilə bağlı məlumatlılığı artırmaqla üçüncü tərəfə dəyən zədə riskini azaltmaq üçün tədbirlərin görülməsi (məs., torpaq sahibi ilə əlaqədən, torpaqüstü nişanlardan, KS-nin monitorinqindən və üçüncü tərəflər üçün bir zəng sistemlərindən istifadə).

7.3 Rollar və Cavabdehliklər

Bu planın ümumi icrası və xüsusilə, ətraf mühit və sosial sahənin idarə edilməsi və icra fəaliyyəti ilə bağlı ümumi rollar və cavabdehliklər Bölmə 5-də təsvir edilmişdir. Texniki bərpa ilə əlaqədar səciyyəvi rollar və cavabdehliklər aşağıda təsvir edilmişdir.

7.3.1 **ŞİRKƏTİN Cavabdehlikləri**

- İlk bərpa layihəsi
- İşlərin yerinə yetirmə metodları və prosedurlarının Bərpa Spesifikasiyasına uyğun nəzərdən keçirilməsi və təsdiq edilməsi
- PODRATÇININ bərpa işlərinin yekun qəbulundan sonra bərpa işlərinin davam edən monitorinqi və qorunub saxlanması
- Bioloji bərpa (təfərrüatlı Ekoloji İdarəetmə Planlarında və Sahəyə aid Ekoloji İdarəetmə Planlarında qeyd edildiyi kimi, Ekologiyanın İdarə edilməsi üzrə Podratçının xidmətlərindən istifadə etməklə, KS və müvafiq müvəqqəti qurğularda)
- PODRATÇININ eroziyaya nəzarət məqsədilə əkdirdiyi toxum qarışığının texniki xassələri.

7.3.2 **PODRATÇININ Cavabdehlikləri**

- Podratçı tikinti düşərgəsinin və boru anbarı sahələrinin bərpası da daxil olmaqla, Bərpa üzrə İcra Planını hazırlayacaq. Marşrutun bərpaya zəmanət vermək üçün əlavə tədbirlərin görülməyi həssas hissələri sahə üçün səciyyəvi olan təsirlər cədvəlində göstərilmişdir.

- Bu planın tələblərinə əlavə olaraq, bütün eroziyaya nəzarət və bərpa işlərinin yerinə yetirilməsi
- Bərpa işlərinə dair tam biliyi və Bərpa Planının məzmununu nümayiş etdirə biləcək işçilər tərəfindən dəstəklənən təcrübəli layihə menecerinin təchiz edilməsi
- Sahə üçün səciyyəvi işlərin yerinə yetirilməsi metodlarının hazırlanması
- ŞİRKƏT ilə əldə edilmiş razılığa əsasən kənd təsərrüfatı sahəsi olmayan ərazilərdə döşənmə və toxum əkmə
- Girişdən əvvəl bütün tələb olunan tədqiqatların yerinə yetirilməsi
- MÜQAVİLƏNİN ZƏMANƏT müddəti başa çatana qədər bərpa məqsədlərinə nail olmaq üçün bütün bərpa tədbirlərinin monitorinqi və qorunub saxlanması
- Lazımi tədqiqatları planlaşdırması və yerinə yetirməsi üçün müstəqil tərəfin cəlb edilməsi
- Bütün müvəqqəti sahələrin bərpa edilməsi
- KS və digər müvəqqəti sahələrin uğurlu bioloji bərpasını asanlaşdırmaq üçün ŞİRKƏT və Ekoloji İdarə etmə üzrə Podratçı ilə əlaqələr
- Bərpa işlərinin yerli, sahə üçün səciyyəvi şəraitlərə uyğun aparılmasını təmin etmək üçün yerli ekspertlər, ixtisaslaşmış təşkilatlar və dövlət orqanları ilə məsləhətləşmələr
- Torpağın İdarə Olunması Planına uyğun olaraq torpaq sahəsinə giriş və çıxış.

7.4 Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması

7.4.1 Ümumi öhdəliklər

Aşağıdakı öhdəliklərə əsasən, PODRATÇI bütün bərpa tədbirlərini hazırkı plan və Bərpa Spesifikasiyalarında müəyyən olunduğu kimi həyata keçirməli və aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

4-09	Bərpa işləri mümkün qədər tez, Bərpa Spesifikasiyalarına uyğun olaraq həyata keçiriləcək.
4-14	Planlaşdırılmamış hadisə halında, zərər çəkmiş sahə müvafiq qaydada bərpa və kompensasiya olunacaq.

PODRATÇI eroziyaya nəzarət və stabiləşmə planı hazırlayacaq və iş sahəsinin hər hansı səbəbdən (məs., qış) tərk edilməsindən 30 gün əvvəl ŞİRKƏTİN təsdiqi üçün təqdim edəcək.

7.4.2 Bərpanın İdarə Edilməsi

7.4.2.1 Sahəyə girişdən əvvəl tədqiqat

PODRATÇI tikintidən əvvəl bütün Layihə sahələrinin, o cümlədən daimi qurğuların yerləşdiyi torpağın, karxana və qrunnt karxanalarının, nəzərdə tutulan müvəqqəti sahələrin, yolların, beton qarışdırma qurğularının, boru yığma sahələrinin, tullantıların utilizasiyası sahələrinin və s. tədqiqatını aparacaq (Müqavilə tələblərinə və Torpağın İdarə edilməsi Planına uyğun olaraq) və son bərpadan sonra qiymətləndirmə zamanı istinad kimi istifadə ediləcək keyfiyyətə uyğun müqayisə edəcək. Bu, ŞİRKƏTİN sosial sahə üzrə nümayəndələri (Torpağın İdarə edilməsi Planına istinad) ilə eyni zamanda aparılacaq və qeydlər torpaq sahibləri və sakinlərlə razılaşdırılacaq.

Yollarla bağlı yerli dövlət orqanları nümayəndələri tikintidən əvvəlki tədqiqata cəlb edilərək torpağın vəziyyətini yoxlamalı və ya İnfrastruktur və Xidmətlərin İdarə edilməsi Planına uyğun olaraq nəticələrlə təmin edilməlidir. Tikintidən əvvəlki tədqiqat təsdiq üçün ŞİRKƏTƏ təqdim ediləcək PODRATÇI həmçinin KS və ya ona yaxın (boru kəməri və giriş yolları) binaların İnfrastruktur və Xidmətlərin İdarə edilməsi Planına uyğun ilkin vəziyyətinin tədqiqatını aparacaq (Bölmə 13).

PODRATÇI girişdən əvvəl aparılmış tədqiqat əsasında Bərpa İşlərinin Yerinə yetirilməsi Planını hazırlayacaq ki, buraya tikinti müddətində və bərpa zamanı eroziya və çöküntülərin axmasının azaldılması və onlara nəzarət, KS-də torpağın idarə olunması, saxlanması və əvəz edilməsi, toxum səpini və bitki örtüyünün təkrar əkilməsi tədbirləri daxil ediləcək Buna əlavə olaraq, tədqiqatlar bütün xüsusi sahələr və həssas sahələr (Bölmə 7.4.7), müvəqqəti iş sahələri, o cümlədən tikinti düşərgəsi, boru yığılması və saxlama sahəsi və hazırkı planda göstərilmiş digər sahələr üçün səciyyəvi olan bərpa işlərinin yerinə yetirilməsi planını asanlaşdırmaq üçün tədqiqatlar planlaşdırılmalıdır PODRATÇI sahə üçün səciyyəvi təfərrüatlı bərpa işlərinin yerinə yetirilməsi planını və bu sahələr üzrə planı hazırlayaraq ŞİRKƏTİN təsdiqi üçün təqdim edəcək.

BTC və CQBK boru kəmərlərində eroziyaya nəzarət tədbirlərini əhatə edən "sahə söhbətləri" tanışlıq dəstindən istifadə edilmiş və səmərəli hesab edilmişdir Bu eroziyaya qarşı işlərlə sahə tanışlıq söhbətləri səciyyəvi yerlərdə təfərrüatlı tələbləri müəyyən edən eroziyaya nəzarət üsullarıdır Sahə tanışlıq söhbətləri boru kəmərinin marşrut planına daxil edilmiş yerlər üçün səciyyəvi olan eroziyaya nəzarət planlarını layihələşdirmək üçün istifadə edilmişdir Tədbirlərin xülasəsi aşağıda verilmişdir və hər yerdə eroziya riskinə uyğun yeni boru kəməri dövrəsi boyunca tətbiq ediləcək.

7.4.2.2 Ətraf mühit üzrə ekspertiza

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

17-14	Giriş yollarının, tikinti düşərgələrinin, avadanlıq yığılan sahələrin, dəmiryolu yüklərini boşaltma sahələrinin və KS-də hər hansı spesifik xüsusiyyətlərin vəziyyəti, bərpa işləri haqqında məlumat vermək üçün, tikintidən əvvəl qeydə alınacaq.
-------	--

PODRATÇI xüsusi məqsədlə tikilmiş və Layihəyə həsr edilmiş, ətraf mühitə əhəmiyyətli təsir göstərmə potensialı olan (ŞİRKƏTLƏ razılaşdırılacaq) sahələrdə, o cümlədən beton/asfalt qarışdırma qurğularının, tikinti düşərgələrinin və boru anbarı sahələrinin ətraf mühit üzrə ekspertizasını aparmaq üçün müstəqil və bacarıqlı məsləhətçi dəvət edəcək.

Müstəqil məsləhətçi:

- ŞİRKƏTİN təsdiqi üçün ən azı aşağıdakıları əhatə edən tədqiqat planını hazırlayacaq:
 - Bütün sahələrin foto/video şəkli
 - Torpağın məhsuldarlığının, o cümlədən qidalandırıcı tərkibin qiymətləndirilməsi (torpağın tikintidən əvvəl istifadə məqsədindən asılı olaraq)
 - Tikintidən əvvəl təmizləmə (bitki örtüyünün kəsilməsi) tədqiqatları (tələb olunarsa)
 - Ekoloji tədqiqatlar
 - Mərhələ 1 və Mərhələ 2 üzrə çirklənmənin qiymətləndirilməsi
 - Yanacaq/kimyəvi maddələr üçün xüsusi ayrılmış sahələrdən və digər potensial çirklənmə mənbələrindən ilkin nümunələr (əvvəl mövcud olan hər hansı karbohidrogen və digər çirklənmə faktının təsdiqlənməsi üçün)
 - Qrunt suları və səth suları nümunələrinin götürülməsi
 - Mədəni irsin qiymətləndirilməsi
 - Nümunələrin götürülməsinə dair protokol
 - Analitik standartlar (nəticələri ilkin ətraf mühit keyfiyyəti barədə rəy verilməsi üçün müqayisə ediləcək parametr-konkret standartlar)
 - Laboratoriya seçimi
 - Keyfiyyətə Zəmanət/Keyfiyyətin İdarə edilməsi protokolu
 - Sahənin bərpası və bağlanması prosesinin bir hissəsi kimi, tikinti sonrası iki illik monitoring üçün plan

- Bu plana uyğun olaraq tədqiqat aparılması (o cümlədən ekoloji və mədəni irs üzrə tədqiqatlar, nəzərə alın ki, tikinti qabağı təmizləmə və bitki örtüyünün kəsilməsi işləri PODRATÇI tərəfindən yerinə yetiriləcək).
- Tikinti sonrası monitorinqin həyata keçirilməsi və ŞİRKƏT tərəfindən təsdiqlənməsi üçün sahənin bağlanılmasına dair hesabatın hazırlanması.

Sahənin bağlanmasına dair hesabat sahələrin öz ilkin vəziyyətinə yaxın vəziyyətə qaytarılmış olduğunu və sahə ilə bağlı ətraf mühit, sosial və digər gələcək öhdəliklər üçün potensialın olmadığını nümayiş etdirəcək.

PODRATÇI bütün əlavə torpaqlar üçün Torpaqdan İstifadə üzrə İdarəetmə Planında təsvir edilmiş kimi, müvafiq ilkin tədqiqatlar həyata keçiriləcək.

7.4.2.3 Boru kəməri dəhlizinin bərpa edilməsi

MÜQAVİLƏNİN ZƏMANƏT müddətinin davam etdiyi müddət ərzində 3-cü dərəcəli eroziyaya (Bərpa Spesifikasiyasında müəyyən edildiyi kimi) və ya daha yaxşı göstəriciyə nail olunacaq.

Zəruri olarsa, 3-cü Sınıf Eroziya və Bölmə 7.4.4-də təsvir edilən bitki örtüyünün bərpa edilməsi ilə bağlı tələblərə cavab vermək üçün PODRATÇI tərəfindən toxum səpini həyata keçiriləcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

PODRATÇI aşağıdakı öhdəliklərin yerinə yetirilməsini təmin edəcək:

4-12	Tikinti işləri üzrə podratçı(lar) çay keçidlərində işə başlamazdan əvvəl, eroziyaya, çöküntülərə nəzarət və bərpa planı daxil olmaqla, işin yerinə yetirilməsi layihəsi hazırlayacaq(lar).
17-05	Müvəqqəti iş (müvəqqəti tikililər) sahələri əvvəlki ilkin vəziyyətinə (tikinti öncəsi mühəndis araşdırma hesabatları ilə müqayisədə və ya yaxın ərazilər) uyğun yenidən bərpa ediləcək.

Minimal olaraq PODRATÇININ İşlərin Aparılması Üsuluna dair Planı aşağıdakıları əhatə edəcək:

- Mümkün olduğu həddə qədər, ilkin vəziyyətinə uyğun bərpa edilməsinə, imkan vermək üçün pozulmadan əvvəl kanalın ilkin eni, dərinliyi və maililiyi
- Əhatə edən yamaqlara uyğunlaşdırmaq üçün sahillərin təkrar konturlanması
- Yuyulub dağılma təhlükəsi olan yerlərdə eroziyaya qarşı mübarizə tədbirləri çərçivəsində eroziyadan mühafizə tədbirlərinin görülməsi Bunlar çaylaq daşları ilə bərkitməni, qabionları və ya filtrasiya əleyhinə membranları əhatə edə bilər. Bütün ekoloji tədqiqatlar hər hansı bərkitmələr tikilməzdən əvvəl təyin edilən və həyata keçirilən müvafiq təsir azaltma tədbirləri ilə aparılacaq
- Kanalın yataq materiallarının bərpa edilməsi
- Sahilin üst torpaq qatının bərpa edilməsi
- Sahillərə yenidən toxum səpilməsi.

7.4.2.4 KS-dən başqa torpaqların bərpası

Bu, tikintinin yardımçı obyektlərinin, hidrosınacaq su təmizləmə sahələrinin, tullantıların daşınma məntəqələrinin, beton qarışdırma qurğularının, qrunut karxanalarının, habelə qrunut boşaltma sahələrinin yerləşdiyi torpaqları əhatə edəcək.

CQBKG Layihəsi üzrə ƏMSTQ tikintinin yardımçı obyektlərinin bərpa edilməsinə görə öhdəlik daşıyır.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

4-09	Bərpa işləri mümkün qədər tez, Bərpa Spesifikasiyalarına uyğun olaraq həyata keçiriləcək.
3-28	İlk torpaq işlərindən sonra və bərpadan əvvəl qışda iş sahələrində tikinti işləri dayandırılırsa, müvəqqəti eroziyaya nəzarət tədbirləri işlənilib hazırlanacaq və tətbiq ediləcək.
17-05	Müvəqqəti iş (müvəqqəti tikililər) sahələri əvvəlki ilkin vəziyyətinə (tikinti öncəsi mühəndis araşdırma hesabatları ilə müqayisədə və ya yaxın ərazilər) uyğun yenidən bərpa ediləcək.

Boru kəməri üçün yardımçı obyektlərə və digər tikililərə, o cümlədən Kəmər Sahəsindən kənarında yerləşən, təsirə məruz qalan digər sahələrə tikinti düşərgələri, boru tullantı sahələri, hidrosınaq suyu emalı məntəqələri, tullantıların saxlanması sahələri (TSS), beton qarışdırma qurğuları və Layihə ilə əlaqədar istismar edilən karxanalar daxildir (lakin bunlarla məhdudlaşmır). PODRATÇI-dan bütün yerüstü və yeraltı infrastruktur və kommunikasiyaları çıxarması, habelə bütün tikinti düşərgələrində, avadanlıq yığılmış sahələrdə və digər müvəqqəti sahələrdə sahəni öz əvvəlki vəziyyətinə qaytarmaq üçün bərpa etməsi tələb olunur.

PODRATÇI işin davam etdiyi müddət ərzində yaxınlıqdakı torpaq sahələrinə kənar şəxslər tərəfindən məcburi daxil olma və müdaxilə hallarının olmamasını təmin etməlidir. Əgər PODRATÇIYA iş sahəsi və ya anbar, yaxud utilizasiya məqsədləri üçün əlavə torpaq lazım olarsa, Torpaqdan İstifadə üzrə İdarəetmə Planının tələbləri tətbiq ediləcək. PODRATÇI bu planın və Bərpa Spesifikasiyasının tələblərinə uyğun olaraq işçi sahə kimi bütün əlavə sahələrin bərpa edilməsinə görə məsuliyyət daşıyacaq.

Əgər ŞİRKƏT tərəfindən yazılı şəkildə təsdiq edilərsə müvəqqəti qurğular/işlər onların tamamilə (bütün yeraltı infrastruktur daxil olmaqla) çıxarılması üçün layihələndiriləcək. Podratçı obyektlərin bağlanması, istismardan çıxarılması və bərpa edilməsi prosedurlarını təsvir edən tikintinin yardımçı qurğuları üçün konkret sahə ilə bağlı işlərin aparılması üsuluna dair Plan hazırlayacaq.

Müvəqqəti qurğunun çıxarılmasına mümkün qədər tez, tikintiyə dəstəyi və xidməti daha tələb olunmadıqda başlanacaq. Hər bir ayrı-ayrı qurğunun çıxarılmasından dərhal sonra torpaq sahələrinin bərpasına başlanacaq. Bu torpaqdan düzgün istifadə etməmək, deqradasiya və ya eroziyanın baş verməməsini təmin etmək üçündür.

Yardımçı qurğular topoqrafiya; qruntun xüsusiyyətləri, bitki örtüyü və tərkibi də daxil olmaqla onların ilkin vəziyyətlərinə uyğun bərpa ediləcək (Bölmə 7.4.4).

PODRATÇI torpaq sahibi/yerli icra hakimiyyəti orqanı və ŞİRKƏTLƏ razılığa gəldiyi kimi, ilkin razılaşmanın şərtlərinə uyğun olaraq müntəzəm sahəni bərpa edəcək və bərpa işlərinin səviyyəsi ilə bağlı torpaq sahibinin/yerli icra hakimiyyəti orqanının yazılı təsdiqini əldə edəcək. Belə razılaşmaya baxmayaraq, bütün bərpa işlərinin yekun təsdiqi ŞİRKƏT tərəfindən veriləcək. İlkin tədqiqat və Layihənin bağlanmasına dair ilkin hesabatla istinad olunacaq.

Tikinti başa çatdıqdan sonra tikinti üçün yardımçı qurğuların sonrakı layihə və ya əməliyyatlar üçün istifadə edilməsini davam etdirmək məqsədilə, onların ŞİRKƏTƏ təhvil verilə biləcəyi bəzi hallar da ola bilər. ŞİRKƏTİN tələbi əsasında PODRATÇI mövcud tikinti sahəsinin spesifik yerli şəraitlərinin sənədli təsdiqi olan konkret sahə ilə bağlı təhvil-təslim hesabatını hazırlayacaq.

Material çıxarma sahələri (qrunt karxanaları, qruntun boşaldılması çuxurları və ya daş karxanaları)

ŞİRKƏT tərəfindən başqa cür razılaşdırılmayınca, torpağın çıxarıldığı sahələr həssas ərazilərdə (ŞİRKƏT tərəfindən müəyyən olunur) yerləşməyəcəkdir. Podratçı təklif olunan torpaq çıxarılması əraziləri üzrə qiymətləndirməni istifadə olunacaq sahələrin

əsaslandırılması ilə birlikdə, son təsdiqlənmə üçün ŞİRKƏTƏ təqdim edəcəkdir. Bərpa işləri Bölmə 7.4.9 a müvafiq surətdə yerinə yetiriləcək.

1-08	Düşərgələr və boru anbar sahələri istismardan çıxarılandan sonra, Şirkətin icazəsi ilə, mövcud aqreqlər istifadə ediləcək ki, üst torpaq qatı döşənməzdən öncə sahə abadlaşdırılsın; bu mümkün olmadığı hallarda, aqreqlər ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunmuş torpaq karxanaları/utilizasiya sahələrinə qaytarılacaq.
1-09	Bütün müvəqqəti torpaq karxanaları bərpa olunacaq(nəzarət orqanları tərəfindən başqa cür şərtlər irəli sürülmədikdə).
1-11	Terraslaşdırma tələb olduğu halda, KS-ə əlavə torpaq qatı töküləcək və ya, kənarlaşdırma tələb olduğu halda, o, təsdiqlənmiş tullantı utilizasiya sahəsinə və ya torpaq karxanalarına daşınacaq.
1-12	Diqqət yetirmək lazımdır ki, xəndəkdən çıxarılmış torpaq üst qatın altına tökülsün, yer səthində qalmasın.
4-09	Bərpa işləri mümkün qədər tez, Bərpa Spesifikasiyalarına uyğun olaraq həyata keçiriləcək.
17-05	Müvəqqəti iş (müvəqqəti tikililər) sahələri əvvəlki ilkin vəziyyətinə (tikinti öncəsi mühəndis araşdırma hesabatları ilə müqayisədə və ya yaxın ərazilər) uyğun yenidən bərpa ediləcək.

PODRATÇI karxanadan çıxarılan bütün qrun materialının yalnız lisenziyalaşdırılmış və ya icazəli sahələrdən və ya mənbələrdən (Ehtiyatların İdarə Edilməsi Planında təsvir edildiyi kimi) əldə edilməsini təmin edəcək. Yeni karxanaların açılmasına ehtiyac yarandıqda, PODRATÇI bütün zəruri icazələri və lisenziyaları əldə edəcək və tələb olunan Ətraf Mühitə və Sosial Sahəyə Təsirlərin Qiymətləndirilməsini həyata keçirəcək (Torpaqdan İstifadə üzrə İdarəetmə Planına əsasən).

Layihə ilə əlaqədar istismar olunan bütün müvəqqəti qrun karxanaları onların ilkin vəziyyətinə uyğun bərpa ediləcək.

Qrun materialının və sükurların boşaldılma sahələri

Qrun materialının boşaldılma sahələri (artıq qrun və sükur) ŞİRKƏT tərəfindən başqa cür razılaşdırılmadığı təqdirdə həssas ərazilərdə və ya milli və beynəlxalq səviyyədə mühafizə olunan ərazilərdə (ŞİRKƏT tərəfindən müəyyən edildiyi kimi) yerləşdirilməyəcək. PODRATÇI yekun təsdiq üçün ŞİRKƏTİN istifadə edəcəyi sahələrin əsaslandırılması ilə qrun/sükur kütləsinin daşınıb boşaldılması üçün təklif olunan tullantı sahələrinin qiymətləndirilməsini təmin edəcək. Bərpa işləri Bölmə 7.4.9.2-yə uyğun olaraq həyata keçiriləcək.

PODRATÇI qazılan materialı və buna oxşar materialları ŞİRKƏT tərəfindən əldə edilməyən və ya PODRATÇI tərəfindən müvəqqəti əldə edilən torpaq sahələrində nizamsız şəkildə yerləşdirilməyəcək. Qazılmış qrun materialının boşaldılması üçün bütün sahələr Torpaqdan İstifadə üzrə İdarəetmə Planına uyğun olaraq təyin ediləcək, qiymətləndiriləcək və əldə ediləcəkdir. Üstünlük torpaq qrun kütləsinin boşaldılması daha əlverişli olan sahələrə və layihə məqsədləri üçün qazılan qrun karxanalarının torpaqla əks doldurulması və bərpa edilməsi üçün istifadə edilməsinə verəcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

9-04	İşçi sahədən kənar qazılıb çıxarılmış torpağın birtərəfli qalaqlanmasına icazə verilməyəcək.
------	--

Mövcud yollar və giriş

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

37-07	Tikinti işlərindən sonra Podratçı yolları ən azı onların tikintidən əvvəlki vəziyyətinə uyğun bərpa edəcək.
-------	---

Bəzi yolların Layihə məqsədləri üçün istismara yararlı vəziyyətə gətirilməsi üçün yenidən qurma tələb edəcəyi gözlənilir. PODRATÇI bütün mövcud yanaşma yollarını ən azı onların ilkin vəziyyətlərinə uyğun və ya əvvəlkindən daha yaxşı, tikinti fəaliyyətlərinin tamamlanmasının ardınca ŞİRKƏTİN təsdiqinə veriləcək. PODRATÇI tərəfindən aparılan ilkin tədqiqatın nəticələrinə istinad olunacaq.

PODRATÇI həmçinin ilkin şərait üzrə tədqiqat və müntəzəm təftişləri, eləcə də təmir işlərini İnfrastruktur və Xidmətlərin İdarə olunması Planında (Bölmə 13) təsvir edildiyi kimi həyata keçirəcək.

7.4.2.5 Məhdudlaşdırıcı giriş

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

3-09	Yerli əhalinin KS-dən giriş yolu kimi istifadə etməməsi fəal şəkildə təbliğ olunacaq (nişanlar, ictimai maarifləndirmə, bukletlər və s. istifadə edərək).
------	---

Çalaların əmələ gəlməsinin, sonrakı eroziya problemlərinin və zərərin qarşısını almaq üçün KS-dən yerli yolun hərəkət hissəsi kimi istifadə edilməsi ilə bağlı risk olan yerdə tədbirlər görülməlidir. PODRATÇI ŞİRKƏTİN nümayəndələri tərəfindən müəyyən olunmuş yerlərdə, uyğun vasitələrlə, bütün sürücülərə mütəmadi olaraq tanışlıq söhbəti/təlim və qapalı sahələrə giriş haqqında təlim keçəcəkdir. Bu aşağıdakıları əhatə edə bilər:

- Nəqliyyat vasitələrinin sahəyə girişinə maneə yaradılması üçün kifayət qədər hündürlüyə malik bermaların tikintisi
- ŞİRKƏTİN Spesifikasiyasına uyğun olaraq daimi hasarların qurulması
- Tikinti işləri zamanı qazılıb çıxarılmış torpaq sükurlarının yerləşdirilməsi.

Metodun seçilməsində istifadə olunan meyarlar ehtimal olunan səmərəliliyi, yerli materialların əlverişliliyini və ekoloji və vizual təsirləri əhatə edəcəkdir. Hər bir yerləşmə sahəsində məhdudlaşdırma metodu ŞİRKƏTİN nümayəndələri tərəfindən təsdiqlənəcəkdir.

PODRATÇININ İcma ilə Əlaqələr üzrə İcra Planı (İcma ilə Əlaqələr üzrə İdarəetmə Planına baxın) həmçinin KS-nə çıxışla bağlı məsələlərin yerli icmalar və torpaq sahibləri ilə qarşılıqlı əlaqə vasitəsilə həlli və buna maneə yaradılması üçün təşəbbüskar yanaşma sərgiləyəcəkdir.

KS aşağıdakılar üçün monitorinq ediləcək:

- Boru kəməri xəndəyinin çökməsi (təbii torpaq səviyyəsindən aşağı)
- Lazımı qaydada yerləşdirilməyən bermalardan yamacın yuyulması/eroziyası
- Kəskin yoxuşdan və doldurulma materialdan formalaşan yoxuşdan kəskin sürüşmə və torpaq sürüşmələri/uçqunları
- Saxlanılan üst torpaq qatının, alt torpaq qatının və ya qazılıb çıxarılmış qrun materialının itirilməsi
- KS-dən kənar torpaqların pozulması.

7.4.2.6 *Torpaqdan çıxıldıqdan sonra bərpa*

PODRATÇI Torpaqdan İstifadənin İdarə Edilməsi Planının tələblərinə əməl edəcək. Bu razılaşmaya baxmayaraq, bütün bərpa işlərində ŞİRKƏTİN razılığını təmin etməyə çalışılacaqdır.

7.4.3 *Torpaq*

7.4.3.1 *Nəm və rütubətli torpaqların idarə edilməsi*

Emal zamanı torpağın strukturuna və toxum yatağına zərər dəyməsinin qarşısı alınacaq. Qumlu torpaqlara malik sahələrdən başqa digər sahələrdə nəm və rütubətli şəraitlər altında torpağın emal edilməsinin qarşısı alınacaq (məs., çay sahilləri).

PODRATÇI torpağın emal edilməsi fəaliyyətlərini aşağıdakı halların hər hansı biri baş verdikdə, dayandıracaqdır:

- Aramsız yağan güclü yağışlar (ŞİRKƏT tərəfindən təlimat verildiyi kimi)
- Əlavə emalın torpağın strukturuna və ya toxum yatağına zərər vurmasına səbəb olacağı zaman.
- ŞİRKƏT əlavə emalın torpaq və/və ya toxum yatağına zərər vuracağını güman etdiyi zaman.

Bərpa Spesifikasiyasında təsvir edildiyi kimi, PODRATÇI nəm və rütubətli torpaqların emalı ilə bağlı minimum tələblər tətbiq edəcəkdir.

7.4.3.2 *Kipləşmənin minimuma endirilməsi*

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

2-01	Şirkət tərəfindən qeyri-mümkün hesab edilməyincə, yumşaq torpaq (bataqlıq sahələri daxil olmaqla) sahələrində ağır yüklərə davamlı bataqlıq ayaqaltıları və geotekstil membranlar kimi yük daşıyan materiallar istifadə ediləcək.
------	---

PODRATÇI sonrakı bərpa işlərinə yardım etmək və arxeoloji qazıntı sahələrinə zərər dəyməsinin qarşısını almaq üçün yumşaq və bataqlıqlaşmış torpaq sahələrinin kipləşdirilməsinin azaldılmasına çalışacaq. PODRATÇININ Bərpa İşlərinin İcra Planı torpağın kipləşdirilməsinin xüsusi məsələ ola biləcəyi yerlərdə yerləşmə sahələrinin detallarını əhatə etməli və aşağıdakıları təmin edəcək:

- Yumşaq torpaq şəraitində tikinti işlərinin aparılması üçün ağır yüklərin yumşaq torpaq üzərində dayanıqlığını təmin etmək məqsədi ilə yükdaşıma qabiliyyətinə malik materiallardan (məs., torf lövhələr, geotekstil membranlar və ya PODRATÇI tərəfindən təklif olunan digər materiallar) istifadə edilməsinin nəzərə alındığı işlərin icra planının hazırlanması.
- İşə başlamazdan əvvəl kövrək və həssas torpaqların təyin edilməsi və zərurət yaranarsa və ya ŞİRKƏT tərəfindən məsləhət görülərsə, işlərin icra planının həyata keçirilməsi.

7.4.3.3 *Torpağın üst münbit qatının çıxarılması*

Qazma işi zəruri olduqda, PODRATÇI torpağın üst münbit qatının qalınlığını müəyyən edəcəkdir. Torpağın üst münbit və alt qatları ayrı-ayrılıqda çıxarılacaq.

Torpağın üst münbit qatının çıxarılması Bərpa İşləri Spesifikasiyası tələblərinə uyğun olaraq, aşağıda qeyd edildiyi kimi həyata keçiriləcək:

- Dərinliyin 300 mm-ə bərabər və ya az olduğu yerdə, torpağın üst münbit qatı ehtiyatla bütün dərinliyi boyunca çıxarılacaq və təyin edilmiş yerdə saxlanacaq.

- Dərinliyin 100 mm-ə bərabər və ya az olduğu yerdə, torpağın üst münbit qatı çıxarıldığı halda, yuxarıdakı öhdəliklərdə müəyyən edildiyi kimi, əlavə qabaqlayıcı tədbirlər görülməlidir.
- Torpağın üst münbit qatının dərinliyinin 300 mm-dən çox olduğu yerdə, yalnız üst 300 mm təbəqə eyni ilə çıxarılmalı və saxlanılacaq.
- Torpağın üst münbit qatı yalnız üst münbit qatın saxlanması üçün istifadə olunacaq ərazilərdən çıxarılmayacaq.
- Bu tələblərə dəyişiklik ŞİRKƏTİN təsdiqi əsasında edilə bilər, məs., torpağın bərk süxurlardan ibarət olduğu ərazilər üçün.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək.

4-15	Boru kəməri marşrutu boyunca üst torpaq qatının qalınlığını ölçmək və götürülməli torpaq qatının qalınlığını müəyyən etmək məqsədilə tikinti işlərinə başlamazdan əvvəl (qrunt nümunəsi əsasında) torpaq-qrunt tədqiqatları aparılacaq.
X3-02	Qeyri-münbit torpaq qatının həssas sahələrində (Şirkətin müəyyən etdiyi kimi) torpağın üst qatını Şirkətin məqsəduyğun saydığı növbəti əvəzəlmədə istifadə üçün qorumaq məqsədilə lazımi ehtiyat tədbirləri görülməlidir.

2012-ci ilin iyul-avqust ayları ərzində müəyyən edilmiş əlavə inşaat düşərgəsi və boru anbarı sahələrində, PODRATÇI tərəfindən yerinə yetiriləcək və təyin ediləcək üst münbit qatın saxlanması sahəsi və qazılıb çıxarılması ilə bağlı əlavə tələbləri müəyyən etmək üçün, torpağın tikintiqabağı öyrənilməsi tələb olunacaq.

4-22	Müəyyən edilmiş düşərgə sahələrində və boru anbarı sahələrində torpaq-qrunt tədqiqatları aparılacaq.
------	--

Üst münbit qatın nazik olduğu sahələrdə PODRATÇI (digər metodlar ŞİRKƏT tərəfindən təsdiqlənmək üçün təklif oluna bilər) tərəfindən əlavə ehtiyat tədbirlərinin həyata keçirilməsi lazımdır.

- Torpağın üst münbit qatının şumlanması zamanı münbit torpaq qatının yalnız razılaşıdırılmış və yol verilən dərinliyə qədər götürülməsini təmin etmək üçün prosesə daimi nəzarət həyata keçiriləcək
- Texnikanın torpağın üst münbit qatının şumlanma dərinliyinə çata bilmədiyini və torpağın alt qatı ilə qarışma riski olduğu sahələrdə torpağın üst münbit qatının digər vasitələrlə şumlanması həyata keçiriləcək.
- Torpağın üst münbit qatının saxlanması və yaxşı emalının böyük əhəmiyyət kəsb etdiyi və eroziyaya uğrama təhlükəsi olan dar çıxıntılarda, torpağın üst qatı digər vasitələrlə çıxarılacaq, əgər texnika vasitəsilə çıxarılsa, torpağın alt qatı ilə qarışma riski yarana bilər.
- Torpağın üst münbit qatının həssas (nazik) olduğu sahələrində şumlanmış münbit torpaq qatı KS-nin kənarında saxlanılacaq.
- Torpağın üst münbit qatının olduqca nazik, külək və su eroziyalarına məruz qalma təhlükəsi olduğu yerdə torpağın üst münbit qatından yaranan qalaqların üzərinin örtülməsi kimi vasitələrlə üst münbit qatın qorunması.
- Əgər zəif idarəçilik nəticəsində torpağın üst münbit qatı itirilərsə, bu halda PODRATÇIDAN onu eyni kimyəvi, bioloji və fiziki xarakteristikalara malik münbit torpaq qatı ilə əvəz edilməsi tələb oluna bilər.
- Bərpa işləri barədə məlumat verilməsi üçün inşaat düşərgəsi, boru anbarı sahələrində, boru boşaltma sahələrində torpağın dərinliyi və münbitliyi daxil olmaqla torpağın araşdırılması həyata keçiriləcək.

- PODRATÇI həssas torpaqlarla necə davranılması barədə işlərin icra planını təqdim edəcək.

İlkin torpaq araşdırmaları zamanı KG0-263, KG321-327 və 344-347 arasındakı marşrut boyunca müxtəlif sahələrdə həssas/nazik üst torpaq qatları müşahidə olunmuşdur. Nəzərəçarpan nazik üst torpaq qatları xüsusən aşağıdakı məntəqələrdə qeydə alınmışdır:

- CQBKG KG 129
- CQBKG KG170 və SCPX KG185 arasında (Qarabağ düzənliyi)
- CQBKG KG185-200
- Yevlaxda nəzərdə tutulan tikinti düşərgəsində.

7.4.3.4 Torpağın üst münbit və alt qatlarının saxlanması

PODRATÇI CQBKG ƏMSTQ üzrə torpağın üst münbit qatının saxlanması üçün aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək.

4-02	Torpağın üst və alt qatları ayrılaraq onların qarışmasına yol verilməyəcək.
4-03	Torpağın üst qatı tikinti qurğuları, avadanlıqları və nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti üçün istifadə edilən yolun kənarında yığılıb saxlanılacaq.
4-05	KS boyunca üst torpaq qatı qalaqlarından su, Layihənin Bərpa Spesifikasiyasına uyğun olaraq, təbii şəkildə kənara axılacaq.
4-06	Kipləşməsinin qarşısını almaq üçün torpaq saxlanan sahələr nəqliyyat vasitələrinin hərəkətindən qorunacaq.
4-08	Eroziyanın qarşısını almaq və anaerobik vəziyyətin inkişafına yol verməmək üçün üst qat və alt qat torpaq qalaqları kipləşdiriləcək.
13-02	Suyun axmasına imkan yaratmaq üçün strateji yerlərdəki kanalizasiya borularında aralar qoyulacaq.

Torpağın üst münbit qatı nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti nəticəsində kipləşdirilməyəcəyi (yəni nəqliyyat vasitələrinin hərəkət zolağından kənarında) və ya çirkləndirilməyəcəyi yerdə və onun itkisini və/və ya deqradasiyasını minimuma endirəcək tərzdə saxlanılacaq.

Torpağın üst münbit qatı süxurlar və alt torpaq qatı ilə qarışdırılmayacaq və alt torpaq qatı üçün KS-nin əks tərəfində saxlanılacaqdır. Əgər kifayət qədər saxlama yeri mövcuddursa, torpağın üst münbit və alt qatları eyni tərəfdə saxlanıla bilər, bir şərtlə ki, onların qarışmasının qarşısını almaq üçün ehtiyat tədbirləri görülsün. Eni məhdud olan sahələrdə torpağın üst və alt qatları bu sahələr üçün müvafiq spesifikasiyalara uyğun olaraq saxlanılacaqdır. Torpağın üst münbit və alt qatının yığılımları üzərində onların götürülməsi və bərpa fəaliyyətləri zamanı qarışdırılmamasını təmin etmək üçün müvafiq nişanlar və digər fərqləndirici nişanlar quraşdırılacaq.

Tikinti düşərgələrində və daimi obyektlərdə torpağın üst münbit qatının və alt qatının kütləsi mümkün olduğu yerdə icmaları təhlükəyə məruz qoymayacaq tərzdə yerləşdirilməlidir və mümkün olduğu qədər torpağın münbitliyinin saxlanması üçün zəruri olan aerasiya (oksigenlə zənginləşdirməklə), toxum səpini və suvarılma vasitəsilə saxlanılacaqdır.

Podratçı su hövzəsi kəsişmələrində aşağıdakı öhdəliyə riayət edəcək:

3-23	Su axınlarında, sahil və yataq materialları ayrıca, işlək kanallardan kənarında, axın və drenajlara maneə törətmədən yerləşdiriləcək.
------	---

PODRATÇI boru kəmərinin quraşdırılmasından sonra su axını yatağı və sahili materiallarının ayrıca qazılmasını, ayrılmasını və yerləşdirilməsini təmin edəcək.

PODRATÇI dik yamaclar üzərində su axarlarından qazılıb çıxarılmış materialı saxlamayacaq. Podratçı eroziyanın və çöküntünün su axarına daxil olmasının qarşısını almaq üçün su axarının sahili ilə materialların saxlanma əraziləri arasında kifayət qədər məsafə saxlayacaq.

7.4.3.5 Torpağın üst münbit qatının saxlanması və qulluq

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

4-04	Torpağın üst qatı altı aydan çox qalaqlanarsa, qalaqların anaerobik vəziyyəti yoxlanılacaq və həmin vəziyyət davam edərsə, əl üsulu ilə aerasiya həyata keçiriləcək.
4-13	Torpaq qalaqlarının kipliyi və eroziyası müntəzəm olaraq yoxlanılacaq; kiplik və ya eroziya aşkar edildiyi halda, təshihedici tədbirlər görülməlidir.

PODRATÇI nəzarət strategiyasını, aparılacaq təhlilin növlərini və yuxarıdakı öhdəliklərə cavab verən kompleks düzəliş tədbirlərini təfəssatlı şəkildə təsvir edən torpağın üst münbit qatına qulluq göstərilməsi üçün nəzarət prosedurlarının işlənilməsinə görə məsuliyyət daşıyacaq. Torpaq üst münbit qatı ehtiyatının güclü yağışlar vasitəsilə yuyulub aparılmasının və yox olmasının qarşısını almaq üçün eroziyadan qorunacaq (məsələn lil hasarlardan istifadə etməklə).

Torpağın üst münbit qatında anaerob şəraitlərin baş verdiyi yerdə, bu torpağın münbitliyinə və sonrakı toxum səpini və biobərpanın həyata keçirilməsinə təsir göstərə bilər ki, uğurlu bitki artımı imkanlarını maksimum həddə çatdırmaq üçün bunun qarşısı alınmalıdır.

7.4.3.6 Torpaqların bərpası

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

2-05	Gələcəkdə çökmənin qarşısını almaq məqsədilə, xəndəyə geri doldurulan torpaq (ölçünü keçməyərək) kipləşdiriləcək.
1-12	Diqqət yetirmək lazımdır ki, xəndəkdən çıxarılmış torpaq üst qatın altına tökülsün, yer səthində qalmasın.

PODRATÇI torpağın kipləşdirilməsi ilə bağlı hədəflərə nail olunduğunu göstərmək üçün monitorinq aparacaq və nəzarət prosedurlarını Bərpa üzrə İcra Planında detallı şəkildə təsvir edəcək.

PODRATÇININ bərpa işlərinin icra planı aşağıdakı öhdəliklərə cavab verəcək:

D5-086	KS-nin təbii təkrar yaşıllaşdırılmasına yardım etmək üçün ayrıca olaraq ehtiyata yığılmış torpağın üst qatı və bitki qalıqları torpağın səthinin düzləşdirilməsinin ardınca müvafiq olaraq KS-nin səthinə yayılacaq.
2-07	Xəndək doldurandan sonra, kənd təsərrüfatı torpaqlarını bərpa etməzdən əvvəl hərəkət yolundakı alt torpaq qatı şumlanacaq.
3-11	Torpağın üst qatı götürüldəndən sonra ətrafdakı torpaq strukturuna uyğun olmayan böyük daşlar təmizlənəcək.

Yerdəyişmə zamanı torpağın üst münbit qatı alt qatı ilə qarışdırılmayacaq Torpağın üst münbit qatı xəndəkdə altlıq döşəmə materialı kimi və şumlanmamış/müdaxilə olunmamış sahələrdən torpağın üst münbit qatı müdaxilələrini örtmək üçün istifadə edilə bilməz.

Hər hansı münbit torpaq qatı qarışığı yalnız qazıntıdan əvvəlki materialdan, yəni ehtiyat kimi saxlanılan qalaqlanmış münbit torpaq qatı kütləsindən əldə olunacaq və yalnız ŞİRKƏTİN təsdiqindən sonra ondan istifadəyə icazə veriləcək. Torpağın üst münbit qatı döşəmə materialı və ya boru kəməri üçün alt yastıq materialı kimi və ya hər hansı digər tikinti məqsədləri üçün istifadə edilə bilməz.

Torpağın üst münbit qatının kənd təsərrüfatı torpaqlarında yerdəyişməsi kultivasiya və ŞİRKƏTİN prosedurlarına uyğun olaraq digər tədbirləri əhatə edəcək.

Hər hansı gətirilən torpaq onun yerləşdiriləcəyi sahədəki torpaqla eyni mexaniki və fiziki xarakteristikalara malik olacaq. Torpaq çirkəndiricilərdən azad olacaq. PODRATÇI qruntun təhlilini həyata keçirəcək və ŞİRKƏT tərəfindən baxılması üçün qeydiyyat aparacaq.

7.4.3.7 Torpaq kəsilmələrinə nəzarət

KS-nin tikintisi və bərpası zamanı kəsilmələri saxlaması üçün çardaq konstruksiyası tikilməsi üçün ağac hasarlar və ya PODRATÇI tərəfindən təklif olunan və ŞİRKƏTLƏ razılaşdırılan digər metodlar (məsələn, mətil hasarlama, ağaclar arasında qarşılıqlı bağlamalar və s. yan mailli sahələrdə quraşdırılacaq. PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

9-04	İşçi sahədən kənarda qazılıb çıxarılmış torpağın birtərəfli qalaqlanmasına icazə verilməyəcək.
------	--

PODRATÇI hasarların üzərinə düşən yükləri təhlükəsiz və etibarlı şəkildə saxlaya və dəstəkləyə biləcəyini təmin edəcək. PODRATÇI bilməli və məlumatlı olacaq ki, ağac hasarlardan istifadə yerli problemlərə səbəb ola bilər. Müəyyən ərazilərdə, odun yanacağı qiymətli və dəyərli materialdır; buna görə də, hasar materialı yerli əhali üçün potensial yanacaq mənbəyi kimi cəlbedici ola bilər. Uyğun geotekstil materialı ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunan alternativ ola bilər.

Hasarlar təhlükəsiz istismarı və struktur bütövlüyünü təmin etmək üçün mütəmadi olaraq təftiş ediləcək. Əgər ŞİRKƏT tərəfindən başqa cür təlimat verilməyibsə, KS-nin bərpası zamanı hasarlar götürüləcək.

7.4.3.8 Eroziya ilə mübarizə tədbirləri

Aşağıdakı CQBKG ƏMSTQ öhdəlikləri eroziyaya qarşı mübarizəyə tətbiq edilir və PODRATÇININ Bərpa İşlərinin İcra Planında müəyyən olunur.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

2-03	ŞİRKƏT tərəfindən başqa cür şərtləşdirilməyincə, həddindən artıq yağışlı şəraitlərdə KS-də nəqliyyatın hərəkətinə icazə verilməyəcək.
2-04	Zəruri olduğu hallarda, iş sahəsində su basmanın qarşısını almaq məqsədilə müvəqqəti drenaj təmin olunacaq.
3-03	Eroziya dərəcəsini Səviyyə 3-ə çatdırmaq və ya daha yaxşı nəticə əldə etmək üçün eroziyaya qarşı tədbirlər həyata keçiriləcək.
3-05	Tələb olduğu hallarda, xəndək divarlarının dağılmasını minimuma endirmək üçün müvəqqəti susuzlaşdırma və ya divar bərkitmə tədbirləri görülməlidir.
3-28	İlk torpaq işlərindən sonra və bərpadan əvvəl qışda iş sahələrində tikinti işləri dayandırılırsa, müvəqqəti eroziyaya nəzarət tədbirləri işlənilib hazırlanacaq və tətbiq ediləcək.
4-07	Layihə torpaq yamacının kifayət qədər iti (25%-dən çox) olmasını hesab edərsə, güclü yağışlar zamanı yuyulmanın və münbit torpaq itkisinin qarşısını almaq üçün üst torpaq qatı qalaqları hasarlanacaq.
10-12	Tikinti işləri üzrə podratçı(lar) çay keçidlərində işə başlamazdan əvvəl, eroziyaya, çöküntülərə nəzarət və bərpa planı daxil olmaqla, işin yerinə yetirilməsi layihəsi hazırlayacaq(lar).
3-30	Su boşaltma sürəti eroziya yaratmaq potensialına malik olanda, səth axınını müəyyən etmək üçün enerji ayırıcılar istifadə ediləcək. Xəndəklər elə susuzlaşdırılacaq ki, ağır lil-yığın dolu axınlar bataqlıqlara və ya su hövzələrinə axmasın.

3-33	Çöküntü quyularının/tutucuların tikintisi və ya eroziyaya nəzarət, yaxud çöküntülərin qarşısını ala biləcək digər tədbirlər üçün KS-də müvəqqəti torpaq sahələri alınacaq.
16-01	Torpaq drenaj sisteminin əvvəlki səviyyədə işləməsinə nail olmaq üçün yenidən bərpa ediləcək.

Bərpa Spesifikasiyasında ətraflı şəkildə təsvir edildiyi kimi, ətraf mühitin mühafizəsi və Bölmə 7.4.2.3-də müəyyən edildiyi kimi, iş keyfiyyəti standartlarına nail olunması məqsədilə tikinti və bərpa zamanı PODRATÇI tərəfindən KS boyunca eroziya ilə müvəqqəti mübarizə tədbirləri həyata keçiriləcək və qorunub saxlanacaqdır. Eroziya ilə müvəqqəti mübarizə tədbirləri obyektin tikinti meydançalarında tələb edildiyi kimi, torpağın münbit üst və alt qatlarının çıxarılması zamanı həyata keçirilə bilər. ŞİRKƏTİN tələbi ilə, əlavə illin qarşısının alınması çəpəri təmin olunacaqdır.

Eroziyadan mühafizə üçün qoruyucu döşəmə örtüyü

Eroziyadan mühafizə üçün qoruyucu döşəmə örtüyü maili səthlərin (yoxuş/yamac) birbaşa qorunmasını təmin etmək, toxumların yuyulub aparılmasının qarşısını almaq və bitkilərin böyüməsi üçün torpaqda mikroklimatik şəraitləri artırmaq üçün Bərpa Spesifikasiyasına əsasən quraşdırılacaqdır.

Eroziyadan mühafizə üçün qoruyucu döşəmə örtüyü eroziyaya qarşı mübarizə və Bölmə 7.4.2.3 və 7.4.4-də müəyyən edildiyi kimi, fəaliyyətin səmərəlilik meyarlarına cavab vermək üçün kifayət qədər bitki örtüyü yaradılana qədər torpaq səthinin müvəqqəti olaraq qorunmasını təmin edəcəkdir. Eroziyadan mühafizə üçün qoruyucu döşəmə örtüyü biodeqradasiya qabiliyyətinə malik olacaq və Bərpa Spesifikasiyasının tələblərinə cavab verəcəkdir.

Torpağın üst münbit qatının hazırlanması və toxum səpini eroziyadan mühafizə üçün qoruyucu döşəmə örtüyünün (geomat) çəkilməsindən əvvəl, PODRATÇI tərəfindən həyata keçiriləcəkdir. ŞİRKƏT tərəfindən tələb edildiyi kimi, PODRATÇI eroziyadan mühafizə üçün qoruyucu döşəmə örtüyünün (geomat) yerləşdirməzdən əvvəl kolların əkilməsinə imkan vermək üçün orada müəyyən ölçüdə dəliklər açacaqdır.

Çöküntülərin toplanılması

Çöküntü axınının su axarına, bataqlıq ərazilərinə, su tutarına və ətraf mühit baxımdan həssas əraziyə təsir edə biləcəyi yerdə, çöküntünün KS və ya obyektin tikinti sahələrə axmasının qarşısını almaq üçün çöküntülərin tutulması təmin ediləcəkdir. Çöküntülərin tutulması Bölmə 7.4.4-ün tələblərini yerinə yetirmək üçün kifayət qədər bitki örtüyü yaradılana qədər tikinti və bərpa fəaliyyətləri zamanı baş verə bilən tullantı sularının axmasına qarşı təmin ediləcək.

Çöküntülərin tutulması aşağıdakı qurğu və üsullar vasitəsilə həyata keçirilə bilər:

Çöküntü hasarı

Çöküntü hasarları drenaj sahəsi, axın yolunun uzunluğu, səthin mailiyi və filtrləyici material meyarları ilə bağlı Bərpa Spesifikasiyasının tələblərinə uyğun olaraq səthi maili axın sahələrində quraşdırılacaq.

Çöküntü, çöküntü hasarının hündürlüyünün üçdə birinə çatmazdan əvvəl çıxarılmalı, toplanılmalı və Tullantıların İdarə Olunması Planına uyğun utilizasiya ediləcək.

Saman kipləri baryeri

Saman kipləri baryerləri az miqdarda müvəqqəti çöküntülərin toplanılması tələb olunan sahələrdə quraşdırılacaq.

Saman kipləri baryerləri çöküntüyə nəzarətin üç aydan artıq dövr üçün tələb edildiyi yerdə quraşdırılmayacaqdır. Onların işçi eni üzrə quraşdırıldığı yerdə təbii kanala, suötürücü kanala və ya izolyasiyalı suötürücü qanova tərəf cüzi maili olmalıdır. Baryerlər Bərpa Spesifikasiyasına uyğun olaraq quraşdırılacaqdır.

Filtr bermaları

Filtr bermaları çöküntülərin sahədə yerləşməsinə imkan verən güclü yağışların yağmasından sonra çirkab su axınının müvəqqəti saxlanması tələbinin olduğu yerdə quraşdırılacaqdır.

Filtr bermaları Bərpa Spesifikasiyasına uyğun olaraq nəzərdə tutulan drenaj sahəsi və konkret sahə ilə bağlı tələblərin nəzərə alınması üçün layihələndirəcək.

Çöküntü quyuları/trapları

Müvəqqəti çöküntü trapları aşağıdakı yerlərdə tələb edildi kimi, quraşdırılacaq.

- KS-nin drenaj sistemlərində çıxış boruları
- Lillə doymuş su axınına toplayan hər hansı konstruksiyanın çıxış borusunda
- Lillə doymuş su axınına qəbul etməyə uyğun olan yağış suları drenajından yuxarı.

Çöküntü quyularının/traplarının tikintisi və ya digər eroziya ilə mübarizə və çöküntülərin axınına nəzarət tədbirləri üçün tələb olunan torpaq sahəsinin KS-dən kənarda əldə edilməsi lazım ola bilər. Çöküntü trapları hər bir sahənin tələblərinə cavab vermək üçün Bərpa Spesifikasiyasına uyğun quraşdırılmalı və texniki-xidmət göstəriləcək. Çöküntülər toplanacaq və Tullantıların İdarə edilməsi Planlarına uyğun olaraq utilizasiya olunacaq.

7.4.3.9 Eroziyaya daimi nəzarət qurğuları

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

3-03	Eroziya dərəcəsinə Səviyyə 3-ə çatdırmaq və ya daha yaxşı nəticə əldə etmək üçün eroziyaya qarşı tədbirlər həyata keçiriləcək.
------	--

Eroziyaya qarşı daimi mübarizə tədbirləri (hansı ki, aşağıda təsvir edilir) Bölmə 7.4.2.3 və 7.4.4 də müəyyən olunan tələblərin yerinə yetirilməsini təmin etmək üçün Bərpa Spesifikasiyasına əsasən PODRATÇI tərəfindən həyata keçiriləcək, saxlanılacaq və nəzarət ediləcəkdir.

İstiqamətləndirici bermalar

İstiqamətləndirici bermalar axınlara əngəl törətmək, qarşısını almaq və onları daha təhlükəsiz çıxış sahəsinə ötürmək üçün KS-nin maili yamacı boyunca yerləşdiriləcəkdir. İstiqamətləndirici bermalar, bərmənin eni və bərmənin yerləşdiriləcəyi konkret sahənin ilkin layihə eskizləri ilə bağlı detalları özündə əhatə edən Bərpa Spesifikasiyası tələblərində ətraflı şəkildə təsvir edildiyi kimi quraşdırılacaqdır. PODRATÇI hər bir bərmənin uyğun və eroziyaya uğramayan çıxış borusuna malik olmasını təmin etmək üçün bərməyə cüzi düzəlişlər edəcək.

Konstruksiyanın bütövlüyünü saxlamaq üçün zərurət yarandıqda bermalar stabilləşdiriləcək və ya onlara toxum səpiləcək.

İstiqamətləndirici bermaların çıxışları

Su boşaltma boruları KS boyunca yaranan axının buraxılmasını təmin edəcək. Səthi su axını torpağın eroziyasına və ya çöküntünün daşınmasına səbəb olmayacaqdır.

Çıxış boruları hər bir istiqamətləndirici bərmənin sonunda quraşdırılacaq. Çıxış boruları KS-dən axın enerjisini səpələyəcək və daha təhlükəsiz olan, ətraf mühitə təsirin qarşısını alan tullantı sularının axıdılması məntəqəsinə aparacaq. Çıxış borularının yerləşmə yerlərində, daimi bitki örtüyü mövcud olmadığı yerdə, çıxış borusunun üzəri süxur və xırda daşlarla örtüləcək, yaxud eroziyadan mühafizə üçün yamac ayırıcıların çıxışlarında izolyasiya örtüyü yerləşdiriləcək.

Qabionlar

Qabionlar və qabion döşəkləri divar dayaqları, qoruyucu divar örtükləri və torpağın saxlanması üçün bəndlər kimi elastik, sukeçirən, monolit konstruksiyaların formalaşdırılması tələbinin olduğu yerdə istifadə ediləcəklər.

Qabion divarları KS-nin daimi bərpa edilməsi və çay sahillərinin və dik yamacların qarşısının alınması, yaxud bərkidilməsi üçün tikilə və istifadə edilə bilirlər.

Xəndək qazan avadanlıqlar

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

3-07	Doldurulmuş xəndəyin enişlərində, axınların eroziyaya səbəb ola biləcəyi yerlərdə dirəklər quraşdırılacaq.
D5-065	Maili ərazidə (adətən, 10 dərəcə və daha yüksək maillikdə) xəndəyin eni boyunca münasib intervallarda profillənmiş torpaq səviyyəsinə qədər xəndək qoruyucu vasitələr (məsələn, torpaq/sement qarışığı ilə doldurulmuş kisələr) qurulacaq.

Xəndək qazan avadanlıqlar boru kəməri marşrutu boyunca yerləşən xəndəklər daxilində, yeni təbii relyefin, hidroqrafik şəbəkə formasının və torpaqla əks doldurma materiallarının xəndəyin drenaj kanalı rolunu oynamasına səbəb ola biləcəyi yerlərdə quraşdırılacaqlar.

PODRATÇI Bərpa Spesifikasiyasında verilən tipik detalların əsasında xəndək qazan avadanlıqların yerini layihələndirəcək. Xəndək qazan avadanlıqların yamacların əsaslarında nəm və rütubətli torpaqlara yaxın və nəm və rütubətli torpaqların drenaj edilməsinin qarşısının alınmasına ehtiyac duyulan yerdə yerləşməsi tələb oluna bilər.

7.4.4 Toxum Səpini və Bitki Örtüyünün Bərpası

Toxum səpini 3-cü Səviyyəli və ya daha münasib Eroziya dərəcəsinə nail olunması, bitki örtüyünün yenidən yaradılması və biobərpa prosesi üçün ümumilikdə zəruri olan bitki örtüyünün bərpasının birinci mərhələsini təsvir edir. PODRATÇI Bərpa Spesifikasiyasında təsvir edildiyi kimi, qeyri-kənd təsərrüfatı əraziləri kimi müəyyən edilmiş bütün ərazilərdə tələb olunması ehtimal edilən toxum səpinini həyata keçirəcək. Obyektlərin tikinti meydançalarında toxum səpini və müvəqqəti sahələrin bərpası ŞİRKƏTLƏ razılaşdırıldı kimi, PODRATÇI tərəfindən həyata keçiriləcək.

ŞİRKƏT toxum səpini yerləri barədə ətraflı məlumat verməli, kənd təsərrüfatı və qeyri kənd təsərrüfatı torpaqlarının yerləşmə yerləri PODRATÇI ilə ŞİRKƏT arasında razılaşdırılacaq. PODRATÇI 3-cü Dərəcəli Eroziya səviyyəsini təmin etmək üçün zəruri olan səpin işini və, Şəkil 7-1-də açıqlandığı kimi, qısamüddətli bərpa planlarını, o cümlədən bitki örtüyünün bərpası, həyata keçirəcək. ŞİRKƏT toxumun tərkibi (qarışığı), miqdarı və səpin yerlərinin (aqrəssiv növlərin istifadə edilməməsinin təmin etməklə) müəyyən edilməsinə görə məsuliyyət daşıyacaq toxumun tərkibinə aşağıdakıların daxil olacağı ehtimal olunur:

- Hər bir marşrut bölməsində və ya Layihə marşrutunda ilkin olaraq rast gəlinən növlər
- Digər növlər, məsələn, yerli mühitə uyğunlaşan və regiona xas olan tez böyüyən növlər
- Bu iki qrupun ekoloji baxımdan uyğunlaşan qarışığı.

PODRATÇI kommərsiya baxımından əlverişli olan toxumun alınmasına, toxumun tərkibində həmin zona üçün yad və/və ya aqrəssiv olan növlərin olmamasının təmin edilməsi üçün sınaq edilməsinə, toxum ehtiyatının əlverişli olmasına, səpin yerlərinin hazırlanmasına, toxum səpmə normalarına, gübrə və pestisidlər kimi əlavələrin (qatqıların) tətbiq edilməməsinə; Ekoloji İdarə etmə üzrə Podratçı tərəfindən hazırlanan və ŞİRKƏT tərəfindən təsdiqlənən işlərin aparılma üsuluna dair planlara uyğun olaraq suvarılmaya görə məsuliyyət daşıyacaq (Ekoloji İdarə etmə Planında təsvir edildiyi kimi).

PODRATÇI MÜQAVİLƏNİN ZƏMANƏT müddəti ərzində bitki örtüyü ilə bağlı hədəfə nail olmaq üçün bütün səpin sonrası qulluğun və monitorinqin aparılmasına görə məsuliyyət daşıyacaq, hansı ki, bundan sonra da ŞİRKƏT öz cavabdehliyini saxlayacaq.

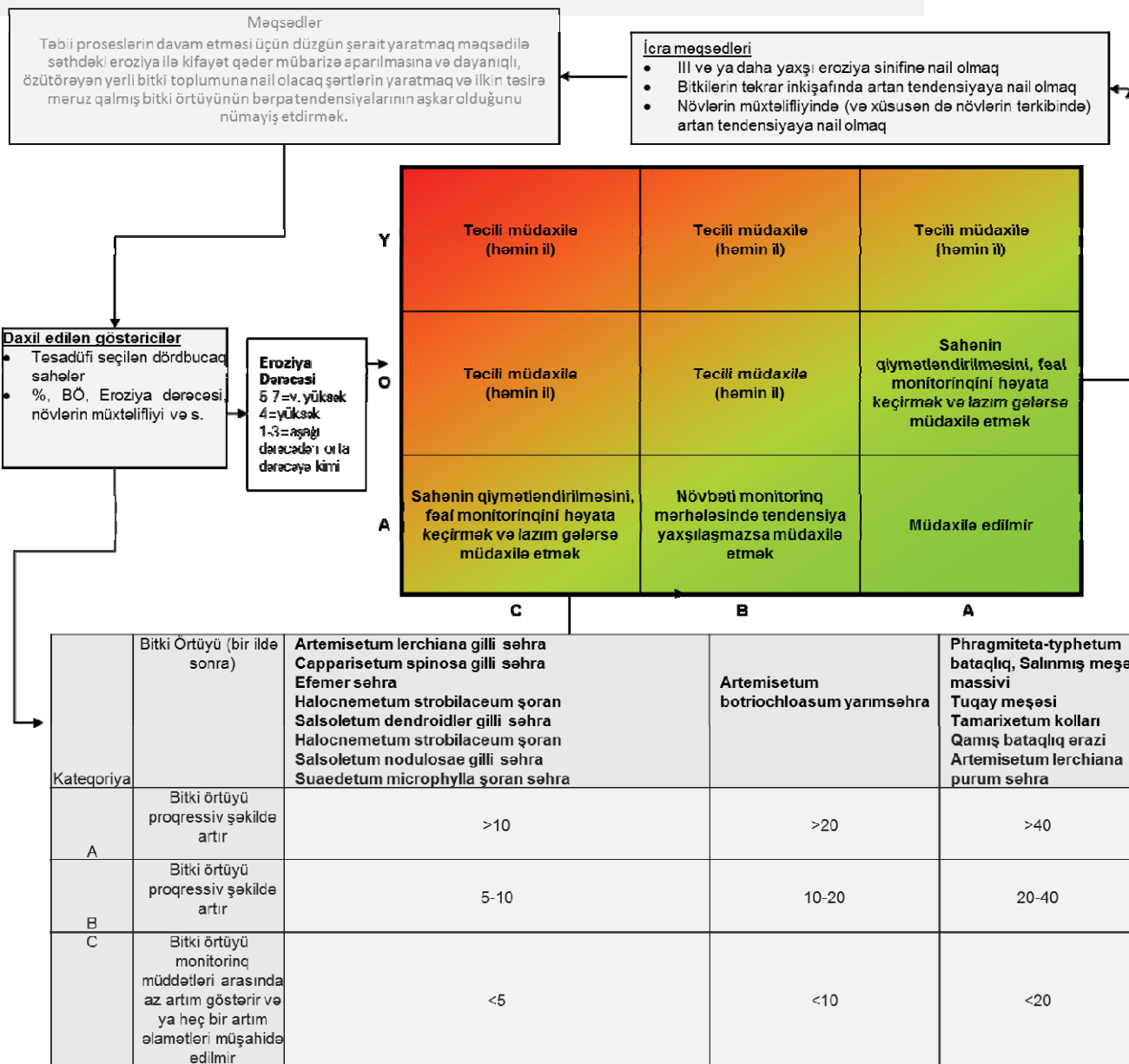
PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

18-02	Eroziyaya nəzarət və bioloji bərpa üçün heç bir aqressiv bitki növü toxum qarışıqlarında istifadə edilməyəcək.
-------	--

PODRATÇI qısamüddətli bitki örtüyünün bərpası ilə bağlı Şəkil 7-1-də göstərilən monitorinq və fəaliyyət tələblərinə cavab verəcəkdir.

Bu səthi eroziyanı minimuma endirəcək və davamlı, təbii amillərin təsiri altında əmələ gələn bitki aləminin formalaşmasını təmin edəcək. Buna baxmayaraq, ŞİRKƏT bitki örtüyünün faktiki artım templəri yerli konkret torpaqdan, maillikdən və iqlim şəraitlərindən asılı olduğunu qəbul edir. Bu tələbdən hər hansı kənarlaşmalar PODRATÇININ bunu əsaslandırmasını və ŞİRKƏTİN təsdiqini tələb edəcək. ŞİRKƏT konkret yaşayış mühitlərinin yerləri ilə bağlı informasiyanı təmin edəcək.

CQBGK üzrə Bərpa İşlərinin İcrasının Monitorinqi: Yaxın müddət

Şəkil 7-1: Təkrar Əkilmiş Bitki Örtüyünün Monitorinqi və İcra Tələbləri (yaxın müddət üçün)

PODRATÇI təmin edəcək ki:

17-11	Əgər bitki örtüyünün salınması uğurla həyata keçirilməyibsə və ya bitki növlərinin tərkibi, aparılan müşahidə və əldə olunan məlumatların təhlilinə əsasən Layihənin ekoloqu tərəfindən bu sahə üçün uyğun hesab edilmirsə, bu halda düzəliş və bərpa tədbirləri həyata keçiriləcək.
-------	--

PODRATÇI bu plana uyğun olaraq, qoruyucu qatın yaradılmasını, səpinin və bitki örtüyünün yenidən bərpasının həyata keçirilməsi məqsədilə layihə müddəti üçün müvafiq təcrübəyə malik və ixtisaslı subpodratçının təyin edilməsi seçimini təmin edəcək. Subpodratçı ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunmalı və PODRATÇI tərəfindən müvafiq nəqliyyat vasitələri, ofislər və inzibati dəstəklə təmin ediləcək.

7.4.4.1 Kənd təsərrüfatı sahələri/tikilmiş sahələr

Kənd təsərrüfatı və digər inkişaf etmiş ərazilərdə PODRATÇI Torpaq İdarəetmə Planına əsasən torpaqdan çıxış tələblərinə uyğun olaraq torpağı torpaq sahibinə qaytaracaq. PODRATÇI güman edəcək ki, torpaq dənli bitki toxumları ilə təkrar səpin üçün hazırlanır. Torpaq kipləşməni aradan qaldırmaq üçün hamarlanacaq və şumlanacaq. Gübrənin tətbiqi, daimi böyümə və inkişaf sahələrində toxumların əkilməsi torpaq sahibi və ya icarədarı tərəfindən həyata keçiriləcək. Konkret sahə üçün xarakterik olan tələblər razılaşdırılacaq

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

3-19	Tikinti işləri başa çatandan sonra sahənin sərhədləri əvvəlki vəziyyətinə qaytarılacaq.
2-07	Xəndək doldurandan sonra, kənd təsərrüfatı torpaqlarını bərpa etməzdən əvvəl hərəkət yolundakı alt torpaq qatı şumlanacaq.

Sahənin bütün sərhədləri (təbii və ya insan fəaliyyəti nəticəsində süni şəkildə yaradılan) tikinti işləri tamamlandıqdan sonra onların düzgün yerlərində düzgün formada bərpa ediləcək. EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI (Ekoloji İdarəetmə Planında təsvir edildiyi kimi) hər hansı bitki örtüyünün bərpa edilməsinə görə məsuliyyət daşıyacaq. PODRATÇI çıxarılan ağacların sayı da daxil olmaqla götürülən və ya dağıdılmış bütün sərhədlərin (hüdudların) qeydiyyatını aparacaq. PODRATÇI sərhədlərin bütün digər növlərinin bərpasına görə məsuliyyət daşıyacaq.

7.4.4.2 Qeyri-kənd təsərrüfatı təyinatlı sahələr/bina tikilməmiş sahələr

PODRATÇI bütün boş qalmış sahələrdə səpin aparacaq, ŞİRKƏTİN tələblərinə uyğun olaraq (Bölmə 7.4.4) İlkin səpin yerləri Bərpa Spesifikasiyasında detallı şəkildə təsvir edilir.

7.4.5 Səth Suyu

Yuxarıda təfəssatlı şəkildə sadalanan azaltma tədbirlərinin çoxu drenaj şəbəkəsinə texniki xidmət göstərilməsi və idarəetmə ilə bağlı birbaşa tətbiq olunandır. Aşağıdakı konkret tədbirlər də su axarlarına tətbiq olunandır.

PODRATÇI lil və çöküntüyə qarşı hasarlama kimi eroziyaya qarşı mühafizə qurğuları vasitəsilə eroziya və çöküntünün səviyyəsini minimuma endirmək üçün hər bir kəsişmə ilə bağlı işlərin aparılması üsuluna dair planın əhatə etdiyi tədbirləri daxil etməli və onları detallı şəkildə təsvir edəcək.

Konkret sahəyə xas olan işlərin aparılması üsuluna dair planlar onlarla əlaqəli olan və ya həssas ərazilərdə, yaxud kənd təsərrüfatı sahələrində baş verən MÜQAVİLƏ üzrə detallı kəsişmə cizgilərinə malik olan bütün su axarları üçün hazırlanacaq.

İşlərin icra üsuluna dair plan PODRATÇININ yerinə yetirməli olacağı aşağıdakı öhdəliklərin uyğunluğunu təmin edəcəkdir:

3-23	Su axınlarında, sahil və yataq materialları ayrıca, işlək kanallardan kənarında, axın və drenajlara maneə törətmədən yerləşdiriləcək.
11-04	Həmin kəsişmədə borunun quraşdırılması və bərpa işləri başa çatana kimi su axınlarındakı hər hansı müvəqqəti bəndlər götürüləcək.
10-14	Layihənin inşa etdiyi kəsişmələrin təsirinə məruz qalan sahillər təxminən ilkin vəziyyətinə qaytarılacaq, hər su axını və ya sahə üçün ayrıca qiymətləndirmə aparılacaq və bu, Podratçının Bərpa İşlərinin İcrası Planında müəyyən ediləcək. Hər hansı kənara çıxma (məsələn eroziyaya nəzarət üçün bərkitmə tələb olunur) üçün Şirkətin icazəsi tələb olunur.
13-03	Boru kəmərinin zədə vurduğu daşqından müdafiə bəndləri bərpa işləri zamanı dəyişdiriləcək.

X5-15	Axına təsir edilməməsi üçün Qarabağ kanalında açıq olmayan keçid üsulu tətbiq ediləcək.
3-26	Davamlı şəhər yağış kanalizasiya sistemləri (DŞKS) prinsiplərinə uyğun olaraq, torpaq eroziyasını minimuma endirmək məqsədilə, iş sahələrindən, o cümlədən giriş yollarından və müvəqqəti obyektlərdən səth sularının drenajı nəzərdə tutulacaq.

Səth sularının axını minimum endirmək və yerli səth sularında və drenaj kanallarında güclü axın sürətində suyun səviyyəsinin kəskin artmasını azaltmaq üçün tikinti sahələrinə Davamlı Şəhər Kanalizasiya Sistemlərinin prinsipləri tətbiq edilməlidir.

Su axarlarının sahilləri torpaqla əks doldurma zamanı 48 saat ərzində stabiləşdiriləcək. Bunun mümkün olmadığı yerdə, PODRATÇI mühəndis əsaslandırması ilə konkret sahə üçün xarakterik olan həll yollarını təklif edəcək ki, bu da öz növbəsində ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi işlərin aparılması üsuluna dair plana daxil ediləcək.

Bütün su axarları mütəmadi olaraq Bərpa Spesifikasiyasının tələblərinə uyğun təftiş ediləcək.

7.4.6 Landşaft və Sosial Sahə

PODRATÇI ƏMSSTQ bağlı aşağıdakı öhdəliklərini həyata keçirəcək:

X4-10 KG321-KG327 və KG344- KG347	KG321 - KG327 və KG344-KG347-də boru kəmərinin çəkilişinin ardınca qiymətləndirmə aparılacaq və bu, yekun relyef formasını layihələndirmək üçün istifadə olunacaq. Məqsəd, mümkün olduğu dərəcədə, əməliyyat zamanı boru kəmərinin bütünlüyünün təmin edilməsinə olan mühüm zərurətə lazımi diqqət yetirməklə və daha geniş ərazinin landşaft xarakterini saxlamaqla təbii görünən landşaft formasını yaratmaqdan ibarətdir.
17-05	Müvəqqəti iş (müvəqqəti tikililər) sahələri əvvəlki ilkin vəziyyətinə (tikinti öncəsi mühəndis araşdırma hesabları ilə müqayisədə və ya yaxın ərazilər) uyğun yenidən bərpa ediləcək.

Bu tələbə uyğunluğunu göstərmək üçün topoqrafik çəkilişin və tikinti öncəsi mühəndis geoloji kəşfiyyat və çəkilişin nəticələrinə istinad olunacaq.

7.4.6.1 Üçüncü tərəfin mülkiyyətinin bərpası

PODRATÇI tikinti fəaliyyətlərinin təsiri nəticəsində üçüncü tərəfin zərər dəymiş, itirilmiş, yeri dəyişdirilmiş mülkiyyətini və infrastrukturunu kompensasiya edəcək və ya ilkin vəziyyətinə uyğun, yaxud əvvəlki vəziyyətindən daha yaxşı bərpa edəcək və ya digər münasib yerə köçürülməsini təmin edəcək. Belə bərpa və alternativ təminat əvvəl, yaxud zərər dəydikdən və ya itki baş verdikdən dərhal sonra həyata keçiriləcək. Müqavilədə bununla bağlı üçüncü tərəflə ŞİRKƏT arasında müvafiq müddəaların olduğu hallar istisna olmaqla. (Həmçinin İnfrastruktur və Xidmətlərin İdarə Olunması Planına baxın)

7.4.6.2 Üçüncü tərəfə aid torpaq

PODRATÇI üçüncü tərəfin torpaqlarını hər hansı ilkin razılaşmaya, Bərpanın idarə edilməsi planına və Torpaqdan istifadə üzrə İdarəetmə planına və bütün digər müvafiq ƏMSSIOMP tələblərinə uyğun bərpa edəcəkdir. Əgər ilkin razılaşma mövcud deyilsə, PODRATÇI tikinti və ya əlaqədar fəaliyyətlərin təsiri nəticəsində hər hansı müdaxiləyə məruz qalmış torpaqların ŞİRKƏTİN məmnunluğu üçün tam olaraq bərpa etməli və bərpa edilmiş sahənin bağlanması dair hesabatı təqdim edəcəkdir.

7.4.7 Xüsusi Sahələr və Həssas/Prioritet Sahələr

7.4.7.1 Eroziya Səviyyəsi > 3

İlkin eroziya səviyyəsinin 3-dən çox olduğu ərazilərdə, PODRATÇI konkret sahə üçün xarakterik işlərin aparılması üsuluna dair plan işləyib hazırlamalı və Şirkətin təsdiqinə təqdim edəcək. Bu zəruri olduqda, Bərpa Spesifikasiyası çərçivəsində bərpa tədbirlərinə yenidən baxılmasını və yenilənməsini daxil edəcək.

İşlərin aparılması üsuluna dair planlara aşağıdakı məlumatlar (lakin bununla məhdudlaşmayaraq) daxildir:

- QA/QC Planı və SƏTƏM Planı
- Təbii şəraitlərdə sahədən nümunə götürülməsi tapşırığı landşaftın fiziki təsviri, maili səthlərin (yamacın) geometrik ölçüləri, mövcud eroziyanın sübutu, aerofotoçəkilişi, geologiyanın və torpaq növünün yoxlanılması və qranulometrik paylaşdırma, qida nümunəsi və s. .
- Bütün zəruri resurslardan uyğun resursların təyin edilməsi, məs., jut cinsi.

Qiymətləndirmənin əsası aşağıdakı bəndlərdə əlavə təsvir edildiyi kimi, Universal Torpağın Yuyulması üzrə formül olacaq.

Universal torpağın yuyulması formulu

Bu formül yağıntıların paylaşdırma rejiminə, qruntun növünə, topoqrafiyaya, məhsuldarlıq sisteminə və idarəetmə təcrübələrinə əsaslanaraq sahənin enişində eroziyanın uzun müddətli orta illik səviyyəsini proqnozlaşdırır. TYHB yalnız adi enişdə səthi və ya şırımlı eroziyadan yaranan torpağın yuyulma miqdarını proqnozlaşdırır və yağın eroziyası, torpağın küləklə eroziyası və ya şumlanmış eroziyadan baş verə biləcək əlavə torpaq yuyulmasını nəzərə almır. Bu eroziya modeli seçilmiş bitkilərin becərilməsi və idarə olunması sistemlərində istifadə üçün yaradılmışdır, lakin tikinti sahələri kimi qeyri-kənd təsərrüfatı şəraitlərinə də tətbiq olunur. TYHB, xüsusi sahədən olan torpaq yuyulmalarını "münasib torpaq yuyulması" səviyyələrinin xüsusi idarəetmə sistemi ilə müqayisə etmək üçün istifadə oluna bilər (bax Bərpa üzrə Spesifikasiya). Planlamada təbiətin mühafizəsi üzrə tədbirlərin uyğunluğunu müəyyən etmək üçün alternativ idarəetmə də qiymətləndirilə bilər.

Qeyd olunan sahə üzrə torpağın yuyulmasını hesablamaq üçün beş əsas amildən istifadə olunur. Hər bir amil xüsusi bir yerdə torpağın eroziyasının sərtliyinə təsir edən xüsusi şəraitin kəmiyyət qiymətidir. Bu amillər ilə əks olunan eroziya qiymətləri dəyişən hava şəraitlərinə görə xeyli dəyişə bilər. Ona görə də, TYHB-dən əldə olunan qiymətlər uzun müddətli orta hesabları daha dəqiq təqdim edir. Hər hansı şikayətlər İcma ilə Əlaqələr üzrə İdarəetmə Planına uyğun həll olunacaq.

PODRATÇI ətraf icmaların su və enerjiden istifadəsinə təsiri azaltmaq üçün lazımı tədbirlər görəcək.

Harada:

- A** İldə hər sahədə torpağın uzun müddətli orta illik yuyulması tonlarla
- R** coğrafi yerinə görə yağıntı və axım əmsalı
- K** torpağın yuyulması əmsalı
- LS** enişin uzunluğunun maillik əmsalı
- C** bitki örtüyü və idarəetmə əmsalı
- P** yardımçı təcrübə əmsalı

Daha ətraflı məlumat üçün aşağıdakılara istinad edin:

<http://www.omafr.gov.on.ca/english/engineer/facts/00-001.htm>

PODRATÇI materialın çıxarılma intensivliyini müəyyən etmək və bu Planın (Bölmə 7.4.2.3 və 7.4.4) eroziya ilə mübarizə fəaliyyəti və bitki örtüyü ilə bağlı hədəflərinə nail olmaq üçün tələb olunan müvafiq təsir azaltma tədbirlərini tövsiyə etmək üçün bu metoddan istifadə edəcəkdir.

PODRATÇI bu işin Xüsusi Sahənin Bərpası ilə bağlı İşlərin Aparılması Üsuluna dair Planda tamamlanmış olduğunu nümayiş etdirəcək və bu işi icra etmək üçün zəruri ixtisaslı işçi heyəti təmin edəcəkdir. İşlərin Aparılması Üsuluna dair Planlar təsdiq edilməsi üçün ŞİRKƏTƏ təqdim ediləcəkdir.

7.4.7.2 Yan maili səthlər və kəsilmələr

Bütün sahələrdə yan maili səthlər öz ilkin vəziyyətinə uyğun bərpa ediləcəkdir. PODRATÇI bunun necə tamamlanacağını təsvir etmək üçün konkret sahə üçün xarakterik İşlərin Aparılması Üsuluna dair Planı hazırlayacaq və təsdiq etməsi üçün ŞİRKƏTƏ təqdim edəcəkdir.

Bərpa işlərinin spesifikasiyasında təsvir edildiyi kimi, torpağın alt qatları elə yerləşdiriləcək ki, çöl kənarları yamacı/yoxuşu onun ilk orijinal səviyyəsinə (torpaq) effektiv şəkildə bərpa edilsin; heç bir halda alt torpaq qatı yamacın ilkin orijinal xəttindən kənara çıxmamalı, genişlənməməli və ya ilkin yamacdan daha sərt olan yeni yamac yaratmayacaq.

7.4.7.3 Həssas/Prioritet sahələr

PODRATÇI hər hansı əlavə həssas sahə tələbləri barədə ayrı-ayrılıqda məlumatlandırılacaq. PODRATÇI həssas/prioritet sahələrlə bağlı təfərrüatlar üçün 8.4.2.2 və 8.4.3.1 Bölmələrinə istinad edəcək.

7.4.8 Sahəni Təmizlənməsi; Çirkələnmiş Torpaqlara Müdaxilə

7.4.8.1 Sahələrin təmizlənməsi

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

D5-093	Tikinti işçiləri və avadanlıqları tərxis edilməzdən əvvəl müvəqqəti binalar və avadanlıqlar, alətlər, sahəyə gətirilmiş, yaxud tikinti və ya istismar proqramı zamanı yığılan digər artıq materiallar kənarlaşdırılacaq.
--------	--

KS-də PODRATÇI torpaqla əks doldurmada sonra və torpağın üst münbit qatının bərpa edilməsindən əvvəl tikinti əməliyyatlarının təsirinə məruz qalmış bütün sahələri təmizləyəcəkdir. Digər Layihə sahələrini PODRATÇI həmin sahədə fəaliyyətin dayandırılmasından dərhal sonra təmizləyəcəkdir. Təmizləmə torpağın üst münbit qatının dəyişdirilməsi üçün tələb olunmayan bütün qurğu, avadanlıq və materialları əhatə edir. Sonrakı təmizləmə tapşırığı üst torpaq qatının bərpa edilməsinin və hər hansı toxum səpini/yaşıllaşdırmadan sonra yekun təmizliyin ardınca yerinə yetiriləcək.

Əvvəlcədən tikilmiş, yəni infrastruktur yaradılmış sahələrdə (istər kənd təsərrüfatı, istərsə də sənaye) təmizlik şəraiti ilkin vəziyyətinə uyğun olacaqdır. Minimum olaraq, bütün səth çirkəlmələr və tullantılar, əvvəlcədən mövcud olub-olmamasından asılı olmayaraq, təmizlənməlidir. Bu plan çirkələnmiş torpaqların tam təmizlənməsi və bərpası ilə bağlı məsələləri əhatə etmir, bununla bağlı istinad Tullantıların İdarə Olunması və Çirkəlmənin qarşısının alınması Planlarına edilməlidir.

Bütün tullantı materialları Tullantıların İdarə Olunması Planına uyğun idarə ediləcək və zərərsizləşdiriləcəkdir.

Sahənin təmizlənməsi Çirkəlmənin qarşısının alınması Planına uyğun olaraq və ŞİRKƏTİN məmnunluğu səviyyəsində həyata keçiriləcəkdir. Tikinti düşərgələri, TSS-lər və digər obyektlər üçün təmizlik işləri ilkin qiymətləndirmənin nəticələrindən və sahənin bağlanması ilə bağlı hesabatdan asılı olacaq (Bölmə 7.4.2.2). ŞİRKƏTİN icazəsi alınana

qədər, PODRATÇI ŞİRKƏTİN razılığını əldə etmək üçün sahədə əlavə təmizlik işlərini yerinə yetirmək səlahiyyətini və imkanlarını saxlayacaq.

7.4.8.2 Çirklənmiş torpaqlara müdaxilə

Bütün əvvəl mövcud olan çirklənmə, məsələn, boru kəməri dəhlizində küləklə sovrulan və ətrafa səpələnən, yayılan tullantılar Layihənin tikintisindən əvvəl və ya tikinti ərzində ŞİRKƏTİN tələblərinə uyğun olaraq PODRATÇI tərəfindən təmizlənəcək (Bölmə 10.4.12-ə, Çirklənmənin Qarşısının Alınması Planına baxın). Kəmər Sahəsi daxilində yeni çirklənmə aşkar edildikdə, PODRATÇI Tullantıların İdarə Olunması və Çirklənmənin Qarşısının Alınması Planlarında ətraflı şəkildə təsvir edilən ŞİRKƏTİN standartlarına uyğun düzəliş tədbirlərinin təmin edilməsinə görə məsuliyyət daşıyacaq.

7.4.9 **Materiallar və Tullantıların İdarə olunması**

Bərpa işləri də daxil olmaqla, bütün tikinti işləri üçün tullantıların idarə edilməsi Tullantıların İdarə Olunması Planına uyğun olacaqdır. Sonrakı bərpa üçün konkret tələblər aşağıda təfəssatlı şəkildə verilir.

- PODRATÇI alternativ qazma üsullarını qiymətləndirəcək və hər bir Layihə sahəsi üçün qazılıb çıxarılmış qrunut qalığını mümkün həddə qədər azaldan seçim edəcəkdir. Qazılıb çıxarılan bütün qrunut materialları mümkün həddə qədər təkrar istifadə ediləcəkdir.
- Qazma partlayış metodlarından yalnız digər qazma metodlarının texniki cəhətdən mümkün olmadığı və iqtisadi baxımdan əlverişli olmadığı hesab edildiyi halda, istifadə ediləcək.
- Əgər hər hansı məqsəd üçün doldurma və alt döşəmə materialların çıxarılmış qrunut materialının təkrar istifadəsi yolu ilə əldə edilməsi mümkün olmazsa həmin materiallar ehtiyatla və düşünülmüş şəkildə qazma yolu ilə və ya üçüncü tərəfdən əldə edilə bilər.

7.4.9.1 Tullantı qrunut və süxurların idarə olunması

Ümumiyyətlə, bütün qrunut və süxurlar mümkün olduğu yerdə qazılmış sahələrə qaytarılacaq. Buna baxmayaraq, bəzi yerlərdə geri qaytarılması mümkün olmayan alt torpaq qatı və ya süxur qalıqları olacaq ki, bunların hər ikisi bu planın tələblərinə uyğun olaraq təhlükəsiz şəkildə daşınmalı və yerləşdiriləcək. PODRATÇININ icra planı aşağıdakı məsələləri nəzərdə tutacaqdır.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

9-01	Relyefin bərpası cəlbədicisi və baxımlı, ətraf landşaftın ümumi cizgilərinə uyğun olmalıdır və Şirkət tərəfindən təsdiq edildiyi kimi, bununla boru kəmərinin bütövlüyünə hər hansı təhlükənin olacağı və ya eroziya faktorları istisna edilmir.
9-02	Alt torpaq qatı üçün bütün mümkün utilizasiya sahələri və planları qəbul edilməzdən əvvəl həmin planların mümkün ətraf mühit və sosial təsirlərinin qiymətləndirilməsi aparılacaq.
D5-066	Xəndək qazıntısından çıxan artıq torpağın alt qatı işçi en boyunca və eyni alt qat növündən olan zonalarda yayılacaq. Yayılma işləri torpaq növlərinin mümkün olduğu qədər bir-biri ilə qarışmasına yol verməmək şərti ilə aparılacaq.

Artıq qalıq materialı yekun bərpa işlərindən sonra KS-dən tullantı kimi kənarlaşdırılmayacaqdır. PODRATÇI Tullantıların İdarə Olunması Planında müəyyən edilən hər hansı digər tullantı materialı ilə bağlı artıq qrunut və süxur kütləsinə görə eyni məsuliyyətləri saxlayır. PODRATÇI bütün tullantıların daşınması və tullantı poliqonlarının idarə edilməsinə görə məsuliyyət daşıyacaq.

Qalıq qrunut və süxur kütləsi aşağıdakı prinsiplərə əsasən idarə ediləcək:

Utilizasiya yerindən asılı olmayaraq, tikinti sahələrindən çıxarılmış qrunut və süxurların yerləşdirilməsi torpaq sahiblərinin sahədən təkrar istifadə etməsinə mənfi təsir göstərməyəcəkdir. Məsələn, süxurlar əvvəlcədən mövcud olan şərtlərlə və torpaq sahəsinə girişlə bağlı müqavilələrlə uyğunsuzluğun olduğu təsərrüfat torpaqlarında basdırıla bilməz. Şumlanmış torpaqlarda ilk prioritet çıxarılmış qrunut və süxur qalığının KS və ya iş sahələrində utilizasiya edilməməsi olacaq.

İlk prioritet: KS-dən yenidən istifadə:

Çıxarılmış qrunut və süxur qalığından tikinti material kimi istifadə edilməsi uyğun hesab edildiyi yerdə, onun Layihə sahəsində təkrar istifadəsi ilk olaraq nəzərə alınacaq (məsələn, Layihə infrastruktur işləri, materialları; davamlılıq, eroziya ilə mübarizə, tikinti düşərgələri, yollar və s).

İkinci prioritet: KS/Layihə sahəsində yerləşdirmə

Qalıq material Bərpa Spesifikasiyasında ətraflı şəkildə təsvir edildiyi kimi, KS-də və ya digər Layihə sahələrində (məsələn, yamac relyefinin birləşdirilməsi üçün) yenidən istifadə edilə və ya utilizasiya oluna bilər.

Qeyd: Layihə sahələrində bütün utilizasiya qeyri-Layihə sahələrinə mənfi ətraf mühitə təsiri olmadan həyata keçiriləcək.

Üçüncü prioritet: KS-dən kənarında təkrar istifadə:

Xammal və ya yarımfabrikat materiallar kimi təkrar istifadə məqsədləri üçün üçüncü tərəfə ötürmə (məsələn, yol tikintisi və dəmiryolunun ballast qatı üçün uyğun ola bilən parçalanmış/doğranmış daşlar).

Dördüncü prioritet: KS-dən kənarında utilizasiya (bütün sahələr bu məqsədlə istifadə edilməzdən əvvəl ŞİRKƏTLƏ razılaşdırılacaq).

Qazılıb çıxarılmış torpağın və süxurların atılma yerləri Potensial utilizasiya sahələri PODRATÇI tərəfindən təyin ediləcək və qiymətləndiriləcək, və Tullantı Qrunut və Süxurların utilizasiyasına dair hesabat ŞİRKƏTİN təsdiqinə təqdim ediləcəkdir. Hesabat nəzərdə tutulan bütün sahələr üzrə texniki və ətraf mühit qiymətləndirmələrinin (Torpaqdan İstifadənin Təşkili Planına uyğun olaraq) nəticələrini özündə əks etdirəcək və əsaslandırma ilə istifadə təklifi irəli sürüləcəkdir. PODRATÇI həmin sahələri planlaşdıracaq, inkişaf etdirəcək, istismar və bərpa edəcəkdir. PODRATÇI seçilmiş sahələr üçün nəzarət orqanından icazənin alınmasına və saxlanılmasına görə cavabdehdir. PODRATÇI belə sahələrlə bağlı Tikinti Öncəsi Tədqiqat təqdim etməli və Bölmə 7.4.2.1-də təsvir olunan digər tələblərə riayət edəcək.

Utilizasiya yerindən asılı olmayaraq, tikinti sahələrindən çıxarılmış qrunut və süxurların yerləşdirilməsi torpaq sahiblərinin sahədən təkrar istifadə etməsinə mənfi təsir göstərməyəcəkdir. Məsələn, süxurlar əvvəlcədən mövcud olan şərtlərlə və torpaq sahəsinə girişlə bağlı müqavilələrlə uyğunsuzluğun olduğu təsərrüfat torpaqlarında basdırıla bilməz.

Daha ətraflı məlumat Bərpa Spesifikasiyasında verilir:

Torpaq saxlanıla bilməz:

- Hər bir utilizasiya yeri üçün ŞİRKƏTİN təsdiqi olmadığı halda
- Həssas/prioritet ərazilər daxilində
- Su axarlarında və ya vadinin diblərində, yaxud su axarlarına və ya vadi diblərinə yaxın
- Boru üzərində küləklə gətirilən və tökülən materiallardan yaranan ləklər/çərgələr
- Onun kiçik çaylar və su axarları boyunca yağış suları axınına mümkün maneə yaradacağı halda
- Bu yolla da landsafta təsir (yekun vəziyyət üçün kredit götürülə bilər); və
- Mailliyin (yoxuş) 30°-dən artıq olduğu açıq sahədə.

7.4.9.2 Çıxarılmış qrunut və süxurların daimi yerləşdirilməsi üçün sahələr

Çıxarılmış artıq qrunt materialının yerləşdirilməsi üçün təsdiqlənmiş atılma sahələri Bərpa Spesifikasiyasına müvafiq olaraq onların eyni ilə ilkin vəziyyətinə uyğun bərpa ediləcək. Yalnız ŞİRKƏT tərəfindən başqa cür tələb edilən hallar istisna olmaqla, çıxarılmış artıq qrunt və süxurların yerləşdirilməsi üçün istifadə edilən sahələr bağlanılacaq, örtüləcək və Spesifikasiyaya uyğun olaraq landşaftı (yaşıllaşdırılmalı) bərpa ediləcəkdir. Eroziya ilə mübarizə və bitki örtüyü ilə bağlı tələbləri yerinə yetirmək və ŞİRKƏT tərəfindən tələb edildiyi kimi, yerli ətraf mühit şəraitləri ilə uyğunlaşdırmaq üçün, əgər zəruri hesab edilərsə, hər bir sahənin bitki örtüyü bərpa ediləcək.

7.5 Yoxlama və Monitoring

7.5.1 Bərpa Prosesinin Monitoringi və Hesabat vermə

Bu planın müddəaları ilə bağlı ŞİRKƏTİN və PODRATÇININ bütün yoxlama və fəaliyyətləri Bölmə 20-də irəli sürülən tələblərə uyğun olacaqdır.

7.5.1.1 Monitoring və düzəliş tədbirləri

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

3-08	Bərpa Planına uyğun olaraq, eroziya dərəcəsi Səviyyə 3-dən yuxarı olarsa, torpaq yuyulmasına nəzarət ediləcək və təshihedici tədbirlər həyata keçiriləcək.
3-15	Torpağın alt və üst qatının bərpasından sonra Podratçının və Şirkətin işçiləri birgə işlənmiş sahələrdə eroziya əlamətlərini, maili səthlərin sabitliyini, relyefi, səth sularının drenaj sisteminin gücünün və funksiyasının məqbul olmasını və kipləşdirməni yoxlayacaq. Zəruri olduğu halda, bərpa işləri Layihə meyarlarına cavab vermədiyi yerlərdə düzəlişlər ediləcək.
17-11	Əgər bitki örtüyünün salınması uğurla həyata keçirilməyibsə və ya bitki növlərinin tərkibi, aparılan müşahidə və əldə olunan məlumatların təhlilinə əsasən Layihənin ekoloqu tərəfindən bu sahə üçün uyğun hesab edilmirsə, bu halda düzəliş və bərpa tədbirləri həyata keçiriləcək.
3-32	KS-də eroziya və artıq çöküntü əlamətləri olan sahələr müntəzəm olaraq yoxlanılacaq. Bu yoxlamalar həssas sahələrdə daha tez-tez keçiriləcək.
X5-10	Layihə KG321 - KG32 və KG344-KG345-də tikinti zamanı və tikintidən sonra eroziya əlamətlərinə qarşı gücləndirilmiş nəzarət həyata keçirəcək.
PODRATÇININ zəmanət müddətindən sonra ŞİRKƏT və EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI tərəfindən aşağıdakı öhdəliklər götürüləcək.	
ƏM52	Layihə bərpa məqsədləri ilə yeni ağac əkilməsi başlanana qədər illik texniki xidmət əməliyyatlarını aparacaq.
ƏM51	Davamlı artıma nail olana qədər əkilmiş və ya təkrar əkilən ağacların yaşama müddətini qeydə almaq üçün ardıcıl monitoring aparılacaq.

Tikinti zamanı və MÜQAVİLƏNİN ZƏMANƏT müddətinin sonuna qədər PODRATÇI Bərpa Spesifikasiyasında müəyyən edilən parametrlərə və tezliklərə uyğun olaraq eroziyaya və bitki örtüyünə nəzarət etməyə cavabdeh olacaq. PODRATÇI göstərilən eroziya səviyyəsinə (Bölmə 7.4.2.3) və bitki örtüyü hədəflərinə (Bölmə 7.4.4) nail olunduğunu təmin etmək üçün bütün lazımi düzəliş tədbirlərini görməklə (Bərpa Spesifikasiyasında qeyd olunan vaxt çərçivəsində) bərpa standartlarını qoruyub saxlayacaqdır.

Aşağıdakı yoxlama siyahısında nəzarət olunması lazım gələn bərpa məsələlərinə dair təlimat verilir. PODRATÇI bərpa işlərinin monitoringi üzrə tələbləri ətraflı təsvir etmək üçün Bərpa üzrə İcra Planının hazırlanmasında bu siyahını nəzərə alacaq. Qeyd olunmalıdır ki,

bu siyahı yalnız bir təlimatdır və daha dəqiq yoxlama və audit məsələləri lazımı qaydada işlənilib hazırlanacaq.

- Boru kəməri üzərində örtüyün qalınlığının azaldılmasının heç bir riski yoxdur
- Sahədən kənar çirklənmə və lillənmə üçün risk çox aşağıdır
- Toxumların və bitkilərin yuyulması ilə əkin işinə/bioloji bərpaya zərər vurma riski aşağıdır
- Borunun üstündə materialın qalınlığını azaldılmamasını təmin etməklə, yamacların üzərində ardıcıl kanallar şəbəkəsinin qarşısı alınmışdır.
- İşlərin tamamlanması ilə sənədləşdirildiyi kimi, hər bir su axınının yatağı və sahilləri əvvəlcədən təsdiq olunmuş işlərin aparılma üsuluna dair plana uyğun bərpa olunmuşdur
- Çöküntülərə nəzarət tədbirlərinin sayı və yoxlama və ya bildirişdən sonra 24 saat ərzində təmir işləri başlamadıqda, cihazın sıradan çıxma halları
- Bərpa Planında torpağın üst qatının idarə olunması tələbləri ilə uyğunsuzluqların sayı
- Torpağın üst qatının tələb olunan dərinlikdə və tələb olunan torpaq sahəsində şumlanması
- Torpağın üst qatının lazımı qaydada saxlanması və idarə olunması
- Torpaq geri doldurma materialının kipləşməsi
- Çöküntülərin saxlanması üçün uyğun cihazların təmin olunması və saxlanması
- Xəndək suyunun eroziyanı və lillənmənin qarşısını alacaq şəkildə utilizasiyası
- Eroziyaya daimi nəzarət cihazlarının təmin olunması və saxlanması
- Əkinin aparılmasında qazanılan uğur
- Kənd təsərrüfatı/işlənmiş ərazilərdə torpaq sahibinin bərpa işindən razılığı
- Çay kəsişmə yerlərində, çay yatağının və sahillərinin tikintidən əvvəlki vəziyyətinə və profilinə qaytarılması
- Bərpadan sonra landşafta minimum təsirlər
- Köhnə tullantı poliqlonları və çirklənmiş torpaq sahəsinə edilən müdaxilənin qarşısının alınması və ya azaldılması.

8 EKOLOJİ İDARƏETMƏ PLANI

8.1 Əhatə Dairəsi

Bu idarəetmə planının əhatə zonası xüsusilə aşağıdakı ekoloji idarəetmə məsələləri ilə əlaqədardır:

- Təlim
- Təbii yaşayış mühitinə narahatlığın azaldılması
- Tikintidən əvvəl ekoloji tədqiqatlar və floranın yerinin dəyişdirilməsi
- Təbii yaşayış mühitlərinin və növlərin qorunması.

8.2 TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr

Bölmə 4-də istinad edilmiş təlimat sənədləri təsirin qiymətləndirilməsinin və İdarəetmə Planlarının layihə formalarını hazırlayan zaman nəzərdən keçirilərək TƏMÖHS tələblərinə uyğun plan və təsirin azaldılması tədbirlərinin hazırlanmasında istifadə edilmişdir. Nəzərdə tutulan xüsusi təlimat aşağıda təsvir olunmuşdur.

Bu plan **BMK-nin** Biomüxtəlifliyin Qorunması və Canlı Təbii Resursların Davamlı İdarə Olunmasına dair İcra **Standartı 6** və ona qoşulan təlimat qeydini nəzərə almışdır.

CQBKG Layihəsi ilə oxşar layihələri inşa edən operatorlar ümumilikdə davamlı idarə olunmaya və resurslardan istifadəyə nail olmaq üçün aşağıdakı işlərin düzgün icra metodlarını tətbiq edir:

- Layihələr əsasən infrastrukturunu olmayan sahələrdən istifadə edir və bütün daimi və müvəqqəti obyektlərin, o cümlədən giriş yollarının əhatə zonasını aşağıdakılar vasitəsilə azaldır:
 - Ümumi əhatə zonasını azalda biləcək ərazidə digər operatorlar ilə ərazini bölüşməklə (məsələn, paylaşılan yollar, boru kəmərinin dəhliz sahəsi)
 - Razılaşdırılmış tikintinin bitki və ya heyvan icmalarına daimi ziyan vurması ilə nəticələnmə biləcək həssas zonalarda maili qazma, tunel çəkmə və s. istifadə olunması
 - Oxşar təbii yaşayış mühitlərinin yaradılması və ya birbaşa təsirə məruz qalan istifadəçilərə kompensasiya vasitəsilə itkilərin ödənilməsinin nəzərə alınması
- Layihələr torpaqdan və ya sudan istifadədə istənilən başlıca, uzunmüddətli dəyişikliyi və ya yerli növlərin xüsusi bir yerdə məskunlaşmasını saxlamaqda təbii yaşayış mühitinin qabiliyyətini xeyli aşağı salan modifikasiyasını azaldır və təbii yaşayış mühitlərini möhkəmləndirmək və biomüxtəlifliyi mühafizə etmək və saxlamaq üçün imkanları müəyyən edəcəkdir.
- Layihələr texniki və maddi baxımdan uyğun alternativlər olmayana, çevrilmə və ya tənəzzül lazımı qaydada azaldılmayana qədər torpaqdan və ya sudan istifadənin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirilməsinə və ya öz yerli növlərinin xüsusi bir yerdə məskunlaşmasını saxlamaqda təbii yaşayış mühitinin qabiliyyətini xeyli azaldacaq şəkildə dəyişdirilməsinə yol vermir.
- Layihələr yalnız ən son vasitə kimi və yalnız alternativ kənd təsərrüfatı ziyanvericiləri ilə mübarizə metodları nəzərdə tutulduqdan sonra ziyanvericilərə qarşı mübarizə vasitələrindən istifadə edir. Bu halda onlar hədəf növlərə qarşı effektivliyi məlum olan, lakin nəzərdə tutulmayan növlərə və ətraf mühitə minimal təsirləri olan insan orqanizmi üçün aşağı toksikliyə malik və ətraf mühitə ən az zərərli növdən olan məhsulları seçir.
- Layihələr istənilən yeni yad növlərin ƏMSSTQ-də aşağı aqressiv davranış riski olmasına dair risk qiymətləndirilməsi aparılmayana qədər onları məqsədyönlü

şəkildə təqdim etmir və təsadüfi və ya nəzərdə tutulmamış təqdimatların qarşısını almaq üçün səy göstərəcək.

Bundan başqa, İPLOCA təlimatı bəyan edir ki, (Cild 1, Əlavə 6.3):

- Təbii məskunlaşma ərazisinə müdaxilə və torpağın eroziyası tikinti zamanı torpağın lazımi qaydada idarə olunması ilə azaldıla bilər; torpağın şumlanmış üst qatını tələb olunan minimuma qədər məhdudlaşdırmaqla və mümkün qədər azaltmaqla. Bundan əlavə, torpağın üst qatının şumlandığı ərazilərin müntəzəm sulanması tozun yaranmasını və səth küleyi eroziyasının azaltmağa yardım edə bilər, həmçinin boru kəmərinin əhatə dairəsində nəqliyyatın hərəkətini və hərəkət sürətini məhdudlaşdırmaqla ola bilər. Şumlanan və qazılan torpağın lazımi qaydada saxlanması və tikinti zamanı yamaqların mailliyinin/xəndəyin kənarlarının azaldılması və ilin ən rütubətli vaxtlarından yayınmaq üçün tikinti işlərinin vaxtının seçilməsi də mühüm məsələlərdir.
- Boru kəməri marşrutu boyunca aqressiv və ya yad növlərin yayılması və çirklənmiş torpaqlar, əlaq bitkiləri ilə lazımi mübarizə yolu ilə, nəqliyyat vasitələrinin hərəkətini məhdudlaşdırmaqla və torpağı lazımi qaydada ayrıca saxlamaqla azaldıla bilər.

8.3 Rollar və Cavabdehliklər

ŞİRKƏT aşağıda Bölmə 8.3.3-də sadalanan fəaliyyətlərə cavabdeh olacaq peşəkar EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇINI cəlb edəcəkdir. Bu planda PODRATÇIYA istinadlar, EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇIDAN başqa, digər bütün əsas tikinti PODRATÇILARINI nəzərdə tutur.

8.3.1 Şirkət

ŞİRKƏTİN cavabdehlikləri bu ƏMSSİMP-nin 5-ci Bölməsində ətraflı təsvir olunur.

8.3.2 Podratçı

PODRATÇI aşağıdakılar üzrə cavabdehlik daşıyacaq:

- Bu planın tələblərinə cavab verən Ekoloji İdarəetmə üzrə İcra Planının hazırlanması (bu, PODRATÇININ iş həcmi ilə bağlı olduğuna görə).
- Cədvəl 8-1-də sadalanan tapşırıqların yerinə yetirilməsi
- EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇININ tikinti öncəsi apardığı ekoloji tədqiqatın müəyyən etdiyi kimi, ŞİRKƏT vasitəsilə məlumat verildiyi şəkildə təsir azaltma tədbirlərinə əməl olunması və onların həyata keçirilməsi
- Bölmə 7.4.2-də tələb olunduğu kimi, bütün ilkin tədqiqatlara rəhbərlik edilməsi Tikintidən və təmizləmə/bitki örtüyünün kəsilməsi işlərindən əvvəl tədqiqatların tamamlanmasına imkan yaratmaq məqsədilə tikinti üçün əraziyə daxil olmazdan öncə EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇIYA ən azı 30 gün əvvəlcədən bildiriş verilməsi
- Təmizləmədən əvvəl tədqiqatlar üçün işçi qüvvəsi, avadanlıq, SƏTTƏM və sahəyə nəzarətin təmin olunması (Cədvəl 8-2)
- Vəhşi heyvanların/ev heyvanlarının açıq xəndəkdən (insani qaydada) uyğun təbii yaşayış mühiti olan əraziyə köçürülməsi üçün işçi, avadanlıq və materiallar ilə təmin olunması
- EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI tərəfindən aparılan bioberpa fəaliyyətlərinə yardım edilməsi, məsələn, ŞİRKƏT vasitəsilə məlumat verildiyi kimi, eroziyaya qarşı mübarizənin təmin olunmasından əvvəl soğanaqların əkilməsinə imkan verməklə.
-

8.3.3 **EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI**

EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇININ vəzifələri aşağıdakılardır:

- Bu planın tələblərinə cavab verən Ekoloji İdarəetmə üzrə İcra Planının hazırlanması (çünki bu EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇININ iş həcminə aiddir)
- Tikinti öncəsi tədqiqatlar, köçürülmə və biobərpa tədbirlərinin həyata keçiriləcəyi prosedurların, protokolların və işlərin aparılma üsuluna dair planın müəyyən olunması
- Cədvəl 8-1-də sadalanan texniki tapşırıqların yerinə yetirilməsi
- Ekoloji İdarəetmə üzrə İcra Planında qoyulan ekoloji idarəetmə prosedurlarına riayət olunmasının təmin edilməsi
- Tikinti öncəsi ekoloji tədqiqatların aparılması
- Tikinti zamanı çıxarılaçaq bütün ağacların siyahısının tutulması
- Fəaliyyətlərin monitorinq və yoxlama tələblərinə uyğun olaraq lazımı qaydada monitorinq və yoxlanması
- Qeydlərin aparılması, o cümlədən həssas növlər və təbii yaşayış mühitlərini müəyyən edən həftəlik yeni məlumatlar və aylıq hesabatlar
- Tikintidən əvvəl həssas bitkilərə ziyan vurmamaq, yerini dəyişdirmək və ya qorumaq üçün onların nişanlanması
- Avadanlıq və işçi ilə təmin edəcək PODRATÇININ yardımı ilə CQBKG üzrə ƏMSSTQ-də müəyyən olunan flora növlərinin yerlərinin dəyişdirilməsi
- İşlərin tikintidən öncəki mərhələsində faunanın uyğun yaşayış mühitlərinə (insani qaydada) köçürülməsini aparmaq və tikinti mərhələsi zamanı PODRATÇIYA mütəxəssis məsləhəti və yardım edilməsi
- CQBKG üzrə ƏMSSTQ-də müəyyən olduğu kimi, növlərin çoxalması (tələb olunarsa)
- Bərpa işləri zamanı istifadə üçün təbii floradan toxumların toplanması
- Bütün layihə ərazilərinin biobərpasının idarə olunması
- Tikinti sonrası biobərpa işlərinin monitorinqi.

8.3.4 **Texniki Cavabdehliklərin xülasəsi**

Aşağıdakı cədvəldə "icra" termini xüsusi əsas fəaliyyət üzrə tələb olunan işi yerinə yetirmək üçün cavabdeh olan əsas tərəfi bildirir. "İnterfeys" termini əsas icraçı tərəfin öz fəaliyyətini yerinə yetirə bilməsi üçün digər bir tərəfin yerinə yetirməsi tələb olunan hərəkət və ya tapşırığı bildirir.

Cədvəl 8-1: Ekoloji İdarəetmə üzrə Texniki Tapşırıqların Xülasəsi

Əsas Məsələlər/Fəaliyyət	PODRATÇI	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	ŞİRKƏT	Uyğun Plan
Ekoloji idarəetmə üzrə ümumi öhdəliklər	İcra etmə		Monitorinq və audit	Ekoloji MP
İşçilər üçün məlumatlandırma təlimlərinin keçirilməsi	İcra etmə		Monitorinq və audit	Ekoloji MP
Tikintidən əvvəl ekoloji tədqiqatlar	Tədqiqat Nəticələrinin İcrası və onlarda iştirak	İcra etmə	Monitorinq və audit	Ekoloji MP

Əsas Məsələlər/Fəaliyyət	PODRATÇI	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	ŞİRKƏT	Uyğun Plan
Mühafizə olunan heyvan növləri üçün tikinti öncəsi/bitki örtüyünün yaşıllaşmasından əvvəl dərhal kəsilmə yoxlamaları və lazım gələrsə, onların KS-dən və işçi ərazilərdən köçürülməsi	İnterfeys: Təmizləmə və düzləşdirmənin başlamasına dair bildiriş (minimum 48 saat əvvəl bildiriş tələb olunur)	İcra - Həssas fauna növlərinin olmamasını yoxlamaq üçün tikinti üzrə təmizləmə və düzləşdirmə işlərindən dərhal öncə (48 saat ərzində) Mümkün olan yerdə fauna növləri köçürülmüş və ya yaxınlıqdakı oxşar təbii yaşayış mühitlərinə köçürülməsi dəstəklənəcək	Monitoring və audit	Ekoloji MP
Faunanın köçürülməsi – tikintidən əvvəl	İnterfeys: Planlaşdırılan girişə dair Ekoloji İdarəetmə üzrə Podratçıya Bildiriş verilməsi	İcra: PODRATÇININ sahəyə daxil olmasından öncə tamamlanacaq	Monitoring və audit	Ekoloji MP
Çoxalma mövsümündə torpağın üst qatının şumlanması planlaşdırılan xam torpaqların yaşıllıq zolağının biçilməsi	İcra etmə	İnterfeys - İşlərə nəzarət və bitki kəsimindən öncə mühafizə olunan fauna üzrə yoxlamalar	Monitoring və audit	Ekoloji MP
Ağacların siyahısı	İnterfeys: Təmizləmə və düzləşdirməyə başlanmasına dair bildiriş ((48 saat)	İcra - Qırmızı Kitabdakı növlərə daxil edilən ağacların ətraflı siyahısı	Monitoring və audit	Ekoloji MP
Həssas bitki növlərinin yerinin dəyişdirilməsi – tikintidən əvvəl	İcra: Planlaşdırılan girişə dair Ekoloji İdarəetmə üzrə Podratçıya bildiriş verilməsi	İcra: PODRATÇININ sahəyə daxil olmasından öncə tamamlanacaq.	Monitoring və audit	Ekoloji MP
Faunanın - tikinti zamanı xəndəkdən/işçi ərazilərdən köçürülməsi	İcra: Xəndək/işçi ərazilərindən faunanın yerinin dəyişdirilməsi	İnterfeys – mütəxəssis məsləhəti və yardımı	Monitoring və audit	Ekoloji MP
Xüsusi həssas bitki növlərinin çoxaldılması (tələb olunarsa)		İcra etmə	Monitoring və audit	Ekoloji MP

Əsas Məsələlər/Fəaliyyət	PODRATÇI	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	ŞİRKƏT	Uyğun Plan
Əkin işi və biobərpa üçün toxumların (bazarda olmayan) toplanması və saxlanması	İnterfeys: Əkin işlərinin qrafikinə dair bildiriş	İcra etmə	Monitorinq və audit	Ekoloji MP
Satışda olan toxumların satın alınması və saxlanması	İcra etmə	Toxumun spesifikasiyası	Toxumun spesifikasiyasının Monitorinqi və auditini təsdiq edir	Bərpa üzrə Monitorinq Planı/Ekoloji Monitorinq Planı
Bütün qeyri-kənd təsərrüfatı ərazilərinin əkini (KS və müvəqqəti ərazilər)	Tikinti zamanı icra (əkin işi, gübrə verilməsi; suvarma və s.)	Toxum qatışığının və vaxtının spesifikasiyası; gübrənin spesifikasiyası	Monitorinq və audit	Bərpa üzrə Monitorinq Planı/Ekoloji Monitorinq Planı
Müvəqqəti iş sahələrində təbii/yarım-təbii yaşayış mühitlərinin biobərpası	İnterfeys: Bərpa işlərinin qrafikinə dair bildiriş; biobərpa işlərinə yardım edilməsi, məsələn, jut qoruyucu qatındakı dəliklər	İcra etmə	Monitorinq və audit	Ekoloji Monitorinq Planı/
Eroziyaya qarşı mübarizənin monitorinqi, Əkin İşinin Uğurla tamamlanması, Düzəldici Tədbirlər və İcra fəaliyyətinə dair Hesabat	İcra (Tikinti və MÜQAVİLƏNİN Zəmanət müddəti)	MÜQAVİLƏNİN ZƏMANƏT müddəti ərzində monitorinqi; MÜQAVİLƏNİN ZƏMANƏT müddətindən sonra İcrası	Monitorinq və audit	Bərpa üzrə MP/Ekoloji MP
Biobərpanın monitorinqi, düzəldici tədbirlər və hesabat vermə		İcra etmə	Monitorinq və audit	Ekoloji MP

8.4 Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması

EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI VƏ PODRATÇI aşağıda təsvir olunan öhdəlikləri yerinə yetirəcək.

Ekoloji idarə etmə ilə bağlı potensial vaxt və mövsüm məhdudiyyətləri olan bütün öhdəliklər Əlavə F-də təsvir olunur. Bu cədvəl, fəaliyyətlər hər hansı yayınma Şirkət tərəfindən təsdiqlənmədən tamamlana bilməyəcəyi hallarda il ərzində spesifik vaxtda və ya müddətlərdə həyata keçirilməsi lazım olan fəaliyyətlərin müəyyən olunması üçün müzakirə olunmalıdır.

8.4.1 Təlim

CQBKG üzrə ƏMSSTQ ekoloji həssaslıqlara dair anlayışı giriş təliminə daxil etməyi öhdəsinə götürmüşdür.

Ekologiya ilə bağlı PODRATÇI bütün işçi heyətinin aşağıdakıları başa düşməsinə təmin edəcəkdir:

- Boru kəməri seksiyalarının, obyekt sahələrinin və giriş yollarının ekoloji həssaslıqları
- Layihənin potensial ekoloji təsirləri, həmin təsirləri nəzərdə tutan qəbul olunmuş təsir azaltma tədbirləri və bu tədbirlərin tətbiq olunma üsulları və yerləri
- İş sahələrində rast gəlinə biləcək əsas həssas növlərin³ müəyyən olunması, məsələn Qafqaz tısbağası
- Vəhşi təbiətin fiziki narahatlığa və səs-küyə həssaslığı
- Sərhəd çəkilmiş iş sahələrində və təsdiq olunmuş giriş marşrutlarından kənarda təbii yaşayış mühitlərinə məcburi müdaxiləyə yol verilməməsi
- Yaşlı ağacların gövdələrinə, köklərinə və ya tacına fiziki ziyan vurulmasından qorunma tələbi
- Faunanın təsadüfi zədələnməsi və ya ölümü ilə nəticələnən istənilən hadisənin hesabat verilməsi
- İnsan təhlükəsizliyi üçün təhlükə törədən heyvanların hücum etmə riskləri.

PODRATÇI bu ərazidə və ya mühüm ekoloji təsir potensialı olan ərazilərdə xüsusi cavabdehlikləri olan Menecerlər və Supervayzerlər üçün ekoloji idarəetmə məsələlərinə dair daha ətraflı təlim təşkil edəcək. Təlim zamanı supervayzerlərdən əldə olunan məlumatlar işçi qrupun qalan hissəsinə, o cümlədən işçilərə və ümumi operator heyətinə gündəlik sahə söhbətləri vasitəsilə çatdırılacaq, həmin təlimatlara mövsümi məhdudlaşdırıcı amillər, nadir və qorunan növlərin tanınması kimi xüsusi yerli məsələlərə dair yeni məlumatlar daxildir.

Sahəyə aid işlərin aparılma üsuluna dair plan işçilərin flora və fauna növlərinin müəyyən olunması üzrə səriştəsini və işçilər üçün tələb olunan istənilən əlavə təlimi nəzərdə tutacaq.

8.4.2 Tikinti Öncəsi İşlərin Planlaşdırılması

8.4.2.1 Planlaşdırma və sahənin hazırlanması

Giriş

Bu bölmədə planlaşdırma mərhələsində PODRATÇI və EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇININ potensial ekoloji təsirlərin qarşısını almaq və ya onları azaltmaq üçün görməli olduqları lazımi tədbirlər təsvir edilir. Bu tədbirlər ona görə lazımdır ki, KS təsirlərə xüsusilə həssas olan yaşayış məskənlərindən keçir və marşrut boyunca və ətrafdakı təbii mühitdə işlərin təsirinə məruz qala bilən çox vacib heyvan növlərinə rast gəlinir. Marşrutda potensial olaraq rast gəlinən əsas həssaslıqlar:

- Torpaq kipləşməsinə həssas olan yaşayış məskənləri və bitki örtüyünün çox ləng bərpa olması (adətən, marşrutun şərq hissəsində, KG0 və KG157.1 arasındakı ayrı-ayrı seksiyalarda)
- Növ müxtəlifliyinin yavaş bərpasına həssas, bitki növləri ilə zəngin, Qırmızı Kitaba daxil edilmiş bitki növlərini dəstəkləyən təbii mühitlər (adətən, marşrutun qərb hissəsində, KG321 və KG390 arasındakı ayrı-ayrı seksiyalarda, üst torpaq qatı dayaz olan yerlərdə)
- Məlumdur ki, KS-də Qırmızı Kitaba daxil edilmiş növlərə rast gəlinir (*Iris camillae*) və ya onlara rast gəlmək ehtimalı var (KG0 və KG35 arasında *Iris acutiloba* üçün münasib yaşayış məskəni var)
- Çaylardakı balıqlar ((o cümlədən Qırmızı Kitaba daxil edilmiş bəzi növlər və IUCN Qırmızı Siyahısına daxil edilə biləcək növlər) kürü tökmə mövsümündə xüsusilə həssas olurlar – adətən, mövsümlə bağlı olaraq mart-iyul aylarında).

³ Burada təhlükə kateqoriyasına görə Azərbaycanın Qırmızı Kitabına və / və ya IUCN Qırmızı Siyahısına düşən az qayğı tələb edən növlərdən daha (lakin onlar daxil olmamaqla) həssas olan bütün növlər müəyyən olunur.

- Çay sahilində yuva tikən fauna növləri(məsələn, su samuru/Lutra lutra), çoxalma mövsümündə, adətən, aprel-may aylarında mövsümlə əlaqədar olaraq xüsusilə həssas olurlar
- Çay və axınlardakı sürünənlər və suda-quruda yaşayanlar (o cümlədən QK və IUCN Qırmızı Siyahısına daxil edilmiş bəzi növlər) çoxalma mövsümündə (adətən, aprel-iyul) və qışlama (adətən, oktyabr-mart) mövsümündə xüsusilə həssas olurlar
- Marşrutda tez-tez rast gəlinən Testudo graeca (Aralıq dənizi tısbağası)
- Əsasən adi növləri əhatə edən, yerdə yuva tikən, lakin arasında az sayda turac (Francolinus francolinus) olan və bəzəgək (Tetrax tetrax) kimi qışlayan quşlar – QK, IUCN NT.

ŞİRKƏT layihə Ekoloji təyin edəcək ki, bu həssaslıqlar iş zamanı nəzərə alınsın.

Layihənin bütün mərhələlərində və hər mərhələ çərçivəsində təsirlərin qarşısını almaq və azaltmaq üzrə tədbirlər həyata keçirilməli, təsirlərin azaldılması üçün öhdəliklər ardıcıl şəkildə, aid olduqları Ətraf mühit aspektləri üzrə təqdim ediləcək, yəni:

1. Planlaşdırma və sahənin hazırlanması
2. Tikinti öncəsi işlər
3. Tikinti
4. Bərpa və istismar əməliyyatları
5. Yoxlama və monitorinq.

Cədvəl 8-4, Bölmə 8.4.2.4-də layihənin bu əsas mərhələlərində lazım olan tədbirlərin qısa icmalı verilir, hər mərhələyə dair əlavə məlumat isə aşağıdakı bölmələrdə təqdim olunur.

Cədvəl 8-2-də təsvir edildiyi kimi, PODRATÇI tikinti öncəsi tədqiqat üçün aşağıdakı avadanlıq və işçi qüvvəsini təmin edəcək.

Cədvəl 8-2: PODRATÇI Tərəfindən Tikinti Öncəsi Bitki Örtüyünün Kəsilməsi/Təmizlənməsi işləri üzrə Tədqiqatlara Dair Tələblərin Dəstəklənməsi

Yer	İşçi Qüvvəsi	Texnika/Avadanlıq
Tikinti öncəsi tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	Boya; qorunmalı həssas obyektin nişanlanması üçün dirəklər/baryer lenti və ya bənzər materiallar
Tikinti öncəsi tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir	PODRATÇI	Bitki örtüyünün səviyyəsini 5 sm-dək azaltmaq üçün traktor üzərində quraşdırılmış toxmaq və ya disk bıçaqlı avadanlıq. Ox üzərinə düşən yükü az və təmas zonasında aşağı təzyiqli, traktor üzərində quraşdırılmış – dörd təkəri hərəkətli və ya tırtıllı maşınların istifadəsi nəzərdən keçiriləcək
Tikinti öncəsi tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir	PODRATÇI	Çay keçidlərində böyük kolların və kiçik ağacların (Yulğun) kəsilməsi üçün kolqıran, motorlu dəryaz və zəncirli mişar kimi əl alətləri

Planlaşdırma və sahənin hazırlanması vasitəsilə ekoloji təsirlərin azaldılması

CQBKG ƏMSSTQ tikinti öncəsi ekoloji tədqiqatların aparılması üzrə öz üzərinə öhdəlik götürmüş və onun icrasını EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇIYA tapşırırmışdır. Aşağıdakı öhdəlik ağaclara aiddir; bundan başqa, bu sənədin başqa bölmələrində bitkilərə aid öhdəliklər var.

EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI aşağıda təsvir edilmiş öhdəliyi yerinə yetirəcək.

17-08	Təbii balans yaradılması üçün, əkin çıxarılan ağacların sayına əsasən həyata keçiriləcək. Təkrar əkin norması növlər və bölgənin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla həyata keçiriləcək.
-------	--

EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI Ekoloji Tədqiqatlar Planı işləyib hazırlayacaq. Bu planda aparılmalı tədqiqatların təfərrüatı (məsələn, flora, fauna və su axınları), o cümlədən tədqiq edilməli sahələr, tətbiq edilməli metodlar və nəticələr haqqında hesabatın necə hazırlanması barədə məlumat veriləcəkdir.

EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI PODRATÇI ilə birgə ƏMSSTQ sənədində müəyyən edilmiş bütün həssas sahələrdə mərhələli, ardıcıl tikinti öncəsi tədqiqat aparacaq. Mövsümi məhdudiyyətləri (məsələn, miqrasiya sxemi, çoxalma mövsümü və kürü tökmə mövsümü) nəzərə alaraq, tədqiqatlar ehtiyatlı planlaşdırılacaq ki,:

- KS-də, yaxud giriş yollarında və ya obyektlərdə, mövsümi məhdudiyyətləri nəzərə alaraq, tikinti işlərinin təsir edə biləcəyi ekoloji ehtiyatların və dinamikasının müəyyən edilməsi; və ya bitkiləri təmizləmədən, üst torpaq qatını şumlamadan, hamarlamadan, kəsmədən və digər əsas torpaq işlərindən əvvəl əsas yaşayış məskənləri və ekoloji əhəmiyyəti olan topoqrafik obyektləri (məsələn, çay keçidləri, meşələr, çəmənliklər, yarıqlar, kanyonlar, yamaclar, açıq süxurlar, eroziyaya məruz qalmış yerlər) əks etdirən əhatəli fotojurnalın tərtib edilməsi
- Yeri dəyişdirilməli və ya qorunma statusu tələb edən flora və fauna növlərinin (məsələn, qırmızı kitab növləri) mövcudluğunun təsdiq edilməsi
- Təsirin qarşısını almaqla qorunmalı olan flora növlərinin mövcudluğunun müəyyən edilməsi
- İşlərin aparılması üçün mövsümi məhdudiyyətlərin təsdiq və ya müəyyən edilməsi
- Tikintidən əvvəl bənzər bitki icmasının bərpasına yardım etmək və toxumların bərpası üzrə spesifikasiya barədə məlumat vermək
- Tələb olunduğu hallarda, konkret öhdəliklərə yenidən baxmaq və ya təsirlərin azaldılması üzrə əlavə tədbirlər təklif etmək.

Tikinti başlamazdan ən azı 60 gün əvvəl EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI ŞİRKƏTƏ həssas sahələr üzrə təsirlərin azaldılması haqqında tikinti öncəsi tədqiqat barədə hesabat təqdim edəcək. Hesabata aşağıdakılar daxil olacaq:

- Ağac və kol kəsilməsinin minimuma endirilməsi
- İşçi enin daraldılması
- Mövsümi məhdudiyyətlər
- Torflu bataqlıqlardakı növlərin başqa yerlərə köçürülməsi
- Balıqlar üçün keçid təmin edilməsi
- Ağır texnikanın təsirlərinin azaldılması üzrə tədbirlər (məsələn, avadanlıqların hərəkətli altlıqları və blokları)
- Tikinti və bərpa dövründə ekoloqlar tərəfindən sıx nəzarət.

ŞİRKƏT tikinti öncəsi tədqiqatların nəticələri, torpaqdan istifadə üçün icazə verilməsinin şərtləri və ya əlavə tədbirlər, o cümlədən müəyyən sahədə (ŞİRKƏTİN göstərişi ilə öncədən müəyyən edilmiş sahədə iş aparılmayacaq) mövsümi məhdudiyyət tətbiq edilməsinin zərurəti barədə PODRATÇIYA məlumat verəcək. PODRATÇI təsirlərin azaldılması üzrə bütün tədbirləri həyata keçirəcək, çünki onlar PODRATÇININ iş həcminə daxildir.

Tikinti başlamazdan əvvəl EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI, PODRATÇININ iştirakı və köməyi ilə, aşağıdakıları həyata keçirəcək:

- Nişanlanmış sahələri təmizləməli və anbar sahələri kimi elə istifadə edəcək ki, həssas sahələrdə bitki örtüyü lap kökündən götürülməsin.
- Təmizlənməli olan bütün sahələri nişanlanacaq ki, təmizləmə işləri ayrılmış sahələrdən kənara çıxmasın.
- Bitkiləri və ağacları kəsmədən, torpaq şumlanmadan və başqa torpaq işlərindən əvvəl KS-nin yaxınlığındakı və ya onunla yanaşı həssas yaşıllıq sahəsi nişanlamalı və bayraqlı lentlərlə hasarlanacaq ki, təmizləmə, hamarlama və ya qalaqlama işləri zamanı təsdiqlənmiş işçi sahələrindən kənardakı bitki örtüyü və ətraf mühitin digər elementləri (məsələn, süxurlar) dağıdılmasın.
- Tikinti zamanı toxunulmamalı üçüncü tərəf xidmətləri və həssas reseptorlar (məsələn, mədəni irs obyektləri və ya saxlanmalı olan xüsusi ağac növləri) nişanlanacaq.
- Yuxarıda təsvir edildiyi kimi, KS-də və ya inşaat meydançalarında toxunulmamalı ağacları və ya həssas bitki növlərini dəqiq nişanlamalı.

Tikinti işlərinə başlamazdan əvvəl, PODRATÇI:

- Həssas bitki növlərini qorumaq məqsədilə, ağac/bitki kəsmə və hamarlama işlərinə cəlb olunmuş işçi heyətinə təlim keçəcək
- Tikinti öncəsi tədqiqat işləri zamanı həssas flora müəyyən edildiyi və KS-ə yanaşı yerləşən sahələrdə ətraf mühitin qorunmasına dair məlumat daşıyan nişanlar yerləşdirəcək.

İş sahələrini mümkün qədər azaltmaqla və həssas sahələrdə iş aparmamaqla ekoloji təsirləri minimallaşdırmaq olar.

PODRATÇININ Ətraf mühitin idarə edilməsi üzrə İcra planına nəqliyyat vasitələrinə və texnikaya texniki xidmət və onların istismarına dair təkliflər daxil olacaq ki, təsir ehtimalı olan həssas sahələrdə yüksək səs-küy səviyyələri olmasın.

Ekoloji təsirlərin azaldılması üzrə tədbirləri həyata keçirmək məqsədilə, PODRATÇININ Ətraf mühitin idarə edilməsi üzrə İcra planına konkret sahələr üzrə Ətraf mühitin idarə edilməsi planları daxil ediləcək.

EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI konkret sahələr üzrə Ətraf mühitin idarə edilməsi planları hazırlanacaq. Aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirmək üçün, tikinti işlərinə başlamazdan əvvəl, ŞİRKƏT ilə razılaşdırılmalı hər konkret sahə üçün işin aparılması üsuluna dair plan daxil ediləcək:

19-10	Şirkət ən mühüm sahələr üçün səciyyəvi sahə Ekoloji İdarəetmə Planlarını işləyib hazırlayacaq. Podratçı planların tələblərini səciyyəvi sahə üçün işlərin aparılması üsuluna dair planlara daxil edəcək.
-------	--

Buraya Ekoloji Tədqiqat Planı daxil olacaq. Bu planda aparılmalı tədqiqatların, o cümlədən tədqiq edilməli sahələrin, tətbiq edilməli metodların təfərrüatı verilir və tədqiqatın nəticələri barədə hesabat aşağıdakı qaydada təqdim ediləcək:

- KS-də, KG0 və KG35 arasında, İtikənarlı Süsənə (*Iris acutiloba*) dair tikinti qabağı tədqiqat
- Cədvəl 8-3-də müəyyən edilmiş KS seksiyalarında *Iris camillae*-nin (süsən) və Qırmızı kitaba daxil edilmiş digər bitki növlərinin tikinti qabağı tədqiqatı
- Üfqü istiqamətləndirilmiş üsulla qazılmış quyularda və mikrotunellərdə təbii mühitin tikinti qabağı tədqiqatı.

Aşağıdakı fəaliyyətlər üçün işlərin icra üsullarına, həmçinin Sahə üzrə Ekoloji İdarəetmə Planları daxil ediləcək:

- Kürü tökmə mövsümündə açıq çay keçidlərində balıqlar kürü tökdüyü yerlərin qiymətləndirilməsi
- Vacib heyvan növlərinin axtarışı məqsədilə bitki kəsmədən və üst torpaq qatının şumlanmasından əvvəl KS-də yerüstü yaşayış məskənlərinin yoxlanması və onların KS-dən kənarlaşdırılması metodlarının tətbiqi, o cümlədən mövsümi davranışın və tələblərin nəzərə alınması
- Vacib heyvan növlərinin axtarışı məqsədilə bitki kəsmədən və üst torpaq qatının şumlanmasından əvvəl çay sahilindəki təbii mühitlərin yoxlanması və onların KS-dən kənarlaşdırılması metodlarının tətbiqi, o cümlədən mövsümi davranışın və tələblərin nəzərə alınması
- Həssas/qiymətli təbii mühitlərdə kəsişmələr üçün işin aparılması üsuluna dair planlar.

Vacib heyvan növlərinin axtarışı ilə bağlı bitki kəsmə əməliyyatları üçün işin aparılması üsuluna dair plana tısbağaların köçürülməsi prinsipləri və planı daxil ediləcək. Bu planda həmin növün uşurla köçürülməsinə təsir edə biləcək aspektlər nəzərdən keçiriləcək, məsələn, yüksək temperaturlarda heyvanları tərptəməli (və ya onları kölgəyə köçürməli və buraxmadan qabaq su verməli), qışlama zamanı yuxudan oyatmadan öncə heyvanlara təhlükəsiz yer təmin etməli.

Ekoloq tərəfindən müəyyən edilmiş tısbağaların hərəkəti və yuva tikməsi və ya qışlaması münasib, təhlükəsiz və yararlı konteynerlərdə həyata keçirilməlidir (temperatura və ya işıq nəzarət tələb olunur). Heyvanların buraxılması üçün iş sahələrindən ən azı 50m aralıda yerləşən münasib qəbuledici yaşayış məskəni müəyyən edilməlidir.

Bitkilərin kəsilməsinə dair EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇININ konkret sahələr üzrə Ətraf mühitin idarə edilməsi planlarına aşağıdakılar daxil olacaq:

- Bitkilərin kəsilməsi işləri ilə əlaqədar suda-quruda yaşayanlar, sürünənlər və digər daha kiçik məməlilərin müəyyən edilməsinə, tutulmasına, saxlanmasına və köçürülməsinə dair təklif olunan yanaşma
- Tutmazdan qabaq, köçürülən heyvanlar üçün onların əvvəllər yaşadıkları yerlərə bənzər təhlükəsiz zonaların müəyyən edilməsi
- Heyvanların onlara ziyan vurmeyən üsullarla tutulması (məsələn əl, tor, ilgək, tələ və ya ilan qarmağı)
- Təhlükəsiz zonalarda azadlığa buraxılmazdan qabaq heyvanlar necə və nə qədər saxlanacaq və daşınacaq.

Məsələn, iş sahəsində tısbağa aşkar edildiyi halda, ekoloq həmin fərdləri təhlükəsiz yerə, iş sahəsindən uzaq bir yerə (50m+) köçürəcək Yumurtalar və ya kiçik heyvanlar ekoloq tərəfindən qum qutusunda yerləşdirilərək yaxındakı yaşayış məskənində qurulmuş yuvaya aparılacaq.

EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI köçürülmüş heyvanların və ya bitkilərin qeydiyyatını aparacaq.

Yan keçmə üçün həssas reseptorlar nişanlanacaq

Mümkün olduğu hallarda və ŞİRKƏTİN razılığı ilə, yan keçmək məqsədilə EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI tikinti qabağı tədqiqat zamanı həssas flora sahələri və yaşlı ağaclar ətrafında hədd qoyacaq.

İş sahələrini mümkün qədər azaltmaqla və həssas sahələrdə iş aparmamaqla ekoloji təsirləri minimalaşdırmaq olar.

ŞİRKƏT (ƏMSSTQ sənədinə və əlaqədar müşayiətedici maneələr/məhdudiyətlər xəritəsinə istinad edərək) Tikinti üçün maneələr/məhdudiyətlər siyahısında həssas və qorunan sahələri müəyyən edəcək Məhdudiyətlər siyahısına əlavə düzəlişlər ediləcək və tikinti üçün təsdiqlənmiş marşrut planlarında həssas sahələr göstəriləcək. Tikinti qabağı ekoloji tədqiqatlar zamanı əlavə həssas sahələr müəyyən edilə bilər.

Daimi ekoloji təsirləri azaltmaq məqsədilə, ŞİRKƏT Layihənin dizaynına müəyyən sahələrdə iş sahəsinin eninin daraldılmasını daxil etmişdir. Ekoloji təsirləri azaltmaq məqsədilə, PODRATÇI, ən azı, planlarda göstərilədiyi kimi, daraldılmış iş sahəsindən kənara çıxmayacaq.

Layihənin təhlükəsiz qaydada tikintisi və istismarı üçün PODRATÇI obyektləri və iş sahələrini elə planlaşdıracaq ki, təmizlənməli sahə minimal olsun. Həssas sahələrdə PODRATÇI iş sahəsinin enini/ərazisini və hər hansı lazımı giriş yollarının enini təhlükəsizliyə xələl gətirmədən azaltma mümkünlüyünü nəzərdən keçirəcək

Həssas sahələrdən fiziki olaraq yan keçməni asanlaşdırmaq üçün PODRATÇI işçi sahə eninin belə həssas sahələrdən və ya onlara yaxın ərazidən keçdiyi yerlərdə kəmərin ixtiyarında olan sahəni, giriş yollarının ixtiyarında olan sahəni və tikililərin sərhədlərini marşrutun dəqiq sxeminə və sahə planlarına uyğun aydın işarələyəcək Həssas sahələrin (məs., su hövzələrinin, ekoloji həssas və mühafizə edilən sahələrin) yerini göstərmək üçün PODRATÇI bildiriş və nişanlar quraşdıracaq və saxlayacaq İşçilərə iş düşərgələrinin və ya tikintinin ixtiyarında olan sahələrin və qurğuların tikinti sahələrinin yaxınlığında olan həssas məskunlaşma sahələri və növləri haqqında məlumat veriləcək və buraya lazımsız girişə yol verilməyəcək

Həssas sahələr də daxil olmaqla, bütün sahələrdə işarələnmə aşağıdakı kimi olacaq:

- Kənd təsərrüfatı torpaqlarında, otlaqların və çəmənliklərdə payaların/dirəklərin vurulması
- Meşəlik və kolluq sahələrin lentlə çəpərlənməsi.

PODRATÇIYA əlavə giriş yolları lazım olarsa, bunlar da həssas sahələrdən yan keçməli, eroziyanı minimuma endirməli və Torpaqdan istifadə üzrə İdarəetmə Planı da daxil olmaqla, digər İdarəetmə Planlarının tələblərinə əməl edəcək

Mümkün olduğu hallarda və ŞİRKƏTİN razılığı ilə, yan keçmək məqsədilə EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI tikinti qabağı tədqiqat zamanı həssas flora sahələri və yaşlı ağaclar ətrafında hədd qoyacaq.

D5-045	Tikinti zamanı toxunulmaması lazım gələn mövcud üçüncü tərəflərin xidmətləri və həssas reseptorlar (məs, mədəni irs sahələri və ya saxlanılması lazım gələn spesifik ağaclar) nişanlanacaq.
--------	---

8.4.2.2 Təbii mühitlər

Təbii mühit sahələrinin keçilməsi üçün iş üsulları

Marşrutun bəzi hissələrinin yüksək səviyyəli həssaslığa malik olması ayırd edilmişdir və burada əlavə ehtiyat tədbirləri tələb olunacaq. Bunlar və artmış həssaslığın səbəblərinin qısa təsviri aşağıdakı cədvəldə verilmişdir Bu bölmələrin yeri və əhatəsi stolüstü qiymətləndirmələr və sahədə aparılan tədqiqatlar əsasında müəyyən edilmişdir.

Cədvəl 8-3: KS-də olan Yüksək Həssaslığa Malik Hissələr

Başlanğıc KS	Son KG	Artmış Həssaslığın Səbəbi
0	3.2.	Torpaqlı səhra təbii mühitləri kipləşməyə çox meyllidir
5	14	
5	24	Torpaqlı səhra təbii mühitləri kipləşməyə çox meyllidir və yaxınlıqdakı BTC/CQBK ixtiyarında olan sahədə bitki örtüyünün asta sürətlə bərpası ilə birlikdə toplam təsir potensialı vardır
85	96	
138	158.1	
321	322.9	Əlavə azaltma tədbirləri olmadıqda, növlərin rəngarəngliyi asta sürətlə bərpa olunduğu növlərlə zəngin bitki örtüyü
335.4	336	
342	346	
346.1	351	
359	370	
383	390	

Bu bölmələrdə bərpanın asta olmasının səbəbi yəqin ki, sərt mühit şəraitləri (güclü küləklər və temperatur dəyişkənliyi, bərkimə meylli narın torpaq qatı) Bu bölmələr üçün işin aparılması üsuluna dair planlar bu sahələrdə bitki örtüyünün bərpasını asanlaşdırmaq üçün əlavə ehtiyat tədbirlərinin tətbiqi ilə bağlı BTC layihəsindən əldə edilmiş təcrübəni nəzərə almalıdır

Tikinti işlərindən əvvəl EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI belə həssas təbii mühitlərdə və tikintidən əvvəl aparılmış tədqiqatlar nəticəsində aşkar edilmiş digər yerlərdə işin aparılması üsullarına dair planı hazırlayacaq və buraya torpağın kipləşməsinin qarşısını almaq və növlərin rəngarəngliyinin mümkün bərpasını maksimuma qaldırmaq üçün ehtiyat tədbirləri daxil ediləcək Bu, PODRATÇI ilə məsləhətləşmə ilə hazırlanacaq və hər birinin rol və cavabdehlikləri aydın müəyyən ediləcək.

8.4.2.3 Fauna

Bitkilərin əvvəlcədən təmizlənməsi

EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI həssas növlər və təbii mühitləri olan ərazilərdə (Tikintidən əvvəlki Tədqiqat hesabatında müəyyən edildiyi kimi) hər sahəyə girməzdən ən geci 48 saat əvvəl faunanın əvvəlcədən təmizlənməsi tədqiqatlarını apararaq (yoxlama və lazım olduqda köçürmə) tikinti sahəsində mühafizə olunan növlərə aid heyvanların olmadığını dəqiqləşdirəcək PODRATÇI belə sahəni təmizləmək üçün giriş niyyətini EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇIYA ən azı 48 saat əvvəlcədən bildirecək.

Marşrutda bir sıra heyvan növlərinin yuva qurması, yemlənməsi və ya keçib getməsi ehtimal edilir. Buraya bir sıra Qırmızı Kitaba düşmüş heyvanlar daxil ola bilər ki, yerin altında yumurtalayan Aralıq dənizi tısbağası (*Testudo graeca*) kimi IUCN Qırmızı siyahısı, Qırmızı Kitabda olan növlər marşrutda balalaya bilər. Marşrutdan istifadə edən heyvanlar balalama mövsümündə daha həssasdır, çünki onların narahatlıq yaranan sahədən uzaqlaşma imkanı azdır. Onlara yəqin ki, marşrutun əkilməyən sahələrdə (yəni bu yaxında şumlanmamış torpaqlarda təbii məskunlaşma sahələrinin olması) rast gəlinəcək, çünki burada bitki örtüyü arasında yırtıcılardan gizlənmək mümkündür.⁴ Buna görə də, bitki örtüyünün çıxarılması heyvanları üst torpaq qatı şumlanmazdan əvvəl bu sahədən uzaqlaşdıracaq, beləliklə də, balalayan heyvanlara mənfi təsir riski aradan qaldırılacaq və ya minimuma endiriləcək.

⁴ Bu ƏMSSİOMP məqsədilə, becərilməmiş torpaq sahələrinə kənd təsərrüfatı üçün becərilməmiş torpaq aiddir, yəni buraya otlaq torpaqlar daxildir, lakin torpağın illik becəriləndiyi və həssas növlərin az ehtimal olduğu dağıdılan əkin sahələri istisna olunur

Bu tədbirlər ancaq balalama dövrlərində (Aprel-İyul aylarında) işlər aparılacaq əkilməmiş sahələrdə görülməli

LAYİHƏ aşağıdakı öhdəliyi götürür:

19-12a	KS-də və iş sahələrində becərilən və becərilməyən torpaqların faktiki yeri tikinti öncəsi aparılan tədqiqat zamanı müəyyən ediləcək. Tədqiqat tikintidən bir il əvvəl başa çatdırılacaq.
--------	--

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

19-12b	Becərilməyən və torpağın üst qatı Aprel və İyul aylarında (bu aylar daxil olmaqla) çıxarılan torpaqlarda bitki örtüyü torpaq qatı çıxarılmazdan əvvəl - Avqust və Mart aylarında torpağa yaxın kəsiləcək ki, quşlar və heyvanlar burada yuvalamasın.
--------	--

İşlərin vaxtı – çay keçidləri

Bəzi ekoloji reseptorlar ilin müəyyən vaxtlarında daha həssasdır, ona görə də bəzi işləri planlaşdırmaq lazımdır və onlar təsirin ən az olduğu ehtimal edilən vaxtda aparılacaq. Bu xüsusilə açıq üsullu kəşiməli, IUCN Qırmızı Siyahısı və ya Azərbaycanın Qırmızı Kitabında olan balıqların kürülmə yeri olan doqquz çaya tətbiq edilir Kürəkçay, Gəncəçay, Qoşqarçay, Şəmkiçay, Zəyəmçay, Əsrikçay, Tovuzçay, Həsənsu və Qurudərə Bu çaylarda kürülmə mövsümü zamanı suda asılmış çöküntülərin birbaşa təsirinə (yeni kanallarda məskunlaşma sahəsinə narahatlıq) və ya asılmış çöküntülərin artmasının qarşısını almaq üçün vacibdir.

Balıqların kürü tökmə mövsümü adətən aprel və iyul aylarında baş verir, pik dövr isə May-İyun aylarına düşür. (mövsümlükdən asılı olaraq) Kürü tökmə fəaliyyətinin mövsümün sonuna doğru, suyun səviyyəsi aşağı düşdükcə və çaylar qurumağa başladığıca azalması ehtimal edilir. Buna görə də, açıq kəsmə ilə çay keçidlərində balıqların kürü tökməsi üçün ən həssas dövr aprel-iyul aylarıdır.

PODRATÇI proqramı elə hazırlayacaq ki, aprel-iyul aylarında (bu aylar daxil olmaqla) heç bir iş aparılmasın.

X7-30	Kürəkçay, Gəncəçay, Qoşqarçay, Zəyəmçay, Əsrikçay, Tovuzçay, Həsənsu və ya Kürdədə işlər yalnız balıqların kürülmə mövsümündən fərqli vaxtda aparılacaq. İşlər balıqların kürülmə dövründə aparılacaqsa (bir qayda olaraq hər hansı IUCN/qırmızı kitaba düşmüş növlər üçün apreldən iyul ayına qədər, dəqiq vaxt tikinti öncəsi tədqiqatdan sonra müəyyən edəcək) bu, sahə qiymətləndirilməsindən sonra və Şirkətin təsdiqi ilə aparılacaq.
-------	---

Yuxarıda siyahısı verilmiş doqquz çaydan hər hansı birində tikinti işlərini kürü tökmə mövsümündə aparmaq lazım olarsa, ŞİRKƏTİN Layihə Ekoloqu su hövzəsinin qiymətləndirilməsini və kürü tökmə fəaliyyətinin səviyyəsini yoxlamalıdır.

Buraya aşağıdakılar daxil olmalıdır:

- Kürü tökmənin düz çay keçidi həyata keçirilən zaman baş verəcəyini müəyyən etmək üçün axının və hava şəraitinin qiymətləndirilməsi; və
- Çay keçidində və keçiddən çay yuxarı 25m və çay aşağı 150m ərazidə məskunlaşma sahəsinin qiymətləndirilməsi.

Bu, kürü tökmənin tikinti müddətində baş verməyəcəyini, məsələn işlər mövsümün sonuna doğru aparılarsa və çay quru olduğu, yaxud işlər mövsümün əvvəllərində aparılarsa və havanın kürü tökmə üçün əlverişsiz olduğu halları müəyyən edə bilər Belə halda ŞİRKƏTİN Layihə ekoloqu tikinti işlərinin aparılmasını tövsiyə edə bilər

8.4.2.4 Planlaşdırmanın xülasəsi

Əlavə F mümkün vaxt və ya mövsümi məhdudiyyətlərə malik öhdəliklərin hamısını göstərir. İlin müəyyən vaxtında aparılacaq işləri və ya ŞİRKƏT yayınmanı təsdiq etməyincə, işlərin başa çatdırıla bilməyəcəyi dövrü müəyyən etmək üçün bu cədvələ müraciət edilməlidir.

Qeyd: Mövsümi məhdudiyyətlərin illik dəyişməsi tikintidən əvvəl aparılan tədqiqatla müəyyən ediləcək və PODRATÇIYA bildiriləcək.

8.4.3 Tikinti Öncəsi Tədqiqat və İşlər

Bəzi tədqiqat işlərinin tikinti işlərindən əvvəl aparılması lazım olarsa, vacib təbii mühitlərə və ya növlərə zərər dəyməsinin qarşısını alma Boru kəməri dəhlizinin ixtiyarında olan sahədə ancaq bir Qırmızı Kitaba düşmüş bitki növü (süsən-Iris camillae) var və bu növləri köçürmək, sonra tədqiqat apararaq KS-də olan sahədə daha heç bir Qırmızı Kitabda olan növün olmadığını yoxlamaq Quruda yaşayan heyvanlara olan təsiri də minimuma endirmək üçün təmizləmədən əvvəl yoxlamalar da tələb olunacaq. Bu tələblər aşağıda daha ətraflı şəkildə təsvir edilmiş geniş əhatəli ətraf mühitin idarə edilməsi planına əlavə ediləcək Aşağıdakı öhdəliklər tikintidən əvvəlki ildə aparılanlara və tikintidən dərhal əvvəl aparılanlara bölünür.

8.4.3.1 Tikintidən bir il əvvəl

Düşərgə və boru anbarı sahələrinin tikintidən əvvəlki tədqiqatı

Cari düşərgə və boru anbarı sahələrindən ancaq Muğan düşərgəsinin 3-cü variantı yüksək həssaslığa malik ola biləcək sahədə yerləşmişdir. Lakin, inşaat düşərgəsi və boru anbarı sahələrinin yerlərinin yeni inşaat düşərgəsi və boru anbarı sahələri yerləri üçün həyata keçirilən son Mərhələ 2 tədqiqatları ilə əlaqədar olaraq dəyişəcəyi ehtimalı vardır və bu səbəbdən, tikintiyə başlamazdan əvvəl EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI nəzərdə tutulan inşaat düşərgəsi və boru anbarı yerlərindəki mühitlərin ekoloji baxımdan əhəmiyyətliyini və həssaslığını qiymətləndirəcək.

17-18	Tikinti öncəsi tədqiqatlar aprel və may ayları arasında sahədə mövcud olan bitki və heyvanlar aləmi ilə bağlı, sahə üzrə seçiyəvi olan yumşaldıcı tədbirlərin həyata keçirilməsi zərurətini müəyyən etmək üçün boru anbarı və düşərgə yerlərində, həmçinin və yaxınlıqda yerləşən və təsire məruz qala bilən hər hansı su axarlarında həyata keçiriləcək.
-------	---

PODRATÇI Saloğlu boru anbarı sahəsinin sərhədi və Qarayazı Dövlət Qoruğunun arasındakı bufer zonasına layihənin işçi heyəti, texnika və avadanlıq üçün girişi qadağan etməlidir.

X7-35 Saloğlu boru anbarı sahəsi	Saloğlu boru anbarı sahəsində, obyekt və qorunan sahə arasındakı bufer zonası PODRATÇI tərəfindən müəyyən edilir.
--	---

Təbii mühitlər

Qapalı üsulla salınan çay keçidlərində müvəqqəti iş zonaları.

Qapalı üsulla salınan çay keçidlərinə aid müvəqqəti iş zonaları hələ müəyyən edilməmişdir. Müəyyən edildikdən sonra, müvəqqəti iş zonaları oradakı mühitlərin ekoloji əhəmiyyətini qiymətləndirmək üçün araşdırılacaq. Həm bitki, həm də heyvan növləri üçün tikinti qabağı araşdırmalarla əlaqədar bir sıra öhdəliklər bu bölmədə sonradan açıqlanır.

Becərilməmiş torpaq həcminin təsdiqlənməsi üçün araşdırma

Bu ƏMSSİP-də becərilməmiş torpaqla əlaqədar qabaqlayıcı tədbirlər mövcud marşrutun istiqamətləndirilməsinə, bir sıra masaüstü qiymətləndirmələrə və təbii mühitlərin yerində araşdırılmasına əsaslanaraq müəyyən edilir. Becərilmiş və becərilməmiş torpağın dəqiq həcmi tikinti işinə başlamazdan əvvəlki ildə təsdiqlənəcək.

19-12a	KS-də və iş sahələrində becərilən və becərilməyən torpaqların faktiki yeri tikinti öncəsi aparılan tədqiqat zamanı müəyyən ediləcək. Tədqiqat tikintidən bir il əvvəl başa çatdırılacaq.
--------	--

Üst (məhsuldar) torpaq qatının şumlanması planlaşdırılan yerdə becərilməmiş torpaqdakı bitki örtüyünün tikinti qabağı kəsilib çıxarılması çoxalma dövründə baş verəcək.

Bitkilərin yer səthindən təxminən 5sm yuxarı çıxması üçün (bitkilərin tam məhv edilməməsi, lakin bitki örtüyünün heyvanlar üçün çıxarılması məqsədi ilə), yarım səhra ərazidə vəhşi heyvanların yuva salmasının qarşısını almaq üçün kiçik kolların tikinti qabağı kəsilməsində traktora quraşdırılmış zəncirdən və ya diskli kəsmə avadanlığından istifadə olunması nəzərə alınmalıdır. Kipləşməyə yol verməmək üçün, aşağı ox yükünə və aşağı kontakt təzyiqinə malik traktorda quraşdırılma zamanı 4WD (4 təkəri hərəkətli) və ya tırtıllı maşınlardan istifadə nəzərə alınmalıdır. İri kolların və kiçik ağacların (Tamarisk /Yulğun ağacı), məsələn çay keçidlərində, təmizlənməsində əl alətlərindən, belə ki, kolqıran maşınlardan, kəsib hamarlama maşınlarından, zəncirli mişarlardan istifadə etməklə yerinə yetirilməsi zəruri olacaq.

Qırmızı Kitaba daxil olan bitki növləri

Süsənin köçürülməsi

Tikintiyə başlamazdan əvvəl, EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI Süsəninin mövcud olduğu bəlli olan KG346-KG347 ərazidən KS-dən kənar münasib reseptor sahəsinə köçürülməsi üzrə plan hazırlanacaq. Köçürülmə planının hazırlanmasına kifayət qədər vaxt ayrılması və münasib reseptor sahəsinin müəyyən edilməsi üçün bu, tikinti qabağı il ərzində hazırlanmalı və həyata keçirilməlidir. BTC-dən əldə edilmiş təcrübəyə əsaslanaraq, bitkilərin yalnız bir dəfə köçürülməsi, və köçürülmüş bitkilərin yaşaması üçün ən münasib imkan yaratmaq məqsədi ilə onların çıxarıldığı məskənə uyğun bir yerdə təkrar əkilməsi vacibdir.

Qırmızı Kitaba (QK) daxil olan bitki növlərinin araşdırılması

CQBKG KG312 kilometr göstəricindən başlayaraq irəliyə doğru marşrutun bir sıra sekiyalarında növ zənginliyə malik bitkilər vardır və burada Süsənin (nəzərdə tutulan marşrutda KG346 və KG347 kilometr göstəriciləri arasında rast gəlinir) və ya QK-a düşən digər növlərin daxil olduğu bitki növlərinin yetişməsi ehtimalı vardır. Tikinti işinə başlamazdan əvvəl, EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI növbəti KG yerləri (Cədvəl 8-4) arasında Süsənin və QK-a düşən digər növlərin araşdırılmasını həyata keçirəcək. Bu KG yerləri masaüstü müzakirə və yerində sahə araşdırmaları əsasında müəyyən edilmişdir və bu səbəbdən, dəqiq araşdırma yerləri sahədə təyin edilməlidir.⁵

Cədvəl 8-4: QK-a Düşən Bitki Növlərinin Tikinti Qabağı Araşdırılması Tələb Olunan Potensial Yerlər

Başlanğıc KG	Son KG
312	314
321	322.9
335,4	336
342	346
346,1	351
359	370
378	380
383	390

⁵ KG-nin başlanğıc və son yerləşdiyi yerlər KS-də növlər ilə zəngin təbii yaşayış mühitlərinin yerinə və sahəsinə yaxın yerləşir. Araşdırmanın layihələndirilməsi və icrası bu bölmələrdən hər hansı birinin becərilməsi kimi istənilən növbəti dəyişiklikləri nəzərə almalı və lazımı qaydada plana əlavələr edəcək.

Araşdırma, mövcud olduqları halda, daha yaxşı görülüb öyrənilməsi imkanını təmin etmək üçün Süsənin və QK-a düşən digər bitki növlərinin böyüməsi və çiçəklənməsi üçün münasib vaxt ərzində tamamlanacaq. Vaxtın müəyyən edilməsi havadan və mövsümə uyğunluqdan asılıdır, hər halda, ən münasib vaxt aprelin sonları və mayın ortaları arasındakı vaxtdır. Ən yaxşısı, araşdırma tikintidən qabaqki yaz mövsümündə yerinə yetiriləcək (məsələn tikinti 2014-cü ilə planlaşdırılırsa, araşdırma 2013-cü ilin yazında yerinə yetiriləcək). Tədqiqat zamanı bir sıra bitki növləri qarşıya çıxma biləcəyindən, onun yerinə yetirilməsi üçün təyin olunmuş tədqiqatçı rast gəlinə bilən növlərə bələd olan peşəkar və təcrübəli botanik olacaq.

Tədqiqat ərzində KS-də və ya iş zonalarında QK-a düşən hər hansı bitkilərə rast gəlinərsə, onların işlərin başlanmasından əvvəl başqa yerə köçürülməsi zəruri olacaq. BTC-dən əldə edilmiş təcrübəyə əsaslanaraq, bitkilərin yalnız bir dəfə köçürülməsi, və köçürülmüş bitkilərin yaşaması üçün ən münasib imkan yaratmaq məqsədi ilə onların çıxarıldığı məskənə uyğun bir yerdə təkrar əkilməsi vacibdir.

EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

X7-23	KS-də bitən süsənə dair sahə üzrə ekologiyanın idarə edilməsi planı işlənilib hazırlanacaq. Bu iş bitkilər görünəndə, yeni aprel və may aylarında, çiçəklənmə mövsümündə və ya sonra yerinə yetiriləcək.
X7-28a	Şirkət tikinti öncəsi ilin ən məqsədəuyğun vaxtında (ümumiyyətlə, mövsümdən asılı olaraq aprel və may aylarında) müəyyən edilmiş yerlərdə tədqiqat apararaq hər hansı Qırmızı Kitaba salınmış bitkiləri təyin edəcək.
X7-28b	KS-də və ya iş sahələrində tikinti öncəsi aparılmış tədqiqatlarda aşkar edilmiş Qırmızı Kitaba bitkilərini idarə etmək üçün sahə üçün səciyyəvi ətraf mühitin idarə edilməsi planı hazırlanacaq. Bu, bitkilər gözlə görünə bilən olduqda, yəni növlərdən asılı olaraq aprel və may ayları arasında, bitkilərin çiçəklənmə fazasında və ya ondan sonra həyata keçiriləcək.
X7-33a	KG321 - KG 322.9, KG335.4 - KG336.4, KG342- KG346, KG346.1 - KG351, KG359 - KG370 və KG383 - KG390 arasında toxumlar eyni məskunlaşma arealından, yerli ərazidə mümkün olduğu yerdə və mümkün olan dərəcədə toplanacaq və Kəmərsahəsində bərpa zamanı yenidən əkiləcək.
X7-33b	Əgər uzun müddətli monitorinqlər Kəmərsahəsi ilə KG321 - KG 322.9, KG335.4 - KG336.4, KG342 - KG346, KG346.1 - KG351, KG359 - KG370 və KG383 arasında bərpa prosesinin aşağı səviyyədə getdiyini göstərirsə, bərpa tədbirləri həyata keçiriləcək.
X7-37 KG205-250	Qış miqrasiyası zamanı ceyranlara potensial təsiri azaltmaq məqsədilə sahə üzrə təsirlərin qarşısını almaq üzrə tədbirləri müəyyən etmək üçün KG205-250-də noyabr və fevral ayları arasında tikinti qabaqki tədqiqat işləri aparılacaq.

İtikənarlı süsənin tədqiqatı

Qobustan ərazisində (CQBKG-nə aid KS-də yox) Qırmızı Kitaba düşən bitki növlərindən olan İtikənarlı Süsənin populyasiyası məlumdur və CQBKG KS-də KG0 və KG35 göstəriciləri arasında bu növlər üçün münasib mühit mövcuddur. EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI İtikənarlı Süsəni axtarmaq üçün marşrutun bu hissəsində tədqiqat həyata keçirəcək. Araşdırma, mövcud olduqları halda daha yaxşı görünməsi imkanını təmin etmək məqsədi ilə, bu növlərin böyüməsi və çiçəklənməsi üçün əlverişli müddət ərzində başa çatdırılacaq. Vaxtın müəyyən edilməsi havadan və mövsümə uyğunluqdan asılıdır, hər halda, ən münasib vaxt aprelin sonları və mayın ortaları arasındakı vaxtdır. Köçürülmə planının hazırlanması üçün kifayət qədər vaxt təmin edilməsi və münasib reseptor sahənin müəyyən edilməsi üçün, araşdırmanın tikintidən qabaqki yaz mövsümündə yerinə yetirilməsi

daha yaxşı olar (məsələn, tikinti 2014-cü ilə planlaşdırılırsa, araşdırma 2013-cü ilin yazında yerinə yetirilməlidir).

KS-də və ya iş zonalarında hər hansı İtikənarlı Süsən bitkiləri aşkar edilərsə, onların işlərin başlanmasından əvvəl köçürülməsi zəruri olacaq. BTC-dən əldə edilmiş təcrübəyə əsaslanaraq, bitkilərin yalnız bir dəfə köçürülməsi, və köçürülmüş bitkilərin yaşaması üçün ən münasib imkan yaratmaq məqsədi ilə onların çıxarıldığı məskənə uyğun bir yerdə təkrar ekilməsi vacibdir.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

X7-32	Şirkət tikinti öncəsi tədqiqat (aprel və may aylarında, mövsümdən asılı olaraq) apararaq Kəmər sahəsi və ya KG0 - KG35 arasında işçi sahələrdə itikənarlı süsən (<i>İris acutiloba</i>) bitkisinin mövcudluğunun müəyyən edilməsini nəzərdə tutacaq və sahə üçün səciyyəvi ətraf mühitin idarə edilməsi planı hazırlanacaq. Bu, bitkilər gözlə görünə bilən olduqda, yəni aprel və may ayları arasında, bitkilərin çiçəkləmə fazasında və ya ondan sonra həyata keçiriləcək.
-------	--

Fauna

Yarasaların gecələmə yerləri ilə bağlı qabaqçılıq tədbirlər

Marşrut boyunca rast gəlinə bilən bir sıra yarasə növləri, o cümlədən QK-a düşən növlər mövcuddur:

- Palazqulaq Yarasə (*Barbastella leucomelas*) - pRDB
- Böyük Nalburun Yarasə (*Rhinolophus ferrumequinum*) - pRDB
- Kiçik Nalburun Yarasə (*Rhinolophus hipposideros*) - pRDB
- Səhra Gönülçəsi (*Eptesicus battoae*) - pRDB
- İtiqulaq Gecə Şəbpərəsi (*Myotis blythii*) - pRDB.

Yarasələr ilin vaxtından asılı olaraq müxtəlif tikililərdə gecəleyirlər (qışda gecələmə tələbləri yay mövsümündə gecələmə tələblərindən fərqlənir). Ümumi tələblər sərt hava şəraitindən mühafizə olunan, yırtıcılardan uzaq və sabit temperaturun mövcud olduğu yerlər üçün nəzərdə tutulur. Marşrut boyunca rast gəlinə bilən, yarasələrin gecələyə biləcəkləri yerlərə aşağıdakılar daxildir:

- Binalar (xüsusən dam boşluqlarında)
- İri, köhnə ağacların oyuqlarında.

Marşrut hər hansı belə yerlərdən keçərsə (daha doğrusu, binalar və ya ağaclar kənarlaşdırılmalı olarsa (məsələn, Dəllər Daşbulaqda – KG286), onların yarasələr tərəfindən gecələmək üçün istifadə olunub-olmadığını müəyyən etməkdən ötrü, ilk növbədə araşdırma işləri aparılması zəruri olacaq. Müvafiq qabaqçılıq tədbirlərin görülməsi üçün vaxt təmin etmək məqsədi ilə, belə yerlər tikintidən qabaqki il ərzində müəyyən edilməli və araşdırılmalıdır. Araşdırmalar iki qaydada aparılmalıdır:

- Yarasələrə aid hər hansı dəlillərin (məsələn ifrazatların, ləkələrin və ya qida qalıqlarının) axtarılması üçün hərtərəfli baxış. Bu, ilin istənilən vaxtı həyata keçirilə bilər.
- Baxış nəticəsində, müəyyən bir yerin yarasələrin gecələməsi üçün münasib yer olduğu aşkarlanarsa və ya onların gecələmə yerləri olduğunu təsdiqləyən dəlillər mövcud olarsa, təcili araşdırmalar həyata keçirilməlidir. Bu işlər yarasələrin fəal olduğu zaman – aprel və avqust ayları (avqust ayı daxil olmaqla) arasında başa çatdırılacaq.

Axşam vaxtı aparılan təcili araşdırmalar zamanı ekoloq sahəyə əlaqədarlıqda – yarasələrin öz gecələmə yerlərindən çıxmaları ehtimal edilən vaxtda gələcək. Araşdırmalar əlaqədarlıq düşməzdən əvvəl təxminən yarım saatdan, əlaqədarlıq düşəndən sonra bir saat yarım qədər, yarasələrin gecələmə yerlərinə çıxdıqları vaxt yerinə yetirilir. Tədqiqatçılar

yarasaların gecələmə yerlərində peyda olma nöqtələrinin yaxşı görüldüyü yerlərdə dayanır və yarasaların çıxmasını gözləyirlər. Yarasaları exlokasiya (səs siqnalları) vasitəsilə müəyyən etmək üçün yarasaları aşkətmə cihazlarından, qeydiyyat avadanlıqlarından və səs analizi proqramlarından istifadə olunur. Tələb olunan araşdırmaların sayı gecələmə yerinin ölçüsündən və yarasaların sayından və növlərindən asılıdır və ekoloq tərəfindən təyin edilməlidir. Araşdırmalara, tələb olunduğu halda əlavə araşdırmaların da tamamlana bilməsi üçün, mövsümün başlanğıcına yaxın bir vaxtda başlanması daha münasibdir.

EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI yerlərlə əlaqədar aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

X7-34	Tikinti öncəsi tədqiqat aparılacaq və çıxarılacaq hər hansı strukturlarda və ya ağaclarda yarasaların yuvaladığı aşkar edilərsə, yarasaların qorunması üçün qarşısını alma tədbirləri görülməkdir.
-------	--

Su axınları

Sahildə yuvalayan növlərin öyrənilməsi üçün açıq üsullu keçidlərdə araşdırma

Çay sahilləri ilə sıx əlaqədar olan, IUCN-nin (Beynəlxalq Təbiətin və Təbii Sərvətlərin Mühafizəsi Birliyi) Qırmızı Kitabına və ya Azərbaycanın Qırmızı Kitabına düşən bəzi heyvan növləri mövcuddur. Marşrutla kəsişən əsas çayların əksəriyyəti çay sahillərində yuvalayan və ya yaşayan növlər tərəfindən istifadə oluna bilər. This could include:

- Adi Su samuru (*Lutra lutra*) – NT, RDB (Qırmızı Kitab) (bu növlər nəzərdə tutulan marşrutun araşdırılması zamanı qeydə alınmamışdır)
- Avropa Səfərsarı (*Vormela peregusna*) – VU, RDB
- Zaqafqaziya təlxəsi (*Elaphe hohenerkeri*) pRDB
- Oxlu Kirpi (*Hystrix indica*) pRDB.

Bir sıra digər geniş yayılmış heyvan növləri də, o cümlədən Suquzğunu (*Alcedo atthis*), Arıyeyən (*Merops apiaster*) çay sahillərində yuva salır və onlar məhvolma və ya ölüm hallarına eyni dərəcədə həssasdırlar. Çay sahillərində bitkilərin təmizlənməsindən əvvəl, ŞİRKƏTİN Layihə üzrə Ekoloqu bütün açıq üsulla salınan çay keçidlərində və texnika və avadanlığın çayın üzərindən keçməsinə imkan yaratmaq üçün körpülərin və ya su borusu keçidlərinin quraşdırıldığı qeyri-açıq yerlərdə çay sahillərində yuva salan heyvanların araşdırılması işini yerinə yetirəcək.

Tikinti qabağı tədqiqatlar zamanı çoxalma dövründə (Aprel ayından İyun ayına qədər) qarşıya çıxacaq açıq üsullu çay keçidlərinin sahillərində IUCN Qırmızı Kitabına və ya Azərbaycanın Qırmızı Kitabına daxil olan hər hansı bitki növləri aşkar edilərsə, onlar çoxalma dövründən sonra sığınacaqlardan çıxarılacaq və həmin mühit tikintidən əvvəl onların qayıtması üçün yararsız vəziyyətə gətiriləcək. Ekoloji İdarə Etmə üzrə Podratçı sahə üzrə ekoloji idarə etmə planına bu fəaliyyətlərlə əlaqədar təfəssilatlı işlərin aparılması üsuluna dair Planı, o cümlədən cins heyvanların köçürülməsi üçün təhlükəsiz və insanpərvər metodlar və tələb olunduğu halda, münasib qadağa zonaları barədə təfərrüatları daxil edəcək.

EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI bütün açıq üsullu su axını keçidlərində və nəqliyyat vasitələri üçün keçidlərin quraşdırıldığı qeyri-açıq üsullu yerlərdə aşağıdakı xüsusi öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

19-13a	Aprel-iyul (daxil olmaqla) ayları arasında tikilən bütün keçidlərdə sahilə yuvalayan faunanın tədqiqatı başa çatdırılacaq. Tədqiqat tikintidən əvvəlki il aprel və sentyabr aylarında aparılacaq. Tədqiqat zamanı Qırmızı kitaba düşmüş səciyyəvi növlər, məsələn susamuru (<i>Lutra lutra</i>), Avropa mərmər səfərsarı (<i>Vormela peregusna</i>), Avropa sürünən bağailanı (<i>Elaphe hohenerkeri</i>), daraqlı oxlu kirpi (<i>Hystrix indica</i>) və dəlikdə yuvalayan quşlar axtarılacaq.
--------	--

19-13b	Tikinti öncəsi aparılan tədqiqat zamanı bu su hövzələrində IUCN Qırmızı Siyahısına və ya Azərbaycan Qırmızı Kitabına daxil edilmiş quşlar və ya digər heyvanlar aşkar edilərsə, tikinti zamanı bu ərazidə məskunlaşmanın qarşısını almaq üçün tədbirlər görülməlidir.
--------	---

8.4.3.2 Tikinti qabağı yoxlamalar

Fauna

Marşrut boyunca IUCN Qırmızı Kitabına və ya Azərbaycanın Qırmızı Kitabına düşən quruda yaşayan heyvanların aşkar edilməsi məqsədi ilə tikinti qabağı yoxlamalar

Aralıq dənizi tısbağasından (*Testudo graeca*) savayı KS-də və yaxınlıqdakı təbii yaşayış mühitlərində rast gəlinəni məlum olan bir sıra quru mühitinə aid fauna növləri mövcuddur. Bu növlərdən bəzilər və milli və ya beynəlxalq səviyyədə nadirdir (baxın Cədvəl 8-5). Bunlar arasında xüsusilə həssas və zəif olan növ Aralıq dənizi tısbağasıdır (*Testudo graeca*) – IUCN VU, QK Aralıq dənizi tısbağası Kəmə Sahəsinin əksər seksiyaları boyunca rast gəlinən geniş yayılmış növdür. O, asta sürətlə hərəkət edən quruda yaşayan sürünənlərə aiddir və əsasən bitkilərlə qidalanır. Onlar, adətən yazda (fevral-aprel) qış yuxusundan ayıldıqdan sonra cütləşir və bundan sonra diş fərdlər yumşaq qruntda yuva düzəldir və ya torpaqda yuvalar qazır və yumurta qoyur. Balaların yumurtadan çıxması 70-100 gündən sonra baş verir və balavermə müddəti adətən hava şərtlərindən asılı olaraq iyul ayının sonuna qədər başa çatır. Yay mövsümündə onların çoxsaylı müxtəlif areallarda (təbii yaşayış mühitlərində) yem axtardığı müşahidə edilə bilər və qışda isə (hava şərtlərindən asılı olaraq oktyabr ayından sonra) onlar qış yuxusuna getmək üçün torpaqda və ya qırıntıların altında yuva salır.

Cədvəl 8-5: KS-də Potensial Olaraq Rast Gəlinən Quru Mühitinə Aid Mühüm Fauna

	Status	Balavermə dövrü (Mart – İyul)	Qış yuxusu (Oktyabr - Fevral)	Üstünlük Verdiyi Təbii Yaşayış Mühiti
Turac (<i>Francolinus francolinus</i>)	QK	Y	-	Açıq, yarımsəhra tipli bitki örtüyü, yerdə yuva salır
Safsar (<i>Vormela peregusna</i>)	VU, QK	Y	Y	Yarımsəhra ərazilər, təxminən sıx bitki örtüyü (məsələn <i>Tamarix kolu</i>) yuvalarda bala verir və qış yuxusuna gedir
Zaqafqaziya təlxəsi (<i>Elaphe hohenackeri</i>)	pRDB	Y	Y	Sahilyanı bitki örtüyü, sıx kolluqdakı (məsələn <i>Tamarix kolu</i>) kolların dibində yuva salır və qış yuxusuna gedir
Asiya tirəndəzi (<i>Hystrix indica</i>)	pRDB	Y	Y	Çaylara yaxın yuvalarda və sıx kollarda yaşayır və qışlayır
Suriya sarımsaqiyli qurbağası (<i>Pelobates syriacus</i>)	QK	Y	Y	Suda balalayır və sonra uzağa miqrasiya edir və yayın sonunda və qışda yumşaq torpaqda yuva salır.
Adi quruqurbağası (<i>Bufo bufo</i>)	QK	Y	Y	Suda balalayır və sonra uzağa miqrasiya edir və qırıntıların (daşlar, bitki qalağı və s.) altında qış yuxusuna gedir, balalama sahələrindən 500 m-dək məsafədə ola bilər
Qamış pişiyi (<i>Felis chaus</i>)	pRDB	Y	Y	Çayların yanındakı sığınacaq ərazilərdə yaşadığı yuvalarda balalayır

	Status	Balavermə dövrü (Mart – iyul)	Qış yuxusu (Oktyabr - Fevral)	Üstünlük Verdiyi Təbii Yaşayış Mühiti
Çöl pişiyi (Felis sylvestris)	QK	Y	Y	Çayların yanındakı sığınacaqılı ərazilərdə saldığı yuvalarda balalayır

Bu növlərin əksəriyyəti uzaq məsafələrə miqrasiya edir və geniş ərazilər boyunca balalaya, yem axtara və ya qışlaya bilir. Onların balavermə və qışlama sahələri hər il dəyişə bilər, buna görə də, işlərin başlanmasından əvvəl onların mühafizə edilməsi məqsədilə toxunulmamalı ərazilərin dəqiq yerlərini müəyyənləşdirmək nadir hallarda mümkün olur. Ona görə də, ŞİRKƏTİN Layihə üzrə Ekoloqu başlanılacaq bitki örtüyünün təmizlənməsi və torpağın üst qatının çıxarılması işlərindən bilavasitə əvvəl KS-də bu növlər üçün münasib ola biləcək hər hansı ərazilərin təmizlik-öncəsi yoxlamasını aparmalı və aşkar edilən növlərdən və onların ilin hansı dövründə aşkar edilməsindən asılı olaraq müvafiq tədbirlər görəcəkdir. Əsas prinsip ondan ibarətdir ki, praktiki cəhətdən mümkün olan hallarda balalayan və ya yuva salan növlərə təsirlərə yol verilməyəcək və ilin digər vaxtlarında bu növlər ŞİRKƏT VƏ EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI tərəfindən aşağıdakı qaydada həssas şəkildə KS-dən kənara köçürüləcəkdir:

19-11a	Şirkət KS-ni və hər hansı digər sahəni bitkilər kəsilməzdən və torpağın üst qatı çıxarılmazdan əvvəl yoxlayacaq və IUCN Qırmızı Siyahısına və ya Azərbaycan Qırmızı Kitabına daxil edilmiş növlərin olmasını müəyyən edəcək.
19-11b	KS-də və ya müvəqqəti iş sahələrində yuvalama mövsümündən (iyul-sentyabr ayları) kənar hər hansı IUCN Qırmızı Siyahısına və ya Azərbaycan Qırmızı Kitabına daxil edilmiş növlər aşkar edilərsə, onlar KS-dən təhlükəsiz məsafəyə köçürüləcəkdir və sahə üçün səciyyəvi ekoloji idarəetmə planlarına uyğun yaşayış üçün müvafiq sahəyə buraxılacaq.
19-11c	KS-də və ya müvəqqəti iş sahələrində qış yuxusuna getmə mövsümündə (oktyabr-mart ayları) hər hansı qış yuxusuna getmiş IUCN Qırmızı Siyahısına və ya Azərbaycan Qırmızı Kitabına daxil edilmiş növlər aşkar edilərsə, onlar sahə üçün səciyyəvi ekoloji idarəetmə planlarına uyğun KS-dən təhlükəsiz məsafəyə yeni qış yuxusu sahəsinə köçürüləcəkdir.
19-11d	KS-də və ya digər iş sahələrində yuva salmış IUCN Qırmızı Siyahısına və ya Azərbaycan Qırmızı Kitabına daxil edilmiş növlər aşkar edilərsə, Şirkət bu növlərin köçürülə biləcəyinə və ya balalama dövrü başa çatana və gənc balalar yuvadan uçana qədər burada saxlanmalı olmasına dair qərar qəbul edilənə qədər sahəyə toxunulmayacaq.
19-11e	Şirkət KS-dən asanlıqla köçürülməsi mümkün olmayan IUCN Qırmızı Siyahısına və ya Azərbaycan Qırmızı Kitabına daxil edilmiş növlərin və ya digər növlərin köçürülməsinin təhlükəsiz üsuluna və tələb olunan hallarda təcrid zonasının təşkilinə dair İşlərin Aparılması Planını hazırlayacaq.

Su axınları

Balavərən suda-quruda yaşayanlar üzrə tikinti-öncəsi yoxlamalar

Suda-quruda yaşayanların bəzi növləri bütün növ su axarları ilə əlaqəlidir və açıq sulara balalayır. Buraya daxildir:

- Suriya sarımsaqiylı qurbağası (Pelobates syriacus) QK
- Adi quruqurbağası (Pelobates syriacus) – QK.

Suda-quruda yaşayanların çox güman ki durğun və ya asta axarlı sulara, o cümlədən nisbətən kiçik suvarma kanallarında və marşrutun kəsişdiyi sahə drenajlarında balaladığı aşkar ediləcəkdir. Balavermə mövsümündə (fevral-may) hər hansı bu cür su hövzələri ilə kəsişdiyində, sahədəki ekoloq tikintidən əvvəl kürülərin olub-olmadığını yoxlayacaq və aşkar etdiyində onu iş sahəsindən kənarlaşdıracaq.

Marşrutla kəşşən su axarlarında balalayan, Qırmızı Kitaba daxil edilməmiş digər suda-quruda yaşayanlar da aşkar edilə bilər, lakin çöl şəraitində müxtəlif növlərin kürülərini bir-birindən ayırd etməyin çətin olduğunu nəzərə alaraq, tikinti-öncəsi yoxlamalar zamanı aşkar edilən hər hansı kürülərə bu təsirin azaldılması tədbiri tətbiq olunur.

EKOLOJİ İDARƏETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI yerlərlə əlaqədar aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

19-14	Aprəl-iyul (daxil olmaqla) ayları arasında tikilən bütün açıq üsullu və ya su axını keçidləri, yaxud nəqliyyatın keçid keçidləri kürütökmə dövründə olan və ya Qırmızı kitaba düşmüş növlərin olma ehtimalı əsasında Şirkət tərəfindən yoxlanacaq, əgər hər hansı belə növə rast gəlinərsə, o yuxarı axın istiqamətində uyğun yerə köçürüləcək.
-------	---

8.4.4 Tikinti

8.4.4.1 Giriş

Bu bölmədə tikinti zamanı heyvanlar aləminə potensial təsirlərin qarşısını almaq və həmin təsirləri minimuma endirmək üçün tələb olunan tədbirlər təsvir olunur. O, ümumi öhdəliklərin və qurudakı təbii yaşayış mühitləri ilə bağlı öhdəliklərin nəzərdən keçirilməsi ilə başlayır, sonra isə qurudakı fauna ilə bağlı öhdəliklər nəzərdən keçirilir və yekunda çay kəşişmələri ilə bağlı olan öhdəliklər müzakirə edilir.

8.4.4.2 Ümumi

İnvaziv və ya zərərli növlərin yayılmasının qarşısını almaq məqsədilə, işlər üçün ölkəyə gətirilən bütün texnika və avadanlıqlar yoxlanılacaq ki, onlarda torpaq və bitki materialının olmaması təmin edilsin. PODRATÇI avadanlıqları istifadə ediləcək ölkəyə nəql etməzdən əvvəl avadanlığın vəziyyətini fotosəkillər ilə sənədləşdirəcək və sonra isə bu sənədlər tələb olunduğunda audit edilmək üçün ŞİRKƏTƏ təqdim olunacaq. PODRATÇI bütün torpaqqazan avadanlıqların torpaqdan və bitki materiallarından təmiz olmasını təmin etmək üçün onları sərhəddən keçirməzdən əvvəl yuyulmasını həyata keçirəcək.

PODRATÇI və ŞİRKƏT aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcəklər:

18-05	Podratçı bütün qurğu və avadanlıqların istifadəçi ölkəyə çatdırılmasından əvvəl, onların mümkün dərəcədə işçi vəziyyətdə, torpaq və bitki materialından təmiz olduğuna əminlik məqsədilə, təftiş edəcək və yuyacaq.
-------	---

8.4.4.3 Təbii məskunlaşma əraziləri

Yabancı invaziv növlərin çoxalmasının qarşısını almaq üçün torpağın üst qatının təmizlənməsi

Torpağın üst qatı çıxarıldıqdan sonra həmin qatın qalaqlarında Silybum marianum (adi alaqaq) kimi yarımruderal növlər məskunlaşa bilər. Təmizlənməmiş vəziyyətdə qoyulduğunda, bu növlər toxum bankında toplaşa bilər və bioloji bərpanın müvəffəqiyyətli inkişafını məhdudlaşdırır. PODRATÇI EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇININ göstərişlərinə uyğun şəkildə torpağın üst qatının yığılmış qalaqlarında yabancı invaziv növlərin formalaşmasının qarşısını alacaq. Təmizləmə işlərinə əlaqə otlarının əl ilə qoparılması, ayrı-ayrı hissələrin təmizlənməsi və Qlifosat kimi herbisidlərdən istifadə etməklə əlaqə otlarının məhv edilməsi (torpağın üst qatının yığılmış qalaqlarında və ya onun yaxınlığında inkişaf edən arzuolunan növlərə təsir göstərməmək üçün xüsusi diqqət yetirilməklə) daxil olacaq.

Torpağın üst qatının qorunması və kolların saxlanması

KG0 – KG 3.2, KG5 - KG24, KG85 - KG96 və KG138 - KG158.1 sahələri arasındakı təbii yaşayış mühitləri bitki örtüyünün zəif bərpa olması riskinin artdığı ərazilər kimi

müəyyənləşdirilib. Bu təbii yaşayış mühitlərinin dəqiq yeri və miqyası kameral (masa-arkası) və çöl tədqiqatlarının kombinasiyası vasitəsilə müəyyənləşdirilib və bunlar sahədə yoxlanılmalıdır. Kəşifən həssas təbii yaşayış mühitləri (17-13) üçün Metod Sənədi çıxarılma və bərpa işləri aparılan zamanı torpağın üst qatında ağacşəkilli növlərin saxlanılmasının məqsədəuyğunluğunu nəzərdən keçirəcək. Ağacşəkilli kollar (məsələn Artemisia fragrans və Salsola nodulosa) ekosistemin fəaliyyətinin mühüm bir hissəsini təşkil edir. Yerüstü hissələr nisbətən daha kiçik bitkilərin (xüsusən də cücərən toxumlar və tingələr) sərt, quruducu küləklərdən qorunması üçün sığınacaq təmin edir. Bitkilərin kökləri torpağın üst təbəqəsini örtməyə və suyun torpağa infiltrasiyasını yaxşılaşdırmağa yardım edir. Onların saxlanması və KS-ə köçürülməsi bitkilərin bərpasını yaxşılaşdırmağa bilər, hətta bütün ağacşəkilli kollar çıxarıldıqdan sonra uzun müddət qalmadığında belə, onların qalıqlarının (məsələn, budaqları və kökləri) fiziki mövcudluğu bitkilərin bərpasını yaxşılaşdırmağa bilər.

Bu qiymətləndirməyə uyğun olaraq, PODRATÇI torpağın üst qatının çıxarılması zamanı JCB traktorunun arxa çalovundan (və ya buna bənzər) istifadə etməklə kök topasının ətrafındakı torpaq boyunca ayrı-ayrı kolları və kiçik kol qruplarını qazıb çıxaracaq. Bunlar KS-dən kənarda dik vəziyyətdə saxlanılmalıdır və bərpa işləri aparılan zaman KS-ə təkrar əkiləcək. İdeal halda onlar yalnız qısa müddətə torpaqdan kənarda olacaq və təkrar əkildiyində sağlam olacaq. Lakin, əgər bəzi kollar sağlam qalmazsa, onlar yenə də dəyərli hesab ediləcək, çünki kök topasının ətrafındakı torpağın üst qatında toxum bankı olacaq və köklər və yerüstü hissələr sağlam hissələrin ekoloji funksiyalarının bəzisini hələ də yerinə yetirmək iqtidarında olacaq.

PODRATÇI aşağıdakı xüsusi öhdəliyi yerinə yetirəcək:

X7-25a	Torpağın üst münbit qatının və toxum fondunun mühafizəsinə lazımı diqqət verəcək.
--------	---

Əgər uzunmüddətli monitoring əlavə ehtiyat tədbirlərinə baxmayaraq bitki örtüyünün gözlənilməyən daha asta sürətlə bərpa olacağını göstərərsə, o zaman ŞİRKƏT tələb olunduğu qaydada islahedici tədbirlər görəcək. Metod sənədində cavab tədbirlərinin dəyişən xüsusiyyətləri və son hədd göstəriciləri qeyd edilməlidir və cavab tədbiri üzrə potensial müdaxilələrin siyahısı hazırlanacaq. Bunlara, yerli mənbədən təchiz olunmuş toxumla normadan artıq toxum əkini, yerli mənbədən əldə edilmiş toxumla şitillikdə böyüyən yetişkən bitkilərin əkilməsi və ya torpağın kipləşməsinə aradan qaldırmaq üçün islahedici tədbirlər daxil ola bilər.

X7-25b	Əgər müəyyən edilmiş məskunlaşma sahəsində bitki örtüyünün uzun müddətli monitoringi bərpanın aşağı səviyyədə getdiyini göstərərsə, bərpa tədbirləri nəzərdən keçiriləcək.
--------	--

8.4.4.4 Fauna

Quru mühitindəki növlərin mühafizəsi

PODRATÇI heyvanlar aləminə təsiri və ya itkini minimuma endirəcək aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

X7-36 Kürdəmir boru anbarı sahəsi Variant 1 (Müsüslü) Kürdəmir boru anbarı sahəsi Variant 2 (Müsüslü)	Kürdəmir boru anbarı sahəsində, 1-ci və 2-ci Variant (Müsüslü) bu obyektlərlə bağlı giriş yollarının genişləndirilməsi yay və ya payız mövsümlərində planlaşdırılacaq ki, quşların qışlaması və ikihəyatlıların/sürünənlərin/quşların yetişdirilməsi baş tutsun. Bu mümkün olmasa, işlər yalnız sahə üzrə tədqiqatdan və qiymətləndirmədən sonra ŞİRKƏTİN razılığı ilə aparılacaq.
---	--

Boru kəməri:

PODRATÇI təmin edəcək ki, boru kəməri xəndəyinin yalnız qısa seksiyaları açıq olsun (hər hansı bir işçi resursdan maksimum 10km məsafədə) və xəndəyə girən hər hansı heyvanların oradan çıxıb bilməsinə imkan yaratmaq üçün açıq xəndəkdə hər 500 metrədən bir xəndəkdən çıxmağa imkan verən mexanizmlər mövcud olsun.

PODRATÇI KS və giriş yolları daxilində və bilavasitə yaxınlığında tikinti zamanı saxlanılmış ağacları təsadüfi ziyan dəymədən qorumaq üçün müvəqqəti çəpərlər və ya qoruyucu maneələr quraşdıracaq.

Heyvanların xəndəkdə və ya digər işçi sahələrdə ilişməsi halında onları azad etmək üçün PODRATÇI sahədə lazımi avadanlıqlar saxlayacaq.

Qaynaqlanmış boru kolonlarının tıxaclanması

Heyvanların izolyasiya edilməmiş boru kolonlarına daxil olması və orada ilişib qalması riski mövcuddur. Buna yol verməmək üçün qaynaqlanmış boru kolonlarının daxilinə heyvanların daxil olmasının qarşısını almaq məqsədilə onların tıxaclanması təmin ediləcək

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

19-04	Qaynaq edilmiş boru seksiyaları borunun daxilinə girişin qarşısının alınması üçün qapaqla örtüləcək.
-------	--

İşçi qüvvəsinin ov etməsinə və balıq tutmasına icazə verilməməsi

Tikinti zamanı işləyən insanlar tərəfindən vəhşi heyvanların ovlaması və ya yaxınlıqdakı çaylardan balıqların tutulması riski mövcuddur ki, bu da yerli heyvanlar aləminə mənfi təsir göstərə bilər. PODRATÇI Layihənin işçi heyətinə ov etməyi, balıq tutmağı və odlu silahlar gəzdirməyi, canlı vəhşi heyvanları almağı və ya satmağı, iş sahələrində və ya düşərgə ərazilərində ev heyvanları əldə etməyi və ya saxlamağı qadağan edəcək. PODRATÇI sahədə aşkar edilən üçüncü tərəf ovçular barədə müvafiq səlahiyyətli orqanlara məlumat verəcək. PODRATÇI NIN Ekoloji İdarəetmə üzrə İcra Planında layihə personalına KS-də və digər iş sahələrində yabani bitkiləri və adi bitkiləri toplamağı yaxud yığmağı və yerli icmalardan mühafizə edilən yabani bitkiləri və ya bu bitkilərdən hazırlanmış məhsulları almağı qadağan ediləcək.

ŞİRKƏT, PODRATÇI və EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

19-05	Layihənin fəaliyyət zonası daxilində işçi qüvvəsinin ov etməsinə, balıq tutmasına və ya icazəsiz məhsul (bitkilər və mədəni irs materialları) toplamasına yol verilməyəcək.
-------	---

Torpağın üst qatının yığıldığı qalaqlarda və boru kolonlarında boş yerlərin qoyulması

Torpağın üst qatının yığıldığı qalaqlar və boru kolonları heyvanların hərəkətinin qarşısını alan maneə ola bilər, buna görə də, heyvanların keçib bilməsinə imkan yaratmaq üçün onlarda boş yerlər saxlanılacaq. PODRATÇI tədbirlər görərək təmin edəcək ki, tikinti zamanı KS qurudakı heyvanlar üçün maneə və ya risk təşkil etməsin və aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

20-01	Layihənin təhlükəsiz hesab etdiyi yerdə heyvanların və insanların keçməsinə imkan vermək üçün torpaq qalaqları arasında boşluqlar buraxılacaq.
32-08	Təhlükəsiz olduqda, boru kəmərinin qollarında insanların, vəhşi heyvanların və mal-qaranın Kəmər sahəsini keçməsinə imkan vermək üçün boşluqlar buraxılacaq.

Qaynaq işləri ilə xəndək işləri arasındakı vaxt intervalını minimuma endirmək

Açıq xəndək heyvanların oraya yığılması və xəndəkdə ilişib qalması üçün risk təşkil edir və o, həmçinin də qurudakı heyvanların hərəkəti üçün potensial maneə törədir. PODRATÇI

vəhşi və ev heyvanları üçün müvəqqəti maneə təsirini və xəndəyə yıxılmaqla baş verə biləcək hər hansı xəsarət riskini azaltmaq məqsədilə boruların qaynaqlanaraq birləşdirilməsi və xəndəyin əks doldurma işləri arasındakı vaxt intervalını minimuma endirəcək.

Xəndəklərin maili kənarları

Heyvanlar açıq xəndəyə düşdüklərində orada ilişib qala bilərlər. Ona görə də, PODRATÇI təmin edəcək ki, boru kəməri xəndəyinin yalnız qısa seksiyaları açıq olsun (hər hansı bir işçi resursdan maksimum 10km məsafədə) və xəndəkdən çıxışa imkan yaratmaq üçün xəndəklərin kənarları maili şəkllə salınsın.

Mal-qara üçün maneə

Torpaqüstü növlərin mühafizə olunması

PODRATÇI vəhşi təbiətin narahat edilməsinin və ya məhv olmasının minimuma endirilməsi üçün aşağıdakı öhdəlikləri həyata keçirməyi öhdəsinə götürür:

Tikinti müddətində iş sahələrində heyvanlar aşkar olunan zaman ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI tərəfindən təmizləmə qabağı araşdırma işinin yerinə yetirilməsindən sonra onlar Podratçının təlim keçmiş və səriştəli nümayəndəsi tərəfindən təhlükəsiz şəkildə iş sahələrindən ən azı 50m kənar sahəyə köçürüləcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

21-02	Açıq boru kəməri xəndəyinin hər bir bölməsi xəndəkdən çıxması üçün maili sonluqlara və ya digər mexanizmlərə malik olacaq.
-------	--

Xəndəklərdə heyvanların olub-olmadığının yoxlanılması

PODRATÇININ personalı açıq xəndəkləri yoxlayaraq oraya heyvanların düşüb-düşmədiyini müəyyənləşdirəcək və PODRATÇININ ƏMVƏƏT üzrə personalı oraya düşmüş heyvanları xilas edəcək (əgər bunu təhlükəsiz şəkildə yerinə yetirmək mümkündürsə) və müvafiq təbii yaşayış mühitinə köçürəcək.

PODRATÇININ Ekoloji İdarəetmə üzrə İcra Planı bu məsələləri özündə əks etdirəcək və təmin edəcək ki, aşağıdakı öhdəliyin icrası məqsədilə vəhşi heyvanların keçidinə imkan yaratmaq üçün xəndəklərdə kifayət qədər keçidlər qoyulsun:

21-04	Xəndək müntəzəm olaraq vəhşi heyvan növlərinin (xüsusən də həssas yerlərdə) ora düşüb-düşməməsi üçün yoxlanılacaq.
-------	--

Tikinti Düşərgələri

PODRATÇI tikinti düşərgələrinin ətraf ərazilərdəki heyvanlar aləminə mənfi təsir göstərməməsini təmin etmək üçün tədbirlər görəcək. Çöldəki itlərin və pişiklərin tikinti düşərgələrinə cəlb olunacağı riski mövcuddur ki, bu da yerli heyvanlar aləminə mənfi təsir göstərə bilər, çünki itlər və pişiklər kiçik məməlilər və sürünənləri öldürə bilər.

PODRATÇI zişansız onurğasızlar, suda-quruda yaşayanlar, kərtənkəllər, kiçik məməlilər və ya quşlar risklərə məruz qalmadığı və ya narahatlıq törətmədiyi təqdirdə onların iş sahələrinə və tikinti düşərgələrinə daxil olmasının qarşısını almayacaq. PODRATÇI Çirklənmənin Qarşısının Alınması Planının tələblərinə uyğun olaraq insan sağlamlığı üçün risk təşkil edən yoluxmalara, parazitlərə və ziyanvericilərə nəzarət etmək üçün qanuni tədbirlər görəcək.

Tikinti düşərgəsində və tikinti-quraşdırma sahələrində risk altında ola biləcək və ya narahatlıq yaxud təhlükə təşkil edə biləcək yerlərdə hər hansı sürünənlər və ya məməlilər aşkar edilərsə, PODRATÇININ Ətraf mühit məsələləri üzrə meneceri bu barədə məlumatlandırılacaq və onların köçürülməsi üçün görülməli müvafiq tədbirləri müəyyənləşdirəcək.

Heyvanlarla bağlı hadisələr

Heyvanların təsadüfi xəsarəti və ya ölümü ilə bağlı hadisə üzrə hesabat aldığında PODRATÇININ Ətraf mühit məsələləri üzrə meneceri şəraiti, vaxtı, növləri, ölçünü və təbii yaşayış mühitini qeyd alacaq və görülməli müvafiq tədbirləri müəyyənləşdirəcək.

Yerli olmayan heyvanlar

PODRATÇI KS-ə, iş sahələrinə və düşərgə obyektlərinə yerli olmayan fauna növlərinin gətirilməsinin qarşısını almaq üçün lazım olan hər hansı tədbirləri görəcək.

8.4.4.5 Su mühitinin mühafizəsi

PODRATÇININ Ekoloji İdarəetmə üzrə İcra Planı sudakı təbii yaşayış mühitlərini qorumaq, suyun götürülməsi hallarını minimuma endirmək, fasiləsiz su axınını qoruyub saxlamaq və çayla kəsişmə sahələrindəki landşaftı mühafizə etmək üçün lazımi təklifləri özündə əks etdirəcək.

Mümkün olduqunda PODRATÇI çay axınları quruduğu zaman kiçik çay keçidləri (kəsişmələri) inşa edəcək və bu mümkün olmadığında isə PODRATÇI kəsişmə inşa edilən zaman suyun aşağı axınını saxlayacaq. Əgər su axınını saxlamaq üçün bəndlərin və nasosların tətbiqini nəzərdə tutan metodlardan istifadə edilərsə, o zaman PODRATÇI işlərin aparıldığı sahədə axının yuxarisında və aşağısında torlar quraşdıracaq ki, nasosların balıqlara, cavan balıqlara, krevetlərə və digər su orqanizmlərinə ziyan vurmasına yol verilməsin.

PODRATÇI çay sahillərindəki bitki örtüyünü kəsərək gödəltməlidir, lakin ağacların kökünə təsir göstərəcək və sahillərin sabitliyini pozacaq metodların istifadə etməyəcək.

PODRATÇI aşağıdakı əraziyə-xas öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

X7-21b	Kürəkçay, Gəncəçay, Qoşqarçay, Zəyəmçay, Əsrikçay, Tovuzçay, Həsənsu və ya Kürdədədə süni sahil və ya yataq bərkitmə tədbirləri yalnız balıqların kürülmə mövsümündən fərqli vaxtda aparılacaq. İşlər balıqların kürülmə dövründə aparılacaqsa (bir qayda olaraq hər hansı IUCN/qırmızı kitaba düşmüş növlər üçün apreldən iyul ayına qədər, dəqiq vaxt tikinti öncəsi tədqiqatdan sonra müəyyən edəcək) bu, sahə qiymətləndirilməsindən sonra və Şirkətin təsdiqi ilə aparılacaq.
D5-078	Su axınlarından su götürülərsə, su axınlarındakı suyun 10%-dən çox olmayan hissəsi istənilən vaxt götürüləcək.
D5-079	Su balıq çəpərləyici torlar (10mm ilgək) ilə yavaş-yavaş (sürəti 0,15 m/san-dən az) və ya balıqların kürü tökmə mövsümündə götürüləcək. Kiçik balıqlar olduqda (may-sentyabr aylarında) tutulmalara yol verməmək məqsədilə 3mm diametrə qədər çəpərlərdən istifadə edilməklə götürüləcək. Hər hansı kənara çıxmalar Şirkət tərəfindən təsdiq olunmalıdır.

Özünün tikinti-öncəsi tədqiqatının bir hissəsi kimi EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI vətəgələrin, balıq təsərrüfatlarının və yerli icmaların çaydan istifadə etdiyi sahələrin yerini müəyyənləşdirəcək və aşkar edəcək. EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI özünün tikinti-öncəsi ekoloji tədqiqatının bir hissəsi kimi miqrasiya edən və ya cütləşən balıqlar üçün əhəmiyyətli çayları müəyyən edəcək.

PODRATÇININ Ekoloji İdarəetmə üzrə İcra Planında vətəgələrdən, balıq təsərrüfatlarından və yerli icmaların çayları istifadə etdiyi yerlərdən axın üzrə yuxarıda çayla boru kəməri kəsişdiyində və ya çayın yuxarıda qeyd edilmiş tədqiqat zamanı miqrasiya edən yaxud cütləşən balıqlar üçün əhəmiyyətli olduğu müəyyənləşdirildiyində çöküntülərlə mübarizə tədbirlərinə xüsusi diqqət yetirən metod sənədləri olacaq.

Çay yatağındakı və sahilindəki materialların saxlanması

Çay kəsişmələrində qazılıb çıxarılmış yataq və sahil materialları müxtəlif ekoloji xüsusiyyətlərə malikdir və onların ayrıca saxlanması və yerinin dəyişdirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

3.23	Su axınlarında, sahil və yataq materialları ayrıca, işlək kanallardan kənarında, axın və drenajlara maneə törətmədən yerləşdiriləcək.
------	---

Balıqların tutulması və bəndlərin ətrafına köçürülməsi

Çay kəsişmələrinin inşası zamanı bəndlər quraşdırıldığında onlar balıqların su axarı boyunca hərəkətinə maneə yarada bilər. Balıqlar tutulacaq və bəndlərin ətrafına köçürüləcək. Mümkün olduqda PODRATÇI su axınları quru olduğu zaman çay kəsişmələrini inşa edəcək və bu mümkün olmadığında isə, kəsişmənin inşa zamanı çayın aşağısında su axını saxlanılacaq. Əgər su axını saxlamaq üçün bəndlərin və nasosların tətbiqini nəzərdə tutan metodlardan istifadə edilərsə, o zaman PODRATÇI işlərin aparıldığı sahədə axının yuxarisında və aşağısında torlar quraşdıracaq ki, nasosların balıqlara, cavan balıqlara, krevetlərə və digər su orqanizmlərinə ziyan vurmasına yol verilməsin.

8.4.5 Bərpa və Əməliyyatlar

8.4.5.1 Təbii mühitlər

Bataqlaşmış sahələr

(EKOLOGİYANIN İDARƏ EDİLMƏSİ ÜZRƏ PODRATÇI hazırladığı) Sahə üzrə ekologiyanın idarə edilməsi planına uyğun olaraq KG35.6-da bataqlıqlar və qamışıqlar PODRATÇI tərəfindən bərpa ediləcək.

Eroziya ilə mübarizə və əkin işi

KS-də eroziya ilə mübarizə və əkin işi bioloji bərpanın müvəffəqiyyətli olması üçün son dərəcədə vacib əhəmiyyət kəsb edir və EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇIDAN bu fəaliyyətin müvəffəqiyyətli olmasına imkan yaratmaq üçün texniki təcrübə və biliklər təmin etmək tələb olunacaq. KS-də və iş sahələrində əkin işi yalnız eroziya ilə mübarizə aparmaq üçün tələb olunduğunda və ya həssas təbii yaşayış mühitlərinin bərpası üçün nəzərdə tutulan təsirin azaldılması tədbirlərinin bir hissəsi olduğunda həyata keçiriləcək.

EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI əkin işləri zamanı PODRATÇI tərəfindən istifadə olunmalı toxum qarışığını müəyyənləşdirən Ekoloji İdarəetmə üzrə İcra Planı hazırlayacaq. Əkin işləri üçün istifadə ediləcək növlərin seçimi tikinti-öncəsi tədqiqatın qeydlərinə əsasən EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI tərəfindən təklif olunacaq. Buraya həm toxum yığımının, həm də satışda olan hər hansı toxumların nəzərdən keçirilməsi daxil olacaq.

EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI kəmə sahəsində və digər Layihə sahələrində toxum işi aparılan zaman istifadə ediləcək müvafiq toxum qarışığını müəyyənləşdirəcək ki, bu qarışıq da həm Bərpa İşlərinin Spesifikasiyasındakı Eroziya Göstəriciləri üzrə Hədəflərə, həm də bioloji bərpanın bir hissəsi kimi bitki örtüyünü və növlərin müxtəlifliyini bərpa etmək üzrə uzunmüddətli hədəflərə cavab vermək məqsədilə nüsxəsi artırılacaq ilkin bitki növlərinin müxtəlifliyinə və paylanma xüsusiyyətinə imkan yaradacaq. EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI təmin edəcək ki, ilkin əkin işi təbii bitki örtüyünün sonrakı bərpasının qarşısını alması.

Təklifdə Layihə sahəsində və ya marşrutun hər bir seksiyasında ilkin olaraq mövcud olan növlərdən istifadə edilməsi və/və ya sıx, lifli, üfqi, səthə yaxın kök strukturuna malik olan və eroziya ilə mübarizənin mühüm olduğu ərazilərdə əzilmənin və ya axıntıların səbəb olduğu zədələnməyə qarşı dayanıqlı olan, sürətli inkişaf edən növlərdən istifadə edilməsi nəzərdə tutulmalıdır. Təkliflər boru kəmərinin mərkəzi oxu boyunca tətbiq olunan bitkilərin ekilməsi məhdudiyyətlərinə uyğun olacaq.

EKOLOJİ İDARƏETMƏ PODRATÇININ Ekoloji İdarəetmə üzrə İcra Planında yerli toxumların alternativ mənbələri (məsələn əkin mərhələsinin sonunda yerli şəkildə yetişdirilən ot biçini) nəzərə alınacaq ki, əkilməmiş yerli bitki növlərinin satışda olmaması ehtimalı nəzərə alınmış olsun.

CQBKG üzrə ƏMSSTQ-də yerli növləri sıxışdırmayacaq bitki növlərinin seçilməsi və bioloji bərpa üçün invaziv növlərdən istifadə edilməməsinin təmin olunması haqqında öhdəlik götürülüb.

Əkin işinin icrası

EKOLOJİ İDARƏETMƏ PODRATÇI qorunub saxlanılan torpağın üst qatında qalmış növlərinin toxum bankına təchizatçılardan alınmış müvafiq toxumların, soğanaqların və bitkilərin əlavə edilməsini nəzərdən keçirəcək Əkin İşİ üzrə Metod Sənədi hazırlayacaq və ŞİRKƏTƏ baxış üçün təqdim edəcək.

3-cü Eroziya Sinfinə nail olmaq, bitki örtüyü bərpa etmək və əraziləri MÜQAVİLƏNİN ZƏMANƏT Müddətindən ətraf ərazilərə vizual şəkildə oxşar vəziyyətə qaytarmaq üçün PODRATÇI tərəfindən ilkin əkin işləri həyata keçiriləcək.

Əkin işi üzrə metod sənədinə aşağıdakılar daxil olacaq:

- Növlərin qarışığı
- Toxumun mənbəyi
- Keyfiyyətə nəzarət (yad və/və ya invaziv növlərin mövcud olub-olmamasının yoxlanılması daxil olmaqla)
- Toxum yatağının hazırlanması tədbirləri
- Əkin normaları
- Əkin metodları
- Torpağa qatqıların seçilməsi və istifadəsi
- Suvarma ilə bağlı tələblər
- Əkin sxemi (vegetasiya dövrünü və sahəyə xas meteoroloji şərtləri nəzərə almaqla)
- Toxumun mühafizəsi üzrə tədbirlər
- Pestisidlərdən istifadə.

Metod sənədi:

- Təmin edəcək ki, əkin işləri müvafiq vegetasiya dövrünə planlaşdırılsın ki, onun ardınca cücərməyə və inkişafa imkan yaradacaq kifayət qədər yağıntı ehtimalı olsun
- Təchizatçılardan toxumları kütləvi şəkildə satın almazdan əvvəl toxumların keyfiyyətini müəyyənləşdirən test aparacaq
- Hər bir sahə üçün müvafiq olan əkin metodları təklif edəcək (məsələn səpgi üsulu və hidro əkin metodları)
- Mümkün olduğunda tikinti-öncəsi tədqiqatda müəyyənləşdirilmiş ilkin vəziyyəti bərpa etmək üçün əkin normalarını və növlərin qarışıqlarını planlaşdıracaq
- Hər hansı təklif olunan pestisidlərdən istifadənin Çirklənmənin Qarşısının Alınması Planına uyğun olmasını təmin edəcək.

Eroziya ilə mübarizə aparmaq üçün sürətli vegetativ inkişaf lazım olan ərazilər üçün EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇININ Metod Sənədlərində az hərəkətli gübrələrin (məsələn: ammonium sulfat nitrat və ya kalsium ammonium nitrat) tətbiqi nəzərdə tutula bilər ki, yaxınlıqdakı ekosistemlərdə bəsləyici maddələrin təbii balanslarında dəyişiklik baş verməsin. EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI gübrələrin tətbiqi normalarına dair məsləhət almaq üçün yerli Universitetlər, Nazirliklər və torpaq sahibləri ilə məsləhətləşəcək və onları yoxlamaq üçün çöl sınaqları yerinə yetirəcək.

EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇININ Ekoloji İdarəetmə üzrə İcra Planına hər bir Layihə sahəsində müqavilə ilə nəzərdə tutulmuş əkin-sonrası qulluq müddətində (məsələn: suvarma, alaq otlarının təmizlənməsi və gübrələrin vurulması) təkrar əkin işini əks etdirmək üçün təklif olunan Əkin və Bioloji Bərpa üzrə Metod Sənədləri daxil ediləcək (ŞİRKƏT tərəfindən təsdiqlənmək üçün).

Bərpa işləri üçün qeyri-dayanıqlı bitki növləri

Hər hansı iş sahələrində təkrar əkin işləri tələb olunduğunda, istifadə edilmiş toxumlar dayanıqlı olmayan illik bitkilərdən ibarət olacaq, yəni, ideal halda onlar illik bitkilər olacaq ki, onlar toxum verməzdən əvvəl kəsilə bilsinlər. Bu, növlərin daimi örtüyünün bərqərar olmasının qarşısını alacaq ki, bu da yerli əraziyə müvafiq olan növlərin müxtəlifliyinin təkrar bərqərar olmasına imkan verməyəcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

18-01	Yerli bitki növlərini sıxışdırıb aradan çıxaraçağı ehtimal olunan heç bir bitki növü toxum qarışıqlarında istifadə edilməyəcək.
-------	---

Bioloji bərpa işləri üçün invaziv növlərdən istifadəyə yol verməmək.

Bioloji bərpa işlərinin bir hissəsi kimi toxumlar əkildiyində, PODRATÇI təmin edəcək ki, toxum qarışığının tərkibində invaziv bitki növləri olmasın. CQBKG üzrə ƏMSSTQ-də yad və ya invaziv növlərin hərəkətinin qarşısını almaq üçün KS-dən və ya qurğunun tikinti sahələrindən bitkilərin satışının qadağan edilməsinə dair öhdəlik götürülüb.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

18-02	Eroziyaya nəzarət və bioloji bərpa üçün heç bir aqressiv bitki növü toxum qarışıqlarında istifadə edilməyəcək.
-------	--

Bioloji bərpa işləri üçün yerli ərazidən toplanan toxumlar

Bioloji bərpa işlərinin bir hissəsi kimi toxumlar əkildiyində, onlar yerli ərazidən Toplanılmış toxumlardan ibarət olacaq. Toxum yığılı rəmzi surətdə tənzimlənən müqavilə əsasında həyata keçiriləcək və bu müqavilədə toxumun yığılması metodları müəyyənləşdiriləcək.

PODRATÇI yarım-təbii ərazilərdə aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

18-07	Bioloji bərpanı təşviq etmək üçün iş sahələrinin təkrar toxum səpilməsinə ehtiyac duyulan yerlərində toplanılmış yerli toxumlardan istifadə olunacaq. Hər hansı kənara çıxma Şirkət tərəfindən təsdiqlənməlidir.
-------	--

Həssas seksiyaların təkrar əkini

Marşrutun bəzi seksiyaları növlərin müxtəlifliyinin zəif bərpa olması baxımından nisbətən yüksək həssaslığa malik ərazi kimi müəyyənləşdirilib. Bərpanın zəif sürətlə getməsinin səbəblərinin marşrutun şərq sonluğu ilə qərb sonluğu arasında fərqli olacağı ehtimal edilir, ona görə də, qiymətləndirmə və tədbirlər üzrə öhdəliklər bir az müxtəlifdir.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

X7-33a	KG321 - KG 322.9, KG335.4 - KG336.4, KG342 - KG346, KG346.1 - KG351, KG359 - KG370 və KG383 - KG390 arasında toxumlar eyni məskunlaşma arealından, yerli ərazidə mümkün olduğu yerdə və mümkün olan dərəcədə toplanacaq və Kəməh sahəsində bərpa zamanı yenidən əkiləcək.
--------	---

X7-33b	Əgər uzun müddətli monitorinqlər Kəmə sahəsi ilə KG321 - KG322.9, KG335.4 - KG336.4, KG342 - KG346, KG346.1 - KG351, KG359 - KG370 və KG383 - KG390 arasında bərpa prosesinin aşağı səviyyədə getdiyini göstərsə, bərpa tədbirləri həyata keçiriləcək.
--------	--

8.4.5.2 İşçilər üçün qaydalar və normalar

PODRATÇININ Ekoloji İdarəetmə üzrə İcra planında öz personalı və subpodratçının personalı üçün işçi qaydaları və normaları müəyyənləşdiriləcək ki, bu qaydalar və normalarda yad, yaxud adaptasiya olmamış bitkilərin KS-ə, tikinti düşərgələrinə, iş sahələrinə və ətraf ərazilərə gətirilməsinin qadağan edilməsi və aşağıda verilmiş tələblər daxil olacaqdır.

Nəqliyyat vasitələrinin idarə olunması

PODRATÇI mümkün olduqunda kəmə sahəsinə, tikinti düşərgələrinə və digər Layihə sahələrinə giriş üçün mövcud yollardan istifadəni müəyyənləşdirəcək və yeni giriş nöqtələrindən istifadəni məhdudlaşdıracaq. PODRATÇININ personalı yolsuzluq şəraiti ilə hərəkət etməkdən və həssas növləri narahat etməkdən çəkinməklə (ŞİRKƏTİN xüsusi icazəsi olan hallar istisna olmaqla) bu yollardan istifadə edəcək. PODRATÇI Layihə fəaliyyətləri üçün xüsusi icazə verilməmiş ərazilərə, xüsusən də həssas sahələrə personalın, avtomobillərin və texnikanın daxil olmasına icazə verməyəcək.

PODRATÇI tikinti personalından tələb edəcək ki, işləyərkən həmişə (müvafiq və mümkün olduqunda) kəmə sahəsi daxilində qalsınlar və həssas növlərin və ya təbii yaşayış mühitlərinin mühafizəsi məqsədilə izlənmiş ərazilərə daxil olmasınlar.

PODRATÇI işöncəsi qısa təlimatlandırılmalarda öz sürücülərinə təlim keçəcək ki, nəqliyyat vasitəsini diqqətlə idarə etsinlər, təsdiqlənmiş yoldan istifadə etsinlər, yolda heyvan olduqunda sürəti azaltsınlar və ictimai yollarda və giriş yollarında heyvanların təhlükəsiz keçidini imkan yaratsınlar.

KS-dəki torpaqlar avtomobillərdən istifadə nəticəsində meydana çıxan kipləşməyə qarşı həssasdırlar, belə ki, bu, bitkilərin təkrar inkişafının qarşısını ala bilər.

ŞİRKƏT aşağıdakı xüsusi öhdəliyi yerinə yetirəcək:

17-16	Şirkət EPPD mühafizə patrullarına mövcud giriş yollarından istifadə etməməyi və mümkün olan yerlərdə, Kəmə sahəsi boyunca avtomobili idarə etməməyi tövsiyə edəcək.
-------	---

Torpağın kipləşməsini minimuma endirmək üçün atlı patrullardan istifadə

Bərpa olunmuş torpağın kipləşməsi KS-də bitkilərin təkrar inkişaf etməsi qabiliyyətinə təsir göstərən əsas amillərdən biridir. Ona görə də, tələb olunur ki, PODRATÇI KS-də avtomobillərin hərəkətini minimuma endirmək üçün tədbirlər görsün.

Yanğınlar

PODRATÇI KS-də və digər iş sahələrində və ya tikinti düşərgələrində Layihə heyətinin alov yandırmasını qadağan edəcək (ŞİRKƏT tərəfindən xüsusi icazə verilmiş hallar istisna olmaqla).

8.4.5.3 Çaylar

Sahilberkitmə işləri aparılmış ərazilər ətrafında təbii yaşayış mühitinin əlaqəliliyinin qorunub saxlanması

PODRATÇI əlavə sahil berkitmə işlərinə zərurəti hər ayrıca hal üzrə müəyyənləşdirəcək və bu ŞİRKƏT ilə razılaşdırılmalı olacaq. Sahilberkitmə işləri tələb olunduqda, EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI sahilyanı təbii yaşayış mühitlərinə və sahilyanı faunaya (məsələn susamuru) təsiri qiymətləndirəcək və müvafiq olduqunda PODRATÇIDAN təbii yaşayış mühitinin bütövlüyünü qoruyub saxlamaq üçün təsirin azaldılması tədbirləri təmin

etsin (sahilyanı heyvanların çay sahili boyunca hərəkət etməsinə imkan yaratmaq üçün sərt sahilbərkitmə zolağının qarşısı boyunca su səviyyəsində riflər yaratmaq) və ya sahilyanı təbii yaşayış mühitinin hər hansı itkisini əlavə təbii yaşayış mühiti yaratmaqla kompensasiya etsin. Təsirin azaldılması tədbirinin növü və miqyası ŞİRKƏTİN Layihə üzrə ekoloqunun qiymətləndirməsinə əsasən təsirin miqyasına müvafiq qaydada nəzərdə tutulacaq.

PODRATÇI aşağıdakı xüsusi öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

X7-21a	Əgər Kürəkçay, Gəncəçay, Qoşqarçay, Zəyəmçay, Əsrikçay, Tovuzçay, Həsənsu və ya Kürdədədə süni sahil və ya yataq bərkitmə tədbirləri tələb olunarsa, bu halda Podratçı tərəfindən mümkün təsirlərin (məskunlaşma sahələrinin birləşməsi daxil olmaqla) qiymətləndirilməsi aparılacaq və hər hansı azaltma tədbirləri görülməyəcək.
--------	--

Kürəkçay, Gəncəçay, Qoşqarçay, Zəyəmçay, Əsrikçay, Tovuzçay, Həsənsu və ya Qurudərə çaylarında süni sahil bərkitmə işləri tələb olunarsa, o zaman bu işlərdə QK-a daxil edilmiş kürü tökən balıqlar üçün potensial təsirlər və təsirin azaldılması tədbirləri də nəzərə alınacaq.

X7-21b	Kürəkçay, Gəncəçay, Qoşqarçay, Zəyəmçay, Əsrikçay, Tovuzçay, Həsənsu və ya Kürdədədə süni sahil və ya yataq bərkitmə tədbirləri yalnız balıqların kürülmə mövsümündən fərqli vaxtda aparılacaq. İşlər balıqların kürülmə dövründə aparılacaqsa (bir qayda olaraq hər hansı IUCN/qırmızı kitaba düşmüş növlər üçün apreldən iyul ayına qədər, dəqiq vaxt tikinti öncəsi tədqiqatdan sonra müəyyən ediləcək) bu, sahə qiymətləndirilməsindən sonra və Şirkətin təsdiqi ilə aparılacaq.
--------	--

Korçayda qamış yatağının bərpası

Korçay kəsişməsi mövcud BTC kəsişməsinə yaxın yerləşən qamışlıq olan təbii yaşayış mühitinin ərazisindən keçəcək. Kəsişmədən axın üzrə aşağıda təxminən 500m məsafədə su axarı Korçay Anbarına doğru genişlənir. Həm qamış yatağı, həm də su anbarı geniş çeşiddə heyvanlar tərəfindən, o cümlədən Qırmızı Kitaba daxil edilmiş bəzi növlər, məsələn Bufo bufo (adi quruqurbağası) tərəfindən istifadə edilir BTC kəsişməsinin bərpası, boru kəmərinə bilavasitə yuxarıdakı seksiya istisna olmaqla müvəffəqiyyətli olmuşdur, belə ki həmin seksiya istiqamətləndirici kanal şəklinə salınıb və piyadalar və avtomobillər üçün daimi giriş marşrutu kimi istifadə edilib. PODRATÇI təmin edəcək ki, CQBK kəsişməsi mövcud qamışlığın vəziyyətinə uyğun tam bərpa edilsin və beləliklə də kumulyativ təsirlərin (təbii yaşayış mühitinin itkisi və ya parçalanması) olmaması təmin edilsin.

X7-29	Korçayda mövcud qamışlıq yenidən bərpa ediləcək və süni su axarı əvəzinə daimi su axarı bərpa ediləcək. Su axarı boyunca daimi giriş yolu çəkilməyəcək.
-------	---

8.4.5.4 Təbii mühitlər

Monitoring planının hazırlanması və hədəflərin təyin olunması

MÜQAVİLƏNİN ZƏMANƏT müddətindən sonra EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI həmçinin yuxarıdakı hədəflərə cavab vermək üçün tələb olunan ərazilərin hər hansı əlavə əkin işini yerinə yetirməyə cavabdeh olacaq.

EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇININ Metod Sənədləri bitkilərin müvəffəqiyyətli bərpasına nail olunana qədər mal-qara və ya vəhşi heyvanlar tərəfindən toxumlara və bitkilərə ziyan vurulmasının qarşısını almaq üçün tədbirlər görəcək.

Mal-qara və ya vəhşi heyvanlar olan ərazilərdə EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI toxumları və bitkiləri ziyandan qorumaq üçün ehtiyat tədbirləri görəcək. Bunlara həmçinin

aşağıdakı tədbirlərin kombinasiyası daxil ola bilər: mühafizə patrulları; mal-qaranı idarə edən şəxslər ilə əlaqə və razılaşma; mal-qara əleyhinə çəpərləmə və əlavə hüddud hasarı.

EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI sonrakı qulluq və xidmət prosedurlarını işləyib hazırlayacaq və bu prosedurlar əraziyə xas şəkildə müəyyənləşdiriləcək və aşağıdakı öhdəliyə cavab verəcək.

8.4.6 Bioloji müxtəlifliyin bərpası

ŞİRKƏT bioloji müxtəlifliyin bərpası üzrə aşağıda göstərilən uzunmüddətli məqsədlərin həyata keçirilməsini öhdəsinə götürmüşdür:

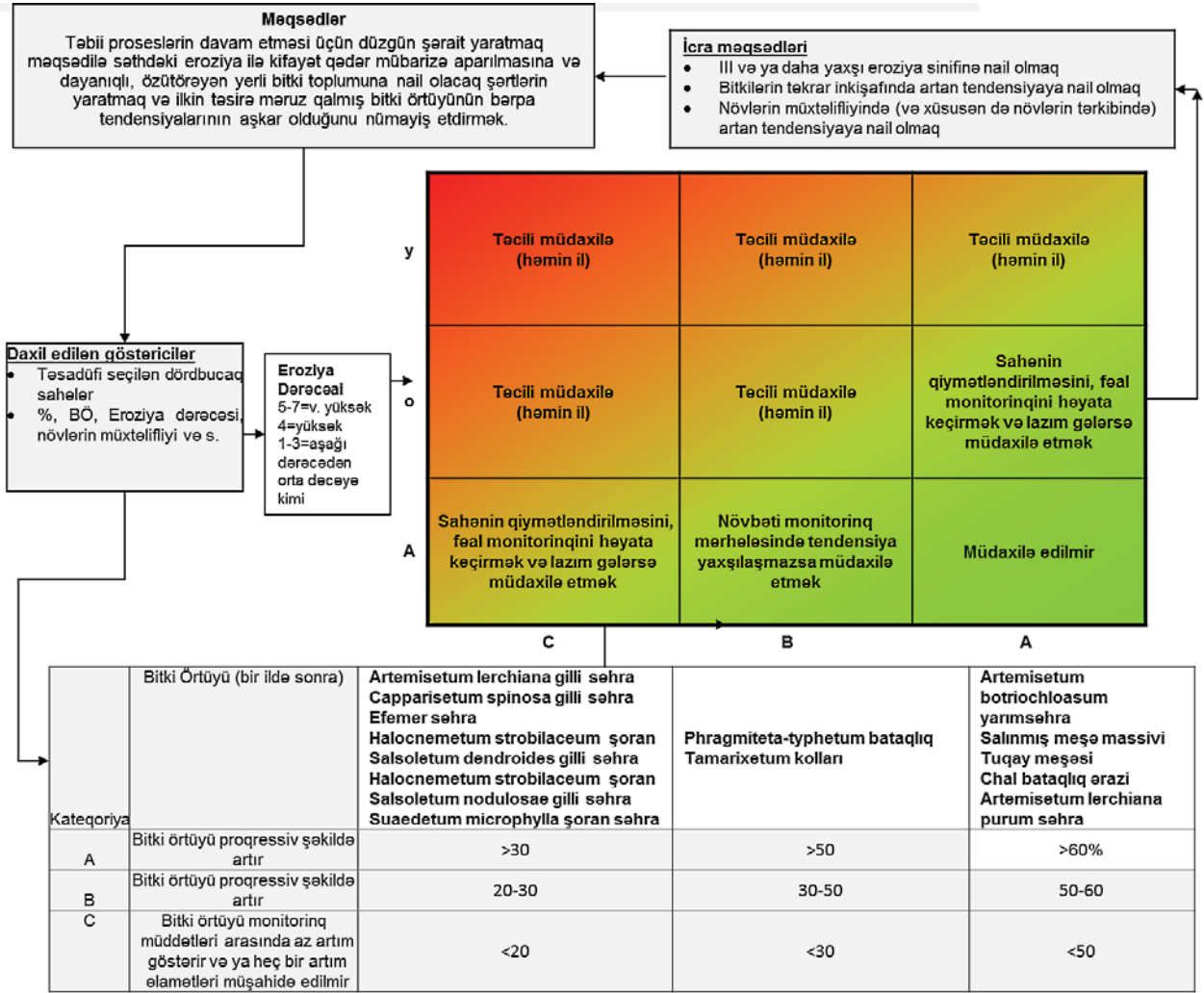
3-14	Təkrar yaşıllaşdırma və biobərpa işlərinin, eləcə də, növ tərkibinin uyğunluğunu müəyyən etmək üçün monitorinq planı işləyib hazırlanacaq.
17-07	Layihə eynilik və ümumilik göstəricilərinin faizi ilə qeydə alındığı kimi, Layihə fəaliyyətlərinin təsirinə məruz qalmayan sahələrə istinad etməklə yenidən bərpa olunan sahələrdə bitki örtüyünün təkrar ekilməsinə və bitki növlərinin müxtəlifliyinin (xüsusən də bitki növlərinin tərkibi) artırılmasına çalışılacaq.

Bioloji müxtəlifliyin bərpası flora və faunanın bərpa olunması və qeyri-kənd təsərrüfatı və müvəqqəti sahələrdə aşağıda göstərilən uzunmüddətli məqsədlərə (boru xətləri ətrafında ağacların ekilməsi üçün Şirkət tərəfindən müəyyən olunmuş məhdudiyyətlər və boru xəttinin təhlükəsizliyi və texniki qulluğu üçün nəqliyyat vasitələrinin girişinin təmin olunması nəzərə alınmaqla) nail olunması üçün bitki örtüyünün (sonradan toxum səpmə) və növlərin müxtəlifliyinin geri qaytarılması məqsədi ilə bitki örtüyünün yaradılmasıdır:

- İlk vəziyyətə mümkün qədər uyğun bərpa kimi uzunmüddətli məqsədlə ilk bitki növlərinin müxtəlifliyinin və paylanma şəklinin bərpa olunması.

Bunun üçün Layihənin narahat etmədiyi qonşu sahələrə istinad olunmaqla bitki örtüyünün və növlərin müxtəlifliyinin (tərkibinin) analizlərinin daxil edildiyi illik monitorinq prinsipi tələb olunur. Bu prinsip Azərbaycanda mövcud BTC və CQBK boru kəmərləri üçün tətbiq olunan prinsipə uyğun olacaq və zəruri olan hallarda CQBKG üçün tətbiq olunacaq əlavə qabaqlayıcı tədbirlərinin nəzərə alınması üçün yeniləndiriləcək.

ŞİRKƏT 5 illik bərpa planına başlamaqla uzunmüddətli bitki örtüyünün bərpası məqsədlərinə (BTC və CQBK təcrübəsinə əsaslanaraq) nail olmağa səy göstərəcək.

Şəkil 8-1: Bitki Örtüyünün Bərpasının Monitorinq və İcra Tələbləri (Uzunmüddətli)

ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI bərpa olunan sahələrin sərhədlərində də istənilən bitkilərin əkilməsinə həyata keçirəcək.

3-19	Tikinti işləri başa çatandan sonra sahənin sərhədləri əvvəlki vəziyyətinə qaytarılacaq.
------	---

8.4.6.1 Ağacların əkilməsi və meşələrin bərpa olunması

ŞİRKƏT və ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI tərəfindən ağacların kənarlaşdırılması, yerinin dəyişdirilməsi və yenilərinin əkilməsi üzrə strategiya hazırlanacaq və bu strategiyada tikinti müddətində kənarlaşdırılmış növlər, əkilməli növlərin müxtəlifliyi, və region üçün spesifik olan ətraf mühit xüsusiyyətləri nəzərə alınacaq.

17-08	Təbii balans yaradılması üçün, əkin çıxarılan ağacların sayına əsasən həyata keçiriləcək. Təkrar əkin norması növlər və bölgənin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla həyata keçiriləcək.
-------	--

Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, boru kəmərləri ətrafında ağacların əkilməsi üçün məhdudiyətlər və boru kəmərinin təhlükəsizliyi və texniki qulluğu üçün nəqliyyatın girişinin təmin olunması nəzərə alınmaqla yeni boru xəttinin tikintisindən əvvəl meşə mövcud olan sahələrdə tikintinin marşrutu boyunca və yanaşı sahələrdə meşələrin bərpa olunması

tədbirləri həyata keçiriləcək və bu tədbirlər zamanı bitki örtüyünün tikintidən əvvəlki tərkibi və sıxlığı (sahə üzrə say/vahid) nəzərə alınacaq.

ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI aşağıda göstərilənlərin daxil edildiyi işlərin icra planlarını hazırlayacaq (tələb olunan qaydada):

- Tikintidən əvvəl hər hansı ağacların, kolların və ya bitkilərin kənarlaşdırılması, onların saxlanması və qulluq göstərilməsi və təkrar ekilməsi
- Kommersiya yetişdirmə müəssisələri tərəfindən yetişdirilən ağac, kol və digər bitki çiliklərinin əldə olunması
- Layihənin bütün sahələrində kənarlaşdırılan nadir ağacların köçürülməsi.

ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI köçürülmüş bitkilərin bioloji müxtəlifliyin bərpasının bir hissəsi kimi təqdim olunması barədə qərar qəbul edən zaman tikintidən əvvəlki araşdırmalara istinad etməlidir.

8.4.6.2 Bərpa sonrası qulluq və təminat

ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI MÜQAVİLƏNİN ZƏMANƏT MÜDDƏTİNDƏN sonra da, yuxarıda göstərilən məqsədlərə nail olunması üçün tələb olunan hallarda hər hansı əlavə itkilərə və ya ağac ekilməsi işlərinin həyata keçirilməsinə görə məsuliyyət daşıyacaq.

ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇININ İşlərin İcra Planlarında bitki örtüyünün təkrar bərpasına uğurla nail olana qədər toxum və bitkiləri ev heyvanları və ya vəhşi heyvanlar tərəfindən vurula biləcək zərərdən qorumaq üçün mühafizə tədbirləri nəzərə alınacaqdır.

Ev heyvanları və ya vəhşi heyvanların mövcud olduğu ərazilərdə ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI toxum və bitkilərin zərərdən qorunması üçün ehtiyat tədbirləri görəcək. Bu ehtiyat tədbirlərinə mühafizə xidmətləri, mal-qara sahibləri ilə əlaqələr və razılaşmalar və ehtiyatların möhkəm hasarla mühafizə olunması və əlavə sərhəd hasarlarının təmin olunması daxil edilməlidir.

ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI bərpadan sonra becərmə və texniki qulluq proseduraları hazırlanacaq və həmin proseduralar yerli spesifik əsaslarla müəyyən edilməli və aşağıda göstərilən tələblərə cavab verəcək.

17-07	Layihə eynilik və ümumilik göstəricilərinin faizi ilə qeydə alındığı kimi, Layihə fəaliyyətlərinin təsirinə məruz qalmayan sahələrə istinad etməklə yenidən bərpa olunan sahələrdə bitki örtüyünün təkrar ekilməsinə və bitki növlərinin müxtəlifliyinin (xüsusən də bitki növlərinin tərkibi) artırılmasına çalışacaq.
-------	---

ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI aşağıda göstərilən öhdəlikləri öhdəsinə götürür:

17-08	Təbii balans yaradılması üçün, əkin çıxarılan ağacların sayına əsasən həyata keçiriləcək. Təkrar əkin norması növlər və bölgənin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla həyata keçiriləcək.
-------	--

ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇININ ətraf mühitin idarə olunmasının tətbiqi planına təbii mühitin ardıcılığının mümkün olan dərəcədə saxlanması məqsədi ilə boru kəmərinin işçi eni, müvəqqəti sahələr və müvəqqəti yolların (yerli icmalar tərəfindən saxlanması tələb olunanlar istisna olmaqla)bioloji bərpası üçün təkliflər daxil ediləcəkdir.

Tikinti müddətində boru kəməri marşrutunda ağacların kənarlaşdırıldığı ərazilərdə əvəzedici ağacların ekilməsi ağacların sayının tam azalması ilə nəticələnməyəcək. PODRATÇI ağacların sayını, onların yerini, ölçüsünü (gövdə hissədə diametri və hündürlüyü), ərazidə

kənarlaşdırılan bütün ağacları və növləri qeydə alacaq. Yeni əkilən ağaclar əvvəlki ağaclarla eyni növdən olacaq.

8.5 Yoxlama və Monitoring

8.5.1 Ekoloji Monitoring

ŞİRKƏTİN, PODRATÇININ (o cümlədən EKOLOJİ İDARƏETMƏ) bu planın müddəaları ilə bağlı bütün yoxlama və monitoring fəaliyyətləri Ətraf Mühitin və Sosial Sahənin İdarə Olunması və Monitoring Planının tələblərinə uyğun olacaq.

EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI tikinti-öncəsi tədqiqatların sənədləşdirilməsinə, təsirin azaldılması tədbirlərinin icrasına (yuxarıda təsvir edilmiş qaydada) və öz keyfiyyət sistemi çərçivəsində yerinə yetirilmiş təsirin azaldılması tədbirlərinin müvəffəqiyyətinin monitoringinə cavabdeh olacaq.

PODRATÇI ən azı aşağıdakı ekoloji məsələlər üzrə monitoring aparacaq ki:

- Tikinti-öncəsi tədqiqatın təsirin azaldılması tədbirləri PODRATÇININ fəaliyyətləri ilə bağlı olduğunda həmin tədbirlərin icra edilsin
- Tikinti işçiləri təlim keçmiş, işöncəsi qısa təlimatlandırma almış olsun və PODRATÇININ ekoloji mühafizəsi ilə bağlı qaydalarından və normalarından xəbərdar olsunlar və həmin qaydalara və normalara riayət etsinlər.
- Tələb olunan nişanlar və bildirişlər quraşdırılmış olsun.
- Çay kəşimlərində çöküntü ilə mübarizə işləri effektiv olsun və çay suyunda çöküntü nəzərə çarpmasın.
- İşlər xüsusi təyin olunmuş iş sahələrindən kənara çıxmasın və ya hər hansı həssas təbii yaşayış mühitlərinə daxil olmasın.

EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI ən azı aşağıdakı ekoloji məsələlər üzrə monitoring aparacaq:

- Sahə Ekoloqları müvafiq qaydada ixtisaslaşmış olsun
- Bütün tələb olunan tikinti-öncəsi tədqiqatlar tikinti işlərindən əvvəl yerinə yetirilmiş olsun.
- Tikinti-öncəsi tədqiqat çərçivəsində müvafiq təsirin azaldılması tədbiri kimi müəyyənləşdirildiyində vegetasiya, yuvalama və gecələmə sahələri, yuvalar və s. təmizlənmiş olsun.
- Tikinti-öncəsi tədqiqatda müəyyənləşdirilmiş ekoloji baxımdan həssas sahələr aydın şəkildə nişanlanmış olsun
- Onların Ekoloji İdarəetmə üzrə İcra Planında tikintidən əvvəl və tikinti zamanı flora/təbii yaşayış mühitlərini mühafizə etmək və ətraf mühit baxımından həssas olan hər bir ayrıca sahəni bərpa etmək üçün xüsusi tədbirlər nəzərə alınmış olsun.
- Kəmə sahəsində təbii yaşayış mühitlərinin müvəffəqiyyətli bərpası ilə bağlı bütün ekoloji təsirin azaldılması tədbirləri həyata keçirilsin (məsələn: bitkilərin və heyvanların köçürülməsi, nəslin azalan və ya nəslin tükənmək təhlükəsi altında olan bitki növlərinin torfunun çıxarılması, bəslənməsi və dəyişdirilməsi).

PODRATÇI və EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI öz müvafiq MÜQAVİLƏLƏRİNİN müddəti ərzində hər bir ayrılıqda ŞİRKƏT Ətraf Mühit üzrə aylıq Hesabat təqdim edəcək və bu hesabatda icra edilmiş ekoloji mühafizə və bioloji bərpa üzrə tədbirlər və yerinə yetirilmiş monitoring yoxlamaları haqqında təfərrüatlar öz əksini tapacaq.

ŞİRKƏT tikinti işləri başlamazdan əvvəl həssas təbii yaşayış mühitləri və su ekosistemləri üçün monitoring proqramı hazırlayacaq və yerinə yetirəcək və onu, tikinti müddəti boyunca və bərpa və istismar əməliyyatlarına qədər qüvvədə saxlayacaq. Monitoring planına Layihə ilə bağlı tətbiq olunan ətraf mühit komponenti üzrə strategiya daxil olacaq. ŞİRKƏT PODRATÇININ və EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇININ ƏMSSSTQ sənədində

ŞİRKƏT tərəfindən götürülmüş ekoloji mühafizə və bioloji bərpa üzrə öhdəlikləri yerinə yetirməsini yoxlayıb əmin olmaq üçün audit qrafiki hazırlayacaq. ŞİRKƏT Layihə üçün Sahədəki Ətraf Mühit işləri üzrə Supervayzer təyin edəcək və bu şəxs PODRATÇININ və EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇININ bu Ekoloji İdarəetmə Planının tələblərinə riayətini yoxlamağa cavabdeh olacaq.

PODRATÇI həyata keçirilmiş əkinin/hidro-əkinin tarixlərini, yerlərini, növlərini və miqdarlarını və istifadə edilmiş gübrələri həftəlik olaraq hesabatla məruzə edəcək. Hesabata zərərli/invaziv yabançı növlərlə ilə mübarizə aparmaq və havanın keyfiyyəti, səs-küy, suyun keyfiyyəti, tullantıların idarə olunması və torpaq və eroziya ilə mübarizə ilə əlaqədar olan və bioloji bərpanın idarə olunmasına birbaşa yaxud dolayı aidiyyəti olan digər ətraf mühit aspektlərinə nəzarət etmək üçün görülməli tədbirlər daxil olacaq.

8.5.2 Növlərin köçürülməsinin səmərəlilik monitorinqi

ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI ağacların köçürülməsinin uğurla yerinə yetirilməsinə nəzarət etməli və onların köçürüldükdən sonra bitib-bitmədiyini müəyyən etmək üçün əkin sahələrini yoxlanacaq.

ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI toplanıb saxlanılan torf və torpaq qatının vəziyyətini müntəzəm yoxlanacaq.

ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI məhdud yerdəyişmə mühitinə xas olan kiçik heyvanların yeni ərazilərdə həyat şəraitinə uyğunlaşa bilmələrini qiymətləndirmək üçün onların köçürüldüyü təhlükəsiz sahələri müntəzəm yoxlayacaq.

8.5.3 Bioloji Bərpanın Effektivliyinin Monitorinqi

EKOLOJİ İDARƏETMƏ PODRATÇISI bitkilərin köçürülməsinin müvəffəqiyyətini monitorinq edəcək və onların köçürüldüyü sahəyə baxış keçirməklə onların sağ qalıb-qalmadığını yoxlayacaq.

EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI müntəzəm olaraq saxlanılan üst torpaq qatının vəziyyətini yoxlayacaq.

Bioloji bərpa işlərinə yeni bitki inkişafını təmin etmək üçün növlərin toxumunun əkilməsi və ya soğanaqların, kolların və ağacların əkilməsi daxil ola bilər.

EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI yuxarıdakı hədəflərə cavab vermək üçün lazım olan soğanaqların, kolların və ya ağacların hər hansı əkin işini yerinə yetirəcək və bitkilərin əkilməsi prosesini təsvir edən Bioloji Bərpa İşləri üzrə Metod Sənədi hazırlayacaq.

CQBKG üzrə ƏMSSTQ-də bioloji bərpa işlərinin effektivliyinin monitorinq edilməsi ilə bağlı öhdəlik götürülüb.

3-14	Təkrar yaşıllaşdırma və biobərpa işlərinin, eləcə də, növ tərkibinin uyğunluğunu müəyyən etmək üçün monitorinq planı işlənib hazırlanacaq.
17-10	Bitki örtüyünün yenidən bərpası boru kəməri sahəsinin yenidən bərpasının ardınca, Layihənin bitki örtüyü ilə bağlı qısa və uzunmüddətli hədəflərinə nail olunana qədər monitorinq ediləcək.
17-11	Əgər bitki örtüyünün salınması uğurla həyata keçirilməyibsə və ya bitki növlərinin tərkibi, aparılan müşahidə və əldə olunan məlumatların təhlilinə əsasən Layihənin ekoloqu tərəfindən bu sahə üçün uyğun hesab edilmirsə, bu halda düzəliş və bərpa tədbirləri həyata keçiriləcək.

PODRATÇININ və ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇININ ekoloji idarə etmə üzrə icra planları öz iş həcmi və öhdəlikləri çərçivəsində olan tələbləri təmin

edəcək. PODRATÇI MÜQAVİLƏNİN sonunda monitoring və düzəliş tədbirləri üçün məsuliyyət daşımaya başlayacaq.

ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI bərpa işlərinin uzunmüddətli təkrar rekultivasiya məqsədlərinə müvafiq olaraq tamamlanmasının ŞİRKƏT tərəfindən qəbul edilməsinə qədər zamanət müddətinin başa çatmasından sonra da paylanmış ərazilərdə rekultivasiya işlərinin monitoringini davam etdirəcək.

ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇININ ekoloji idarə etmə üzrə icra planına əsasən Sahə Ekoloqunun bütün rekultivasiya ərazilərini vaxtaşırı qiymətləndirmələri təklif olunacaq və bitkilərin inkişafı (məsələn, böyümə, zədələnmə, növlərin məhv olması dərəcələri, və zərərli və invaziv növlərin olması) sənədləşdiriləcək və bioloji müxtəlifliyin bərpası məqsədləri ilə əlaqədar monitoring və hər hansı çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün bərpa sonrası qulluq və bioloji müxtəlifliyin bərpası üzrə xidmət planı hazırlanacaq.

MÜQAVİLƏ müddəti ərzində ŞİRKƏTİN Sahədəki Ətraf mühit məsələləri üzrə Supervayzeri:

- Təkrar əkin işləri zamanı bitki materiallarının müvafiq tətbiqini, o cümlədən sıxlığını, paylanma xüsusiyyətini və növlərini yoxlayacaq
- Yoxlayıb təsdiqləyəcək ki, təkrar əkin işləri bitki örtüyü üzrə qarşıya qoyulmuş məqsədlərə nail olub
- Yoxlayıb təsdiqləyəcək ki, zərərli və invaziv növlər KS-də və digər təsire məruz qalmış ərazilərdə məskunlaşmayıb
- Fiziki bərpanın və təkrar əkin işlərinin müvəffəqiyyətini audit edəcək.

9 TULLANTILARIN İDARƏ EDİLMƏSİ PLANI

9.1 Əhatə Dairəsi

Bu İdarəetmə Planının əhatə dairəsi xüsusən də, aşağıdakı tullantıların idarə olunması məsələlərinə aiddir:

- Tullantıların müəyyən edilməsi və təsnifatı
- Tullantıların iyerarxiyası və tullantıların minimuma endirilməsi strategiyası (yəni mənbədə azaltma, təkrar istifadə, resirkulyasiya, emal, stabilizasiya və utilizasiyaya cavabdehlik)
- Tullantıların idarə olunması (yəni, toplanılması, çeşidlənməsi, təmizlənməsi, saxlanması, daşınması, utilizasiyası və sənədləşdirilməsi)
- Monitorinq və hesabatvermə.

O, çirkab suyu axınlarını əhatə etmir; Bunlara Çirkənmənin qarşısının alınması Planında toxunulur.

9.2 TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr

Bölmə 4-də istinad edilmiş təlimat sənədləri təsirin qiymətləndirilməsinin və İdarəetmə Planlarının layihə formalarını hazırlayan zaman nəzərdən keçirilərək TƏMÖHS tələblərinə uyğun plan və təsirin azaldılması tədbirlərinin hazırlanmasında istifadə edilmişdir. Nəzərdə tutulan xüsusi təlimat aşağıda təsvir olunmuşdur.

Xüsusi təlimatlar aşağıda sadalanır:

- BMK-nın ətraf mühit və sosial sahənin davamlı inkişafı haqqında Siyasəti (İcra Standartı 3) – yanvar 2012
- BMK-nın Ümumi ƏMSƏT Normaları (1.6 Tullantıların İdarə Olunması) – aprel 2007
- Aİ-nin düzəliş edilmiş Tullantılar üzrə Çərçivə Direktivi (2008/98/EC), xüsusən də təhlükəli tullantıların xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirən Əlavə III
- Aİ Komissiyasının 2000/532/EC sayılı Qərarına (düzəliş edilmiş) əsasən buraxılmış Avropanın Tullantılar Kataloqu
- Tullantılar Poliqonu haqqında Direktiv 1999/31/EEC
- Tullantı poliqonlarında tullantıların qəbul edilməsi haqqında Aİ Şurasının 2003/33/EC sayılı Qərarı
- Tullantıların idarə olunması haqqında 2008/98/EC sayılı Direktiv
- Qablaşdırma və Qablaşdırma Tullantıları haqqında Aİ-nin Direktivi (94/62/EC).

CQBKG Layihəsi ilə oxşar layihələri inşa edən operatorlar ümumilikdə davamlı idarə olunmaya və resurslardan istifadəyə nail olmaq üçün aşağıdakı işlərin düzgün icra metodlarını tətbiq edir:

- Layihə heyəti tullantıların idarə olunması və minimuma endirilməsi planını işləyib hazırlayır və buraya aşağıdakılar daxil olur:
 - Bütün potensial tullantı axınlarının müəyyənləşdirilməsi və xarakterizə edilməsi
 - Tullantıların qarşısının alınması və minimuma endirilməsi, (məsələn, tullantı yaratmayan məhsullardan istifadə, istifadə olunmamış məhsulların və ya boş konteynerlərin təchizatçılara qaytarılması, təkrar istifadə və təkrar emal tədbirləri, toksikliyin azaldılması)
 - Çeşidləmə, emal, stabilizasiya, etikətləmə və saxlama üzrə tələblər
 - Hər bir tullantı axınının necə idarə olunacağına dair təfərrüatlar
 - Qeydə alma və yük qaiməsinin hazırlanması üzrə tələblər.

- Tullantıların idarə olunması üzrə qiymətləndirmə, seçilmə, idarə olunma və monitoring prosesi.
- Hesabat vermə sistemləri, o cümlədən azaltma və ya təkrar emal üzrə tullantıların idarə olunmasının ƏİG-ləri.
- Təlim və maarifləndirmə proqramları
- Layihə heyəti gözlənilən tullantı axınlarının xarakterini, miqdarını və xüsusiyyətlərini proqnozlaşdırır və tullantıların SƏTƏM üzrə təsirlərini və risklərini qiymətləndirir. Onlar ölkə daxilindəki, regional və yerli tullantıların idarə olunması infrastrukturunun və nəqliyyat infrastrukturunun imkanlarını nəzərdən keçirir ki, Layihənin tələblərinə cavab versin.
- Layihə heyəti tullantıların formalaşmasının (üstünlük verilən) qarşısını alan və ya minimuma endirən və təkrar istifadə, təkrar emal və müvafiq olduqda, emal (məsələn, yandırılma vasitəsilə) poliqonda utilizasiya edilən tullantıların miqdarını azaldan tullantı iyerarxiyasını qəbul edir.
- Layihə heyəti tullantıların idarə olunmasını və daşınmasını minimuma endirməyi və daşıma əməliyyatından əvvəl daşıma riskinin qiymətləndirməsini yerinə yetirməyi nəzərdə tutur ki, bunlara da aşağıdakılar daxildir:
 - Daşımının yaratdığı potensial təhlükələrin müəyyənləşdirilməsi
 - Qabların müvafiqliyi
 - Dağılma əleyhinə münasib avadanlıq dəstlərinin (və ya analogi) təmin olunması
 - Müvafiq etikətləmə
 - Daşıma sənədləri (məsələn: təhvil və təslim qaimələri və tullantı yükünün potensial risklərinə və təhlükələrinə dair məlumat)
 - Dağılma baş verdiyi halda düzəldici tədbir qismində həyata keçirilən təmizlik işlərinə dair tələblər
- Layihə heyəti tullantıları təhlükə təsnifatına və növünə (məsələn, təhlükəli, təhlükəsiz, utilizasiya oluna bilən/utilizasiya oluna bilməyən) uyğun olaraq çeşidləmək üçün qüvvədə olan prosesə malik olur, tullantıları təyinatına uyğun qablarda saxlayır və etikətləyir
- Layihə heyəti tullantıların təhlükəsini azaltmaq və həcmi minimuma endirmək üçün onları saxlamazdan əvvəl təmizləyə (emal edə) bilər
- Layihələrdə bütün tullantıların saxlanması, təkrar istifadəsi, emalı və ya emal və / və ya utilizasiya sahələrinə göndərilməsini idarə edən tullantı izləmə sistemi tətbiq olunur
- Layihə heyəti bütün formalaşan tullantıların yerini, təmizlənməsini, utilizasiyasını və ya saxlanılmasını və saxlanılan tullantıların gələcək nəzərdə tutulan idarə olunmasını sənədləşdirir.
- Layihələrdə tullantıların idarə olunması şəbəkəsi (tullantıların yaradılmasından onların utilizasiyası, təkrar emalı və ya təkrar istifadə olunmasına qədər) üzrə sənədləşdirmənin müntəzəm qiymətləndirilməsi üçün sistem yaradılır.

9.3 Rollar və Cavabdehliklər

ŞİRKƏT Tullantıların təhlükəsiz və uyğun şəkildə təmizlənməsi və/və ya utilizasiyasına başlıca cavabdehliyə malik olacaq PODRATÇI vasitəsilə boru kəmərinin inşası zamanı və ümumilikdə Layihə ilə bağlı tullantıların idarə olunmasına görə cavabdehliklərini icra etmək niyyətindədir.

Tullantıların idarə olunmasına xüsusi aid olan cavabdehliklər aşağıda müəyyənləşdirilib.

9.3.1 Şirkət

ŞİRKƏT aşağıdakılar üçün cavabdehlik daşıyacaq:

- Bütün tullantı axınları üçün yekun təyinat məntəqəsini təsdiqləməklə “beşikdən qəbirədek” həll prinsipinin tətbiq olunmasını və utilizasiya sahələrinin müvafiq tələblərə riayət etməsini təmin etmək.

- Təsdiqlənmiş tullantıların idarə olunması üzrə podratçıların siyahısının müntəzəm olaraq yenilənməsini və tullantıların idarə olunması subpodratçıların bütün qüvvədə olan lazımı icazələrə malik olmasını təmin etmək.

9.3.2 **Podratçı**

ŞİRKƏTİN nəzarəti altında və bu plandakı tələblərə uyğun şəkildə podratçının formalaşdırdığı tullantıları müvafiq qaydada idarə etməyə və utilizasiya etməyə PODRATÇI cavabdehlik daşıyır.

PODRATÇI bu cavabdehlikləri aşağıdakı qaydada həyata keçirəcək:

- Tullantıların çeşidlənməsi, emalı, stabiləşdirilməsi, nişanlanması və saxlanması üçün Tullantıların Toplanması Məntəqələrindən (düşərgələrdən, boru kəməri marşrutundan, iş sahələrindən və sairə) Tullantıların Toplanması Sahələrinə Layihə tərəfindən təsdiqlənmiş avtomobillərdə daşınmasının təmin olunması. Bu planda tələb olunan tədbirləri həyata keçirmək üçün kifayət qədər səriştəli işçi heyəti təmin etmək, o cümlədən: hər bir düşərgə sahəsində və/və ya qurğunun tikintisi sahəsində (əgər ikisi də eyni yerdə yerləşməzsə) tullantılar üzrə məsləhətçi yerləşdirilməli və Layihənin iş sahələri boyunca işçi heyətə yardım edəcək
- Formalaşacağı gözlənilən müxtəlif tullantı sinifləri üzrə tullantıların müəyyənləşdirilməsi, hesablanması, minimuma endirilməsi və təsnifatı üzrə ilkin tədqiqatı, müvafiq idarəetmə/təmizləmə variantlarının müəyyənləşdirilməsini həyata keçirmək və bu məlumatları xərclər üçün tender sənədlərinə daxil etmək
- Bütün əsas düşərgə sahələrində bəndlənmiş və üstüörtülü tullantı idarəetmə sahələrinin layihələndirilməsi və tikilməsi. Tullantı idarəetmə sahələrinin layihələri Şirkət tərəfindən təsdiq olunacaq.
- Tullantılar formalaşdıqca onları bu plana və CQBKG Layihəsinin tələblərinə tam uyğun şəkildə çeşidləmək (mənbədə və TTS-də) və təhvil vermək.
- Bütün Üzvi/Xarab Olan Tullantıların və qida əsaslı çirklənmiş tullantıların çeşidlənməsi, toplanılması, təmizlənməsi və yekun utilizasiyası
- Tullantı həcmının mənbədə azaldılması, o cümlədən (lakin bunlarla məhdudlaşmayaraq) komposterlərin və/və ya tullantıların yandırılması sobalarının, kipləşdiricilərin və presləyicilərin (kağız, plastik, karton, alüminium qablar, metal qırıntıları, boya qabları və s.); aerosol deşici və əzici qurğuların təmin olunması; yağ filtrlərinin boşaldılması və əzilməsi, çəlləklərin yuyulması və əzilməsi, doğranılması, adi lampaların və flüoresent lampaların əzilməsi və civənin bərpa edilməsi
- Çeşidlənmiş təkrar istifadəyə və təkrar emala yararlı tullantıların TSS-dən ŞİRKƏTİN təsdiqlədiyi təkrar emal obyektlərinə daşınması
- İş sahələrinə səyyar tualetlərin təchiz olunması və saxlanması
- Bütün iş sahələrindən PODRATÇININ sahədəki Çirkab Suların Təmizlənməsi Qurğularına (ÇSTQ) səyyar tualetlərin çirkab sularının daşınması
- Artıq qalmış çirklənməmiş torpağın təsdiqlənmiş saxlanma məntəqələrinə daşınması. Orada artıq torpaq CQBKG bərpa və landşaftın idarə olunması planlarına müvafiq surətdə istifadə olunacaq. Bu TİOP-a və Çirklənmənin Qarşısının Alınması Planına uyğun olaraq müvafiq layihəli Tullantı Toplama Məntəqələrinin və TSS layihələndirilməsi və yaradılması
- CQBKG Layihəsinin tələblərinə uyğun olaraq tibbi tullantıların idarə olunması, daşınması, təmizlənməsi və utilizasiyası, məsələn: avtoklav və/və ya termik emal (yandırılma)
- Qazma və tunelqazma mayelərinin/flüidlərinin təmizlənməsi və utilizasiyası
- Toplanması üçün təhlükəli tullantıların hazırlanması və tullantıların daşınma üçün təyinatına uyğun, aydın şəkildə etiketlenmiş qablarda saxlanılmasının təmin edilməsi
- Bütün artıq təhlükəli materialların və boş qabların və mümkün olduqda, yığılıb qalmış artıq təhlükəsiz materialların təchizatçıya geri qaytarılmasının təmin edilməsi
- Tullantı axınlarının effektiv monitorinqinin icrası, tullantıların miqdarlarının, saxlama yerlərinin, daşınması və utilizasiyasının qeyd alınması
- Uzaqda yerləşən iş sahələrindən çirkab suların Podratçının ÇSTQ-lərində təmizlənməsi üçün qəbul edilməsi

- Tullantı Saxlama Sahələrindən ŞİRKƏTİN təsdiqlədiyi tullantı poliqonuna və ya ŞİRKƏTİN təsdiqlədiyi digər obyektə təhlükəsiz, təkrar emala yararsız, təkrar istifadəyə yararsız və çürüməyən tullantıların daşınması
- TTS-lərdən ŞİRKƏTİN təsdiqlədiyi təmizləmə və saxlama sahəsinə təhlükəli tullantıların daşınması
- Neftlə çirklənmiş torpaqların daşınması və bioremediasiyası
- Formalaşan tullantıların daşınmasının həyata keçirilməsi və bu plana və CQBK layihəsinin tələblərinə tam uyğun şəkildə yekun təmizləmə/təkrar emal/utilizasiya variantının icrası
- Tullantıları TTS-də saxlamaq və yekun təyinat məntəqəsinə daşımaq üçün istifadə ediləcək müvafiq konteynerlərin (məsələn: tullantı badyaları və ya bənzər) təchiz edilməsi
- Daşıma və yekun saxlama üçün müvafiq konteynerlərin təchizatının kifayət qədər olmasını, formalaşan və saxlanılan tullantıların növlərinə uyğun olmasını təmin etmək
- ŞİRKƏT ilə razılaşdırılmış formatda tullantıların həftəlik və aylıq statistik göstəricilərinin və vəziyyətinin (o cümlədən formalaşan tullantıların növü və miqdarı) hesabatla məruzə edilməsi.

9.4 Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması

9.4.1 *COSHH (sağlamlıq üçün təhlükəli maddələrə nəzarət) Üzrə Təlim*

PODRATÇI Layihənin tullantı fəaliyyətlərinin potensialını və təhlükəli tullantıları lokallaşdırma bilməmənin ətraf mühitə fəsadlarını başa düşməsi üçün işçi heyətinə təlim keçəcək.

Təftişlər və ya auditorlər tullantıların idarə olunmasında nöqsanlar olduğunu müəyyənləşdirərsə, sahənin giriş təlimatına əlavə olaraq sahədəki heyət və texniklər ilə aparılan iş öncəsi qısa təlimatlandırma (sahə söhbətləri) da keçiriləcək

9.4.2 *Tullantı Növlərinin və Miqdarlarının Proqnozlaşdırılması*

MÜQAVİLƏ imzalandıqdan sonra PODRATÇI Tullantılar üzrə Tədqiqat həyata keçirəcək. Bu Tədqiqat PODRATÇININ Tullantıların İdarə Olunması üzrə İcra Planının (TİOİP) bir komponenti olacaq və "beşikdən qəbirədən" prinsipinə uyğun həyata keçiriləcək, bütün potensial tullantıları öz mənbəyində müəyyənləşdirəcək, onların xarakterini (təsnifatını) və tikinti zamanı formalaşması ehtimal edilən miqdarını müəyyən edəcək. PODRATÇI tullantıların proqnozunu saxlayacaq və müntəzəm olaraq altı aylıq proqnozlar hazırlayacaq.

PODRATÇI tullantıların müəyyənləşdirilməsi üzrə tədqiqatdan əldə olunan məlumatları, o cümlədən yeni tullantı axınları və ya hələ ki, təsnif edilməmiş tullantı axınları və/və ya təsdiqlənmiş utilizasiya yerləri barədə məlumatları (ŞİRKƏTİN tələblərinə uyğun olaraq) müntəzəm olaraq yeniləyəcək.

9.4.3 *Tullantıların Müəyyən Edilməsi və Təsnifatı*

9.4.3.1 *Tullantıların təsnifatı*

PODRATÇI aşağıdakı prinsipləri tətbiq etməklə tullantıları təhlükəli, təhlükəsiz və ya təsirsiz kimi təsnif edəcək:

9.4.3.2 *Təhlükəli*

Təhlükəli tullantılar ictimai sağlamlıq və ətraf mühitin keyfiyyəti üçün potensial risklər təşkil edir, çünki onlar aşağıdakı səciyyəvi xüsusiyyətlərdən birini və ya daha çoxunu özündə əks etdirir:

- Yanma qabiliyyəti
 - Alışqan, yüksək dərəcədə alışqan və ya partlayıcı
- Reaksiyaya girmə qabiliyyəti
 - Korroziv
 - oksidləşmə

- Bioloji cəhətdən zərərli
 - Toksik və ya ekotoksik
 - Yoluxucu, qıcıqlandırıcı, kanserogen, mutagen, teratogen.

Tibbi tullantılar (o cümlədən kəsici alətlər, şprislər, iynələr və artıq preparatlar) bioloji ziyan dəyməsi ilə bağlı olan təhlükəli tullantıların yarım-kateqoriyasına aiddir.

Radioaktiv tullantı kanserogen, mutagen və ya teratogen ziyan vurma ilə bağlı olan təhlükəli tullantıların yarım-kateqoriyasına aiddir.

PODRATÇI təhlükəli tullantıların əlavə anlayışları üçün Aİ-nin düzəliş edilmiş Tullantılar üzrə çərçivə Direktivinə istinad edəcək.

PODRATÇI təmin edəcək ki, hər hansı təhlükəli materialların dağılması baş verdiyi təqdirdə, dağılma əleyhinə avadanlıq dəstlərinin istifadəsi üzrə təlim keçmiş işçi heyəti səfərbər olunsun (Çirkənmənin qarşısının alınması Planında tələb olunduğu kimi).

9.4.3.3 Təhlükəsiz

Təhlükəsiz tullantı nə təhlükəli, nə təsirsiz, nə də çirkəb suyu olan tullantıdır. Səciyyəvi zərərli xüsusiyyətlərə malik olmayan tullantı növləri təhlükəsiz kimi təsnif olunur. Bunlara daxildir:

- Kimyəvi cəhətdən təsirsiz olan material
- Sürətlə bioloji cəhətdən parçalanan material.

9.4.3.4 Təsirsiz tullantı

Təsirsiz Tullantı: Tullantı Poliqlonlarına dair 1999/31/EC sayılı Direktivin 2-ci Maddəsində müəyyənləşdirilən və parçalanmayan, qələviləşməyən və reaksiyaya girməyən materiallar (məsələn, daş, çınqıl, şüşə, kərpiclər və s.) daxil olan hər hansı tullantılar. Bu layihənin məqsədləri çərçivəsində onlara, həmçinin bərkimiş və təmiz sement (dizel və ya neft axmalarının baş verdiyi yerdəki sement karbohidrogenlə çirkənməmiş torpaq kimi təmizlənəcək) daxil olacaq.

PODRATÇI Layihənin tikintisi üçün təsirsiz tullantılardan mümkün qədər təkrar istifadə edəcək; məsələn eroziya əleyhinə mühafizə tədbirlərində, yol tikintisində, sahənin doldurma materialı kimi. Lazım gələrsə, o, ilkin emaldan keçiriləcək; məsələn, qazılıb çıxarılmış süxur daşlar əzilməli və altlıq döşəmə qatı və əks doldurma materialı kimi istifadə edilməlidir.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

1-14	məqsədəuyğun cəhətdən zəruri olduğu halda, qazılıb çıxarılmış torpaq qatı ələnməli və doldurma üçün təkrar istifadə edilməlidir.
------	--

9.4.3.5 Tullantı axınları

Tullantı axınının müəyyənləşdirilməsinə aşağıdakılar daxil olacaq, lakin bunlarla məhdudlaşmır:

Təhlükəli tullantı

- Tibbi tullantı
- İstifadə olunmuş yağ
- Karbohidrogenlə çirkənməmiş material (dağılmış materialları təmizləmək üçün istifadə edilmiş əsgilər, çəlləklər, torpaq)
- Boya və həlledicilər
- İstifadə edilmiş yağlı filtrlər
- Batareyalar (quru batareya/qurğuşunlu akkumulyator)

- İstifadə edilmiş çəlləklər (əgər kimyəvi maddələr qablarının, çəlləklərin, konteynerlərin, qablaşdırmaların içərisindəkilər təhlükəli material kimi müəyyənləşdirilibsə, o zaman onlar təmizlənməli və təhlükəli tullantı kimi utilizasiya edilməlidir)
- Çirklənmiş torpaq (hər hansı digər texnoloji prosesdən formalaşmış tullantı kimyəvi maddələr, yağlı/neftli sular, flüoresent lampalar).

Təhlükəsiz tullantılar

- Rezin şinlər
- Şüşə
- Kağız və karton
- Plastik materiallar
- Metal tullantılar
- Taxta
- Məişət tullantıları.

Təsirsiz tullantı

- Çirklənməmiş artıq torpaq (o cümlədən çirklənməmiş tullantı daş).

Tullantı axınının müəyyənləşdirilməsi və təsnifatı ŞİRKƏTİN regional qaydalarına (bu qaydalar PODRATÇIYA təqdim olunacaq) uyğun şəkildə yerinə yetiriləcək.

9.4.3.6 Çirklənmiş torpaq tullantı kimi

PODRATÇININ Tullantıların İdarə Olunması üzrə İcra Planında çirklənmiş torpağın (karbohidrogen, təhlükəli maddələr, digər təhlükəli və ya təhlükəsiz tullantılar) təhlükəli tullantı kimi kənarlaşdırılması, lokallaşdırılması və idarə olunması və onun TTS-yə daşınması üçün metodlar nəzərdə tutulacaq.

6-16	Çirklənmiş torpaqların təmizlənməsində üstünlük verilən variant materialın kəsb etdiyi risklərə əsaslanacaq. Təhlükəli materialların daşınmasının və tullantıların yaranmasının minimuma endirilməsi məqsədi ilə, yerində və sadə texnologiya ilə düzəliş üsullarına üstünlük verəcək.
------	--

PODRATÇI çirklənmiş torpağı TTS-dən kənarlaşdırmağa, daşıma və təmizləməyə cavabdeh olacaq.

9.4.4 Tullantıların yaranmasına yol verilməməsi və onların minimuma endirilməsi üzrə Strategiya

PODRATÇININ TİOİP-u mənbədə tullantıların formalaşmasının (üstünlük verilən) qarşısını alan və ya minimuma endirən və təkrar istifadə və təkrar emal vasitəsilə poliqonda utilizasiya edilən tullantıların miqdarını azaldan tullantı iyerarxiyasını qəbul edir. ŞİRKƏT PODRATÇININ formalaşan tullantıların miqdarının azaldılması istiqamətində gördüyü fəaliyyətə nəzarət edəcək.

9.4.4.1 Mənbədə azaldılma

PODRATÇI Tullantılar üzrə Tədqiqat həyata keçirəcək və bu tədqiqat tullantıların formalaşmasının qarşısının alınması üçün düzgün materialların seçilməsi (məsələn: tarasız vəziyyətdə satın alma) və artıq məhsulun təchizatçıya geri qaytarılmasına imkan verən müqavilələrin bağlanması vasitəsilə tullantıların minimuma endirilməsi variantlarını müəyyənləşdirəcək.

9.4.4.2 Minimuma endirmə

PODRATÇI sahədən daşınmazdan əvvəl qida tullantılarının və çöküntülərinin kompost edilməsi, susuzlaşdırılması və təmizlənməsi (baxın: Bölmə 9.4.6.) kimi tullantıları minimuma endirmə üsullarını həyata keçirəcək. Tullantıların minimuma endirilməsi üzrə bütün variantlar

ŞİRKƏT tərəfindən təsdiqlənəcək. PODRATÇI mümkün olduqda, artıq materialı təchizatçılara geri qaytaracaq.

PODRATÇI tədarük və təchizat müqavilələri çərçivəsində bütün istifadə edilməmiş təhlükəli materialların və boş qabların və mümkün olduqda, artıq qalan təhlükəsiz tullantıların təchizatçıya qaytarılmasını təmin edəcək.

9.4.4.3 Materialların təkrar istifadəsi və təkrar emalı

PODRATÇI təkrar istifadə və ya təkrar emal üçün çeşidlənə biləcək tullantı materiallarının daxil olduğu, özünün hər hansı tullantı axınlarını müəyyənləşdirəcək (məsələn: Layihənin tikinti işlərində təkrar istifadə üçün qablaşdırma taxtası və təkrar emal üçün plastik, şüşələr, karton/kağız və ya metal).

PODRATÇI regionda tullantı materiallarının təkrar istifadəsi və təkrar emalı proseslərini həyata keçirən təşkilatları müəyyənləşdirəcək və təsdiq üçün onları ŞİRKƏTƏ tövsiyə edəcək.

PODRATÇI ŞİRKƏTİN icazəsi olmadan tullantı materiallarını ayrı-ayrı şəxslərə və ya qeyri-kommersiya, yaxud qeyri-icma əsaslı hüquqi şəxslərə verməyəcək.

9.4.5 Tullantıların toplanılması və idarə olunması

PODRATÇININ TİOTP-də tullantıları mənbədə toplamağa imkan verən tullantı toplama sahələri üçün (Tullantı Toplama Məntəqələri yaxud TTM-lər), habelə etibarlı daşınma/saxlama sahələri (Tullantı Toplama Sahələri və ya TTS-lər) üçün planlar müəyyənləşdiriləcək. Tullantıların təhlükəsiz və qanuni şəkildə saxlanılmasını, utilizasiya edilməsini və evakuasiya riskinin azaldılmasını təmin etmək üçün Podratçılara diqqətli olmaq öhdəliyi şamil ediləcək.

9.4.5.1 Tullantı toplama məntəqələri (TTM)

Tikinti sahəsi və/və ya boru kəməri üzrə işçi resurslar ətrafındakı bir sıra strateji yerlərdə PODRATÇI tərəfindən tullantı toplama konteynerləri yerləşdirilməli və onların ölçüsü planlaşdırılan fəaliyyətə və işçi heyətinin sayına uyğun olacaq.

Tikinti düşərgələrinin ətrafındakı tullantı toplama yerlərinə ofislər, anbarlar, avadanlıq saxlama sahələri, mətbəx obyektləri və s. daxil ola bilər.

PODRATÇI hər bir sahənin ətrafında təyinatına uyğun olan müxtəlif növ və həcmdə olan tullantı konteynerlərinin kombinasiyasını təmin edəcək. Tullantı konteynerlərinə təkərli zibil qutuları; bunker tipli konteynerlər; "euro-bin" növlü konteynerlər; çəlləklər; tullantı badyaları və kilidlənən standart zibil qutuları (tibbi tullantılar üçün) daxil olacaq.

PODRATÇI konteynerlərin təyin edildiyi tullantını aydın şəkildə göstərmək məqsədilə bütün tullantı konteynerlərinin üzərinə aydın şəkildə etikətlər (müvafiq rəngli etikətlər ilə) vuracaq.

Konteynerlər tullantıların xüsusi növləri üçün müvafiq qaydada etikətlənmiş təmiz çəlləklər və ya digər sərt divarlı tutumlar olacaq.

Təhlükəli tullantı	Rəng Kodu
Tibbi tullantı	Sarı
Yağlı/neftli bərk tullantı (əsgilər, filtrlər və s.)	Qara
Digər təhlükəli tullantılar (flüoressent lampalar; aerosol qabları, kimyəvi maddələrlə rəftar avadanlığı və s.)	Qırmızı (xüsusi etiketə malik tullantı növündən asılı olaraq çeşidlənib)
Təhlükəsiz tullantılar	
Şüşə	Məsləhət ediləcək
Kağız və karton	Ağ
Plastik materiallar	Boz
Metal tullantılar	Mavi
Taxta	Qəhvəyi
Qida tullantısı	Yaşıl

Bu, təkrar emal oluna bilən tullantının, təkrar istifadə edilə bilən, təmizlənən və utilizasiya üçün nəzərdə tutulmuş tullantıların daha geniş çeşidlənməsini nəzərdə tutacaq.

TTM-dəki bütün tullantı konteynerləri (zibil qutuları, badyalar, çəlləklər və s.) müvafiq dillərdə (Azərbaycan və ingilis dillərində) aydın şəkildə etiketlənəcək ki, onlara hansı tullantıların atıla biləcəyi və onların içərisində hansı tullantıların olduğu göstərsin. Çaşqınlığa yol verməmək üçün hər hansı əvvəlki etiketlər çıxarılacaq və ya örtüləcək.

PODRATÇININ TTM-ləri çeşidləmə prinsipləri və tullantıların idarə olunması zamanı görülməli ehtiyat tədbirləri təsvir olunduğu nişan lövhələrinə malik olacaq. TTM-lər müvafiq olduqda, tullantıları TTS-ə göndərmək məqsədilə müvafiq daşıma avadanlığı (məsələn: çəngəlli qaldırıcılar) üçün girişə açıq olacaq.

Müxtəlif tullantı növləri Bölmə 9.4.5.2-də verilmiş qaydada çeşidlənəcək. İstifadə edilən tullantı saxlama konteynerləri həcm, tərkib, forma və saxlanılan materiala münasib açıq hissə baxımından müvafiq olacaq. Konteynerlər yaxşı vəziyyətdə saxlanılacaq, onlarda dəliklər, kəsiklər, batıqlar və ya həddindən artıq paslanma olmayacaq və onlar qapaqlar ilə təchiz ediləcək.

Konteynerlər tərkibindəkilərdən, zibil və ya toza nəzarətə zərurətin olmasından, quşların girişinin qarşısının alınmasından və ya badyalara yağışın daxil olmamasından asılı olaraq örtüyə malik olacaq. İçərisində kağız və ya karton olan tullantı badyaları yağışdan mühafizə ediləcək. Tıxaclar və qapaqlar etibarlı şəkildə bərkidiləcək və ya digər örtük formaları təmin ediləcək.

Tullantılar PODRATÇI tərəfindən elə qaydada saxlanılacaq və utilizasiya ediləcək ki, mümkün qədər sahibsiz itlərin və ziyanvericilərin cəlb olunmasına və girişinə imkan verilməsin. Tullantılar KS-də gecə vaxtı saxlanılmayacaq (təhlükəsizliyin təmin olunması halları istisna olmaqla). Tullantılar yalnız sahədən kənara müvafiq təmizləmə və utilizasiya üçün daşınmazdan əvvəl lazım olduğu qədər saxlanılacaq.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

19-08	Tikinti podratçılarından gəmiricilərin yığılmasının qarşısını almaq üçün ərzaq və üzvi tullantıların saxlanması və atılmasının idarə olunması tələb olunacaq.
-------	---

PODRATÇI təmin edəcək ki, bu ərazidə (məsələn: KS, iş sahəsi düşərgə ofisləri, anbar, avadanlıq saxlama sahəsi, mətbəx) müvafiq sayda və növdə tullantı konteynerləri olsun və onlara tullantıların formalaşdığı yerlərdən asan giriş olsun və mənbədə çeşidlənməyə imkan olsun.

Təhlükəli mayelərin (məsələn, tullantı yanacaq, yağ və ya kimyəvi maddələr) hər hansı qısamüddətli saxlanması tələb olunan hallarda, minimum olaraq, geomembran ilə dövrələnmiş və bəndlənmiş saxlama sahələri yaradılacaq və ya material sızma qabları ilə təchiz olunmuş qaydada saxlanılacaq. Düşərgələr, emalatxanalar, yanacaq doldurma sahələri və digər müvəqqəti iş sahələrində təhlükəli mayelərin saxlanması üçün sərt divarlı saxlama sahələri yaradılacaq. Bu saxlama sahələri ən irihəcmli konteynerin tutumunun yüz on (110) %-i həcmində maye saxlamaq gücünə malik olacaqdır. Bu tullantılar 24 saat müddətində Tullantıların Toplanması Sahələrinə daşınmalıdır.

Bütün təhlükəli maye və ya yarım maye tullantı konteynerləri bəndlənəcək.

Bərk tullantılar elə qaydada saxlanılacaq ki, şiddətli küləklər zamanı ətrafa sovrulmasının qarşısı alınsın.

PODRATÇI tullantıları kənarlaşdırmaq üçün yaxşı səliqə-sahman tətbiq edəcək və təmin edəcək ki, KS, qurğuların tikintisi sahələri, düşərgə, boru anbarı sahələri və iş sahələri səliqəli olsun və saz vəziyyətdə saxlanılsın.

9.4.5.2 Tullantıların çeşidlənməsi

Müxtəlif növ tullantılar çeşidlənəcək. Bu, adətən ayrıca saxlama sahələri və ya təhlükəli və təhlükəsiz tullantıların fiziki cəhətdən bir-birindən ayrılmasını və/və ya müxtəlif növ təhlükəli tullantıların çeşidlənməsini tələb edəcək.

PODRATÇI bütün tullantıları mənbəyində müəyyən etməli və aşağıdakı tullantı növlərinin ayrılması üçün ayrıca konteynerləri təmin edəcək (aşağıdakı tam təfərrüatlı siyahı deyil):

- Təhlükəli tullantı növləri:
 - İstifadə olunmuş yağ
 - Karbohidrogenlə çirklənmiş material (dağılmış materialları təmizləmək üçün istifadə edilmiş əsgilər, çəlləklər, torpaq)
 - Boya və həlledicilər
 - İstifadə edilmiş yağlı filtrlər
 - Bataryalar (quru bataryaya/qurğuşunlu akkumulyator)
 - İstifadə edilmiş çəlləklər (əgər kimyəvi maddələr qablarının, çəlləklərin, konteynerlərin, qablaşdırmaların içərisindəkilər təhlükəli material kimi müəyyənləşdirilibsə, o zaman onlar təmizlənməli və təhlükəli tullantı kimi utilizasiya edilməlidir)
 - İstənilən digər tullantıların emalı üzrə kimyəvi maddələr
 - Flüressensiya boruları
 - Çirklənmiş torpaq
 - Printer üçün toner
- Materialları təkrar emal/təkrar istifadə edə bilən təsdiq olunmuş təşkilatların mövcud olduğu PODRATÇININ Tullantılar üzrə Tədqiqatında müəyyən olunan təhlükəsiz tullantı növlərinə aşağıdakılar daxil ola bilər:
 - Metal qırıntıları və qaynaq tullantıları
 - Rezin (məsələn, istismar müddəti bitmiş şinalar)
 - Şüşə
 - Plastik materiallar
 - Taxta
 - Kağız və karton
 - Üzvi/bioloji tərkib hissələrinə ayrıla bilən tullantılar
 - Digər təhlükəsiz tullantılar
- Qeyri-aktiv tullantılar.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

7-08	Təkrar emal və təkrar istifadə işini asanlaşdırmaq üçün tullantılar çeşidlənəcək.
------	---

Təhlükəli tullantıların yalnız bir növü istənilən bir konteynerdə yerləşdirilə bilər. Bərk və maye tullantılar qarışdırıla bilməz.

Əgər təhlükəli tullantılar təhlükəsiz tullantılar ilə qarışdırılırsa, bütün partiya təhlükəli hesab olunacaq.

PODRATÇI təhlükəsiz kimi müəyyən oluna bilməyən istənilən tullantını ayırmalı və eyniləşdirmə və ya kimyəvi təhlilləri ilə onun düzgün təsnifatını müəyyən edənə qədər onu təhlükəli tullantı kimi saxlayacaq.

Tullantıları Saxlama Sahəsində (TSS) PODRATÇI tullantıları ayırmalı və daşınmadan əvvəl tullantıları emal edəcək (bax aşağıda Tullantıların Emal olunması).

9.4.5.3 Tullantıları saxlama sahəsi (TSS)

PODRATÇI hər bir düşərgə sahəsində və ya düşərgələrdən istifadə olunmayan yerlərdə iş sahələrində və ya ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi hər hansı digər Layihəyə dəstək obyektində tullantıların saxlama və ayırma obyektini yaradacaq. Tullantıları Saxlama Sahəsinin (TSS) həcmi Layihə işçi heyətinin sayı (o cümlədən ŞİRKƏTİN, PODRATÇININ və subpodratçıların) və tullantıların nəzərdə tutulan həcmi ilə müəyyən olunacaq. TSS-in həcmi gözlənilməyən vəziyyətləri (məsələn, əlverişsiz hava şəraiti) və əlavə qonaqlar və işçi heyətini nəzərə alaraq maksimum tutumdan ən azı 1.5 yuxarı əmsal əhatə edəcək.

PODRATÇININ tikinti düşərgəsinin planlarına, ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi düşərgə planına uyğun olaraq, yaşayış məhəllələrinin tullantı yerlərindən uzaq məsafədə yerləşdiyini təmin etməklə, tullantı saxlama sahələrinin əraziləri daxil olacaq.

PODRATÇI özlərinin tullantıların idarə olunması əraziləri ilə bağlı layihəni təsdiqlənmək üçün ŞİRKƏTƏ təqdim edəcək. Tullantıların idarə olunması əraziləri tullantıların çeşidləndiyi və təmizləndiyi və tullantı mayələrin və təhlükəli tullantıların saxlandığı yerdə hasarlanacaq, qıfıllanan darvazalara malik olacaq və ən azı, damba ilə qorunacaq və örtüləcək.

İşçi sahələr və bütün fəvqəladə hallar üzrə qurğular və xilas marşrutları tullantılardan təmiz saxlanacaq. Təhlükəsizlik əraziləri (toplanma yerləri, gözlərin yuyulması məntəqələri, və s.) yaradılmalı və yanğınsöndürənlər və neft məhsullarının dağılmasının qarşısını alma avadanlıqları ilə təchiz olunacaq.

Bütün tullantılar PODRATÇI tərəfindən son kənarlaşdırma sahələrinə və ya təkrar istifadə üçün təsdiq olunmuş üçüncü tərəflərə daşınmadan öncə iş sahələrindən ən yaxın tullantı saxlama sahəsinə daşınacaq.

Bu obyektlər təhlükəli və təhlükəsiz tullantıların toplanması, çeşidlənməsi, emalı, stabilləşməsi, nişanlanması, qablaşdırılması, saxlanması və ötürülməsi məntəqələri kimi xidmət göstərəcək. Tullantıları Saxlama Sahəsində (TSS) PODRATÇI tullantıları ayırmalı və daşınmadan əvvəl tullantıları emal edəcək (bax aşağıda Tullantıların Emal olunması).

TSS möhkəm beton meydançalar, örtüklər, saxlama konteynerləri və təhlükəli maye tullantılar (neft və s) üçün ikinci qoruyucu örtükləri olan hasarlanmış və kilidlənən ərazidən ibarət olacaq. Birinci növ təkrar istifadəyə yararlı əşyalar (kağız, karton, metal qırıntıları), məişət tullantıları və ayrılması tələb olunan təhlükəli tullantılar, o cümlədən neft, neftli bərk tullantıları, kimyəvi maddələr və batareyalar üçün ayrıca saxlama konteynerləri təmin olunacaq. Kimyəvi maddələrin ayrıca konteynerlərdə saxlanmasına diqqət yetiriləcək və kimyəvi reaksiyanın qarşısını almaq üçün onlar uyğunluq səviyyəsi nəzərə alınaraq saxlanacaq.

PODRATÇININ TSS üzrə obyektləri aşağıdakı tələblərə uyğun olacaq:

- TSS beton özül üzərində tikiləcək

- Ərazi hasarlanmalı və giriş nəzarət olunacaq
- Heç bir metal çəlləklər və ya konteynerlər birbaşa torpağın üstündə saxlanmayacaq
- Obyektlər elə layihələndiriləcək ki, ətraf torpağın çirklənməsinin qarşısı alınsın.
- Maye tullantılar ən iri konteynerin tutumunun 110 faizini və ya material ehtiyatının 25 faizini təşkil edəcək dambada saxlanacaq (hansı daha çox olarsa).
- Toplanma sahələri materialların keyfiyyətinin pisləşməsinə yol verməmək üçün örtüləcək.
- Nəqliyyat vasitələrinin/avadanlıqların girişi təmin olunacaq
- Sahə ventilyasiya olunacaq
- Ayrılmış təhlükəli və təhlükəsiz tullantılar üçün təyin olunan sahələr təmin olunacaq.
- Təkrar istifadəyə yararlı və təkrar istifadə oluna bilən materialların kənarlaşdırma üçün nəzərdə tutulan əşyalardan ayrılması üçün sahələr təyin ayrılacaq.
- İşçiləri təhlükə və TSS daxilində FMV (fərdi mühafizə vasitələri) üzrə tələblərə dair məlumatlandırılan lövhələr qoyulacaq
- Sahənin yerləşdiyi yerdən asılı olaraq, lazım gələrsə, qış mövsümündə istismar üçün hazırlığı
- Sahənin digər hissələrinə xidmət göstərə biləcək (məsələn, nəqliyyat vasitəsinin/çəlləyin yuyulma sahəsi, nəqliyyat vasitələrinin təmir sahələri və s) neftli suları ayırma qurğusu təmin olunacaq. Məhlulun yığılmasının qarşısını almaq və ayırma qurğusunun səmərəli işlədiyini təmin etmək üçün ona müntəzəm texniki xidmət göstəriləcək. Yuyulma fəaliyyətlərindən səthi aktiv maddələr və yuyucu maddələr separatora daxil olarsa, boşaltmanın Ətraf Mühit üzrə Normalara – Əlavə B cavab verməsinə əmin olmaq üçün qalma müddəti artırılacaq.

PODRATÇI, Düşərgənin Spesifikasiyasında müəyyən olunan layihələndirmə tələblərinə uyğun olaraq TSS-nin layihələndirmə və yerləşmə planlarını yoxlama və təsdiq etməsi üçün ŞİRKƏTƏ təqdim edəcək. PODRATÇI saxlama konteyneri üzrə tələbləri onların nəqliyyat vasitələrinə uyğunluğunu təmin etmək məqsədilə müəyyən edəcək.

PODRATÇI parazitlərə nəzarət etmək və TSS-nin sağlamlıq üçün təhlükə törətməsinin qarşısını almaq üçün tədbirləri həyata keçirəcək.

PODRATÇI sahədəki təhlükələrə və FMV geyinmək tələblərinə dair işçilərə məlumat verən lövhələr asacaq və ŞİRKƏTİN SƏTƏM üzrə tələblərinə əsasən sahələri yanğınsöndürənlər və dağılmaları yığma avadanlıqları ilə təchiz edəcək.

PODRATÇI hər bir TSS-də saxlanılan hər bir tullantı növünün miqdarına dair siyahısını, MTTs-ləri saxlayacaq.

CQBKG üzrə ƏMSSTQ tikinti mərhələsi zamanı bərk tullantıların toplanmasını və saxlanmasını öhdəsinə götürmüşdür və PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

D5-028	CQBKG üzrə Tullantıların İdarə olunması Planına əsasən, tikinti fəaliyyətləri nəticəsində yaranan bərk tullantılar düşərgələrdə yerləşən tullantıları saxlama sahələrində (TSS) yığılacaq.
7-08	Təkrar emal və təkrar istifadə işini asanlaşdırmaq üçün tullantılar çeşidlənəcək.

CQBKG üzrə ƏMSSTQ-də təhlükəli tullantıların müvəqqəti saxlanması öhdəliyi götürülüb və PODRATÇI aşağıdakı öhdəliyin yerinə yetirilməsini təmin etmək üçün, çeşidlənmiş təhlükəli tullantıları təhlükəsiz qaydada saxlayacaq.

7-03	Layihə obyektlərində yekun təsdiq olunmuş təhlükəli tullantıların saxlanması və ya utilizasiyası obyektlərinə göndərilməzdən əvvəl, müvəqqəti saxlama üçün Layihənin tələblərinə cavab verən etibarlı təhlükəli tullantıların toplanması sahəsi istifadə ediləcək.
------	--

PODRATÇI qoxu, gəmiricilər və həşəratlar ilə problemlər olmaması üçün tullantıların lazımcına tez-tez daşınmasını təşkil edəcək. Bütün tullantı növləri üçün saxlama tutumu icazə və ŞİRKƏTİN tələblərinə uyğun olacaq.

9.4.5.4 Tullantıların təmizlənməsi (kənarlaşdırılması)

PODRATÇI aşağıdakı layihələndirmə öhdəliyini həyata keçirəcək:

D5-029	CQBKG Layihəsindən yaranan bütün tullantılar(a) təbii mühitə təsirlərini və (b) işçilərə potensial sağlamlıq təhlükələrini azaltmaq məqsədilə idarə olunacaq. Uyğun hallarda, tullantı materialları təkrar emal və istifadə ediləcək, son üsul isə poliqonlarına kənarlaşdırma olacaq.
--------	--

PODRATÇI bioloji ayrılma qabiliyyəti olan tullantıların qoxu və ziyanvericilərdən yayınmaq üçün müvafiq intervallarda düşərgə sahələrində təmizlənməsini və ya oradan toplanmasını təmin edəcək.

Boru kəməri, obyekt və ya yol tikintisi başa çatdıqdan sonra və avadanlıqlar KS-dən, iş sahələrindən və/yaxud düşərgədən çıxarıldıqdan sonra, PODRATÇI yerdə qalan bütün material növlərini, o cümlədən mexanizmlərin təmiri və yanacaq saxlama sahələrində qalan materialları tullantı kimi kənarlaşdırmaq üçün TSS-də yerləşdirəcək.

PODRATÇININ TİOİP (tullantıların idarə olunması üzrə icra planı) ŞİRKƏTİN SƏTƏM tələblərinə uyğun olaraq tullantıların KS-dən və iş sahələrindən daşınma stansiyalarına daşınması üçün istifadə olunan nəqliyyat vasitələrinin seçilməsi, təchiz olunması, yoxlanması, təsdiq olunması və saxlanması üzrə prosesləri izah edəcək.

9.4.5.5 Tibbi tullantılar

PODRATÇININ tibbi personalı Layihə düşərgələrində və iş sahələrində yığılan istənilən tibbi tullantıları toplamalı (o cümlədən şprislər, iynələr, sarğı materialları, orqanizm toxuması, istifadə olunmuş dərman preparatları), onu deşilməyən qutularda və sarı kisələrdə qablaşdırmalı və lazımi materiallardan hazırlanmış ağız bağlana bilən konteynerlərdə saxlayacaq. PODRATÇININ tibbi personalı konteynerlərə tibbi tullantı olmasına dair aydın etiket vurmali, onların lazımi qaydada sənədləşdirildiyinə əmin olmalı və onların ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi obyektə daşınmasını təmin edəcək. PODRATÇI təmin edəcək ki, ŞİRKƏTİN tələblərinə uyğun olaraq, tibbi təchizatçının xidmətlərinə tibbi tullantıların daşınması və kənarlaşdırılması da daxildir. Tibbi tullantıların kənarlaşdırılması PODRATÇININ vəzifəsidir və aşağıdakı öhdəliyə müvafiq olacaq.

31-06	Tibbi tullantılar lisenziyalı tibbi podratçı tərəfindən atılacaq, yaxud Şirkət tərəfindən təsdiq edilmiş peçdə yandırılacaq
-------	---

9.4.5.6 Qida tullantıları

PODRATÇI qida tullantılarını emal etmək üçün tikinti düşərgələrindəki hər bir TSS-də zibil doğrayanlar və quruducu qurğuları quraşdıracaq. Nəzərdə tutulur ki, qurudulmuş qida tullantılarından çıxan çirkab sular sahədəki Çirkab Suları Təmizləmə Qurğusu (ÇSTQ) vasitəsilə kənarlaşdırıla bilər və PODRATÇI bu tələbi ÇSTQ-nin spesifikasiyasına daxil edəcək (Hissə 10.4.6.2).

9.4.5.7 Qazma/tunel çəkmə işlərindən tullantıları

PODRATÇI materialın xüsusiyyətləri və qəbul edən mühitin xüsusiyyətlərinə əsasən müvafiq kənarlaşdırma metodlarını müəyyən etmək üçün tullantı qazma məhlulunun və ya tunel məhlulunun kənarlaşdırılması üçün ətraf mühitin risk qiymətləndirməsini aparacaq. ŞİRKƏT PODRATÇININ irəli sürdüyü metodu təsdiq edəcək. PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

6-24	Qazma məhlulları ətraf mühit üçün risklərin qiymətləndirilməsinə uyğun olaraq kənarlaşdırılacaq.
39-06	Qazma məhluluna əlavə edilməsi təklif olunan istənilən aşqarların istifadəsi Şirkət tərəfindən təsdiq olunmazdan əvvəl onların ətraf mühitə risk qiymətləndirilməsi aparılmalıdır.

9.4.6 **Tullantıların Təmizlənməsi**

PODRATÇI tullantıları daha az təhlükəli təhvil vermək və həcmi mümkün qədər azaltmaq üçün (məsələn, doqranması, qurutma, komposterləmə və s) saxlanma və ya kənarlaşdırmadan öncə tullantıları təmizləyəcək. Mənbədə yaranan tullantıların həcmi azaltmaq üçün, PODRATÇI tərəfindən tədbirlər görülməli, bunlara aşağıdakılar daxildir, lakin bunlarla məhdudlaşmır; komposterlərin və/və ya tullantıların yandırılması sobalarının, kipləşdirmə qurğularının və qablaşdırma cihazlarının təmin olunması (kağız, karton, plastik, alüminium bankalar, metal qırıntılar, boya bankaları və s); aerosol mənqələri və daşdoğrayanlar; yağ filtrin sızması və dağılması, silindr konteynerin yuyulması və dağılması, lifli materialların doqranması, elektrik lampası və flüoressensiya lampasının sınıması və civənin ayrılması.

PODRATÇININ TİOİP-ı tullantını daha az təhlükəli etmək və onun həcmi azaltmaq üçün saxlama və ya tam kənarlaşdırmadan öncə TSS-də tullantıların təmizlənməsini irəli sürür.

PODRATÇI uzun müddətə saxlanıla bilməyən, xüsusilə üzvi/bioloji ayrıla bilən tullantılar və qida ilə çirklənmiş tullantıları dərhal təmizləyəcək. PODRATÇI qida tullantılarının termal təmizlənməsi, bioloji təmizlənməsi və ya digərləri üzrə aşağıdakı variantları araşdıracaq. Bütün variantlar milli qanunvericilik və TƏMÖHS tələblərinə uyğun olacaq (Hissə 3.1).

PODRATÇI üzvi/bioloji ayrıla bilən tullantıların və qida ilə çirklənmiş tullantıların təmizlənməsi və kənarlaşdırılması üçün plan təklif etməli və səfərbərlikdən əvvəl ŞİRKƏTƏ təqdim edəcək. PODRATÇI tullantıların təmizlənməsi üzrə təyin olunan sahələri və onların layihəsini və lazım gəldikdə bərpa zamanı torpağın münbitliyini yaxşılaşdırmaq üçün təmizlənmə tullantılardan necə istifadə oluna biləcəyini müəyyən edəcək.

PODRATÇI tullantıları və ya istənilən materialı, o cümlədən KS-nin təmizlənməsi zamanı yandırmayacaq. Tullantıların yandırılması (nəzarətli və ya nəzarətsiz) və ya basdırılması aparılmayacaq, yalnız ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi zibil yandıran sobalar istisna olmaqla.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

7-01	Tullantıların nəzarət altında və nəzarətsiz yandırılmasına icazə verilməyəcək (Şirkət tərəfindən təsdiq edilmiş peçlər istisna olmaqla).
------	--

9.4.7 **Tullantıların Utilizasiyası**

PODRATÇI təkrar istifadə və təkrar dövriyyə olunan ayrılan tullantıların (ən azı kağız və karton; plastik materiallar; şüşə; metal qırıntıları və ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi təkrar istifadə və ya təkrar dövriyyə obyektləri üçün PODRATÇI və ya ŞİRKƏT tərəfindən uyğun hesab etdiyi digər tullantı növləri) TSS-lərdən ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi təkrar emal obyektlərinə daşınması üçün cavabdehdir. Əlavə təkrar emal və təkrar istifadə yerləri PODRATÇI tərəfindən müəyyən olunmalı və qiymətləndiriləcək və ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunacaq və təyinat yerləri əlavə olunduqda və ya çıxarıldıqda bülletenlər buraxılacaq.

CQBK üzrə ƏMSSTQ təhlükəli tullantıların təsdiq olunan sahəyə kənarlaşdırılmasını öhdəsinə götürmüşdür. PODRATÇI təhlükəli tullantıların son təyinat yerinə çatdırılmasına cavabdehlik daşıyacaq.

D5-030	Təhlükəli tullantılar qəbul və emal üçün lisenziyası olan tullantıların kənarlaşdırılması üzrə podratçıya göndəriləcək.
--------	---

PODRATÇI bütün təhlükəli tullantıların PODRATÇININ TSS-dən ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi təmizləmə və ya saxlama sahəsinə daşınmasına cavabdeh olacaq. PODRATÇI təmin edəcək ki, bütün tullantılar onların növünə və toksikliyinə uyğun olaraq konteynerlərdə etibarlı şəkildə qablaşdırılır və ŞİRKƏTİN siyasətinə uyğun olaraq aydın etiket vurulur (ADR-in tələbləri daxil olmaqla, lakin bunlarla məhdudlaşmamaqla) (Təhlükəli Malların Yol ilə Beynəlxalq Daşınmasına dair Avropa Sazişi).

CQBKG üzrə ƏMSSTQ spesifik tullantı növlərinin Layihənin Şirkət tərəfindən təsdiq olunmuş zibixana sahələrinə kənarlaşdırmağı öhdəsinə götürmüşdür.

7-02	Təhlükəsiz tullantılar Şirkət və Hökumət tərəfindən təsdiq edilmiş poliqlonlara kənarlaşdırılacaq. Təhlükəsiz tullantılar Şirkət və Hökumət tərəfindən təsdiq edilmiş poliqlonlarda utilizasiya ediləcək.
------	---

Artıq qrunt və çirkab sular və tibbi tullantılar və qazma/tunel məhlulu istisna olmaqla, bütün tullantılar TSS-nə göndəriləcək. PODRATÇI ŞİRKƏTİN təsdiqi olmadan tullantıların və ya tullantı materiallarının hər hansı digər yerlərə göndərilməsi üçün tədbir görməyəcək.

9.4.8 Tullantıların Daşınması və Köçürülməsi üzrə Qeydlər

PODRATÇI tullantıların toplama məntəqəsindən son təyinat yerinə qədər hərəkətlərini izləmək üçün tullantıların köçürülməsi üzrə qeydlərdən (TKQ) istifadə daxil olan tullantıların daşınma və izlənmə sistemini işləyib hazırlayacaq.

Yalnız səlahiyyətli işçi heyətinə (yəni, lazımi təlim keçənlər) Tullantıların Köçürülmə Qeydlərini tamamlamasına icazə veriləcək. Tullantıların Köçürülməsi üzrə Qeydlər ingilis və Azərbaycan dilində olacaq. PODRATÇININ TKQ-nin formatı ŞİRKƏT tərəfindən mövcud əməliyyatlarda hazırda istifadə olunan eyni formata uyğun olacaq.

PODRATÇI tullantıların bu planın tələblərinə uyğun olaraq "beşikdən qəbirədək" idarə olunmasını və tullantıların insan sağlamlığına və ya ətraf mühitə təhlükə törətməməsini təmin etmək üçün tullantıların idarə olunması fəaliyyətlərinə qarşı ehtiyatlılıq prinsiplərini tətbiq edəcək.

9.4.8.1 TTM-dən TSS-nə

Hər bir PODRATÇININ işçi heyəti yığılan tullantıların TTM-ə daşınmasına görə cavabdehdir. PODRATÇI günün sonunda toplanılmış istənilən tullantıları daşımaq üçün səyyar tullantı heyətinin olmasını nəzərdə tutacaq.

PODRATÇI tullantıların çeşidlənməsi və daşınmasını azaltmalı və hər bir nəqliyyat marşrutunun daşınma riskinin qiymətləndirməsini tamamlayacaq ki, buna aşağıdakıların nəzərdə tutulması daxildir:

- Daşımının yaratdığı potensial təhlükələrin müəyyənləşdirilməsi
- Qabların müvafiqliyi
- Müvafiq dağılma əleyhinə avadanlıq dəstinin (və ya analoji) təmin olunması
- Müvafiq etiketləmə
- Daşıma sənədləri (məsələn: təhvil və təslim qaimələri və tullantı yükünün potensial risklərinə və təhlükələrinə dair məlumat)
- Dağılma halında bərpa üçün təmizləmə tələbləri.

PODRATÇI tullantıları daşımaq üçün istifadə olunan nəqliyyat vasitələrinin maye tullantıların axmalarının və ya dağılmalarının qarşısını almaq üçün qanun tələblərinə cavab verməsini, təyinatına uyğun olmasını və müvafiq qaydada təchiz olunmasını və quru və ya bərk tullantıların düşməsi və ya üfürülüb aparılmasının qarşısını almaq üçün üstünün örtülməsini təmin edəcək. PODRATÇI təmin edəcək ki, bütün nəqliyyat vasitələri tullantıları müvafiq orqanlar tərəfindən lazımi kateqoriyadan olan tullantıların daşınması üçün icazə verilən nəqliyyat vasitəsinə yüklənir. PODRATÇIDAN tələb olunur ki, tullantıların toplanması üçün

(maye və bərk) məqsədə uyğun olan, istismara yararlı və müqavilədən irəli gələn təhlükəsizlik xüsusiyyətlərini özündə birləşdirən nəqliyyat vasitələrindən istifadə etsin.

PODRATÇININ TİOİP-i tullantıların TTM və TSS arasında daşınması üçün ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi marşrutları müəyyən edəcək.

PODRATÇI TTM-dən TSS-nə və TSS-dən son təyinat məntəqəsinə bütün tullantıların daşınmalarını idarə edən ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi tullantıları izləmə sisteminin tətbiq edəcək (bax aşağıda).

TSS-də PODRATÇI hər Tullantını Köçürmə Qeydinə görə tullantı həcmələrini ŞİRKƏT ilə razılaşdırılan formatda elektron jurnala daxil edəcək.

Orada ən azı aşağıdakılar qeydə alınacaq:

- Tullantının mənşəyi
- Tullantının təsviri və növü (növləri)
- Tullantı partiyasının istinad nömrəsi
- Forması (məsələn bərk, maye, qazma məhlulu)
- Miqdarı (çəkisi) və vahidləri (məsələn konteynerlərin sayı, çəlləklər)
- Tullantı yaradan tərəfin adı və imzası
- Tullantını daşıyanın və qəbul edən tərəfin adı və imzası.

PODRATÇI tullantılar üzrə qeydləri yuxarıda istinad olunan qanunvericiliyə uyğun olaraq saxlayacaq.

9.4.8.2 TSS-dən son təyinat məntəqəsinə qədər

PODRATÇI lazımınca çeşidlənmiş təhlükəsiz, təkrar emal olunmayan, təkrar istifadə olunmayan və çürüməyən tullantıları və ayrılmış təhlükəli tullantıları TSS-dən özünün təsdiq olunmuş son təyinat məntəqəsinə daşıyacaq (ŞİRKƏTİN tullantıların mərkəzi toplanma sahəsi; tullantıların emal olunması və təkrar emal mərkəzi; ŞİRKƏTİN tullantı sahəsi və ya digər ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunan sahəsi).

PODRATÇI təkrar istifadə və təkrar dövriyyə olunan ayrılan tullantıların (ən azı kağız və karton; plastik materiallar; şüşə; metal qırıntıları və ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi təkrar istifadə və ya təkrar dövriyyə obyektləri üçün PODRATÇI və ya ŞİRKƏT tərəfindən uyğun hesab etdiyi digər tullantı növləri) Tullantıları Saxlama Sahələrindən ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi təkrar emal obyektlərinə daşınması üçün cavabdehdir.

Bundan əlavə, PODRATÇI iylənən tullantı qalıqlarının, tibbi tullantıların, çirkənməmiş torpaq və qazma/tunel məhlulunun bu planın tələblərinə uyğun olaraq ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi obyektə daşınmasına (tələb olunarsa) görə cavabdehdir.

Tullantıların TSS-dən üçüncü tərəfə məxsus obyektə daşınması Tullantıları Köçürmə Qeydində tam olaraq sənədləşdiriləcək. Orada ən azı aşağıdakılar qeydə alınacaq:

- Tullantının mənşəyi
- Tullantının təsviri və növü (növləri)
- Tullantı partiyasının istinad nömrəsi
- Forması (məsələn bərk, maye, qazma məhlulu)
- Miqdarı (çəkisi) və vahidləri (məsələn konteynerlərin sayı, çəlləklər)
- Tullantını yaradan tərəfin adı və imzası və
- Tullantını daşıyanın və qəbul edən tərəfin adı və imzası.

Lazım gəldikdə Materialın Təhlükəsizliyinə dair Pasportu (MTP) tullantıların daşınması üzrə hər hansı xüsusi tələbləri və xüsusiyyətləri müəyyən etmək üçün tullantılar üzrə fakturalarla birlikdə göndəriləcək. MTP, bütün təhlükəli tullantılar üzrə PODRATÇI tərəfindən İngilis və Azərbaycan dillərində təmin olunacaq.

Tullantıların Köçürülmə Qeydləri TSS operatoru və tullantı TSS-dən çıxanda isə sürücü tərəfindən imzalanacaq. PODRATÇI onun bir nüsxəsini TSS-də saxlayacaq və oradakı məlumatları tullantıların idarə olunması üzrə elektron məlumat bazasına daxil edəcək.

Tullantıların Köçürülməsinə dair Qeydin digər bir nüsxəsi isə tullantı çatdırıldıqda təkrar istifadə/təkrar emal təşkilatı və ya saxlama/utilizasiya obyektindəki qəbul edən şəxs tərəfindən imzalanacaq. Bu nüsxə qəbul edən tərəf tərəfindən faylda saxlanacaq. PODRATÇI (tullantıların daşınmasına görə kimin cavabdeh olmasından asılı olaraq) tamamlanmış Tullantıların Köçürülməsi Qeydinin üçüncü nüsxəsini bütün tərəflərin imzaladığı faylda saxlayacaq. TKQ-in dördüncü nüsxəsi isə TSS-də PODRATÇIYA qaytarılacaq. PODRATÇI nəql olunan tullantıların bütün qeydlərini saxlayacaq.

Tullantıların Köçürülməsi Qeydi nüsxələr arasında uyğunluğunu yoxlamaq və istənilən məsələləri müəyyən etmək üçün müntəzəm yoxlanılacaq. Bundan əlavə, Tullantıların Köçürülməsi Qeydinin həqiqiliyinin yoxlanması, bütün TKQ-nin düzgün uyğunlaşdırılmasına əminlik yaratmaq üçün ŞİRKƏT tərəfindən aparılacaq.

PODRATÇI TSS-də qəbul olunan tullantıların növlərini və miqdarını və hər bir təkrar emal etmə təşkilatı və ya kənarlaşdırma obyektinə çatdırılan tullantıların miqdarını göstərən tullantılar üzrə aylıq hesabatı ŞİRKƏTƏ təqdim edəcək.

9.4.8.3 Tullantıların transsərhəd yolu ilə kənarlaşdırılması

Tullantıların transsərhəd yolu ilə göndərilməsi Azərbaycanda heç bir son kənarlaşdırma marşrutu mövcud olmayan təhlükəli tullantılara qədər məhdudlaşdırılacaq.

Təhlükəli tullantılar və digər tullantıların transsərhəd hərəkəti:

- Belə tullantıların ətraf mühit cəhətindən davamlı və səmərəli idarəetmə ilə minimum uyğun olana qədər azaldılacaq
- Elə qaydada təşkil olunacaq ki, həmin hərəkət ilə nəticələnə biləcək insan sağlamlığına və ətraf mühitə mənfi təsirlərindən qorusun.
- Bazel konvensiyasının tərəfi olan və tullantıların idxalını qadağan etməyən ölkələrə qədər məhdudlaşdırılacaq.

Təhlükəli tullantıların təklif olunan transsərhəd hərəkəti haqqında məlumat, Bazel Konvensiyasının tələblərinə uyğun olaraq, qəbul edən ölkəyə veriləcək və Bazel Konvensiyası kontekstində təklif olunan hərəkətin insan sağlamlığına və ətraf mühitə təsirlərinə dair məlumatlar daxil olacaq. Bütün tullantılar transsərhəd hərəkətin başladığı məntəqədən kənarlaşdırma məntəqəsinə qədər hərəkət sənədi (tullantının köçürülmə sənədi) ilə müşayiət olunacaq. Tullantıların idarə olunmasını öz öhdəsinə götürən hər bir şəxs hərəkət sənədini çatdırılmadan sonra, ya da tullantını qəbul etdikdən sonra imzalayacaq. Tullantının qəbul sənədi və tullantının son kənarlaşdırma tərəfindən kənarlaşdırılması qəbul edilməlidir. Düzgün kənarlaşdırmanın təsdiqi alınmadıqda, lazımı orqanlara məlumat verilməlidir. Hərəkət sənədində aşağıdakı məlumatlar olacaq:

- Tullantını ixrac edən tərəf
- Tullantı formalaşdırma tərəf(lər) və formalaşma sahəsi
- Tullantını idarə edən tərəf və faktiki kənarlaşdırma sahəsi
- Tullantını daşıyan tərəf(lər) və ya onun agent(lər)i
- Ümumi və ya adi bildirişin mövzusu
- Transsərhəd hərəkətinin başlanma tarixi və tullantını öz öhdəsinə götürən hər bir şəxsin qəbul etməsindən sonra tarix(lər)i və imzası
- Daşınma vasitələri (yol, dəmiryolu, daxil su yolu, dəniz, hava yolu), o cümlədən ixrac ölkələri, tranzit və idxal, həmçinin bunun təyin olunduğu giriş və çıxış məntəqəsi
- Tullantının ümumi təsviri (fiziki vəziyyəti, BMT-nin düzgün göndəriş adı və növü, BMT nömrəsi, Y nömrəsi və H nömrəsi lazım gələrsə)

- Xüsusi daşınma tələblərinə, o cümlədən qəzalar baş verdiyi halda, fəvqəladə vəziyyətə dair məlumat
- Qablaşdırma növü və sayı
- Çəki/həcm ilə miqdarı
- Məlumatın düzgün olmasına dair tullantı yaradan tərəf və ya ixracatçı tərəfindən bəyannamə
- Tərəf olan bütün aidiyyətli dövlətlərin müvafiq orqanlarından heç bir etirazın olmadığını göstərən tullantı yaradan tərəf və ya ixracatçı tərəfindən bəyannamə
- Təyin olunan kənarlaşdırma obyektində qəbul olunmaya dair kənarlaşdıran tərəfin təsdiqi və kənarlaşdırma metodunun və təxmini tarixinin göstərilməsi
- Tullantı ixracatçısının, istehsalçısının (istehsalçıların), tullantı atan müəssisənin və daşıyıcının (daşıyıcıların) tam adı və ünvanları, telefon, teleks və ya telefaks nömrələri və fəvqəladə hallarda əlaqə saxlanacaq şəxsin adı, ünvanı, telefon, teleks və ya telefaks nömrəsi.

Transsərhəd hərəkətinə məruz qalacaq tullantılar qablaşdırma, etikətləmə və daşınma sahəsində ümumi qəbul olunmuş və tanınan beynəlxalq qaydalar və standartlar ilə uyğun olaraq qablaşdırılmalı, etikətlənməli və daşınacaq.

9.5 Yoxlama və Monitoring

9.5.1 *Tullantıların Monitoringi və Hesabat*

CQBKG üzrə ƏMSSTQ tullantıların idarə olunmasının monitoringi və audit olunmasını öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

7-04	Tullantıların idarə olunması təcrübəsi müntəzəm monitoring və təftiş ediləcək.
------	--

PODRATÇI tullantıların idarə olunması fəaliyyətlərinin qeydini saxlayacaq, o cümlədən lakin bunlarla məhdudlaşmayan:

- TSS-dən son təyinat məntəqəsinə qədər növünə görə tullantıların daşınmalarının qeydiyyatının və həcminə aid qeydlərin aparılması
- Bütün tamamlanmış tullantıların köçürülməsi üzrə qeyd sənədlərinin saxlanması
- Şirkətlə əlaqələndirilmiş şəkildə üçüncü tərəfə aid tullantıların idarə olunması obyektlərinin audit və yoxlanmalarının həyata keçirilməsi.

PODRATÇI aşağıdakı sənədləri saxlayacaq:

- TSS-dən son təyinat məntəqəsinə tullantı çatdırılmalarının kateqoriyası və son təyinat məntəqəsi üzrə qeydi və həcmi
- Bütün tamamlanmış Tullantıların Köçürülmə Qeydinin sənədləri
- ŞİRKƏT ilə razılaşma əsasında üçüncü tərəfə məxsus tullantı idarəetmə obyektlərində audit və yoxlamaları aparmalı.

9.5.2 *Tullantılar üzrə Hesabat vermə tələbləri*

PODRATÇI və TULLANTININ İDARƏ OLUNMASI ÜZRƏ PODRATÇI aylıq olaraq ŞİRKƏTƏ aşağıdakı məlumatları təqdim edəcək:

- Tullantılar üzrə statik məlumatların xülasəsi
- Sahə yoxlamalarının nəticələrinə dair hesabat, tətbiq olunan düzəldici tədbirlər və audit işlərinin bağlanması və
- Tullantı üzrə ƏİG-nə dair icra hesabatı (bax Bölmə 20.4).

10 ÇİRLƏNMƏNİN QARŞISININ ALINMASI PLANI

10.1 Əhatə Dairəsi

Bu İdarəetmə Planının əhatə dairəsi xüsusən aşağıdakı çirkəndirmənin qarşısının alınması məsələləri ilə bağlıdır:

- Çirkənmənin Qarşısının alınması sahəsində təlim və COSHH (sağlamlıq üçün təhlükəli maddələrə nəzarət)
- Enerjiden səmərəli istifadə
- Atmosferə tullantılar
- Çirkəb suların idarə olunması (məs, sanitariya çirkəb suları, sahə çirkəb suları, hidrosınaq suları)
- Səs-küyün və vibrasiyanın idarə edilməsi
- Neft və kimyəvi maddələrin idarə olunması
- Təhlükəli maye tullantılar.

10.2 TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr

4-cü Hissədə istinad olunan təlimat sənədləri, TƏMÖHS tələblərinə uyğun olaraq plan və təsir azaltma tədbirlərini hazırlamaq üçün təsirin qiymətləndirilməsini və İdarəetmə Planlarının ilkin variantını hazırlayarkən nəzərə alınmışdır (Hissə 3.1). Nəzərdə tutulan xüsusi təlimat aşağıda təsvir olunmuşdur.

- Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Havanın Keyfiyyətinə dair Təlimatları, Beynəlxalq sənəd, 2005-ci il
- Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Havanın Keyfiyyətinə dair Avropa üzrə Təlimatları, 2-ci Buraxılış, 2000-ci il
- Aİ-nin Ətraf Havanın keyfiyyətinə və Avropa üçün daha təmiz havaya dair Direktivi (2008/50/AK)
- BK-nin Havanın Keyfiyyət Standartı üzrə Normalar 2007 (Aİ Direktivi ilə qəbul olunub (2008/50/AK)
- BMK-nin ətraf mühit və sosial sahənin davamlı inkişafı haqqında Siyasəti (İcra Standartı 3) – Yanvar 2012
- BMK-nin Ətraf Mühit üzrə Sağlamlıq və Təhlükəsizlik üzrə Təlimatları: Quruda Neft və Qaz Layihələri, 2007-ci il
- Britaniya Standartı 5228 Hissə 1; 2009 `Tikintidə və açıq sahələrdə səs-küy və titrəyişə nəzarət üzrə tikinti normaları – Hissə 1: Səs-küy`
- Britaniya Standartı 5228: Hissə 4: 1992 `Paya vurma əməliyyatları üçün tətbiq olunan səs-küy və titrəyişə nəzarət üzrə tikinti normaları`
- Britaniya Standartı 7385: Hissə 2: 1993 `Binalarda titrəyişin qiymətləndirilməsi və ölçülməsi Hissə 2. Torpaqdan yaranan titrəyişdən zərər səviyyələri üzrə təlimat`
- AB-nin Şəhər Çirkəb Sularının Təmizlənməsi üzrə Direktivi (91/271/AİB)
- BK-nin Şəhər Çirkəb Sularının Təmizlənməsi üzrə Normaları (İngiltərə və Uels, 1994-cü il)
- Aİ-nin təmiz suda yaşayan balıqlar üzrə direktivi (2006/44/AK)
- Çirkələnmiş Torpaq Sahələrinin İdarə olunması üzrə Nümunə Prosedurlar (CR11) (DEFRA və Ətraf Mühit Agentliyi, 2004-cü il)
- Bərpa Hədəfləri üzrə Metodologiya: Torpaq sahəsinin Çirkənməsi üzrə Hidrogeoloji Risk Qiymətləndirilməsi (Ətraf Mühit Agentliyi, 2006-cı il).

Nəzərdə tutulan xüsusi təlimat aşağıda təsvir olunur:

- Layihələr, texniki və maddi baxımdan uyğun və iqtisadi baxımdan effektiv qalarkən, insan sağlamlığı və ətraf mühitə mənfi təsirlərə yol verməyən, onu azaldan və ya minimuma endirən çirklənmənin qarşısının alınması və nəzarət texnologiyalarını tətbiq edir
- Layihələr enerjiyə qənaəti və istixana qazlarının emissiyalarını (İQE) aşağıdakılardan istifadə etməklə optimallaşdırır:
 - Layihə ilə bağlı İQE azaldılmasını irəli sürməklə
 - Yanğından mühafizə sistemlərində qalon üçün əvəzedicilərdən istifadə etmək və onların ətraf mühitə təsirinə əsaslanaraq soyuducu vasitələri seçmək.
- Layihələr havanın keyfiyyətinə aşağıdakılar vasitəsilə nəzarət edir:
 - Tullantıların siyahısını saxlamaqla
 - Həssas reseptorların və ətraf havanın keyfiyyət təlimatlarını müəyyən etməklə
 - Aşağı sulfid tərkibli yanacaqdan istifadəni göstərməklə
 - Havanın keyfiyyətinin monitorinqini aparmaqla.
- Layihələr toza, səs-küyə, vibrasiyaya, qoxuya və işıq çirkləndirməsinə aşağıdakılar vasitəsilə nəzarət edir:
 - Yüksələn toz səviyyələrinə səbəb olan fəaliyyətləri azaltmaqla və ya dəyişdirməklə və torpağın üst qatı götürülən əraziləri sulamaqla
 - Lazım gələn yerdə səs-küyü azaltmaq üçün avadanlıqları izolyasiya etməklə və müəyyən yerdə yerləşdirməklə
 - Qoxunun götürülməsini layihələndirməklə
 - Işıqlanma ilə vizual süzülməni ləğv etmək və ya azaltmaq üçün imkanlar yaratmaqla.
- Layihələr onların fiziki təsirlərini azaldır və iqlimdə dəyişiklərə görə uyğunlaşdırır:
 - Suyun axması, çirkləndiricilərin yuyulması və tozun çökməsi ilə əlaqədar təsirləri azaltmaq üçün layihələri layihələndirməklə, müəyyən yerdə yerləşdirməklə və tikməklə
 - Boru kəmərlərini sabitləşdirmək və ya bünövrələrini təmin etmək üçün təsirsiz materialların seçilməsi ilə
 - Yuyulma, axma və turş suların axmasının səbəb olduğu çirkləndirmənin torpağa, səth sularına və yeraltı suların xüsusiyyətlərinə olan dəyişiklik potensialını qiymətləndirməklə (məsələn, tərkibində bisulfitlər olan torpaqlar, piritli torpaqlar və aqreqlər kimi tikinti materialları və zibilxanalar kimi tullantı kənarlaşdırma sahələri)
 - Sahənin qiymətləndirməsi zamanı təbii suyun və çöküntülərin axını (məsələn, axınlarda, çaylarda, su-bataqlıq ərazilərdə və səth/səthi axınlarda) və təbii su axının pozulmasını azaltmaq üçün (daşqın vəziyyətlərini nəzərə almaqla) təsir azaltma tədbirlərini həyata keçirməklə (o cümlədən körpü və yeraltı drenaj kanalının tikintisi)
- Boru kəmərinin hidrosınaq suyu səth sularına və ya torpağın səthinə boşaldılarsa, layihələr ETSN və digər agentliklərin təsdiqinə uyğun olaraq aşağıdakı çirklənmənin qarşısının alınması və nəzarət tədbirlərini həyata keçirir:
 - Sınaq suyunun boru kəmərinə qaldığı vaxtı azaltmaqla kimyəvi maddələrə olan ehtiyacı azaltmaq;
 - Ətraf mühit meyarlarına əsaslanaraq kimyəvi əlavələri seçmək (konsentrasiya, toksikliyi, bioloji cəhətdən çürümə qabiliyyətini və bioloji yığılma potensialı)
 - Eyni hidrosınaq suyunu çoxdəfəli sınaqlar üçün təkrar istifadə etmək
 - Suyun toksikliyinə zəruri olan yerdə azalmasına vaxt vermək üçün hörülmüş və hasarlanmış durulducu hovuzdan istifadə etməklə:

- Boşaltma sahəsini seçərkən sınaq suyunun və çay axınına həcmi və tərkibini və ya qəbul edən su mənbəyinin həcmi nəzərə almaq. Çöküntü çənləri, çınqıl, taxta qəlib, brezent və s ilə boşaltma axınına yaymaq və akvabiota, suyun keyfiyyəti və su istifadəçilərini qorumaq üçün çöküntüyə nəzarət metodlarını tətbiq etmək
 - Axın aşağı və axın yuxarı istənilən su mənbəyinə boşaltmanın reseptorlarına nəzarət etmək
 - Qəbul edən torpağın su basmasına, eroziyasına və ya kənd təsərrüfatı potensialının aşağı enməsinə yol verməyən torpağa boşaldılma sahəsini seçmək.
- Layihələr onun təsirinə məruz qalmış ərazi üzrə torpağın, çöküntünün və yeraltı suların çirklənməsinin qiymətləndirməsini aparır (o cümlədən əvvəl və hazırda mövcud olan torpağın və yeraltı suların vəziyyətinin qiymətləndirməsi) və istənilən risklərə ünvanlanmaq üçün lazımi tədbirləri görür
 - Layihələr çirkab suları minimuma endirir və aşağıdakıları yerinə yetirməklə, keyfiyyət spesifikasiyasına cavab verməsi üçün onu təmizləyir:
 - Duşxana, tualet və mətbəx qurğularından məişət çirkab sularını və çirkab suları təyin olunan standartda uyğun təmizləməklə
 - Qeyd olunan çirkab suların boşaldılması normalarına nail olan ölçmə, nəzarət və nümunə götürmə metodlarından istifadə etməklə
 - Sonradan təmizlənməsi üçün qeyd olunan normaya cavab verməyən təmizlənmiş çirkab suları ayırmaq və saxlamaq imkanını saxlamaqla
 - Layihələr, neft ilə çirklənə biləcək ərazilərdə bəndləmə, drenaj və təmizləməni təşkil etməklə və su axınlarının yaxınlığında yanacaq doldurulmasına məhdudiyətlər tətbiq etməklə, çirkləndirici maddələrin qeyri-normal və ya təsadüfi buraxılmasına yol vermir.

10.3 Rollar və Cavabdehliklər

Vəzifə və cavabdehliklər ƏMSSİMP-nin 4-cü Bölməsində müəyyən olunur.

10.3.1 Şirkət

ŞİRKƏT aşağıdakılar üçün cavabdehlik daşıyacaq:

- PODRATÇININ fəvqəladə hallara qarşı cavab tədbirləri planını ŞİRKƏTİN planı ilə əlaqələndirmək üçün Fəvqəladə Hallara Qarşı Cavab Tədbirləri Planının hazırlanması
- 1-ci Səviyyəli dağılmaların qarşısının alınmasında PODRATÇIYA yardım edilməsi
- 2-3-cü Səviyyəli dağılmalara cavab verməsi üçün Dağılmalara qarşı Cavab Tədbiri üzrə PODRATÇININ təmin olunması.

10.3.2 Podratçı

Bundan əlavə, PODRATÇI aşağıdakılara görə cavabdehlik daşıyır:

- Bütün 1-ci Səviyyəli dağılmalara cavab vermək üçün Fəvqəladə hallara qarşı cavab tədbirləri planının hazırlanması və 2-3-cü Səviyyəli dağılmalara dair ŞİRKƏTƏ hesabat vermə protokollarının müəyyən olunması
- ŞİRKƏT tərəfindən göstəriləni kimi 2-3-cü Səviyyəli dağılmalara cavab vermək üçün yardım göstərilməsi
- Xüsusi çirklənmənin qarşısının alınması və nəzarət tədbirləri tələb oluna biləcək yerlərin müəyyən olunması
- Bütün atmosfərə tullantılar və boşaltmaların qeydiyyatının aparılması.

- ŞİRKƏT ilə razılaşdırılacaq yerlərdə çirklənmənin qarşısının alınması və nəzarət avadanlıqlarının uyğun ehtiyatlarının təmin olunması və saxlanması (məsələn, damcı yığanlar, dağılan mayenin yığılması üçün cihazlar və bon çəpərləri)
- İşçilərin çirklənmənin qarşısının alınması və ona nəzarət avadanlıqlarının işə salınması və istifadəsi sahəsində uyğun olaraq təlim keçdiklərinin təmin olunması
- Layihənin Hadisələrə dair Hesabat vermə Sisteminə uyğun olaraq istənilən maye dağıntısı və ya çirklənmə hadisələrinə dair ŞİRKƏTƏ məlumat verilməsi
- Yeraltı və ya yerüstü suların ayrılması və maye tullantıların boşaldılmasını müəyyən etmək və Hökumət orqanları ilə razılaşdırmaq və icazə/təsdiqetmə şərtlərinə uyğun olaraq sahəyə səfərləri dəstəkləmək.

10.4 Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması

Bu bölmədə, CQBKG Layihəsinin tikintisi və ya istismara verilməsi mərhələləri zamanı baş verə biləcək istənilən çirklənmənin qarşısını almaq və onun təsirlərini azaltmaq üçün Layihə tərəfindən qəbul olunmuş tədbirlər ətraflı təsvir olunur. PODRATÇI, ən azı bu Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İdarəetmə Planına daxil edilmiş tədbirlər ilə uyğun olan Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planını hazırlayacaq.

10.4.1 Çirklənmənin Qarşısının Alınması Sahəsində Təlim və COSHH (Sağlamlıq Üçün Təhlükəli Maddələrə Nəzarət)

PODRATÇI, su axınlarını çirkləndirmək üçün çirkab suların və hidrosınaq sularının boşaldılması və potensial cəhətdən zərərli kimyəvi maddələri saxlaya bilməmənin ətraf mühitə vurduğu nəticələri kimi, Layihə fəaliyyətlərinin potensialını dərinləndirərək təlim üçün işçi heyətinə təlim keçəcək.

CQBKG üzrə ƏMSSTQ səs-küyün azaldılmasına dair giriş təlimini və təhlükəli materialların təhlükəsiz şəkildə daşınması və dağılmalara cavab verilməsi sahəsində işçi heyətinə təlim keçməyi öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

6-09	Müvafiq işçilər təhlükəli materialların təhlükəsiz istifadəsi və yüklənilib-boşaldılması ilə bağlı təlim keçəcək.
6-11	Müvafiq tikinti personalı dağılmış mayelərin yığılması üçün qurğuların istifadəsi və dağılmalarla mübarizə üzrə təlim keçəcək.
25-03	Layihənin yeni işçilər üçün işlə tanışlıq təlimatı səs-küy səviyyəsinin azaldılması ilə bağlı qaydaları əhatə edəcək.
6-12	Təhlükəli materialların dağılması halında təlim keçmiş fəvqəladə hallar qrupu səfərbər olunacaq.

Çirklənmənin qarşısının alınması ilə bağlı PODRATÇI onun bütün personalının aşağıdakıları tam başa düşməsinə təmin edəcəkdir:

- Avadanlıqlar istifadə olunmadıqda onların söndürülməsinin əhəmiyyəti
- Layihənin səs-küy, toz, çirkab suların boşaldılması və yanacaq, kimyəvi maddələrin və təhlükəli maye tullantıların izolyasiyası ilə bağlı ətraf mühitə potensial təsirlərini
- Yanacaq, kimyəvi maddələr və təhlükəli maye tullantılara məruz qalmanın sağlamlığa potensial təsirlərini
- Həmin təsirlərə cavab vermək və həmin təsirlərin tətbiq olunma yolu və yerinə ünvanlanmaq üçün qəbul olunmuş təsir azaltma tədbirlərini

- Qonşu icmalara səs-küy ötürülməsini azaltmaq üçün sahədə mexanizmlərin yerləşdirilməsini
- Səs-küyün yaratdığı təsirləri azaltmaq üçün iş saatlarında hər hansı məhdudiyətləri
- Yanacaq və kimyəvi maddələrin yalnız təyin olunan ərazilərdə saxlanmasına icazə verildiyini
- Ətraf mühit üzrə tələblər ilə uyğunsuzluq olduğu halda əməl olunacaq prosedurlar
- Ətraf mühit ilə bağlı gözlənilməz hadisələr, o cümlədən dağılmalara qarşı cavab tədbiri və hesabat vermə prosedurları ilə necə işləməli
- Onların vəzifələri və digər PODRATÇI heyətinin və ŞİRKƏTİN işçi heyətinin ətraf mühit məsələləri ilə bağlı vəzifələri.

PODRATÇI yanacaq doldurulması fəaliyyətləri və kimyəvi maddələrin daşınmasına nəzarət edənlər üçün, eləcə də çirkab suların və hidrosınaq sularının təmizlənməsi və su axınlarına boşaldılmasına və çirkənməyə səbəb olma potensialının olduğu hesab olunan digər fəaliyyətlərə görə cavabdeh şəxslər üçün daha ətraf mühit üzrə ətraflı təlim kursları təşkil ediləcək.

10.4.2 **Nəqliyyat Vasitələri, Zavodlar və Avadanlıqlardan Atmosferə Buraxılan Emissiyalar**

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

23-02	Avadanlıqlara və nəqliyyat vasitələrinə enerji səmərəliliyini maksimuma çatdırmaq və emissiyaları minimuma endirmək üçün istehsalçının tövsiyələrinə uyğun olaraq müntəzəm texniki qulluq göstəriləcək.
-------	---

PODRATÇI və ŞİRKƏT aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcəklər:

23-03	Layihədə Azərbaycan ərazisi daxilində, məqsədəuyğun və əlverişli olduğu yerdə daha az kükürd tərkibli 0,1 %-li yanacaqdan istifadə edilməsinə üstünlük veriləcək.
-------	---

PODRATÇI tələb olunan tapşırıqə uyğun olan və müasir, yaxşı saxlanılan və yaxşı işlək vəziyyətdə olan nəqliyyat vasitələrini seçəcək:

PODRATÇI bütün nəqliyyat vasitələri və stasionar avadanlıqlar üçün mütəmadi texniki xidmət və yoxlama proqramını, o cümlədən texniki xidmət üzrə jurnalı hazırlayacaq (məsələn, generatorlar və qazanxanalar). Nəqliyyat vasitələri və avadanlıqların təhlükəsiz olduğuna, səmərəli işlədiyinə və atmosfərə tullantılar və səs-küyün azaldıldığına əmin olmaq üçün mütəmadi texniki xidmət yüksək standartda uyğun olacaq. Etiket sistemindən və ya buna oxşar vasitədən istifadə etməklə etibarlı texniki xidmət və yoxlama sertifikatının olmasını göstərmək üçün bütün nəqliyyat vasitələri və avadanlıqlar PODRATÇI tərəfindən müəyyən olunacaq.

Bütün nəqliyyat vasitələri və avadanlıqlar, o cümlədən MÜQAVİLƏ təltif olunduqdan sonra `yeni vəziyyətdə` alınmayan nəqliyyat vasitələri və avadanlıqlar PODRATÇI tərəfindən təmir olunacaq ki, atmosfərə tullantıların səviyyələri mümkün olduğu qədər aşağı səviyyələrdə saxlanılsın. Qara tüstü buraxması görünən istənilən nəqliyyat vasitələri və ya avadanlıqların işi davam etdirməsinə icazə verilməyəcək və PODRATÇI tərəfindən təmirə göndərilməli və ya dəyişdiriləcək.

PODRATÇI tikinti mexanizmləri və nəqliyyat vasitələrini lazımi təmir işlərini aparmaq üçün düşərgələrdə emalatxana sahəsi yaradacaq. Ərazinin örtülü (məsələn beton) döşəməsi, yağışdan/qardan qorumaq üçün damı və ətraf torpağı qorumaq üçün bəndi olacaq və sürtgü materiallarının, yanacaq və ya digər potensial cəhətdən təhlükəli maddələrin dağılması

halında onları saxlama tədbirləri görəcək. Ərazi neftli suların drenaj sistemi vasitəsilə neft/su separatoruna birləşdiriləcək və kilidli bağlayıcı klapanı olacaq.

PODRATÇI əmin olacaq ki, onun generatorları, o cümlədən düşərgə generatorları istehsalçının spesifikasiyalarına uyğundur.

PODRATÇI aşağı kükürd tərkibli (0,1%) dizel yanacağından istifadə edəcək.

PODRATÇI, ŞİRKƏTİN sorğusu əsasında nəqliyyat vasitələri və avadanlıqlar üzrə onların istehsalçının spesifikasiyalarına cavab verdiyini təmin etmək üçün işlənmiş qazların tullanmasının kəmiyyət monitorinqini aparacaq.

10.4.3 *Tozun İdarə Olunması*

Tikintidən əvvəl və tikinti zamanı PODRATÇI, torpağın növlərini, icmaların yerləşdiyi yerləri, həssas məhsulları və hava şəraitlərini nəzərə almaqla, KS-dən və giriş yollarından qalxan tozun insanlara, bitkilərə və ya 300 m-dəki heyvan reseptorlarına təsir etmə ehtimalı olan sahələri müəyyən edəcək.

Tikinti işləri ərzində PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

24-01	Podratçıdan yanacaq doldurma avtosisternlərinin uyğun ehtiyatına malik olması, Kəmər sahəsi, giriş yolları və tikinti yolunun üstündə yerləşən kənd yollarının quraqlıq şəraitlərində sulanması tələb olunacaq.
24-02	Yolsuzluq şəraitində və Kəmər sahəsində istifadəsi nəzərdə tutulan nəqliyyat vasitələri üçün Layihə üzrə müəyyən edilmiş ciddi sürət həddi 30 km/saat-dır.
23-06	Dənəvər materiallar daşıyan nəqliyyat vasitələrinin yük bölməsi toz yaranmasının və sızmaların qarşısının alınmasına kömək etmək üçün örtüləcək.
10-19	Yaxınlıqdakı bataqlıqlar və ya su axınlarına lil probleminin olmaması üçün toz yatırılmasında istifadə edilən suyun qarşısını almaq məqsədilə tədbirlər görülməlidir.
24-07	Təmizlənmiş tullantı sularından tozun yaranmasının azaldılması və tozun yatırılması məqsədilə yol səthlərinin sulanmasında (nəmləndirilməsi) istifadə olunacaq.

PODRATÇI tikinti işlərini tozun reseptorlara təsir etmək potensialı olan ərazilərdə aparılmasını təklif edərsə, yaxud toz və kimyəvi hissəciklərin küləklə sovrulmasına səbəb ola biləcək iş növlərini həyata keçirərsə, o aşağıdakıların daxil olacağı tozun yatırılması tədbirlərini irəli sürəcək.

- KS-dəki istifadə olunan yolun və/yaxud giriş yolunun səthinə su çilənməsi; PODRATÇI bu tapşırıq üçün ayrılmış sudaşıyan maşınları təmin edəcək.
- Torpaq yollarda 30 km/saat sürət həddinin qoyulması
- Torpaq, aqreqat və kimyəvi maddələrin uçan hissəciklərin qarşısını alacaq qaydada saxlanması və daşınması (məsələn, torpaq qalaqlarına su çilənməsi, aqreqatlar qarışdırılarkən su çilənməsi)
- Torpaq və aqreqatları daşıyan nəqliyyat vasitələrinin, misal üçün brezəndən və ya tozun qaçmasının qarşısını alan örtüklərdən istifadə etməklə, üstünün örtülməsinin tələb olunması və həmin nəqliyyat vasitələrinin qəsəbələrin yaxınlığında dayanmasının qadağan edilməsi
- Sahə yollarının və su axınları kəsişmələrinə giriş yollarının palçıq və lilli material toplanmasından təmiz saxlanması

- Həssas yaşayış və ya kənd təsərrüfatı ərazilərinə və ya təbii yaşayış mühitlərinə yaxın olan iş sahələrindən qalxan toz tullantılarını azaltmaq üçün küləkdən qoruyan hasarlar, toraoxşar materiallardan qoruyucular və ya yarım-keçirici hasarlardan istifadə olunması.

Tozun yatırılması tədbirlərinin seçilməsi və onların tezliyi sahəyə-xas şəraitlər ilə müəyyən olunacaq və yerli icmalara zərərli təsirlərin, məhsul və ya digər floranın tozlanmasının qarşısını almaq üçün seçiləcək. Küləkli hava şəraitlərində sakit hava şəraitləri ilə müqayisədə əlavə tədbirlərin tələb olunacağı nəzərdə tutulur.

PODRATÇI aşağıdakı əraziyə-xas öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

24-12	Müvəqqəti iş sahələrinə ən yaxın məsafədə yerləşən yaşayış binaları müəyyən ediləcək və hər hansı yaşayış binası ora tikinti ərzində yaranan tozun nəzərdə tutulan orta və ya yüksək təsirinə məruz qalacaq qədər çox yaxındırsa, X8-04 öhdəlikləri yerinə yetiriləcək.
X8-04	Layihə nəzərdə tutulan CQBKG layihəsi marşrutunun yaşayış yerlərinə yaxın keçdiyi ərazilərdə(KG62.2, BVR A06, KG104-KG108, KG116-KG120, KG121-KG125, KG287-KG289) , yaşayış yerlərinə yaxın düşərgə və boru saxlama meydançalarında tozun yaranmasına nəzarət edəcək və zəruri olduqda, onun yatırılması üçün tədbirlər görəcək.
D8-05 Saloğlu boru anbarı sahəsi	Çobanların müvəqqəti yaşayış yeri və boru anbarının hasarı arasında 50 m-lik bufer zonası olacaq.

Tozun yatırılması üçün istifadə olunan suyun yaxınlıqdakı su və bataqlıq ərazilərə və ya su axınlarına çöküntü problemləri yaratmasının qarşısını almaq üçün lazım gələn yerlərdə qoruyucu tədbirlər (məsələn, lilin hasarlanması) tətbiq olunacaq.

PODRATÇININ Çirkənlənmənin Qarşısının alınması üzrə İcra Planı bu yerlər üçün tədbirləri müəyyən etməli və aşağıdakıları müəyyən edəcək:

- Tozun yatırılması tədbirlərinin və vəziyyətlərinin tətbiq olunarkən dərəcəsi
- Suyun çilənməsinin tezliyi
- Tozun yatırılmasının effektiv olduğunu nümayiş etdirmək üçün istifadə olunacaq tozun monitorinq metodları
- Layihənin ətraf mühit üzrə standartları ilə uyğunluğunu nümayiş etdirmək üçün toz səviyyələrinin monitorinqi.

PODRATÇI tozun yatırılması üçün istifadə olunan suyun ayrılması üçün müvafiq orqanlardan bütün lazımi icazələri əldə edəcək (və ya təmizlənmiş çirkəb suları su çilənməsində istifadə üçün təklif olunarsa). Əgər təmizlənmiş çirkəb sular su çilənməsi üçün istifadə olunmalı olarsa, PODRATÇI onun insan sağlamlığına kiçik və ya heç bir risk törətmədiyini və Layihənin Standartlarına uyğun olduğunu nümayiş etdirəcək.

10.4.4 Yol və Dəmiryolu Kəsişmələri

ŞİRKƏT aşağıdakı öhdəlikləri tikinti zamanı PODRATÇI tərəfindən tətbiq olunacaq layihələndirməyə daxil edəcək:

D11-02	Kəsişmələrdə (keçidlərdə) örtüyün qalınlığı artırılacaq; yol kəsişmələri ümumilikdə 2,0 m örtük ilə quraşdırılacaq; dəmiryolu kəsişmələrinin ən azı 3,0 m qalınlıqda örtüyü və örtüyü olmayan yolların ən azı 1,5m örtüyü olacaq.
--------	---

D11-03	CQBKG-ni gələcək yol tikintisi işlərindən, yol və ya yol kənarı boyunca qazıntılardan qorumaq üçün açıq üsullu yol kəsişmələrində beton panellər quraşdırılacaq.
--------	--

10.4.5 Su Axını Üzərində Kəsişmələr

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri həyata keçirəcək:

4-12	Tikinti işləri üzrə podratçı(lar) çay keçidlərində işə başlamazdan əvvəl, eroziyaya, çöküntülərə nəzarət və bərpa planı daxil olmaqla, işin yerinə yetirilməsi layihəsi hazırlayacaq(lar).
6-26	Qazma və tunel çəkmə məhlulu sukeçirməz altlıq döşənmiş sədd çəkilməmiş sahələrdə və ya çənlərdə saxlanacaq.
7-16	Çay keçidləri üzrə podratçı qazma məhlulunun dağılmasına qarşı tədbirlər planı (qapalı keçidlərdə baş verdiyi halda), o cümlədən torpağı su basan zaman təmizləmə və təmir işləri planı, həmçinin su istifadəçiləri ilə əlaqələr üzrə plan hazırlayacaq.
10-18	Çaylara və/və ya su axınlarına və yalnız yanacaq/sürtgü yağı sızması yoxlamasından keçmiş (Şirkət tərəfindən təsdiq edildiyi kimi) əsas tikinti nəqliyyat vasitələrinin daxil olmasına icazə veriləcək. Ümumiyyətlə, tikinti nəqliyyatı su keçidlərindən sualtı kanal/drenaj boruları (boru körpülər) vasitəsilə çayı elə keçəcək ki, su axınına maneə olmasın, balıqlar və digər su orqanizmləri də axını keçə bilsinlər.
11-02	Keçidlərdə örtüyün qalınlığı artırılacaq; yol keçidləri ümumilikdə 2,0 m örtük ilə quraşdırılacaq; dəmiryolu keçidlərinin ən azı 3,0 m qalınlıqda örtüyü və örtüyü olmayan yolların ən azı 1,5 m örtüyü olacaq.
11-05	Çöküntülərin aktivləşməsini azaltmaq üçün su axınlarının kəsişmə üsulları hazırlanacaq.

PODRATÇI yerləşdirmə ilə bağlı aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

X5-17 KG221, KG240,KG261, LP277,KG303, KG323,KG324, KG345, KG369	Çayın hidroloji qiymətləndirməsi əsasında boru kəmərinin quraşdırılma dərinliyi və boru kəmərinin mərkəzi ox xəttindən məsafəsi müəyyən edəcək sahə üçün səciyyəvi açıq kəsmə üsulu ilə keçidlərin layihəsi hazırlanacaq, boru kəmərinin tamlığını qorumaq üçün mühafizə işlərinin zəruriliyi nəzərdə tutulacaq.
---	--

PODRATÇI çay kəsişmələrinin tikintisi üzrə işlərin ətraflı icra planını CQBKG layihəsinə təqdim edəcək və buna daxildir:

- Çay axınına tikinti işlərindən kənara yönəltmək üçün əymə borularının, kanalların və ya müvəqqəti istiqamətləndirici boruların ölçüsü və mailliyi (lazimi yerlərdə su axınları üzərində körpülər yaratmaqla)
- İstiqamətləndirici su axını kəsişməsinin tikintisi zamanı istifadə olunan istiqamətləndirici borunun ölçüləri elə hesablanacaq ki, su axınındakı maksimum gözlənilən axın istiqamətləndirici borunun tutumunun 80 %-ni keçməyəcək. Tikinti zamanı müvafiq axın həcmi saxlamaq üçün istiqamətləndirici borular lazimi şəkildə təmizlənəcək
- Normal çay səviyyəsində çay sularının əyilmə yerinə daxil olması və çıxması (boru və ya kanaldan kiçik axın olmadan)
- Çayda müasir çöküntülərin yığılmasının artımını azaltmaq üçün çöküntülər üçün filtrlərdən (məs, saman presləri) və çöküntü saxlayan bəndlərdən, (məs, hasarlama), damba və ya durulducu rezervuarlardan istifadə

- Gözlənilməyən su axını və ya su basması halında işlərə potensial təsirləri azaltmaq üçün planlar
- Neft məhsullarının dağılmasını saxlamaq üçün avadanlıqlar (tikinti avadanlıqlarından sızmalara qarşı).

PODRATÇI çay sahillərini bərkitmək və eroziyanın qarşısını almaq üçün lazım gələn yerlərdə daş tökülməsi və ya qabionlardan istifadə etməklə, Bərpa Planına uyğun olaraq kəsişmə yerlərində çayın sahillərini və yatağını əvvəlki vəziyyətinə yaxın bərpa edəcək.

10.4.6 Çirkab Suların İdarə Olunması

10.4.6.1 Ümumi

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

14-06	Bütün tullantı sularının atılması Layihənin Ekoloji Standartlarına uyğun aparılacaq.
14-09	Atılmaya başlamadan öncə yeni planlaşdırılan maye tullantıları üçün tullantı üzrə müvafiq icazələr əldə olunacaq.

PODRATÇI təmin edəcək ki, çirkab sularının boşaldılması (o cümlədən müvəqqəti tikinti obyektlərindən çirkab suları və hidrosınaq sularının yerüstü su axınlarına) səth sularının ekologiyasına təsir etmir.

PODRATÇININ Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planı aşağıda təsvir olunan boşaldılmalara ünvanlanmalı və bütün potensial tullantı su mənbələrini, potensial tərkibini, təmizləmə üsullarını və boşaltma məntəqələrini bura daxil edəcək. PODRATÇI, boşaldılmalarının səth sularının ekologiyasına və ya axın aşağı su istifadəçilərinə, torpaq orqanizmlərinin ekologiyasına təsir etməyəcəyini və Layihənin Ətraf Mühit üzrə Standartlarına, Əlavə B-yə uyğun olacağını nümayiş etdirmək üçün hər bir mümkün boşaltma yeri üzrə ətraf mühitin qiymətləndirməsini aparacaq.

PODRATÇININ Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planına eroziyaya səbəb olan tullantı suların boşaldılmasının qarşısını almaq üçün nəzarət tədbirləri daxil olacaq.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

3-17	Torpaq eroziyası riskini azaltmaq üçün su boşaldılması normasına nəzarət ediləcək .
10-15	Çöküntülərin azaldılması üzrə tədbirlər həyata keçiriləcək ki, bura nasosla vurulan suyun çən və ya çöküntü həsilərindən istifadə etməklə atılması daxil olacaq (tədbirlər bununla məhdudlaşmayacaq).

PODRATÇI öz işçilərinə və subpodratçılarna çaylarda və ya su axınlarında çimməyi və ya paltarlarını və nəqliyyat vasitələrini/avadanlıqları yumağı qadağan edəcək.

PODRATÇI tullantı suların boşaldılması üçün lazım olan bütün icazələrin əldə olunmasına cavabdehdir.

10.4.6.2 Sanitar çirkab suları

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

D5-106	Düşərgələr Layihənin standart və icazə tələblərinə cavab verməsi üçün, məişət tullantı sularını layihələndirilmiş çirkab suların təmizlənməsi qurğusu ilə təmizləndikdən sonra axıdılacaq.
D5-080	Əgər daimi işçilər ayrılarsa, ərsinlə təmizləmə stansiyasından məişət çirkab suları sahədə və ya sahədən kənarında təmizlənəcək.

PODRATÇI kanalizasiya axınlarını təmizləmə qurğularını tikinti sahələrində sanitar çirkab suların boşaldılması üzrə layihənin ətraf mühit üzrə standartlarına (Əlavə B) uyğun olaraq layihələndirən, quraşdırın, işlədən və texniki xidmət göstərən kanalizasiya axınlarının təmizlənməsi qurğusu üzrə peşəkar təchizatçını işə cəlb edəcək.

PODRATÇI təmin edəcək ki, kanalizasiya axınlarının təmizlənməsi üzrə peşəkar təchizatçı hər bir təmizləmə qurğusu üçün təyin olunan, səriştəli operator təmin edir. PODRATÇI təmizləmə qurğusunun ZƏMANƏT müddəti və ya dayanma vaxtları üzrə fəvqəladə hallarda fəaliyyət planını ŞİRKƏTİN təsdiqi üçün təqdim edəcək. Buna ən azı Layihənin Standartlarına cavab verməyən fəvqəladə hallardan həddindən artıq dolması və ya axınları saxlamaq üçün istifadə oluna biləcək toplama rezervuarlarının təmin olunması daxil olacaq.

PODRATÇI yağ və bitki yağlarının kanalizasiya sularının təmizləmə axınlarına daxil olmasının qarşısını almaq üçün mətbəx(lər) obyektlərinin çıxış deliklərində lazımi ölçüdə olan yağ tutan cihazlar quraşdıracaq. PODRATÇI yağ tutan cihazlara texniki xidmət göstərəcək. Bütün ÇSTQ-nin (çirkab suları təmizləmə qurğuları) girişində axını ölçən cihazlar quraşdırılacaq.

PODRATÇI əsasən təmizlənmiş çirkab suları Layihə Standartlarına uyğun olaraq torpağa boşaldacaq. Hər hansı boşaltmadan öncə PODRATÇI torpağın su buraxma qabiliyyətini hesablamalı və torpağa, səth sularının drenajına və yeraltı sulara təsirlərə yol verməmək üçün tələb olunan yerdə quraşdırılmış hopturucu quyular tikəcək.

Tikinti düşərgələrindən kənarında yerləşən ərazilər üçün, məsələn KS boyunca və digər uzaq iş sahələrində PODRATÇI tərəfindən tualetlər qoyulacaq və qəza halında dağıldıqda səth sularının, yeraltı suların və ya torpağın çirklənməsinin qarşısını almaq üçün təyin olunan ərazilərdə quraşdırılacaq. PODRATÇI uzaq ərazilərdə quru və ya komposterlənmiş tualetlərdən istifadənin mümkünlüyünü araşdıracaq.

Bu səyyar tualetlərin saxlanması üçün, o cümlədən qoxuların yayılmasının qarşısının alınmasında və patogen mikroorqanizmlərin aradan qaldırılması sahəsində işçilər PODRATÇI tərəfindən lazımi qaydada təlim keçəcək və PODRATÇI tualetləri təmiz və gigiyenik şəraitdə saxlayacaq.

PODRATÇI tərəfindən təchiz olunan tualetlər torpaq və suyun çirklənməsinin qarşısını almaq üçün müntəzəm boşaldılacaq. Əsas tikinti düşərgəsindəki tullantılar PODRATÇI tərəfindən son təmizlənmə və kənarlaşdırma üçün daşınacaq. Ona görə də, Çirkab Suları təmizləmə qurğuları düşərgədə yaranan tullantıları və KS kimi uzaq yerlərdən daşınan tullantıları təmizləyə bilməsi üçün lazımi ölçüdə olacaq və bu ÇSTQ üzrə təchizatçı ilə müzakirə olunacaq.

Bütün bərk sanitar tullantılar Tullantıların İdarə Olunması Planına uyğun olaraq kənarlaşdırılacaq.

10.4.6.3 Sahənin çirkab sularının boşaldılması

PODRATÇI, neft, kimyəvi maddələrin qalıqlarını və asılı bərk hissəcikləri təmizləmək üçün lazım gələn yerdə çirkab suları təmizləmə qurğuları quraşdıracaq ki, `sənaye`

mənbələrindən yaranan bütün tullantı suları (o cümlədən avtomobillərin təmiri, tullantıları daşıma stansiyaları, beton qarışdırma qurğuları və digər qeyri-normal təmiz mənbələrdən) boşaldılmadan əvvəl Layihənin ətraf mühit üzrə standartlarına (Əlavə b) cavab versin.

10.4.6.4 Xəndək sularının idarə olunması və kənarlaşdırılması

PODRATÇI qazma işlərində və ya tikinti sahəsi daxilində yığılmış xəndək sularının, çirkənməmiş suların atılması üçün aşağıdakı öhdəlikləri götürəcək (aşağıdakı öhdəliklərdə xəndək suyuna istinada bu əlavə mənbələrdən gələn sular daxil olacaq):

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

3-21	Hidrosınaq sularının və ya nasosla vurulan (xəndək suları daxil olmaqla) başqa suların səth axınlarına və ya torpağa boşaldıldığı yerlərdə çöküntü yüklərini azaltmaq üçün təsirlərin minimuma endirilməsi üzrə tədbirlər həyata keçiriləcək (məsələn, boşaldılan suların normasına nəzarət və geotekstil həsirin yerləşdirilməsi və ya fiziki eroziyanın qarşısını almaq üçün başqa tədbirlər).
3-24	Xəndək suları və ya hidrosınaq suları, yaxud digər nasosla vurulan sular yuyulma və ya eroziya törətdiyi yerlərdə eroziyaya məruz qalmış sahələr bərpa olunacaq.
10-02	Şirkət təsdiq etdiyi hallar istisna olmaqla, layihədə xəndək sularının birbaşa su keçidlərinə boşaldılmasının qarşısı alınacaq.
10-03	Hidrosınaq sularının və mümkün olduğu hallarda, xəndək sularının axıdılması üçün yerlər Podratçının Ətraf mühitin çirkənməsinin qarşısının alınması üzrə İcra Planında müəyyən ediləcək.
10-04	Xəndək suyunun su keçidlərinə axıdılması qaçılmaz olduğu hallarda, axıdılan sular filtrasiya ediləcək.

PODRATÇI xəndəyin qurudulması əməliyyatlarından lilli/bulanıq tullantı sularının istənilən drenaja/su mənbəyinə/su və bataqlıq əraziyə, əgər həmin yer quru və yaxşı yaşıllaşdırılmayıbsa, daxil olmasının qarşısını almaq üçün tədbirlər tətbiq edəcəkdir. Bütün drenaj şlanqları xəndəyin dibindən yuxarı qaldırılacaq ki, nasoslama əməliyyatları ilə dibdə lili çəkməsinə yol verilməsin. Əgər xəndəyin qurudulması üçün boşaltma yeri istənilən su axınından 30 m-dən azdırsa, boşaltma filtr qolu və ya digər filtr vasitəsilə (təsirə məruz qalma potensialı olan axın aşağı istifadəçilər olan yerdə ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunacaq) və/yaxud eroziyaya nəzarət bəndləri ilə saxlanılan ərazilərə yönəldiləcək. Su axınından 30 m-dən də çox məsafədə olan boşaltmalar üçün yerli torpaq və bitki örtüyündən asılı olaraq filtr vasitələri tələb oluna bilər. PODRATÇI bu amilləri nəzərə almaqla boşaltma yerlərindəki yerli şəraitləri qiymətləndirməli və filtr vasitəsinin lazım olub-olmadığını müəyyən edəcəkdir. Bu qiymətləndirmə sənədləşdiriləcək. Nasosla vurulan çirkəb sular çay yatağına narahatlıq verməyən səviyyədə aparılacaq. Eroziya və çöküntülərin su axınlarında qarşısının alınması üçün digər tədbirlərin effektiv olmadığı yerlərdə Çöküntülər üçün durulducu hovuzlar quraşdırılacaqdır.

10.4.6.5 Səthi axınlar

PODRATÇI, sement, təzə tökülən beton qatışıqı, əhəng və gil kimi tikinti materiallarından yaranan səthi axınların su mənbələrinə çatmasının və ya torpağın keyfiyyətini dəyişməsinin qarşısını almaq üçün lazım ola biləcək saxlama bəndləri və ya kanallar quraşdırılacaqdır.

PODRATÇI boru kəməri marşrutu ətrafında və tikinti sahələrində axıntılar ilə təsirə məruz qala biləcək sularda səth sularının keyfiyyətinə nəzarət edəcəkdir.

PODRATÇI, axıntıların təhlükəsiz şəkildə yol kənarındakı drenajlara heç bir eroziya və ya lillənmə olmadan yönəldilməsi üçün uyğun eniş və köndələn drenaj ilə yeni giriş yollarını layihələndirəcəkdir.

10.4.6.6 Yağış suları

Hər hansı səth sularının düşərgə ərazisində yığılmamasını təmin etmək üçün yağış sularının drenaj sistemlərini yerli yağış/qar yağıntıları şəraitlərində işləməsi üçün layihələndiriləcəkdir.

PODRATÇI bütün döşənmiş ərazilərdən və binalardan yağış suları üçün səmərəli toplanma və axıtma sistemləri təmin edəcək. Drenaj sistemi elə layihələndiriləcək ki, yağış sularının düşərgənin kanalizasiya sistemində (məs, lyuklar vasitəsilə) axıb tökülməsinin qarşısı alınsın və istənilən çirklənmiş tullantı su axınlarının (məs, nəqliyyat vasitələrinin yuyulma sahələrindən) drenaj sistemlərinə daxil olmasının qarşısı alınsın.

PODRATÇI yüksək yağıntı və güclü daşqın vəziyyətlərində düşərgə və iş sahələrinin funksiyasını saxlamaq üçün su basması və eroziyaya qarşı ehtiyat tədbirlərini nəzərə almaqla layihələndirəcəkdir.

Sahənin drenaj sisteminin layihələndirmə cizgiləri ŞİRKƏTƏ təqdim olunmalı və təsdiq olunacaqdır.

Potensial çirklənmiş yağış sularını neft, kimyəvi qalıqlar və asılı bərk hissəcikləri təmizləmək üçün o çirkab suları təmizləmə qurğularına yönəldiləcək ki, `sənaye` mənbələrindən yaranan çirkab sularının hamısı (o cümlədən avtomobillərin təmiri, avtomobillərin yuyulma sahələri, tullantıları daşıma stansiyaları və digər qeyri-normal təmiz mənbələrdən) boşaldılmadan əvvəl layihənin ətraf mühit üzrə standartlarına (Əlavə B) cavab versin.

PODRATÇI bütün potensial çirklənmiş çirkab suları (sanitar tullantı suları istisna olmaqla) uyğun gələn yerdə lazımı ölçüdə olan və Əlavə B-də, Cədvəl 1-6-da göstərilən standartlara nail olma bacarığı olan təmizləmə qurğusuna göndərilməsini nəzərdə tutacaqdır.

10.4.6.7 Hidrosınaq sularının kənarlaşdırılması

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəməri:

10-03	Hidrosınaq sularının və mümkün olduğu hallarda, xəndək sularının axıdılması üçün yerlər Podratçının Ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısının alınması üzrə İcra Planında müəyyən ediləcək.
10-06	Hidrosınaq keçirməzdən əvvəl Podratçı hidro sınaq planı işləyib hazırlayacaq və təsdiqlənmə üçün Şirkətə təqdim edəcək.

PODRATÇININ hidrostatik sınağın aparılması üçün hərtərəfli planını hazırlamaq tələb olunur, həmin plana lazım olan suyun miqdarı və keyfiyyətinə dair məlumat, istənilən kimyəvi əlavələrin təklif olunan istifadəsi, müvafiq regionlarda mümkün su resurslarının qiymətləndirilməsi və təklif olunan su ayırma məntəqələri, eləcə də aşağıdakı tələblər, layihənin ətraf mühit üzrə standartları (Əlavə B) və istənilən lazımı spesifikasiyalara uyğun olaraq boşaltma üzrə təklif daxil olacaq. Bu həmçinin Resursların İdarə Olunması Planının tələblərinə, o cümlədən suyun götürülməsi və istifadəsinə iyerarxiyalı yanaşmaya və kimyəvi maddələrdən istifadəyə uyğun olacaqdır (Hissə 11).

PODRATÇININ Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planı hidrosınaq sularının boşaldılmasının ətraf mühitə təsirlərini azaltmaq üçün tədbirlər irəli sürəcəkdir.

PODRATÇI hidravlik sınaq suyunun saxlanması üçün istifadə olunan hər hansı doldurucu nohurlara sukeçirməyən ara qat yerləşdirəcək. Bu tələbdən hər hansı yayınmalar ŞİRKƏT tərəfindən təsdiqlənməli və PODRATÇI tərəfindən yerinə yetiriləcək və ŞİRKƏTƏ təmin ediləcək belə yayınma ilə bağlı risklərin qiymətləndirilməsinə, potensial təsirlərin qiymətləndirilməsinə əsaslanacaq.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəməri:

10-10	Su (hidrosınaq suyu da daxil olmaqla) axıdılmazdan əvvəl yoxlanılacaq və layihənin ətraf mühit üzrə standartlarının tələblərini ödəmək üçün təmizlənəcək.
10-11	Çənlərdə oksigeni yığmaq üçün hidrosınaq suyu diffuzerlərlə təmizlənəcək; asılı bərk hissəcikləri minimallaşdırmaq üçün filtrasiya tətbiq ediləcək. Torpağın eroziya riskini azaltmaq və çay yatağındakı çöküntülərin pozulmaması üçün axın gücü tənzimlənəcək.
10-21	Hidrosınaq suyunun birbaşa su axınlarına və drenaj quyularına axıdılması kimyəvi risklərin qiymətləndirilməsinin nəticələrindən asılı olacaq. Buxarlanma hövzələrinin istifadəsi torpağın mövcudluğu, ətraf mühitin və sosial sahənin qiymətləndirilməsi ilə əlaqələndiriləcək.

PODRATÇININ Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planı hidrosınaq suyunun boşaldılması üçün yerləri təyin edəcəkdir.

PODRATÇI aşağıdakılar əsasında təyin olunan boşaltma yerlərini qiymətləndirəcəkdir.

- Bütün axıntılar Layihənin Standartlarına uyğun olacaq
- Çox tutumlu və axını olan əsas çaylara boşaldılmaların, əgər həmin axınları hazırkı rejimə mane olmadan qəbul edə bilərsə, təsir potensialı aşağıdır. Ən yüksək su axını olan boşaltma yerlərinin seçilməsi yaxşı durulaşma təmin edir və balıq itkisinin qarşısını alır
- Əvvəlki su mənbəyinə geri boşaldılmanın, suyun keyfiyyət parametrlərinin su ayrılan zaman qeydə alınan parametrlərindən o qədər də pis olmadıqda, aşağı təsir potensialı var
- Podratçının qiymətləndirilməsində çayın axın istiqamətində istifadə olunması nəzərə alınmalıdır. İnsan istehlakı və ya irriqasiya üçün yararlı olmayan suyun çaya atılmasına (boşaldılmasına) üstünlük verilir
- Atılma üçün bitki örtüyü olan eroziyasız ərazilərə üstünlük verəcək
- Daşqın, eroziya və ya qəbuledici torpaqların kənd təsərrüfatı keyfiyyətlərinin aşağı salınmasının qarşısının alınması üçün torpağa atılma sahələri seçiləcəkdir. İcma / ictimai su mənbələrinin birbaşa axınının yuxarı istiqamətində torpağa atılma olmayacaqdır
- Həssas su səthləri və həssas yeraltı sular olan sahələrdə atılmalara yol verilməyəcəkdir (ƏMSTQ-də müəyyən olunan qaydada).

PODRATÇI axıntının sürətinin azaldılması və qruntun alt layının eroziyasının qarşısının alınması üçün hidrosınaq sularının atıldığı sahələrdə eroziya mühafizə tədbirləri görəcəkdir. Çayın çöküntü yükünün artmasını minimum səviyyədə saxlamaq üçün əsas çaylara və/ və ya su qurğularına (məsələn durulaşdırma hövzələri, çöküntü baryerləri, və su axın nəzarət qurğuları) atılmadan əvvəl çöküntü nəzarət tədbirlərindən istifadə olunacaqdır.

Tikililər

Qurğu avadanlıqlarının istismara buraxılması zamanı keçiriləcək hidrosınaq tədbirlərinə münasibətdə PODRATÇI aşağıda göstərilən tədbirləri görəcəkdir.

10-06	Hidrosınaq keçirməzdən əvvəl Podratçı hidrosınaq planı işləyib hazırlayacaq və təsdiqlənmə üçün Şirkətə təqdim edəcək.
10-03	Hidrosınaq sularının və mümkün olduğu hallarda, xəndək sularının axıdılması üçün yerlər Podratçının Ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısının alınması üzrə İcra Planında müəyyən ediləcək.

Qurğuların sınaq planı həmçinin boruların kimyəvi təmizlənməsini əhatə etməli və ona kimyəvi qiymətləndirmə daxil edilməli və axıntı miqdarları kəmiyyətçə göstəriləcək. Neytrallaşdırmaya üstünlük verilən seçim hesab olunur və neytrallaşdırma prosesinin

yaradılması və tətbiqi üçün zəruri olan səriştəli analitik kimya mütəxəssisləri və digər mütəxəssislərin təmin olunması daxil olmaqla PODRATÇI tərəfindən tətbiq olunacaqdır.

10.4.6.8 Avtomobil və avadanlıqların yuyulması və texniki xidmət

CQBKG layihəsində aşağıda göstərilənlər üzrə öhdəlik götürülür:

Boru kəməri

10-22	Su axınlarında tikinti avadanlığı və nəqliyyat vasitələrinin yuyulmasına icazə verilməyəcək.
10-18	Çaylara və/və ya su axınlarına və yalnız yanacaq/sürtgü yağı sızması yoxlamasından keçmiş (Şirkət tərəfindən təsdiq edildiyi kimi) əsas tikinti nəqliyyat vasitələrinin daxil olmasına icazə veriləcək. Ümumiyyətlə, nəqliyyatı su keçidlərindən sualtı kanal/drenaj boruları (boru körpülər) vasitəsilə çayı elə keçəcək ki, su axınına maneə olmasın, balıqlar və digər su orqanizmləri də axını keçə bilsinlər.

PODRATÇI su ilə dolu olan zaman avtomobillərin və avadanlıqların su axarlarına daxil olmasını məhdudlaşdıracaq və ya onların istənilən zaman su axarlarında yuyulmasını qadağan edəcəkdir.

Avtomobillərin su axarlarına daxil olmalı olduqları yerlərdə, onlar yanacaq və yağlama materiallarının su axarlarına sızmasının qarşısının alınması məqsədi ilə qabaqcadan təmizlənəcək və yoxlanılacaqdır (müəyyən olunmuş yoxlama vərəqlərindən istifadə etməklə). PODRATÇI yoxlama vərəqlərini saxlayacaq və onlar tələb olunan zaman ŞİRKƏTƏ təqdim olunacaqdır.

PODRATÇI bütün mexanizm, maşın və avtomobillərin təkərlərinin müəyyən olunmuş ərazilərdə yuyulmasını tələb edəcəkdir və həmin sahələrin izolyasiyalı (məsələn, beton) döşəmələri, kənarları olmalı və su/yağ separatorlarına axıdılan drenaj sistemi olmalı və dövr edən sistemə malik olacaq. PODRATÇI su/yağ separatorlarının qarşısında trapezlər quraşdıracaq və separatorun işinə maneçilik yaratmamaq üçün həmin trapezləri muntəzəm olaraq təmiz vəziyyətdə saxlayacaqdır. Maye tullantılar emal və üçün konteynerlərdə toplanmalı və layihənin ətraf mühit standartlarına müvafiq surətdə utilizasiya olunacaqdır (Əlavə B).

10.4.7 Səs-küyün və vibrasiyanın idarə edilməsi

10.4.7.1 Səs-küy nəzarət tədbirləri

CQBKG ƏMSTQ ilə səs-küyün azaldılması və iş saatlarının məhdudlaşdırılması tətbiq olunacaqdır. Son 2 araşdırma və müəyyən edilmiş yeni düşərgə və boru anbarı yerləri ilə əlaqədar olaraq, tikintiqaşağı mərhələdə əlavə işin yerinə yetirilməsi tələb olunacaq.

Tikintiqaşağı dövrdə PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

25-20	Müvəqqəti iş sahələrinə ən yaxın məsafədə yerləşən yaşayış binaları müəyyən ediləcək və yaşayış binaları ora tikinti ərzində yaranan tozun nəzərdə tutulan orta və ya yüksək təsirinə məruz qalacaq qədər çox yaxındırsa, 25.09, X9.03 və X9.04 öhdəlikləri yerinə yetiriləcək.
-------	---

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

25-01	Tikinti işləri zamanı işlər adətən gündüz vaxtı (xüsusi əməliyyatlar istisna olmaqla) aparılacaq. İnsanlar işlərə yaxın yerdə yaşayırsa, yaxud narahatlıq üçün yüksək potensial mövcuddursa, axşam 7-dən səhər 7-yə qədər aparılan işlərdə yer üçün səciyyəvi olan riskin qiymətləndirilməsi aparılacaq.
25-05	Səs-küy səviyyəsi Layihənin Ətraf Mühit Standartları ilə müntəzəm olaraq müqayisə ediləcək.
25-09	Boru kəmərinin və qurğuların inşası, o cümlədən tikinti düşərgəsinin və boru anbarı sahələrinin istismarı zamanı işlərin bir aydan artıq olmayaraq 10 dəqiqə müddətində dövrü səs-küy səviyyəsinin monitorinq göstəriciləri ölçüləcək (Layihə prosedurlarına uyğun olaraq). Bu, yaşayış binalarından 400m aralıda, binaların fasad hissəsində, yəni potensial səs-küylü fəaliyyətlərin başlanğıcında həyata keçiriləcək. Əgər səs-küyün səviyyəsi Layihə Standartlarını üstələyर्सə, səs-küy səviyyəsinin (məsələn, tikinti meydançasının müvəqqəti hasarlanması) azaldılması məqsədilə müvafiq tədbirlər həyata keçiriləcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

25-08	Layihədə məqsədəuyğun olduğu yerdə, nəqliyyat vasitələrinin geriyyə hərəkətinin qarşısı alınacaq, nəqliyyat vasitələrinin geriyyə dayanacaq yerinə verilməsi və ya geriyyə hərəkəti üçün aşağı səsli həyəcan signalı sistemlərinin istifadəsinə üstünlük verəcək.
-------	---

Podratçının Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planında yüksək səs-küy yaradan fəaliyyətlər müəyyən olunacaq və onların normal gündüz iş saatları çərçivəsində icra olunması təklif olunacaq. Gecə saatlarında işlər yalnız ŞİRKƏTİN icazəsi ilə görülməli və sahəyə spesifik səs-küy risk qiymətləndirməsi tərtib olunacaq ki, orada layihə ətraf mühit standartlarından (Əlavə B) kənara çıxmalar; səs-küy təsirlərinin müddəti; layihənin ətraf mühit standartlarının qarşılınması üçün əlavə nəzarət tədbirləri və tətbiq olunacaq icma koordinasiya tədbirləri göstəriləcəkdir.

PODRATÇI xüsusilə 24 saatlıq fəaliyyətlər (məsələn hidrosınaq) müddətində insanlara və ya heyvanlara narahatlıq yarada biləcək hər hansı səs-küylü işlərin yerinə yetirilməsinə başlamazdan əvvəl yerli sakinlərə xəbərdarlıq edilməsi daxil olmaqla bu panın tələbləri ilə ziddiyyət təşkil etmədiyi dərəcədə BS5228 (2009) Hissə 1 və Hissə 2-də təsvir olunan qaydada Səs-Küy və Vibrasiya Nəzarət tədbirləri tətbiq edəcəkdir.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

25-04	Yerli sakinlərə layihədə səs-küy (məsələn, payaların vurulması və sınaq zamanı təzyiqin buraxılması) yaradacağı güman edilən planlaşdırılan fəaliyyətlər barədə öncədən məlumat verəcək.
-------	--

PODRATÇI səs-küy mənbəyinin təsirinə potensial olaraq məruz qala biləcək sakinlərə səs-küylü işlərin görülməli barədə adekvat məlumat çatdıracaqdır. Yaşayış sahələrinin yaxınlığında, PODRATÇI səs-küydən yaranan narahatlığın azaldılması üçün işlərin qrafikini tərtib edəcək və tikinti nəqliyyatının sürətini məhdudlaşdıracaq.

PODRATÇI avadanlıqları seçən zaman səs-küy səviyyəsini nəzərə alacaq və daha az səviyyədə səs-küy yaradan avadanlıqlara üstünlük verəcək və onları əhatə olunan səs-küy mühitinə dost bir tərzdə istismar edəcəkdir (məsələn avadanlıqların lazım olmayan hallarda

işlək vəziyyətdə saxlanılmaması və ya mühərriklərə lazımsız sürət verilməməsi). PODRATÇI sahədə quraşdırmazdan əvvəl gündəlik texniki qulluq işlərinin bir hissəsi olaraq sənədləşdirilən mexanizm səs-küy səviyyə yoxlamaları tətbiq edəcəkdir. Bütün avadanlıqlar atmosfərə küy atılmalarının minimuma endirilməsi üçün adekvat texniki qulluq olunacaqdır.

CQBKG ƏMSTQ səs-küy səbəbindən narahatlığın azaldılması üçün avtomobillərdən məsuliyyətli şəkildə istifadəni nəzərdə tutur.

ŞİRKƏT və PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

37-16	Sürücülər `aşağı-səs-küy` üzrə sürücülük təcrübələrini tətbiq etmək üçün təlim keçəcək, misal üçün sürət hədlərinə ciddi əməl etməklə, qeyri-aktiv dövrlərdə mümkün olduğu qədər nəqliyyat vasitələrini söndürməklə, siqnalardan istifadəni azaltmaqla, aqressiv şəkildə sürəti artırmamaqla və ya dayandırmaqla.
25-02	Sürücülərin təlimi avtomobil fitləri, açıq pəncərələrlə uca səsle radio musiqisi dinləmə, istifadə edilmədikdə mühərrikin söndürülməsi, müəyyən edilmiş sürət həddinə ciddi şəkildə riayət olunması, aqressiv şəkildə yüksək sürət və əyləcə basılması kimi mümkün narahatlıqların azaldılması üçün zəruri davranışlarla bağlı tövsiyələri özündə əks etdirəcək.

PODRATÇIDAN avtomobil, maşın və mexanizmlərin işlənmiş qaz borularında səsboğucuların quraşdırılması və tonal, impulsiv və ya aşağı tezlikli küylərin qarşısının alınması üçün qulluq olunması tələb olunur

PODRATÇI elektrik generatorlarını işçilərin istirahət sahələri, yaşayış sahələri və həssas ekosistemlərdən mümkün qədər uzaq məsafədə yerləşdirəcək. Bir istiqamətdə güclü küy yaradan qurğu kimi bilinən qurğular mümkün olan hallarda elə yerləşdiriləcəkdir ki, küs istiqaməti səs-küyə həssas sahələrin əks istiqamətində olsun.

PODRATÇI layihənin ətraf mühit standartlarının (Əlavə B) aşılacağı ehtimal olunan hallarda səs-küy baryerləri tətbiq edəcəkdir. Səs-küy ekranlaşdırılmasına aşağıda göstərilənlər daxil edilir:

- Səs-küylü avadanlıqların səs-izolyasiyalı otaqlarda yerləşdirilməsi
- Səs mənbəyi və təsirə məruz qalan yaşayış binaları arasında torpaq bəndin və ya möhkəm hasarın çəkilməsi
- Sahə materiallarının torpaq və ya qazma materiallarının əlavə ekran yaradacaq tərzdə toplanması.

Layihənin ətraf mühit standartlarına (Əlavə B) əməl olunmasını təmin etmək üçün məktəb, xəstəxana və uşaq bağçaları kimi hər hansı həssas reseptorlara xüsusi diqqət yetiriləcək.

İstismara buraxılma və sınaq müddəti üçün ŞİRKƏT aşağıdakı öhdəlikləri götürür:

25-11	Layihədə uyğun hesab edilən səs izolyasiyasından istifadə etməklə, avadanlıqların istismara verilməsi və sınaqdan keçirilməsi zamanı səs-küy emissiyalarının səviyyəsi minimuma endiriləcək.
OP148	İlkin əməliyyatlar zamanı, Layihənin müvafiq Ətraf Mühit Standartlarının tələblərinə cavab verməsini təsdiq etmək üçün ərsinləmə stansiyasına səs-küyə həssas ən yaxın reseptorlardan 10 dəqiqəlik səs-küy ölçən cihazla göstəricilər götürüləcək.

10.4.7.2 Vibrasiya nəzarət tədbirləri

Podratçının Çirkənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planında qeyri-adi vibrasiya səviyyələri yaradan fəaliyyətlər müəyyən olunacaqdır (məsələn partlatma, dirək vurma, ağır avtomobillərin hərəkəti).

Avtomobillərin hərəkətləri

PODRATÇI binalara vibrasiyadan dəyə biləcək zərərin minimuma endirilməsi və PODRATÇI və ŞİRKƏTI buna münasibətdə kompensasiya iddialarından qorumaq üçün aşağıda göstərilən tədbirləri tətbiq edəcəkdir.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

25-15	Hər hansı dəymiş zərərin ödənilməsi ilə bağlı iddiaların qanuniliyi qiymətləndiriləcək; təmir işləri aparılacaq və ya belə zərər tikinti nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti nəticəsində dəymişdirsə, müvafiq kompensasiya ödəniləcək.
25-16	Nəqliyyat vasitələrinin şinlərində düzgün hava təzyiqi yoxlanılacaq və saxlanılacaq.

Podratçı həmçinin xüsusilə zədələnməyə meyilli binaların yaxınlığında olan yolların müntəzəm yoxlamaları tələb olunan 37-08 daxil olmaqla İnfrastruktur və Xidmətlərin İdarə Olunması Planının tələblərinə əməl edəcəkdir. PODRATÇI ŞİRKƏTİN iştirakı ilə vibrasiyaya həssas məntəqələrin vəziyyətinin qeydə alınmasını təşkil edəcək və onu müntəzəm yeniləyəcəkdir.

10.4.8 Atmosferə işıqlandırma yayımları

PODRATÇI işıqlandırmanın ətraf sahələrə yayılmasının qarşısının alınması üçün işıqlandırmanı müasir təsnifatlara müvafiq surətdə layihələndirəcək. Işıqlandırma mümkün olduğu qədər gecə vaxtı səmanı deyil, torpağı işıqlandıracaqdır. Qeyri-zəruri işıqlandırmanın qarşısının alınması üçün mümkün yerlərdə gündüz işıq sensorlarından istifadə olunacaq. PODRATÇI mümkün olan qaydada düşərgenin yaşayış sahəsində aşağı səviyyəli, aşağı təsirli dirək işıqlandırmasından istifadə edəcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

8-04	Tikinti meydançalarından kənarında, düşərgədə və boru anbarı sahələrində işıq yayılmasını azaltmaq məqsədilə işıqlar qapaqlanacaq və ya istiqamətləndiriləcək.
------	--

10.4.9 Neft və kimyəvi maddələrin idarə olunması

Podratçının Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planında yanacaq və kimyəvi maddələrin necə saxlanması və rəftar olunması və onların torpağa, qrunut sularına və ya su axarlarına axıdılmasının necə qarşısının alınması təsvir olunacaq.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

2-02	Nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti giriş yolları və işarələnmiş iş sahələri ilə məhdudlaşacaq (fövqəladə hallar istisna olmaqla) .
6-21	Yanacaq və ya təhlükəli material daşıyan nəqliyyat vasitələri qəza hallarında ilk cavab tədbiri görməyə imkan verən dağılmış mayelərin yığılması üçün qurğularla təmin ediləcək.

X6-01 KG32, KG169 - KG390, Saloğlu dəmiryol qolu və yükboşaltma meydançası, Saloğlu boru anbarı sahəsi və Saloğlu düşərgəsi	Konkret sahə üçün qrunt sularının (yeraltı sular) mümkün təsirlərinin qiymətləndirilməsi həyata keçiriləcək, əgər onun statik təhlükəli tullantıya, KG32, KG169 - KG390 (KG358-dən KG390-dək Qarayazı sututarı daxil olmaqla) və ya Saloğlu dəmiryolu qolu və yükboşaltma sahəsi, Saloğlu boru anbarı sahəsi və Saloğlu düşərgəsi arasında kimyəvi və yanacaq çənlərinə malik olduğu təklif olunarsa. Bundan tələb olunan hər hansı əlavə yumşaldıcı tədbirlərin işlənilib hazırlanması üçün istifadə olunacaq.
--	---

10.4.9.1 Kimyəvi materialların seçilməsi və inventarlaşdırılması

Podratçının Çirkənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planında istifadə olunacaq kimyəvi məhsullar müəyyən olunacaq və mümkün olan hallarda ətraf mühit üçün zərərli kimyəvi maddələrin daha az zərərli alternativləri ilə əvəz olunmasını təklif ediləcək. PODRATÇI kimyəvi maddələri seçən zaman aşağıda göstərilən prinsipləri tətbiq edəcək:

- PODRATÇI mümkün olan hallarda ətraf mühitə ən aşağı təsirə malik səmərəli təhlükəli materiallar seçməklə ətraf mühit riskini azaldacaq
- PODRATÇI mümkün olan hallarda, Sağlamlıq üçün Təhlükəli Maddələrə Nəzarət Qaydalarının (COSHH) və ekvivalent qaydaların prinsiplərinə müvafiq surətdə sağlamlıq üçün daha az təsirə malik təhlükəli materiallar seçəcəkdir
- Aşındırıcı, məlum endokrin pozuntularına səbəb olan və ya tərkibində ağır metallar olan hər hansı təhlükəli materiallardan istifadə olunmasından yayınmaq tələb olunur;
- Monreal Protokolu ilə müəyyən olunmuş Ozon Dağıdıcı Maddələr (ODS) istifadə olunmayacaq.
 - PODRATÇI qalon əsaslı stasionar və səyyar yanğınsöndürmə sistemlərindən istifadə etməyəcək.
 - PODRATÇI hidro-xlor-ftor-karbon (freon (HCFC)) və xlor-ftor-karbon (freon (CFC) istifadə edən yeni soyuducu sistemlər layihələndirməyəcək və quraşdırmayacaqdır (yadda saxlayın ki, bu tələb avtomobillərdə quraşdırılan hava kondisionerlərinə, hermetik izolyasiyalı məişət avadanlıqlarına şamil edilmir (məsələn, soyuducu, sərinləşdirmə aparatları və 3 kq-dan ağır olmayan səyyar hava kondisionerləri)
 - Bütün yeni avadanlıqlar HCFC və CFC istifadə etməyəcək
- Stokholm Konvensiyası ilə müəyyən olunan sabit üzvi çirkəndiricilərdən istifadə olunmayacaqdır (alternativ variantın olmadığı hallar istisna olmaqla). Alternativlər nəzərdən keçirilməli və kimyəvi maddənin seçilməsi əsaslandırılacaq. Konvensiyanın A Əlavəsində siyahısı verilən hər hansı kimyəvi maddələrin istifadəsi və utilizasiyası Konvensiyanın müddəalarına ciddi əməl olunmaqla həyata keçirilməli və Şirkət tərəfindən istifadə üçün təsdiq olunacaq.
- PODRATÇI zərərvericilərə nəzarət olunması üçün kimyəvi pestisidlərdən son vasitə olaraq və yalnız alternativ nəzarət metodlarının (məsələn bioloji) nəzərdən keçirilməsindən sonra istifadə edəcəkdir
- Zərərvericilərin idarə olunması tədbirlərinə pestisidlərdən istifadə daxil edildiyi zaman layihədə aşağıda göstərilənlər nəzərə alınacaq:
 - Daha təhlükəli olan daha az (qeyri-kimyəvi maddələr daxil olmaqla) zərərli alternativlər ilə əvəz olunması ilə zərərli aktiv maddələrin səviyyələrinin azaldılması.
 - İnsanlar üçün daha az toksik olan, hədəf zərərvericilərə qarşı daha səmərəli olan və qeyri-hədəflər növlər və ətraf mühitə minimum təsiri olan pestisidlərin seçilməsi.

- Təbii düşmənlərə zərərin minimuma endirilməsi və pestisid müqavimətinin zəiflədilməsi üçün pestisid tətbiq rejiminin hazırlanması.

CQBKG ƏMSTQ kimyəvi maddələr saxlanılan həcmələri minimuma endirilməsini nəzərdə tutur.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

6-08	Materialların saxlanması üçün uyğunluğunu müəyyən etmək və saxlanılan materialların həcmi azaltmaq üçün prosedurlar işlənilib hazırlanacaq.
------	---

PODRATÇI hər bir kimyəvi maddə anbarında kimyəvi maddələrin təfəssüatlı siyahısını tərtib edəcək. Podratçının Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planına saxlanılan həcmələri minimuma endirilməsini və kimyəvi maddələrə nəzarət jurnalında buraxılan və daxil olan kimyəvi materialların izlənməsi üçün inventar nəzarəti prosedurları daxil ediləcək.

10.4.9.2 Yanacaq və kimyəvi maddələrin daşınması və saxlanması

PODRATÇI aşağıda göstərilənlər daxil olmaqla bütün təhlükəli materialların daşınması üçün təhlükələrin qiymətləndirilməsini tərtib edəcək: İdarəetmə tədbirləri, preventiv tədbirlər və qəza-xilas etmə tədbirləri, eləcə də təhlükəli materialların xarakteristikası və hər hansı əvvəlki qəzaların tarixçəsi və təhlükəli materialların təhlükəsiz daşınması üçün mövcud meyarlar Qiymətləndirməyə riskin azaldılması üçün tələb olunan hər hansı azaltma tədbirləri daxil ediləcək.

Saxlama tələbləri

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

14-03	Bataqlıq zonalarda və yeraltı sülardan suvarma və ya içməli su kimi istifadə olunan sahələrdə, təhlükəli materialların saxlanması və istifadəsinə diqqətlə nəzarət olunmalıdır.
6-06	Podratçının İcra Planında materialların texniki təhlükəsizlik pasportunun (MTTP) sənədləşdirilməsinə və sahədə saxlanmasına dair tələblər ətraflı şəkildə verəcək.
6-07	Materialların saxlanması zamanı bir-biri ilə reaksiyaya girməsi mümkün olan materiallar ayrı saxlanılacaq.
6-04	Təhlükəli materialların anbar sahələrinin yaradılmasına dair tələblər (məsələn, bənd vurma, su keçirməyən səthlər, etibarlı drenaj, nişanlama) Podratçının Ətraf Mühitin Çirklənməsinin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planında müəyyən ediləcək.
7-10	KS-nin və YÜQ-lərin müvəqqəti obyektlərində (məsələn, inşaatçılar üçün düşərgələrdə, dəmiryol qollarında, yükboşaltma və boru anbarı sahələrində) müəyyən ölçülü su və ya yanacaq keçirməyən bəndlərlə hasarlanmış yerlərdə dizel yanacaq çənləri yerləşəcək. Bəndlərin tutum həcmi ən azı çənlərin həcmi 110 %-i ölçüsündə olacaq. Yükləmə-boşaltma birləşmələri ikinci dərəcəli təcrid sahələrində yerləşəcək.
7-11	Sahədəki təhlükəli kimyəvi maddələr xüsusi konteynerlərdə xüsusi ayrılmış sahədə mühafizə edilən şəkildə saxlanacaq.

PODRATÇI yanacaq və kimyəvi maddələri aşağıda göstərilən tərzdə saxlayacaq:

- Yükləmə ventili bayır qatda olan qoşa qatlı (110% məhsul tutumu olan) saxlama çənlərində və ya
- Beton (və ya müvafiq sukeçirməz materialdan) valda yerləşdirilmiş saxlama çənində (val su və yanacaq / kimyəvi maddə keçirməyən olmalı və içində olan çənin 110 %-i həcmində olacaq)
- Valın hər hansı kənar drenajı olmamalı və valın divarında olan hər hansı dəlik izolyasiya olunacaq. Doldurma ventili valın daxilində olacaq. Valın tərkibi normal olaraq qapalı saxlanılan ventil vasitəsi ilə yağ/su separatoruna axıdılacaq
- Yağış sularının toplanmasının qarşısının alınması üçün vallar müntəzəm olaraq yoxlanılacaq və boşaldılacaq (yalnız yoxlamadan sonra)
- Yükləmə və boşaltma sahəsi sərt səthli (məsələn beton) və səkili və / və ya sızmadan mühafizə olunmuş olmalı və kənar drenaja birləşmə olmadan avtomobil girişinə imkan verəcək.

Bütün kimyəvi maddə və yanacaq anbar sahələri (iri həcmli dizel çənləri istisna olmaqla) tavanlı sahələrdə yerləşəcəkdir.

Kimyəvi və yanacaq anbar sahələri və yanacaqdoldurma sahələrinin izolyasiyalı səthi (məsələn beton) olmalı və yağ/su separatorundan keçməklə tullantı su emalı sistemine qoşulan tullantı maye toplama çəni ilə təchiz olunacaq.

ŞİRKƏTİN icazə verdiyi hallar istisna olmaqla yeraltı saxlama çənlərindən istifadə olunmayacaq və bu təsdiq PODRATÇININ hazırlayacağı risk qiymətləndirməsinin nəticələrinin nəzərdən keçirilməsindən asılı olacaq.

PODRATÇI yanacaq saxlama çənlərinin avtomobillərin təsirindən yaranan zərərdən qorunması üçün tədbirlər tətbiq edəcək. Tədbirlərə avtomobillərin icazəsiz girişinin qadağan olunması, sürət limitləri (20 km/saat və ya Şirkət tərəfindən göstərilmiş qaydada), geriye hərəkət minimuma endirilməsi tələbləri və işarələr (məsələn təhlükə, alışa bilən yanacaq) daxil edilməlidir.

Əgər PODRATÇI iş sahəsində müvəqqəti yanacaq çənindən istifadə olunmasını təklif edərsə o zaman saxlanılan yanacağı 110 % həcmi əhatə edən müvəqqəti təcrid sistemi (məsələn sukeçirməz geo-membran və ya qum kisələri) quraşdırılacaq. Doldurma birləşmələri valın daxilində olacaq.

PODRATÇI kimyəvi maddələri (kiçik həcmli konteynerləri) saxlamanın istehsalçının Materialın Texniki Təhlükəsizlik Pasportunda (MTP) verilmiş tövsiyələrinə uyğun olmasına əmin olmaq məqsədi ilə temperatur, ventilyasiya və rütubətə nəzarət olunması mümkün olan örtülü və kilidlənə bilən və yanğına davamlı anbarlarda rəflərdə və ya paletlərdə saxlayacaq. Kimyəvi maddələr MTP tələblərinə əsasən təcrid olunacaqdır. Kimyəvi maddələrin MTP tələblərinə müvafiq surətdə saxlanıldığı və bərpa olunduğunu və açıq döşəmə drenajlarına daxil olmadığına əmin olmaq üçün şkaflar və binalar val ilə mühafizə olun (daxildən və ya xaricdən).

Bütün yanacaq və kimyəvi anbar sahələri icazəsiz girişin qarşısının alınması üçün PODRATÇI tərəfindən qorunacaqdır.

Bütün yarlıqlama və PODRATÇININ işçi qüvvəsinin başa düşməsi üçün Azərbaycan, ingilis və zəruri olan digər dillərdə olacaq. MTP və ya tətbiq olunan tələblərin siyahısı bütün kimyəvi anbar sahələrində əlverişli yerlərdə saxlanılacaq.

Yer

CQBKĞ ƏMSTQ su axarlarını və qrunut sularını anbarda saxlanılan təhlükəli materiallardan qorumağı və belə materialları nəzarət olunan şərtlərdə saxlamağı öhdəsinə götürür.

Podratçının Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planı aşağıda göstərilən öhdəlikləri qarşılayacaq:

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

6-03	Təhlükəli materialların saxlanması yerüstü su keçidləri və ya mövsümi su kanalından ən azı 50 m aralıda yerləşən xüsusi təhlükəli material buraxmayan anbar sahələri ilə məhdudlaşacaq.
------	---

PODRATÇI yanacaq saxlama çənləri, yanacaqdoldurma və texniki qulluq nöqtələrini hər hansı su axarı və ya quru çay yatağı və ya sürüşkən çay sahillərindən 50m məsafədə yerləşdirəcəkdir.

PODRATÇI çəlləklərdə təchiz olunan yağ və kimyəvi maddələri hermetik dizaynı, torpaq valı ilə əhatələnən və / və ya metal maye toplayıcı çəni olan, saxlanılan tutumun 110% həcmində saxlama qabiliyyəti olan və hər hansı səth su qurğularından 50m məsafədə yerləşən anbar sahələrində saxlayacaqdır. Yeraltı suların həssaslığı ilə bilinən sahələrdə⁶ (məsələn, Yevlaxdan qərbdə olan sahə və xüsusilə Qarayazı su kollektoru sahəsi) təhlükəli materialların saxlanılmasına çirklənmənin qarşısının alınması prosedurası altında ciddi nəzarət olunacaqdır.

PODRATÇI düşərgələrdə və iş sahəsində yanacaq və kimyəvi maddələrin saxlanılmasını müəyyən olunmuş sahələr ilə məhdudlaşdıracaq.

10.4.9.3 Kimyəvi maddələrin hidrosınaq və suyun kimyəvi təmizlənməsində istifadə olunması

Aşağıdakı bölmə kimyəvi maddələrin boru xəttinin və qurğunun borularının (tələb olunarsa) hidrosınağında və qurğunun borularının kimyəvi təmizlənməsində istifadə olunmasına aiddir

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru xətti və qurğu:

10-08	Hər hansı kimyəvi əlavələrin hidrosınaq suyunda istifadəsindən əvvəl kimyəvi reagentlərin dozalaşdırılması ilə bağlı risklər qiymətləndiriləcək.
-------	--

Podratçının Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planına hidrosınaq suyunda qalıq kimyəvi maddələrin və ya kimyəvi təmizləmədən sonra tullantı suyun axıdılmasının su mühitinə zəif riskini göstərmək üçün MTP-dən ekotoksiklik məlumatlarının nəzərdən keçirilməsi daxil edilir. PODRATÇI həmçinin spesifik hidrosınaq üçün kimyəvi əlavələr üzrə ŞİRKƏTİN əvvəllər apardığı ekotoksiklik sınağının nəticələrinə istinad edə bilər. ŞİRKƏT Podratçının sorğusu üzrə bu məlumatı təmin edəcək.

Kimyəvi əlavələr toksiklik, bioparçalanma, bioakkumulyasiya və bioloji əlverişlilik potensialına görə qiymətləndiriləcək. PODRATÇI kimyəvi əlavələrin istifadəsindən yayınmaq və ya minimuma endirmək üçün hidrosınaq suyunun boru xəttində qalma müddətinin azaldılması məqsədi ilə hidrosınaq proqramı hazırlayacaq.

ŞİRKƏT hər hansı kimyəvi maddələrin istifadəsini təsdiqləyəcək. Bütün axıtmalar bu Planda təsnif olunan suyun axıdılması üçün keyfiyyət tələblərinə cavab verəcək.

⁶ Yeraltı suların zəifliyi, torpağın səthinə çıxdıqdan sonra ümumi çirkləndiricilərin qrunt suların səviyyəsinə çatmaq meylli və ehtimalı nəzərdə tutulur.

PODRATÇI hidrostatik sınaqlar üçün iş icra planı daxil olmaqla bu planın tələblərinə cavab verən və aşağıda göstərilənlərin daxil edildiyi təfsilatlı plan hazırlayacaq:

- Tələb olunan suyun keyfiyyəti və miqdarı və təklif olunan su göturmə nöqtələrinin regionda əlverişliliyi barədə məlumat
- Təklif olunan hər hansı kimyəvi əlavələrdən istifadə və müvafiq risk qiymətləndirməsi
- Təklif hidrosınaq su göturmə nöqtələri
- Təklif olunan emal və faktiki axıtma nöqtələri daxil olmaqla hidrosınaq suyunun utilizasiya təklifi.

PODRATÇI kimyəvi təmizləmə üçün bu planın tələblərinə cavab verən və aşağıda göstərilənlərin daxil edildiyi təfsilatlı plan hazırlayacaq:

- Tələb olunan suyun keyfiyyəti və miqdarı və təklif olunan su göturmə nöqtələrinin regionda əlverişliliyi (əgər su tələb olunarsa) haqqında məlumat
- Təklif olunan hər hansı kimyəvi əlavələrdən istifadə və müvafiq risk qiymətləndirməsi
- Təklif olunan emal və faktiki axıtma nöqtələri daxil olmaqla kimyəvi təmizləmənin tullantı suyu və ya kimyəvi tullantının utilizasiyası.

10.4.9.4 Yanacaq doldurma və kimyəvi maddələr ilə rəftar

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

6-05	Podratçı su keçidindən 50m məsafədə yanacaq doldurmanı məhdudlaşdıran yanacaq doldurma proseduru işləyib hazırlayacaq. Hər hansı kənara çıxma Şirkət tərəfindən təsdiqlənməlidir.
6-20	Yanacaq və ya təhlükəli material daşıyan nəqliyyat vasitələri qəza hallarında ilk cavab tədbiri görməyə imkan verən dağılmış mayelərin yığılması üçün qurğularla təmin ediləcək.

Su axarının 50m məsafəsində yanacaq doldurulması üçün icazə ŞİRKƏTİN təsdiqindən sonra verilə bilər.

PODRATÇI yanacaq və kimyəvi maddələr ilə məşğul olan bütün şəxslərin müvafiq təlim keçmələrini təmin edəcək.

PODRATÇI aşağıda göstərilən daxil olmaqla yanacaq və kimyəvi maddələr ilə məşğul olan zaman dağılmanın qarşısının alınması üçün tədbirlər tətbiq edəcək:

- Siqaret çəkilməsinin qadağan olunması
- 50m məsafədə açıq alovun olmadığı təmin olunması
- Avtomobil mühərriklərinin, radioların və digər elektron cihazların söndürülməsinin tələb olunması və ötürmə zamanı avtomobilə yer şumlayanın qoşulması
- Yanacaq və kimyəvi maddələr olan sahələrə yalnız icazə verilmiş avtomobillər və işçi heyəti olmaqla girişin məhdudlaşdırılması
- Stasionar yanacaq doldurma qurğuları avtomatik qapanan yanacaq doldurma başlıqları ilə təchiz olunacaq (qəza avtobloklama açarı ilə)
- Operatorların yanacaq doldurma avadanlıqlarını nəzarətsiz buraxmasına icazə verilmir, və
- Yanacaq doldurulması üçün məsul olan işçi heyətindən çənlərin həddən artıq dolmaması üçün onları nəzarətdə saxlamaları tələb olunur.

Təhlükəli tullantılar daxil olmaqla yanacaq, kimyəvi maddələr, və ya digər təhlükəli materiallar daşıyan avtomobillər MTP kimi və ya digər tələb olunan müvafiq sənədləri saxlayacaqlar.

10.4.9.5 Sahədə yanacaq doldurma

Podratçının Çirkənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planında KS boyunca və ya tikinti sahələrində müəyyən avtomobil və avadanlıqların (məsələn borudüzən və xəndəkqazan ekskavatorlar) yanacaq doldurma ehtiyacları müəyyən olunacaq. Yanacaq tankerlər iş sahələrinə vasitəsi ilə daşınacaq və doldurma nasoslarından istifadə olunmaqla avtomobillərə doldurulacaqdır. Yanacaq tankerlərində qəza zamanı dağılma vasitələri və dağılma üçün qablar olacaq və yanacaqdoldurma operatorları belə avadanlıqlardan istifadə üzrə təlim keçəcəklər.

PODRATÇI yanacaq doldurulmasını yararlı, maye keçirməz dağılma üçün qablarından istifadə edərək yerinə yetirəcək. Yanacaqdoldurma hər hansı səth su qurğuları və həssas açıq kollektorlardan ən azı 50 m məsafədə aparılacaq.

PODRATÇI səyyar yanacaqdoldurma proseduraları yaratmalı və onlar ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunacaq.

PODRATÇI stasionar qurğu və avadanlıqların altında dağılma üçün qablar yerləşdirməsini tələb edəcək.

PODRATÇI gecə vaxtı sahədə saxlanacaq iri həcmli texnika avadanlığın, məsələn kranlar, borudüzənlər və s.-nin altında damcıtutanlardan istifadə edəcək. Damcıtutanlar tikinti düşərgələrində müntəzəm boşaldılacaq və çirklənmiş su suyun yağdan təmizlənməsi separatorları vasitəsilə təmizlənəcək.

Yanacaq doldurulması həyata keçirilən müddətdə nahamar səthlərdə PODRATÇI sahədə yanacaq doldurulmasına cəlb olunmuş bütün avtomobillərin təkərlərində taxta altlıqların olmasını tələb edəcək.

PODRATÇI ağır qurğu və avadanlıqlar üçün yağlayıcı və yağ dəyişdirilməsi kimi hər hansı planlı texniki qulluq işlərini hər hansı səth su qurğuları və həssas açıq kollektorlardan ən azı 50m məsafədə aparacaq.

Sahədə yanacaqdoldurma üçün tələb olunan nasoslar hər hansı səth su qurğuları və həssas açıq kollektorlardan ən azı 50m məsafədə yerləşən platforma üzərində yerləşdiriləcək.

PODRATÇI yağlı materialların hər hansı su axarlarına və ya su axarlarına tökülən kanallara axılmasını qadağan edəcək.

10.4.10 Təhlükəli Maye Tullantılar

Podratçının Çirkənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planında təhlükəli maye tullantılar yaradan işlər müəyyən olunmalı və onlara nəzarət olunmasının təmin edilməsi üçün tədbirlər təklif olunacaq. Bütün təhlükəli maye tullantılar Tullantı İdarəetmə Planına müvafiq surətdə utilizasiya olunacaqdır.

10.4.11 Dağılmaların qarşısının alınması

PODRATÇI özünün fəaliyyət sahəsi ilə əlaqədar olan bütün potensial dağılmaların idarə olunması üçün Dağılmaların qarşısının alınması prosedurasını hazırlamalı və onlara nail olunması üçün tələb olunan bütün avadanlıqları əldə edəcək. Bu prosedura Layihə Fövqəladə hallara qarşı Cavab Tədbirləri Planına daxil ediləcək. Bu prosedura potensial təhlükəli materialların hər hansı təsadüfi və ya icazəsiz sızmaları daxil edilməli, neft dağılmalarının aradan qaldırılması avadanlıqlarının yerləşdiyi məntəqələr müəyyən olunmalı və onlardan istifadə olunması üçün proseduralar daxil ediləcək. Prosedurada həmçinin Təcili Yardım Qrupunun və Dağılmaların Qarşısının Alınması Təşkilatının əlaqə detalları daxil

ediləcək (və həmin qrupun bütün hallarda müvafiq növ avtomobil dəstəyinə malik olmaları təmin olunacaq). Bu prosedura həmçinin aşağıda göstərilən öhdəlikləri qarşılayacaq:

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

6-10	Təhlükəli materiallar anbarında dağılmaların lokallaşdırılması üçün avadanlıqlar (absorbentlər və s.) olacaq.
OP130	Bütün işçi heyət FHQCTP-də təsvir olunan vəzifə və məsuliyyətlərini dərk etməyə borcludurlar. Onlardan öz vəzifə və məsuliyyətlərini səriştəli yerinə yetirmələri üçün təlim və məlumatlandırma tədbirlərində iştirak etmək tələb olunur. Müntəzəm şəkildə aparılacaq təlim-məşqlər, toplanışlar və təlimlər CQBKG üzrə xüsusi təlim və fəvqəladə hallara qarşı təlim-məşqləri əhatə etməsi üçün yenilənəcək fəvqəladə hallara qarşı illik təlim proqramında təfəssilatlı şəkildə təsvir olunur.

PODRATÇI hər hansı təsadüfi dağılmaların və yanacaq tankerləri kimi dağılmaların baş vermə ehtimalının yüksək olduğu avadanlıqlarda baş verə biləcək dağılmaların dərhal aradan qaldırılması üçün iş sahəsində və yanacaq, yağlayıcılar, kimyəvi maddələr və maye tullantıların saxlanıldığı və ya işləndiyi bütün məntəqələrdə yağ və kimyəvi dağılmalarını aradan qaldırılması vasitələrinin təchiz olunmasını təmin edəcək. Hər bir işçi qrupun rəhbəri həmişə dağılma zamanı işçi qrupun dərhal reaksiya verməsinin təmin olunması üçün öz avtomobilində qəza-dağılma vasitələri saxlayacaq. Avtomatik işləyən və ya məsafədən idarə olunan avadanlıqda müvafiq qəza zamanı dağılma vasitələri (alət dəsti) saxlayacaq.

Podratçının qəza zamanı dağılma vasitələri qeydə alınacaq, inventar siyahısı tərtib olunacaq və zəruri hallarda lazımi dağılmaya qarşı vasitələrin əlverişli olması üçün işlək vəziyyətdə saxlanılacaq.

ŞİRKƏT və PODRATÇI arasında məsuliyyətlər aşağıda göstərilən Səviyyə 1-3 dağılmaları üçün müəyyən olunur. Dağılmaların aradan qaldırılmasının təşkilindən asılı olmayaraq PODRATÇI dağılmalara reaksiya verilməsi, təmizlənməsi və bərpa olunması üçün bütün öhdəlikləri daşıyır.

Bütün dağılmalar ŞİRKƏTİN Qəzaların Məruzə Edilməsi tələblərinə müvafiq surətdə məruzə olunacaqdır.

Səviyyə 1 (Kiçik Dağılmalar)

PODRATÇI Səviyyə 1 dağılmaları zamanı dağılmaların toplanması, təmizlənməsi və bərpa olunması üçün müvafiq işçi heyətinin və avadanlıqların təmin olunması üçün məsuliyyət daşıyır.

Səviyyə 1 hadisələri PODRATÇININ təşkilatından kənar müdaxilə tələb etməyən kiçik yerli dağılmalar kimi təsnif olunur. Səviyyə 1 dağılmaları qəza-dağılma vasitələri kimi sahədə olan resurslardan istifadə etməklə idarə oluna bilər. Səviyyə 1 dağılmaları məsələn yanacaq doldurma kimi fəaliyyətlər zamanı baş vermə potensialına malikdir.

Təmizləmə hər bir iş məntəqəsində saxlanılan Dağılmalara qarşı mühafizə alət dəsti üstəgəl PODRATÇI tərəfindən təmin olunan (zəruri olan hallarda) əlavə dağılmaların aradan qaldırılması avadanlığından istifadə etməklə aparılır.

Səviyyə 2 (Qəza)

PODRATÇI tərəfindən xəbərdarlıqdan sonra ŞİRKƏT Səviyyə 2 dağılmalarının qarşısının alınması, təmizlənməsi və bərpa olunması (PODRATÇININ köməkliyi ilə) üçün Dağılmaların qarşısının alınması Təşkilatının təmin olunması üçün məsuliyyət daşıyır

Səviyyə 2 qəza hadisələri daha böyük dağılmalardır və əlavə yerli (regional) resurs və işçi qüvvəsi tələb edir. Səviyyə 2 dağılmaları təhlükəsizlik və mühafizə sistemləri və avadanlıqlarının bütövlük qəzaları və ya böyük yanacaq itkiləri nəticəsində yaranır.

Qəza-xilasətmə tədbirlərinin bu səviyyəsi üçün Qəza İdarəetmə Qrupu tərəfindən BP Azərbaycan şirkətindən (və potensial olaraq, dağılmanın sərhəddə yaxın baş verdiyi zaman Gürcüstandan) əlavə işçi qüvvəsi/resursların mobilizasiya olunması və Dağılmaların qarşısının alınması Təşkilatının (Azərbaycan) cəlb olunması tələb olunur. Bunlar yaxınlıqda yerləşən BY/TC neft dağılmalarının aradan qaldırılması avadanlıqları bazasından və əlavə olaraq digər bazalardan təchiz olunacaqdır.

Əlavə olaraq Dağılmaların qarşısının alınması Təşkilatının ölkədə olan digər neft dağılmalarının aradan qaldırılması avadanlıqları və resursları mobilizasiya oluna bilər.

Səviyyə 3 (Böhran səviyyəsi)

PODRATÇI tərəfindən xəbərdarlıqdan sonra ŞİRKƏT Səviyyə 3 dağılmalarının qarşısının alınması, təmizlənməsi və bərpa olunması (PODRATÇININ köməkliyi ilə) üçün Dağılmaların qarşısının alınması Təşkilatının təmin olunması üçün məsuliyyət daşıyır

Səviyyə 3 qəza hadisələri Azərbaycandan və Gürcüstandan kənardan əlavə resursların cəlb olunmasını tələb edən geniş, bəzən davam edən, dağılmalardır. CQBKG tikintisi müddətində belə dağılmaların baş vermə ehtimalı çox azdır

10.4.12 Çirklənmə

10.4.12.1 Mövcud çirklənmə

ŞİRKƏT layihə sənədinə aşağıda göstərilən öhdəlikləri daxil edəcəkdir ki, onlar tikinti müddətində PODRATÇI tərəfindən tətbiq olunacaq.

X5-12	KG7-də karbohidrogen çirklənməsinin səviyyəsini müəyyən etmək üçün karbohidrogen çirklənməsi üzrə əlavə tədqiqat həyata keçiriləcək.
6-22	Şirkət qarayara riskinin müəyyən olunması və idarə edilməsi üçün zəruri yoxlama-ekspertiza işi aparacaq.

KS-nin marşrutu və digər Layihə sahələri daxilində olan Podratçının tikinti öncəsi araşdırmaları zamanı müəyyən edilmiş mövcud çirklənmə sahələri (Bərpa Planında təsvir olunur) Tullantıların İdarə Olunması Planına müvafiq surətdə PODRATÇI tərəfindən bərpa və utilizasiya olunacaqdır.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

31-04	Layihə torpağın, səth sularının və ya qrunt sularının çirklənməsinin yerli reseptorlara mümkün təsirlərini qiymətləndirmək üçün çirklənmiş torpaqların idarə olunması ilə əlaqədar riskin qiymətləndirilməsi yanaşmasını tətbiq edəcək.
6-01	Vizual çirklənmənin ilkin tədqiqatı aparılmışdır və tikinti işlərinə başlamazdan əvvəl, düşərgə və boru anbarı sahələrini daxil etmək üçün bu iş təkrar görülməlidir.
6-02	Səth çirklənməsi məlum olan bütün sahələr (layihənin əhatə dairəsində) tikinti işləri başlamazdan əvvəl təmizlənəcək.
6-22	Şirkət qarayara riskinin müəyyən olunması və idarə edilməsi üçün zəruri yoxlama-ekspertiza işi aparacaq.

Podratçının Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planında utilizasiyadan əvvəl qruntun qazılması və toplanması zamanı toplanmış torpaqdan (çirklənməmiş torpaqdan

təcrid olunmuş) çirklənmənin yayılmasının və səth və yeraltı sulara potensial təsirin qarşısının alınması üçün azaltma tədbirləri müəyyən ediləcək.

PODRATÇI çirklənmə müəyyən olunan zaman layihə ətraf mühit standartlarında (Əlavə B) müəyyən olunmuş yanaşmadan istifadə etməklə risk qiymətləndirməsi həyata keçirəcəkdir.

10.4.12.2 Partlamamış hərbi sursat (PHS)

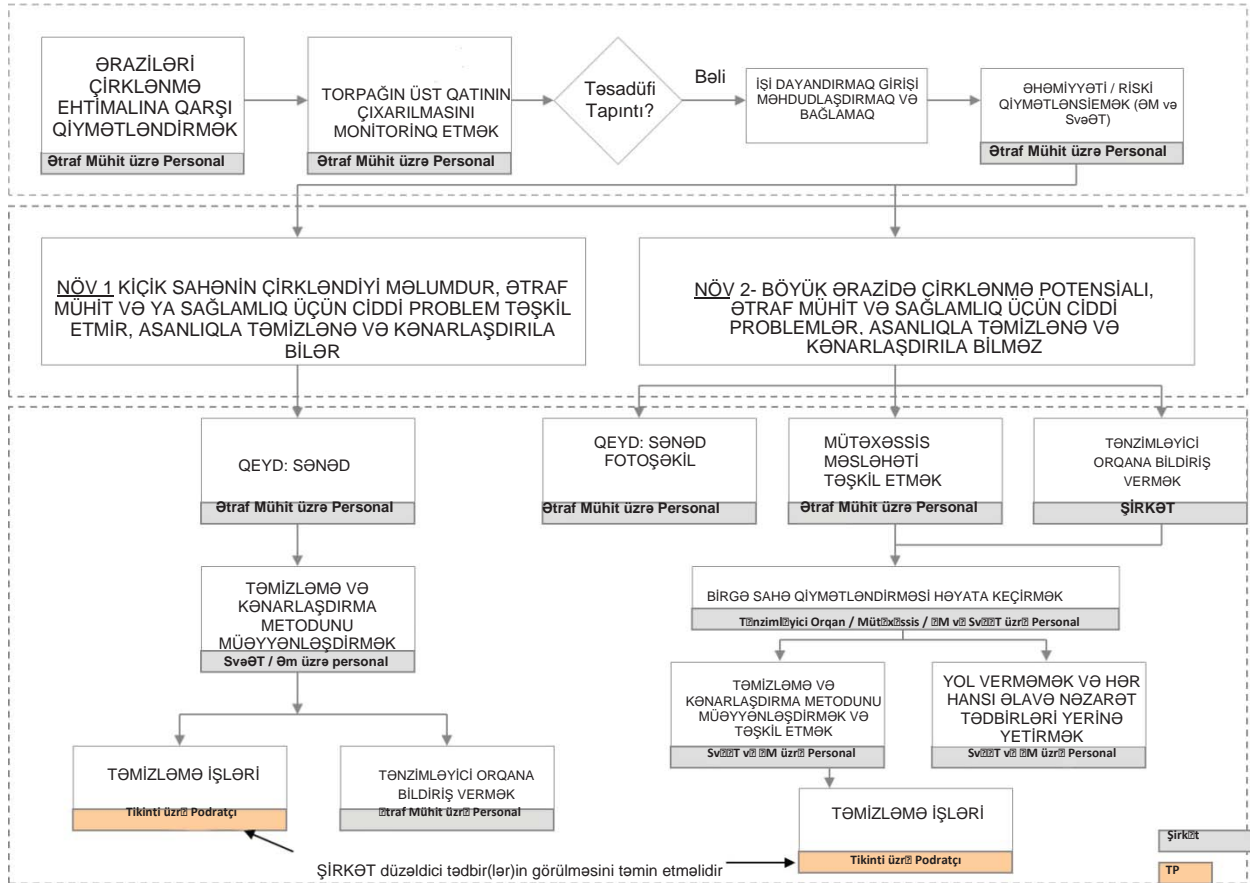
Partlamamış hərbi sursatlar (PHS) ilə əlaqəli təsirlərə münasibətdə PODRATÇI aşağıda göstərilən öhdəlikləri tətbiq edəcəkdir

40-01	PHS (partlamamış hərbi sursat) üzrə texniki təhlükəsizlik və mühafizə təlimatı işə başlayan zaman bütün işçilərə təqdim olunacaq.
40-02	Potensial PHS riski müəyyən olunan sahələr tikintidən əvvəl təmizlənəcək.

10.4.12.3 Çirklənmə hadisəsi aşkar olunan zaman

Layihə müddətində gözlənilməz çirklənmə hadisəsi baş verən zaman (məsələn yağ ilə torpağın çirklənməsi, məişət tullantılarının icazə verilməyən yerlərə atılması, heyvanların basdırıldığı quyular, partlamamış hərbi sursat), PODRATÇI ŞİRKƏTƏ məlumat verəcək və ŞİRKƏT riski qiymətləndirəcək və müvafiq bərpa tədbirləri barədə PODRATÇIYA məsləhət verəcək. PODRATÇI tikinti heyəti üçün bu proseduranın tətbiqi üzrə təlim təşkil edəcək və çirklənmə üçün hər hansı tədbirlərə nəzarət üçün məsuliyyət daşıyan heyət üzvünü təyin edəcək.

Ümumiyyətlə, Şəkil 10-1-da verilən proses tətbiq olunacaq.

Şəkil 10-1: Təsadüfi Tapılan Çirklənmələrə dair Struktur Diaqramı

10.4.12.4 Bərpa tədbirləri

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

6-13	Hər hansı xüsusi sahədə düzəliş tədbirlərinə ehtiyac aşkar olunmuş çirkəndirici, nümunəgötürmə və ya təhlil əsasında müəyyən ediləcək ki, onların konsentrasiyası və yerli (sosial və ekoloji) reseptorlar üçün kəsb etdiyi risklər Layihə Standartlarına uyğun olaraq aşkara çıxarılınsın.
6-14	Müəyyən edilmiş hər çirkənmə sahəsi üçün səciyyəvi bərpa işləri planı hazırlanacaq. Plana çirkənmənin ətraf mühit üçün törətdiyi risklərin xülasəsi və həmin risklərin azaldılması məqsədilə qəbul edilmiş prosedurlar daxil ediləcək.
6-16	Çirkənməmiş torpaqların təmizlənməsində üstünlük verilən variant materialın kəsb etdiyi risklərə əsaslanacaq. Təhlükəli materialların daşınmasının və tullantıların yaranmasının minimuma endirilməsi məqsədi ilə, yerində və sadə texnologiya ilə düzəliş üsullarına üstünlük verəcək.
6-18	Çirkəb və uçucu material itkisinin qarşısını almaq məqsədilə çirkənməmiş materialların təcridi üçün sahələrdə qorunma tədbirləri görülməli (məsələn, sədlər quyular, su keçirməyən özül membranları, örtüklər).
6-25	Tikinti zamanı heyvanların basdırıldığı hər hansı quyular aşkar olunarsa, mütəxəssislər təsirə məruz qalmış sahədə qarayara riskinin olub-olmamasını müəyyən etmək üçün nümunə götürməyə qədər, bu yerdə işlər dayandırılacaq.
7-05	Çirkənməmiş torpaq çirkənməmiş materiallardan ayrılacaq və səth suları və ya mövsümi yerüstü su yatağından ən azı 50 m aralıda saxlanacaq.

Aşağı texnologiyalı bərpa tədbirlərinə nümunələrin bioloji bərpası daxil edilə bilər.

PODRATÇI layihə işləri müddətində hər hansı gözlənilməz axıntılar səbəbindən potensial torpaq, səth su və qrunt suları çirkənməsinin təsirlərini qiymətləndirəcək. Sahənin təmizlənməsi və bərpası layihə ətraf mühit standartlarına (Əlavə B) müvafiq surətdə həyata keçiriləcək və sonra Neft Dağılımlarının Aradan Qaldırılması Prosedurunda təsnif olunacaq.

10.4.13 Beton Qarışdırma Qurğuları və Qazma Sahələri

Yuxarıda göstərilən tələblərə əlavə olaraq, beton qarışdırma qurğuları və qazma sahələrinə (torpaq karyeri və daş karyeri) aşağıda göstərilən tələblər tətbiq olunur

10.4.13.1 Layihənin mülkiyyətində olan beton qarışdırma qurğular və ya asfalt qarışdırma qurğular

PODRATÇI Layihə üçün spesifik beton hazırlayan qurğu quraşdırarsa o zaman həmin qurğu Resursların İdarə Olunması Planının tələblərinə müvafiq surətdə ətraf mühit və yerli icmalara narahatlığın minimuma endiriləcəyi tərzdə yerləşdiriləcək.

PODRATÇI qurğuları texniki layihələndirmə tələbləri (qoruyucu örtük və ya su səpələnməsi, örtülü konveyer kəmərləri, mərkəzi toz tutucu filtr kollektor xətti və sairə), işlətmə və nəmləndirmə proseduraları və zəruri və yuxarıda göstərilən ümumi tələblərə müvafiq digər toz tutucu tədbirlər daxil olmaqla atmosfərə toz atılmalarının minimuma endirilməsi şərtlərində layihələndirəcək. Texniki layihə ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunacaq

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

10-01	Beton dozator qurğusu (tələb edildikdə) su keçidləri kimi həssas reseptorlardan ən azı 50 m aralıda yerləşdiriləcək; yuma quyularının alt qatı su keçirməyən materialla astarlanacaq.
-------	---

PODRATÇI betonun birbaşa torpağa və ya su axarına axıdılmamasını təmin edəcək. PODRATÇI betonqarışdırıcı mikser avtomobillərin sürücülərinin bu planın tələblərinə əməl etmələri üçün müvafiq təlim keçmələrini təmin edəcək. PODRATÇI tullantı betonu torpağa atmayacaq və/ və ya nasos ilə drenaj/su axarına axıtmayacaq. PODRATÇI beton tullantılarının və yuma sularının sukeçirməz divarları olan quyularda toplanmasını təmin edəcək. Tullantılar bu planın tələblərinə müvafiq surətdə analiz və utilizasiya olunacaqdır.

Materialların yuyulması qurğusundan suyun birbaşa çaya axıdılmasının qarşısının alınması üçün çöküntü nəzarət tədbirləri (durultma quyuları) tətbiq olunacaq. Yanacaq / yağlayıcı anbar sahələri bu planın tələblərinə müvafiq surətdə sahədəki bütün təhlükəli maddələr üçün təmin olunacaq. PODRATÇI iş sahəsində tullantıların idarə olunması üçün məsuliyyət daşıyacaq.

PODRATÇI yuyucu qurğuları elə layihələndirəcək ki, sudan maksimum təkrar istifadə mümkün olsun.

PODRATÇI iş sahəsində tullantıların idarə olunması üçün məsuliyyət daşıyacaq.

10.4.13.2 Layihənin mülkiyyətində olan tikinti materialları qazıma sahələri (qrunt / daş karyələri)

Materialların yuyulması qurğusundan suyun birbaşa çaya axıdılmasının qarşısının alınması üçün çöküntü nəzarət tədbirləri (durultma quyuları) tətbiq olunacaq. Çirkənmənin qarşısının alınması üzrə İcra Planına müvafiq surətdə yanacaq / yağlayıcı anbar sahələri sahədəki bütün təhlükəli maddələr üçün təmin olunacaq. PODRATÇI iş sahəsində tullantıların idarə olunması üçün məsuliyyət daşıyacaq.

10.5 Monitoring

PODRATÇI bu ƏMSSİMP-nin 21-ci bölməsinin tələblərinə müvafiq olaraq özünün Alınması üzrə İcra Planının tədbirlərinin tətbiq olunmasına nəzarət edəcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəməri, inşaat düşərgələri, giriş yolları və bütün tikililər:

7-12	Səməre ilə işlədiyini təsdiqləmək üçün, düşərgələrdəki yardımçı saxlama vasitələrində müntəzəm yoxlamalar aparılacaq və texniki xidmət göstəriləcək.
------	--

10.5.1 Suyun Keyfiyyəti

CQBKG ƏMSTQ ilə suyun götürüldüyü bütün məntəqələrdə grunt sularına nəzarət olunacaq. Əlavə olaraq, tikinti işlərinin aparıldığı müddətdə su axarlarının kəsişmələrində səth suyunun monitoringi həyata keçiriləcək.

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

10-16	Çaylarda işlər aparılarkən çay keçidlərində bulanıqlığın gündəlik vizual monitorinqi keçiriləcək. Zəruri olarsa, zondla monitorinq həyata keçiriləcək.
15-09	Əgər qrunt suları müvəqqəti obyektlərdə Layihədə istifadə üçün istər yeni, istər də mövcud quyulardan çıxarılsa, təminatın Layihə standartlarına cavab verdiyini təsdiqləmək və digər məlum istifadəçilərə mənfi təsirlərə malik olmadığına əminlik məqsədilə suyun keyfiyyəti və davamlılığı müntəzəm şəkildə monitorinq ediləcək.
10-10	Layihənin ekoloji standartlarına uyğun olmasını təmin etmək üçün atılmazdan və təmizlənməzdən əvvəl su (o cümlədən hidrosınaq suyu) yoxlanılacaq.
14-08	Nəzarət olunan yağış sularının, sanitariya və sənaye tullantılarının, həmçinin atılma məntəqəsindən axın aşağı və axın yuxarı qəbul edilən səth sularının mütəmadi təhlili aparılacaq.

10.5.2 Atmosferə Atılmalar, Toz, Səs-küy və Vibrasiyanın Monitorinq və Qeydiyyatı

Monitorinq Əlavə D-də təsnif olunan monitorinq proqramı və aşağıda göstərilən hər hansı əlavə tələblərə əsasən aparılacaq.

PODRATÇI aşağıda göstərilənlərin yoxlanılması üçün gündəlik sahə yoxlamaları aparacaq, qeydə alacaq və sənədləşdirəcək:

- Avtomobil və mexanizmlərdən ayrılan işlənmiş qazlar təmizdir
- Tozun qarşısının alınması üçün su səpələnməsi kafidir.

PODRATÇI:

- Ətraf mühitə təsir edə biləcək potensiala malik hər hansı təsadüfi dağılma barədə ŞİRKƏTƏ məlumat verəcək
- Dağılmanın həssas reseptorlar üçün təhlükə yaratdığı və/və ya həssas reseptorlara çıxışı olduğu hallarda dərhal məlumat göndərəcək
- Torpağa 1 litrdən artıq olan hər hansı dağılmalar barədə 24 saat müddətində məlumat verəcək
- 50 litrdən artıq olan karbohidrogen və ya digər potensial təhlükəli material dağılmaları və ya suya istənilən həcmdə dağılmalar zamanı dərhal məlumat göndərəcək
- PODRATÇI bütün dağılmaların yazılı qeydiyyatını aparacaq və həftəlik olaraq ŞİRKƏTƏ təqdim edəcək.

PODRATÇI ŞİRKƏTİN məruzə etmə tələblərinə və əlavə olaraq, yerli və ya milli orqanların icazə və ya təsdiqlərində təsnif olunan məruzə etmə tələblərinə əməl edəcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

23-05	Havada tozun yaranması və konsentrasiyalar tikinti zamanı fəaliyyətlərin icmalara yaxın aparıldığı yerlərdə vizual şəkildə monitorinq ediləcək. Əgər toz gözlə görünəndirsə, bunun yerli sakinlərə və torpaq istifadəçilərinə verdiyi narahatlığın azaldılması məqsədilə daha ciddi sürət həddinin müəyyən edilməsi kimi əlavə önleyici tədbirlər həyata keçiriləcək.
-------	---

X8-05	Əgər düşərgədə tullantıların zərərsizləşdirilməsi üçün seçim olaraq yandırılma üsuluna üstünlük verilərsə, havanın keyfiyyəti və emissiyaların monitorinqi proqramı işlənilib hazırlanacaq və tətbiq oluna bilən icazə tələblərinə uyğun olaraq həyata keçiriləcək.
-------	---

Podratçının Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planı bu tələbə cavab verəcək.

Müvafiq vaxtlarda PODRATÇI aşağıda göstərilənlərə nəzarət edəcək:

- Yaşayış binaları, icmalar kimi həssas reseptorlarda səs-küy səviyyələri (məsələn, yeni işlərin başlanması zamanı, yeni maşın və mexanizmlərin işə salınması və sairə)
- Palçıq və tozlu materialların olması baxımından torpaq sahələri və giriş yolları (tikinti müddətində).

CQBKG ƏMSTQ ilə dövri səs-küy və vibrasiya monitorinqi müəyyən olunur və PODRATÇI aşağıda göstərilənləri icra edəcək:

25-09	Boru kəmərinin və qurğuların inşası, o cümlədən tikinti düşərgəsinin və boru anbarı sahələrinin istismarı zamanı işlərin bir aydan artıq olmayaraq 10 dəqiqə müddətində dövri səs-küy səviyyəsinin monitorinq göstəriciləri ölçüləcək (Layihə prosedurlarına uyğun olaraq). Bu, yaşayış binalarından 400m aralıda, binaların fasad hissəsində, yəni potensial səs-küylü fəaliyyətlərin başlanğıcında həyata keçiriləcək. Əgər səs-küyün səviyyəsi Layihə Standartlarını üstələyirsə, səs-küy səviyyəsinin (məsələn, tikinti meydançasının müvəqqəti hasarlanması) azaldılması məqsədilə müvafiq tədbirlər həyata keçiriləcək.
25-13	Podratçı vibrasiyaya həssas olan sahələri müəyyən edərək ağır avadanlığın hərəkətindən əvvəl və hərəkəti zamanı vibrasiyaya nəzarət təfərrüatı ilə birlikdə Çirklənmənin Qarşısının Alınması Planına daxil edəcək. Növbəti tədbirlər vibrasiyanın monitorinqi nəticələrindən asılı olacaq.

Şuşa kəndi və arxeoloji və mədəni irs məntəqələri daxil olmaqla bir neçə vibrasiyaya həssas məntəqələr vardır ki, onlar boru kəməri marşrutunun xəritələrində və tikinti məhdudiyyətlərini təsnifatlandıran sənədlərdə əksini tapacaq. PODRATÇI vibrasiya səviyyələrinin Layihə Ətraf mühit standartlarında (Əlavə B) müəyyən olunmuş qəbul edilən meyarlar çərçivəsində olduğunu müəyyən etmək üçün müvafiq məntəqələrdə vibrasiya monitorinqi həyata keçirəcəkdir. Vibrasiya monitorinq tələbləri Əlavə D-də təsnif olunur.

Tikinti müddətində işlərin yaşayış binalarından 400 m-dən az məsafədə aparıldığı ərazilərdə PODRATÇI Layihənin ətraf mühit standartlarına uyğunluğun nümayiş etdirilməsi üçün işin icrası zamanı 10 dəqiqə müddətində səs-küy ölçüləri aparacaq. Bütün işləri təmsil edən göstəricilərin əldə olunması zəruri hesab olunan hallarda işlərin icra olunduğu müddətdə bir neçə fərqli vəziyyətlərdə ölçü aparılması tələb oluna bilər (məsələn, işlərin yerinə yetirildiyi müddətdə səs-küy səviyyələri xeyli dərəcədə dəyişərsə). Əgər səs-küy layihənin ətraf-mühit standartlarından artıq olarsa, o zaman səs-küy səviyyələrinin təsirinin zəiflədilməsi üçün müvafiq tədbirlər görülməlidir. Sözügedən müvafiq tədbirlərə ekranlaşdırma, avadanlıqların dəyişdirilməsi və ya təmiri və vaxt məhdudiyyəti kimi qabaqlayıcı tədbirləri aid etmək olar.

Anbar sahəsi və ya düşərgədəki fəaliyyətləri təmsil edən göstəricilərin əldə olunması zəruri hesab olunan hallarda işlərin icra olunduğu müddətdə bir neçə fərqli vəziyyətlərdə ölçü aparılması tələb oluna bilər. Əgər səs-küy layihənin ətraf-mühit standartlarından artıq olarsa, o zaman səs-küy səviyyələrinin təsirinin zəiflədilməsi üçün müvafiq tədbirlər görülməlidir.

İstismara buraxılma və sınaq müddəti ərzində:

- İstismara buraxılma və sınaq müddəti ərzində Layihə tərəfindən müvafiq hesab olunan qaydada akustik izolyasiyadan istifadə olunmaqla avadanlıqlardan yaranan səs-küy səviyyələri minimuma endiriləcək.

Boru anbar sahələri və düşərgələr işlədilər zaman Podratçı Layihə üzrə ətraf mühitin mühafizəsi standartlarına uyğunluğun nümayiş etdirilməsi üçün 10 dəqiqəlik müddətə səs-küyün ölçülməsini yerinə yetirəcək. İş meydançası və düşərgədəki tədbirləri nümayiş etdirən göstəricilərin əldə olunması zəruri olan hallarda müxtəlif fərqli nöqtələrdə ölçmə işlərinin aparılması tələb oluna bilər. Əgər səs-küy layihə standartlarından yüksək olarsa o zaman səs-küy səviyyələrinin azaldılması üçün səs-küy mənbələrinin hasara alınması və ya örtülməsi kimi müvafiq tədbirlər görülməlidir.

Podratçının Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planı bu problemlərə cavab verəcək.

PODRATÇI yoxlamalar və monitoring nəticələrini qeydə alacaq və çirklənmənin qarşısının alınması üçün tələb olunan hallarda belə əlavə təsir azaltma tədbirlərinin tətbiq olunması üçün Tədbirlər Planı yaradacaq. Podratçının İcmalar ilə Əlaqə üzrə Məsul Şəxsi həmçinin atmosferə atılmalar, toz, tullantı suların axıdılması, səs-küy və ya yanacaq və kimyəvi maddələrin saxlanması xətalar barədə hər hansı şikayətləri qeydə alacaq və Podratçının Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planında onların aradan qaldırılması üçün tədbirlər yaradılacaq.

10.5.3 *Utilizasiyadan Əvvəl Tullantıların Analizi*

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

10-10	Su (hidrosınaq suyu da daxil olmaqla) axıdılmazdan əvvəl yoxlanılacaq və layihənin ətraf mühit üzrə standartlarının tələblərini ödəmək üçün təmizlənməlidir.
-------	--

Podratçının Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planına Layihə Ətraf mühit standartlarının (Əlavə B) qarşılınması üçün Əlavə D-də müəyyən olunmuş monitoring tələblərinə müvafiq olaraq bütün tullantı suların axıdılması üzrə monitoring təklif olunacaq.

Podratçının Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planında Əlavə D-yə müvafiq surətdə çirkab suların emal qurğularından, neftli su separatorlarından və digər mənbələrdən tullantıların suların axıdılmasının analiz olunması üçün tədbirlər təklif olunacaq.

Podratçının Çirklənmənin Qarşısının Alınması üzrə İcra Planında Əlavə D-yə müvafiq surətdə hər hansı qəbuledici sulardan, axıtma zamanı tullantı və ya hidrosınaq suyunun axıdılmasını aşağı axın və yuxarı axınlarından nümunələrin analiz olunması üçün tədbirlər təklif olunacaq.

Əlavə olaraq, hidrosınaq suyunun axıdılması üçün PODRATÇI Layihə Ətraf mühit standartlarına müvafiq surətdə hidrosınaq suyunun qəbuledici qurğuya axıdılma üçün yararlı olmasını təmin etmək üçün axıtma nöqtəsində nümunəgötürmə və əlavə olaraq həll olmuş oksigenin, bulanıqlıq / asılı bərk hissəciklərin, temperatur, dəmir, rəng, iy, görünən neft və yağlayıcı yağ və ötürücülük ölçmələrini həyata keçirəcəkdir ki, bu da axıdılan suda həll olmuş oksigenin bərpa olunmasına imkan verəcəkdir.

PODRATÇI həmçinin Əlavə D-yə müvafiq surətdə aşağıda göstərilənlərə nəzarət edəcəkdir:

- Balıq ehtiyatlarında itkinin qarşısının alınması üçün (axıdılan suda həddən artıq çöküntü olduqda) xəndəklərdən nasosla vurulan suda və ya axıdılma nöqtəsində və 200 metr aşağıda hidrosınaq suyunda çöküntülərin miqdarı
- Su quyularında qurult sularının keyfiyyəti.

10.5.4 Atmosferə Atılmalar, Tullantıların Suların Axıdılması və Səs-küy Üçün Məruzə Tələbləri

PODRATÇI ŞİRKƏTƏ işin dayandırılması ilə nəticələnmə potensialı olan hər hansı çirkənmə qəza hadisələri barədə detalların təsvir olunduğu Gündəlik Hesabatlar təqdim edəcəkdir.

PODRATÇI ŞİRKƏTƏ iki həftədə bir dəfə gündəlik hesabatların xülasəsinin daxil edildiyi və 7 gün müddətində həll oluna bilinməyən hər hansı çirkənmənin qarşısının alınması və ya qəza hadisələrinin təsvir olunduğu yeniləşdirmə təqdim edəcəkdir.

PODRATÇI ŞİRKƏTƏ aşağıda göstərilən detallar göstərilməklə Aylıq Hesabatlar təqdim edəcək:

- Planlaşdırılmış və tətbiq olunmuş təsirdən yayınma və azaltma tədbirləri
- Bütün emissiyalar və atqıların monitorinqinin nəticələri
- Hər hansı itkilərin olub olmadığını müəyyən etmək üçün çən ölçüləri ilə yanacaq inventar siyahısı göstəricilərinin üzləşdirilməsi, və
- Yoxlama və analizlərin nəticələrinin qeydiyyatı.

11 RESURLARIN İDARƏ EDİLMƏSİ PLANI

11.1 Əhatə Dairəsi

Bu İdarəetmə Planının əhatə dairəsinə spesifik olaraq aşağıda göstərilən resursların idarə olunması məsələləri daxil edilir:

- Təlim
- Təbii tikinti materiallarının idarə olunması
- Suyun idarə olunması
- Enerjidən səmərəli istifadə
- Ağac.

11.2 TƏMÖHS ÜZRƏ STANDARTLAR VƏ TƏCRÜBƏLƏR

4-cü Hissədə istinad olunan təlimat sənədləri, TƏMÖHS tələblərinə uyğun olaraq plan və təsir azaltma tədbirlərini hazırlamaq üçün təsirin qiymətləndirməsini və İdarəetmə Planlarının ilkin variantını hazırlayarkən nəzərə alınmışdır (Hissə 3.1). Nəzərdə tutulan xüsusi təlimat aşağıda təsvir olunmuşdur.

- ƏMSƏT üzrə BMK-nin Ümumi Təlimatları 1.1 Atmosferə Tullantılar və Ətraf Havanın Keyfiyyəti (aprel 2007-ci il)
- ƏMSƏT üzrə BMK-nin Ümumi Təlimatları 1.2 Enerjiyə Qənaət (Aprel 2007-ci il)
- BMK-nin ƏMSƏT üzrə Ümumi Təlimatları 1.4 Suyun Mühafizəsi (Aprel 2007-ci il)
- BMK-nin ƏMSƏT üzrə Ümumi Təlimatları 3 İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyi (Aprel 2007-ci il)
- BMK-nin İcra Standartları 6: Biomüxtəlifliyin qorunması və yaşayan təbii sərvətlərin davamlı idarə olunması (yanvar 2012-ci il)
- İPLOCA (Yerüstü və Dəniz Boru Kəmərləri İnşa Edən Podratçıların Beynəlxalq Assosiasiyası) 'Quru Boru Kəmərləri – Uğura aparan Yol' (2009-cu il ilkin variant), Hissə 6: 'Planlama və Tikinti Metodları sahəsində Qabaqcıl Təcrübə'. H.6 Planlama və Tikinti Metodları sahəsində Qabaqcıl Təcrübə.

Yuxarıdakı təlimat sənədlərindən xüsusi mətn aşağıda təqdim olunur.

- Layihə, təbii sərvətlərdən istifadəni azaltmağa və mümkün olduqda bərpa oluna bilən resurslardan istifadə etməyə səy göstərir.
- Bərpa oluna bilən və ya bioloji resurslardan istifadə olunan yerlərdə, layihələr:
 - Resurslardan istifadəni və resursların ekosistemdə oynadığı rolunu qiymətləndirir (o cümlədən resursdan istifadənin potensial təsirləri);
 - Resurslardan istifadənin faydalarını artırır, resursların itkisini isə azaldır;
 - Mövcud resursların səviyyəsinin tükənməsinə yol verməmək üçün "ehtiyatlılıq" prinsipinə əsaslanan yanaşmadan istifadə edir.
- Layihə, onun əsas funksiyalarının mərkəzində olan təbii resurslar üzrə xarici təchizatçılarından istifadə etdikdə, layihələr resursların təchizatı üzrə davamlı siyasəti qəbul edir və aşağıdakıları yerinə yetirmək üçün prosedurları və fəaliyyət planlarını həyata keçirir:
 - Resursların mənşəyini və onların yalnız qanuni və daimi mənşədən alınmasını müəyyən etmək;
 - Beynəlxalq səviyyədə mühafizə olunan ərazilərdən və ya həssas zonalardan olan resursların istifadəsinin qarşısını almaq;
 - Müstəqil yoxlama və ya sertifikatlaşdırma yolu ilə resursun davamlı idarə olunmasını nümayiş etdirmək.

- Layihələr, yerli icmaların davamlı ekosistemdən istifadəni dəstəkləmək üçün Layihənin fəaliyyətlərində oynadığı müsbət rolunu qiymətləndirir
- Layihələr, müvafiq avadanlıq ilə sudan istifadəni ölçür və müşahidə edir və sudan faktiki istifadəni izah edən su balansını hazırlayır.

11.3 Rollar və Cavabdehliklər

Ətraf mühit və sosial idarəetmə üzrə ümumi cavabdehliklər ƏMSSİMP-nin 5-ci Hissəsində müəyyən olunur. Xüsusilə resursların idarə olunması ilə bağlı cavabdehliklər bu bölmədə müəyyən olunur.

ŞİRKƏT aşağıdakılar üçün cavabdehlik daşıyacaq:

- Müvafiq icazələr Əlavə C-də təsvir olunduğu kimidir.

PODRATÇI aşağıdakılar üzrə cavabdehlik daşıyacaq:

- Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, ŞİRKƏT tərəfindən əldə olunan icazələr və səlahiyyətlər istisna olmaqla, PODRATÇI, doldurma, qum, çınqıl və digər tikinti materiallarının çıxarılması üçün icazələr/təsdiqlər, tikinti icazələri, təhlükəli materialların daşınması/saxlanması üçün icazələr, suburaxıcıları üçün icazələr, mayenin səth suları mənbəyinə boşaldılması üçün icazə, atmosfərə buraxılan tullantı hədlərinə dair icazələr, tullantıların atılması üçün icazə, daşınmalar üçün icazələr və s. daxil olmaqla, lakin bunlarla məhdudlaşmayan bütün tələb olunan işlər ilə bağlı bütün yerli və hökumət iş icazələrini əldə edəcək.
- Tələb olunan işi yerinə yetirmək üçün ŞİRKƏT tərəfindən əldə olunanlar istisna olmaqla, tələb olunan dövlət və özəl orqanlardan və tərəflərdən istifadə hüquqlarını əldə etmək.

11.4 Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması

11.4.1 Təlim

PODRATÇI özünün və subpodratçının personalına verilən təlimi, təlimin tarixini, iştirakçıların və təlimçinin adını və təlimin məzmununun qısa təsvirini qeydə alaraq sənədləşdirəcək.

CQBKG üzrə ƏMSSTQ enerjinin azaldılmasını işçilərin təliminə daxil etməyi öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI ən azı aşağıda göstərilənlər daxil olan təlimi keçəcək:

- Enerji istehlakının azaldılmasına dair təlimat
 - Sürücülər və avadanlıqların operatorları yanacaqdan səmərəli istifadə etmək üçün təlim keçəcək;
 - Bütün işçi heyəti elektrik enerjisinin itkisinə yol verməmək üçün təlim keçəcək.
- Su sərfinin azaldılmasına dair təlimat:
 - Hidrosınaq işlərinə cəlb olunan işçi heyəti suyun ayrılması üzrə tələblər və sudan təkrar istifadənin yararlarına dair məlumatlı olmaq üçün təlim keçəcək;
 - Bütün işçi heyəti suyun israfına yol verməmək üçün təlim keçəcək.

PODRATÇI, aqreqların tapılması və təchizatına cavabdeh olan personalının aqreqların çıxarılması və daşınmasının ətraf mühitə təsirlərinə dair məlumatlı olması üçün təlim keçəcək.

11.4.2 Aqreqatlar

11.4.2.1 Ümumi tələblər

Tikinti işlərinə başlamadan öncə, PODRATÇI lazım olacaq aqreqat materiallarının miqdarını hesablayacaq.

CQBKG üzrə ƏMSSTQ lisenziyalı mənbələrdən aqreqatların istifadəsini və qazılan materialdan təkrar istifadəni artırmağı öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

1-01	Aqreqatlar yalnız ETSN-dən lisenziya almış mənbələrdən təchiz ediləcək.
1-07	Yeni aqreqatlara olan tələbatı minimuma endirmək üçün bütün qazılmış materiallar ələkdən keçiriləcək və Şirkət tərəfindən nəzərdə tutulan mümkün çərçivədə təkrar istifadə ediləcək.

Boru kəmərinin xəndəyindən qazılıb çıxarılan material (o cümlədən PODRATÇI tərəfindən həyata keçiriləcək xırda doqrama işlərindən sonra) boru kəmərinin ətrafında boru dayağı və doldurma üçün istifadəyə yararlı olduqda, PODRATÇI karxana materialı yerinə bundan istifadə edəcək. PODRATÇI artıq torpaq və daşın sahədən kənarlaşdırılması yolunu araşdırmalı və təkrar istifadə üçün prioritetləri daxil edəcək. Doldurma və alt döşəmə qatı materialı üçüncü tərəfə məxsus obyektlərdən çıxarılmqla əldə olunmayacaq, o vaxta qədər ki, PODRATÇI bunun təkrar istifadə və /yaxud Layihənin qazılmış qruntunun emal olunması ilə əldə oluna bilməyəcəyini ŞİRKƏTƏ sübut edə bilsin.

PODRATÇI aqreqatların axtarılıb tapılması və qazılmış qruntun kənarlaşdırma sahələri üzrə ətraf mühit və sosial sahənin qiymətləndirməsini aparacaq. Torpaq sahəsinin hər bir üçüncü tərəfə məxsus olan hissəsi üçün ilkin hazırlıq müqaviləsi (PODRATÇI və üçüncü tərəf arasında ilkin müqavilə) və ləğv olunma haqda məktub tələb olunur. Torpaqdan İstifadə üzrə İdarəetmə Planının tələblərinə uyğun aparılır.

Çaylar və əlaqəli su təbii yaşayış mühitlərinin istiqamətini dəyişməyə yol verməmək üçün çıxarılma məhdudlaşdırılacaq. Boru kəməri kəsişmələrinin yaxınlığında çaylardan qazma ilə çıxarılma aparılmayacaq (məs, BTC/CQBK).

PODRATÇI əmin olacaq ki, mövcud və ya yeni yaradılmış karxanalardan aqreqatın çıxarılması elə qaydada aparılır ki, ətraf mühit və sosial riskləri nəzarət oluna bilən dərəcədə azaldır və rəhbərlik və texniki heyətin yoxlaması üçün açıqdır.

Material çıxarma sahələri layihənin Bərpa Planına uyğun olaraq bərpa olunacaq.

11.4.2.2 Daşınma

PODRATÇI aqreqatların istifadə məntəqəsinə daşınacağı marşrutları müəyyən etməli və aqreqat materiallarını sahəyə daşımaq üçün nəqliyyatın hərəkət sayını, sürətini və hərəkət vaxtını hesablayacaq.

Əgər aqreqat yaşayış ərazilərindən daşınacaqsa, PODRATÇI icmanın təhlükəsizliyini təmin etmək və nəqliyyatın hərəkəti ilə xoşagəlməz səs təsirlərini azaltmaq üçün istifadə olunacaq tədbirlər irəli sürəcək. Bu halda, PODRATÇI təklif olunan nəqliyyat marşrutunun seçilməsini əsaslandırmalı və lazım gələrsə, xoşagəlməz səs-küydən yayınmaq/onu azaltmaq üçün lazımi təsir azaltma tədbirləri görəcək. PODRATÇI aqreqatın daşınmasına nəzarət etməli və daşınan/istifadə olunan materialların dəqiq qeydiyyatını saxlayacaq.

11.4.2.3 Layihə obyektləri

Qrunt karxanaları

CQBKG üzrə ƏMSSTQ aqreqat çıxarılma sahələrinin (qrunt karxanaları) açılmasının ətraf mühit və sosial sahəyə təsirlərinin qiymətləndirilməsini və onlar bağlılıqdan sonra onları bərpa etməyi öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri həyata keçirəcək:

1-03	Məqsədəuyğun olduğu hallarda, layihədə torpaq karxanaları və/yaxud tullantı torpağın boşaldıldığı quyulara üstünlük verilecək.
------	--

PODRATÇININ Resursların İdarə olunması üzrə İcra Planı bu məsələlərə ünvanlanacaq.

Əgər boru kəməri marşrutunun yaxınlığında PODRATÇININ tələblərinə cavab verən mövcud aqreqat çıxarılma əməliyyatları müəyyən olunmazsa, PODRATÇI yeni aqreqat çıxarılma əməliyyatlarının yaradılması ilə bağlı icazə və prosedurları müəyyən etmək üçün müvafiq hökumət orqanları ilə məsləhətləşəcək. PODRATÇI karxanalar və ya qrunt karxanaları üçün uyğun sahələri müəyyən etməli, aqreqatı çıxarmadan əvvəl icazə üçün müvafiq orqanlara rəsmi müraciət etməli və lazımı icazə və lisenziyaları əldə edəcək və karxanalar və qrunt karxanalarının bərpa olunması üçün planlar hazırlayacaq (Bərpa Planına uyğun olaraq).

11.4.2.4 Üçüncü tərəfə məxsus aqreqat çıxarma, asfalt və beton hazırlama obyektləri

CQBKG üzrə ƏMSSTQ aqreqatları təsdiq olunmuş təchizatçılardan qanuni yolla almağı öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI aqreqatları yalnız lisenziyalı obyektlərdən əldə edəcək. PODRATÇI lisenziyalı karxanaları və qrunt karxanalarını müəyyən etmək üçün müvafiq hökumət orqanları ilə (o cümlədən Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi) məsləhətləşməli və hər hansı materialları satın almadan əvvəl onların icazə sənədlərini yoxlayacaq.

Üçüncü tərəfə məxsus təchizatçının işlətdiyi sahələr, misal üçün, mövcud karxanalar, çınqıl çıxarma və beton zavodlarından istifadə etmədən öncə PODRATÇI tərəfindən rəsmi yoxlanacaq və aşağıdakılar müəyyən olunacaq:

- Sahədən kənar obyekt/sahə icazə və normativ şərtlərə uyğundurmu,
- Sahədən kənar obyektin rəhbərliyinin normativ sənədlərə uyğunluğun davamlı izlənməsi üzrə qeydiyyatı varmı
- Ətraf mühit və sosial fəaliyyətə əsasən yerləşdirilən şikayətlər varmı və əgər varsa, onlar səmərəli və effektiv yolla həll olunubmu
- Qeydiyyatı alma sistemi işləyir
- Çıxarma sahələrinin ətraf mühit reseptorlarına potensial təsirləri (yaşayış zonaları, suayırıcıları, kənd təsərrüfatı torpaqları, məskunlaşmış yaşayış məntəqələri, yerüstü su obyektləri, mədəni irs sahələri, həssas yaşayış mühitləri və yeraltı sular)
- Karxana özünün icazə şərtləri ilə uyğunluğunu və istifadə olunan su/hava/səs-küyü müşahidə sistemlərinə dair məlumatları göstərən sənədləri saxlayıb-saxlamadığını;
- Şikayətlərin xüsusiyyəti, toz, səs-küy və ya torpağın, yerüstü və ya yeraltı suların çirkəndirilməsi və məsələlərin həll olunma yolları
- Əgər düşərgələr mövcud çıxarma quyularından və ya yeni quyulardan su ilə təchiz olunacaqsa, onlar davamlılığa görə qiymətləndiriləcək.
- Tozun və yanacaq sızıntılarının qarşısını almaq və cavab tədbiri görmək və tullantıları idarə etmək üçün görülən tədbirlər
- Karxana icazə verən orqanlar tərəfindən nə qədər tez-tez yoxlanılmışdır.

Təchizatçının seçilməsi üçün yerində SƏTTƏM proseslərindən meyar kimi istifadə olunacaq. Yoxlama və audit hesabatları sorğu əsasında ŞİRKƏTƏ təqdim olunacaq Təsdiq MÜQAVİLƏNİN ümumi şərtlərinə uyğun olacaq.

Podratçı aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

1-06	Qeyri-qanuni istismarın qarşısını almaq məqsədilə torpaq karxanalarının istifadəsi (üçüncü tərəflərin istismarı daxil olmaqla) müvafiq qaydada idarə ediləcək.
1-05	İstifadədən öncə ehtimal edilən üçüncü tərəflərin torpaq karxanaları və/yaxud tullantı torpağın boşaldıldığı quyularda ekoloji təftiş keçiriləcək. Daha sonra Şirkətin müvafiq saydığı hallarda vaxtaşırı təftişlər keçiriləcək.

PODRATÇININ Resursların İdarə olunması üzrə İcra Planı bu məsələyə ünvanlanacaq.

Çıxarılma sahələri və giriş yolları Layihənin Bərpa Planına uyğun olaraq bərpa olunacaq. Hər bir konkret hal üzrə və ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi kimi stabiləşdirmə və təkrar yaşıllaşdırma işləri aparılmaqla, onlar mümkün olduğu qədər əvvəlki vəziyyətinə oxşar vəziyyətlərə qaytarılacaq.

11.4.3 **Suyun idarə olunması**

PODRATÇI toza nəzarət, torpağın kipləşdirilməsi, boru kəmərlərinin hidrosınağı, qazma işləri, tunel çəkilişi və düşərgələrdə məişət məqsədləri üçün sudan istifadə edəcək.

Səth sularından və ya yeraltı sulardan ayırma baş vermədən əvvəl, PODRATÇI sudan istifadə üçün Azərbaycanın müvafiq orqanlarından icazələri əldə etməli və onun aşağıdakı öhdəliklər ilə uyğunluğunu təmin edəcək:

15-01	Yeraltı suların qazintısı və götürülməsi üçün bütün lazımi icazələr/razılıqlar tikinti və ya məişətdə istifadə üçün su götürülməzdən əvvəl əldə olunacaq. Yeraltı sulardan boru kəmərinin hidrosınağının aparılması üçün istifadə olunmayacaq.
-------	--

11.4.3.1 *Su təchizati*

Mənbələr və ayırmalar

CQBK üzrə ƏMSSTQ, Layihə üçün suyun ayrılmasının təsirinə məruz qala biləcək digər istifadəçiləri və suyun ayrılmasının təsirlərini müəyyən etməyi və axının kəsilməsini minimallaşdıracaq qaydada çay keçidlərinin tikintisini öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri həyata keçirəcək:

15-02	Layihənin istifadəsi üçün bütün yeni və mövcud su ayırmalarının potensial təsirlərini qiymətləndirmək üçün ətraf mühit və sosial qiymətləndirmə aparılmalıdır; mənbənin yararlılığı və müvafiq su ayırma səviyyələri haqda qərarlar su ayrılması üçün icazəyə uyğun olaraq yoxlamanın nəticələrinə əsaslanacaq.
15-03	Suyun ayrılmasından əvvəl və ayırma zamanı çayın axını qiymətləndiriləcək; su ayrılmasının səviyyəsi Podratçının çayın axını ilə aşağı istifadəçilər haqda əldə edəcəyi məlumatları nəzərə almaqla müəyyən olunacaq.
15-04	Qazma quyusu tamamlandıqdan sonra, hidravlik sınaq üçün nasosla vurulacaq, hidravlik keçiriciliyi və quyunun təsir radiusu kimi susaxlama xüsusiyyətləri ilə birlikdə möhkəm və dayanıqlı material (qrunt kütləsi) müəyyən ediləcək.

15-05	Qazmalar kimi hidroqrafiya elementləri (qazma quyuları, quyular, bulaqlar) və ya ətraf mühit elementləri (bataqlıqlar, bulaqlar, axınlar və ya qrunt suları ilə davamlı səth suları xüsusiyyətləri) qazma nöqtəsinin ehtimal olunan təsir radiusu daxilində müəyyən olunacaq.
15-07	Suyun mühafizəsi ilə bağlı təşəbbüslər tikinti düşərgələrində həyata keçiriləcək.
15-09	Əgər qrunt suları müvəqqəti obyektlərdə Layihədə istifadə üçün istər yeni, istər də mövcud quyulardan çıxarılsa, təminatın Layihə standartlarına cavab verdiyini təsdiqləmək və digər məlum istifadəçilərə mənfi təsirlərə malik olmadığına əminlik məqsədilə suyun keyfiyyəti və davamlılığı müntəzəm şəkildə monitoring ediləcək.

Əgər düşərgələr mövcud su ayırma quyularından və ya yeni quyulardan su ilə təchiz olunacaqsa, PODRATÇI digər istifadəçilərə mənfi təsirlərə yol verməmək üçün davamlılığa görə qiymətləndirmə aparacaq.

PODRATÇI hər bir su ayırma yerinin yeraltı və ya səth sularına təsirinə mümkün radiusunu qiymətləndirməli və suyun ayrılma səviyyələrini elə uyğunlaşdıracaq ki, mövcud istifadələr risk qarşısında qalmasın.

PODRATÇININ Resursların İdarə olunması üzrə İcra Planı istənilən su mənbəyini müəyyən edəcək ki, burada suyun təklif olunan ayrılma səviyyəsi yerli istifadə üçün tələb olunan suyun miqdarına təsir edə bilsin və yerli icmaların su təchizatının azalmasının qarşısını almaq üçün tədbirlər irəli sürəcək.

PODRATÇININ Resursların İdarə olunması üzrə İcra Planı bu məsələyə ünvanlanacaq.

Suyun mühafizəsi

PODRATÇI suyun sərfiyyatını yoxlamalı və istifadə olunan litrləri qeydə alacaq. Düşərgələrdə istifadə olunan suyun miqdarını ölçmək üçün su ölçən cihazlar quraşdırılacaq, su ölçən cihazlar Mineral Ehtiyatların Çıxarılması üzrə Lisenziyanın tələblərinə uyğun olaraq müvafiq orqanlar tərəfindən qeydiyyatda alınmalı və möhürlənməlidir.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri həyata keçirəcək:

14-04	Emal olunmamış sudan səmərəli istifadə etməklə, o cümlədən təmizlənmə və utilizasiyadan öncə mümkün olan yerdə sudan təkrar istifadə edilməsini tələb edən suyun idarəetmə sxemlərinin həyata keçirilməsi ilə tullantı suları azaldılacaq.
-------	--

PODRATÇININ Resursların İdarə olunması üzrə İcra Planı sudan istifadənin səmərəliliyini artırmaq və yuxarıdakı öhdəliyə cavab vermək üçün idarəetmə prosedurlarını təklif edəcək. Buna nail olunduğunu təmin etmək üçün tədbirlər düşərgələrin layihəsinə daxil ediləcək.

Suyun təmizlənməsi

PODRATÇININ Resursların İdarə olunması üzrə İcra Planı Layihə spesifikasiyalarına uyğun olaraq ayrılan suyun təmizlənməsini təklif edir.

11.4.3.2 Hidrosınaq üçün su

PODRATÇI suyun istifadəsinin və idarə olunmasının hidrosınağını aparmaq üçün aşağıdakı iyerarxiya prinsipini həyata keçirəcək.

- Su lazım olan müəyyən edilən eyni su hövzəsindən ayrılmalı və ora boşaldılacaq
- Suyun boruda qalma vaxtını azaltmaqla mümkün olan yerdə kimyəvi maddələrdən istifadəyə yol verilməyəcək
- Kimyəvi maddələr istifadə olunarsa (ŞİRKƏTİN təsdiqi əsasında) onlar bioloji çürüməyə davamlı olacaq və su boşaldılmadan öncə kimyəvi maddələri zərərsizləşdirmək üçün su PODRATÇI tərəfindən təmizlənməlidir

- Kimyəvi maddələrdən təmizlənən su mümkün olduğu qədər uzaq olan müxtəlif seksiyalarda təkrar istifadə oluna bilər.

Bu iyerarxiya, PODRATÇININ hazırlayaraq təsdiq etmək üçün ŞİRKƏTƏ təqdim edəcəyi Hidrosınağın İdarə Olunması Planı üçün baza olacaq.

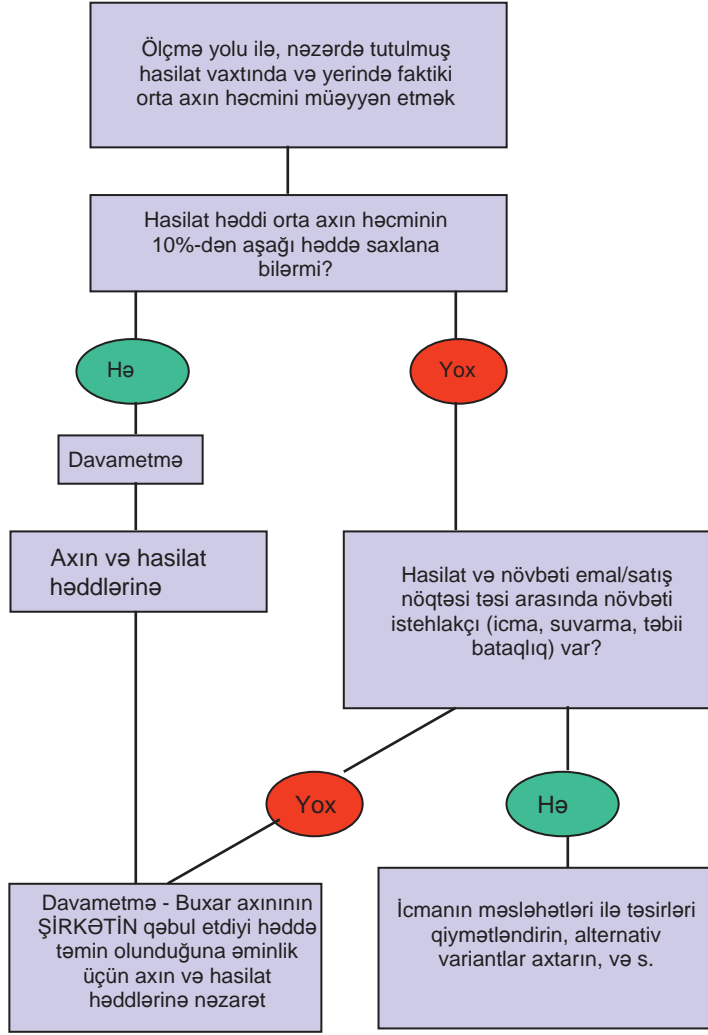
Mənbələr və ayırmalar

PODRATÇININ Resursların İdarə Olunması üzrə İcra Planı, ətraf mühitə vurulan ziyanə və axın aşağı istifadəçilərə mühüm təsirlərə yol verməmək üçün suyu ayırma tələbləri və prosedurlarını ətraflı göstərəcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

11-01	Səth suları keçidlərinin tikintisinin su istifadəçilərinə axının kəsilməsi ehtimalı ilə bağlı təsirlərinin minimalaşdırılmasının və onların çay suyuna olan ehtiyacının müəyyən edilməsi nəzərdə tutulur.
11-02	Çay və axın üzərindəki kəsişmələrin tikinti layihəsi, nasosla vurma, kanal və hidravlik konveyer ilə ötürmə kimi tədbirlərdən istifadə etməklə axının minimum kəsilməsini təmin etməyə çalışacaq.
11-03	CQBKG-ni gələcək yol tikintisi işlərindən, yol və ya yol kənarı boyunca qazıntılardan qorumaq üçün açıq üsullu yol keçidlərində beton plitələr quraşdırılacaq.

PODRATÇININ Resursların İdarə Olunması üzrə İcra Planı hidrosınaq suyu üçün suyu ayırma yerləri üçün ŞİRKƏTİN təsdiqini əldə edəcək. PODRATÇI hidrosınaq suyunu yeraltı su təchizatlarından deyil, su axınlarından götürəcək. PODRATÇI quraqlıq dövrlərdə və ya axının zəif olduğu dövrlərdə suyun ayrılmasına yol verilməyəcək. Suyun ayrılma səviyyəsi Şəkil 11-1-də aşağıdakı axın diaqramından istifadə etməklə müəyyən olunacaq.

Şəkil 11-1: Hidrosınaq üçün Su Ayırma Səviyyəsi

Hidrosınaq sularını su mənbəyindən ayırmadan əvvəl, PODRATÇI nümunə götürmə üzrə işlərin icra planını təqdim etməli və suyun keyfiyyətindən nümunə götürmək və analiz etmək üçün ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunmuş müstəqil laboratoriyanı işə cəlb edəcək.

PODRATÇI hidrosınaq suyunda balığın tutulması, çöküntü və qalıqları azaltmaq üçün suyun ayrılma yerlərini filtdən keçirəcək.

Suyun saxlanması və təkrar istifadəsi

PODRATÇI mümkün olan yerdə hidrosınaq suyunu təkrar istifadə etməli və ya onu təkrar istifadə üçün yaxınlıqdakı sınaq bölmələrinə axıdacaq. Maksimum təkrar istifadəni nümayiş etdirən Hidrosınağın İdarə olunması Planı təqdim olunacaq və ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunacaq.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəməri:

10-09	Tələb olunan həcmi minimuma endirmək üçün hidrosınaq suyu, tələb olduğu hallarda, bölmələr arasında təkrar istifadə ediləcək
-------	--

11.4.4 Enerjiden Səmərəli İstifadə

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri həyata keçirəcək:

22-01	Düşərgələrdə enerji səmərəliliyi Əsas Fəaliyyət Göstəricilərinə görə (ƏFG) monitoring ediləcək və davamlı yaxşılaşma/təkmilləşmə məqsədilə tədbirlər planı hazırlanıb həyata keçiriləcək.
22-02	İşçi qüvvəsinin təlimi enerji istehlakının minimuma endirilməsi ilə bağlı tövsiyələri özündə əks etdirəcək.

PODRATÇININ Resursların İdarə Olunması üzrə İcra Planı, enerjiden istifadənin idarə olunmasına və istifadənin necə müşahidə olunacağı və azaldılacağı məsələlərinə ünvanlanacaq.

11.4.4.1 Yanacaq

PODRATÇI yanacaq sərfiyatına nəzarət etməli və istifadə olunan litrləri qeydə alacaq.

PODRATÇININ Resursların İdarə Olunması üzrə İcra Planı yanacağın istifadəsini azaltmaq üçün metodlar irəli sürməli və aşağıdakı öhdəliyə uyğun olacaq.

23-02	Avadanlıqlara və nəqliyyat vasitələrinə enerji səmərəliliyini maksimuma çatdırmaq və emissiyaları minimuma endirmək üçün istehsalçının tövsiyələrinə uyğun olaraq müntəzəm texniki qulluq göstəriləcək.
-------	---

PODRATÇI tələb olunan tapşırıqlar üçün uyğun olan nəqliyyat vasitələri və avadanlıqlardan istifadə etməyi təklif edəcək və yanacaqdan istifadənin səmərəliliyini artırmaq məqsədilə onları lazımı qaydada saxlayacaq.

PODRATÇI lazımsız səfərlərin sayını azaldan səfərlərin planlamasını tətbiq edəcək.

PODRATÇI nəqliyyat vasitələri və avadanlıqların istifadə olunmadığı zaman mühərriklərinin söndürülməsi prosedurlarını tətbiq edəcək. PODRATÇI qış fəslində nəqliyyat vasitələrinin yanacağı donmadan onların mühərriklərinin söndürülməsinə imkan verən tədbirlər həyata keçirəcək (məs, avtomobil portlarından, antifrizdən istifadə etməklə və s).

11.4.4.2 Elektrik enerjisi

Elektrik enerjisinə qənaət edilməsi üzrə prosedurlar

PODRATÇININ Resursların İdarə Olunması üzrə İcra Planı enerjiden istifadəni idarə etmək və enerjiden istifadənin səmərəliliyi üzrə tədbirləri həyata keçirmək üçün görülməli tədbirləri ətraflı göstərəcək. Bunlara aşağıdakılar daxildir, lakin bunlarla məhdudlaşmır:

PODRATÇI elektrik enerjisinin sərfiyatına nəzarət etməli və istifadə olunan kWh qeydə alacaq.

PODRATÇININ Resursların İdarə Olunması üzrə İcra Planı elektrik enerjisindən istifadəni azaltmaq üçün metodlar irəli sürəcək.

Əgər PODRATÇI şəbəkədən elektrik enerjisi istifadə edirsə, onun Resursların İdarə Olunması üzrə İcra Planı, icmanın enerjiden istifadəsinə mənfi təsir edən Layihənin enerji götürməsinin qarşısını almaq üçün tədbirlər irəli sürəcək.

PODRATÇI lazımsız elektrik avadanlıqlarının istifadə olunmadığı vaxt söndürülməsi üçün prosedurlar tətbiq edəcək və lazımsız qoşulma vaxtını azaltmaq üçün avadanlığın tələb etdiyi qızma və ya enerji doldurma vaxtını planlaşdıracaq.

PODRATÇI, enerjiden istifadənin səmərəliliyinin artırılması məqsədilə icra olunacaq funksiyalar üçün lazımı həcmdə elektrik avadanlıqlarını seçəcək.

11.4.5 *Tir*

Ağacların istənilən halda çıxarılması Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin (ETSN) tələblərinə uyğun olaraq Podratçı tərəfindən aparılacaq.

Əlavə C-yə uyğun olaraq bütün lazımi icazələrin əldə olunması PODRATÇININ vəzifəsidir.

Ağacların çıxarılması və kənarlaşdırılması üçün torpaq sahələri üzrə müqavilələr torpaq sahibi ilə bağlanacaq (bu, özəl şəxs, bələdiyyə orqanları və ya dövlət torpağı üzrə Hökumət ola bilər) və ŞİRKƏT tərəfindən razılaşdırılacaq.

11.4.5.1 *Azərbaycan Respublikasının meşə fondu*

Meşə fondu torpaqları kimi qəbul edilmiş ərazidəki ağaclar ümumiyyətlə ETSN-nin əmlakı olacaq və Nazirlik onların kəsilməsi üçün xüsusi icazə verəcək.

Beləliklə, PODRATÇI:

- ETSN-nə ağacların kəsilməsi tələb olunan sahəyə dair məlumat verəcək və Qırmızı Kitaba salınmış ağacların siyahısını təqdim edəcək (PODRATÇI belə nadir növləri müəyyən etmək üçün EKOLOGİYA MƏSƏLƏLƏRİ ÜZRƏ PODRATÇI ilə əlaqə saxlayacaq)
- ETSN ilə ağacların kəsilməsi və kənarlaşdırılması strategiyasını müəyyən edən meşədən istifadə müqaviləsi bağlayacaq
- ETSN nümayəndələri ilə əməkdaşlıqda meşənin/ərazinin təfərrüatlı inventarını hazırlayacaq və ETSN-nə təqdim edəcək
- Ağaclar ETSN tərəfindən müəyyən edilmiş və ŞİRKƏTLƏ razılaşdırılmış qaydada kənarlaşdırılacaq.

11.4.5.2 *Meşə olmayan torpaq*

Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi (ETSN) əlaqədar agentliklərlə birlikdə hazırkı qanunvericiliyə əməl edilməsini, meşə fonduna daxil olmayan bitkilərdən səmərəli istifadəni və onların qanunsuz kəsilməsinin qarşısını almaq təmin etmək məqsədini güdür.

Digər torpağa oxşar tələblər, o cümlədən Qırmızı Kitaba düşmüş və digər növlərin təfərrüatlı inventarını hazırlamaq və müəyyən etmək tələbi tətbiq edilir. Bununla belə, özəl torpaqdakı ağacların kəsilməsi və kənarlaşdırılması üçün torpaq sahibindən icazə almaq (bu sahib adətən fiziki şəxs, bələdiyyə orqanı və ya ETSN-dir) və ŞİRKƏTLƏ razılaşdırmaq lazımdır.

ETSN və ya torpaq sahibi tərəfindən tələb olunmayan ağaclar asan daşına bilən ölçülərdə yerli icmalara təklif oluna bilər və ya boru kəmərinin bərpası zamanı istifadə üçün mulçalana və saxlana bilər.

PODRATÇI tikinti üçün tələb olunan taxta materialını qanuni yolla etibarlı təchizatçılardan alacaq. PODRATÇI bunu nümayiş etdirən tirin təchiz olunması üçün təklifləri təsdiq üçün ŞİRKƏTƏ təqdim edəcək.

11.5 **Yoxlama və Monitoring**

PODRATÇI öz hərəkətlərinin idarə olunması və izlənməsinə görə cavabdehdir.

PODRATÇI, vaxt keçdikcə resurslardan istifadənin sənədləşdirilməsinə və resurslardan davamlı istifadəni dəstəkləmək üçün özünün Resursların İdarə olunması üzrə İcra Planına əsasən həyata keçirilən tədbirlərin uğurunu müşahidə olunmasına cavabdehdir. PODRATÇI müşahidə məlumatlarını lazımi qaydada təqdim edəcək ki, ŞİRKƏT Layihənin ətraf mühit xüsusiyyətlərini qiymətləndirə bilsin.

PODRATÇI Bölmə 20.4-də göstəriləndiyi kimi ƏİG məlumatlarını qeydə alacaq.

PODRATÇI, təchiz olunacaq aqreqat və ya ayrılacaq suya olan tələbləri azaltmaq üçün dəyişdirilə bilən iş təcrübələrini müəyyən etmək və yanacaqdan istifadənin səmərəliliyini artırmaq və ya elektrik enerjisindən istifadəni azaltmaq məqsədilə sahədə yoxlamalar aparacaq.

PODRATÇI aşağıdakı kəmiyyət göstəricilərindən ibarət aylıq hesabatı ŞİRKƏTƏ təqdim edəcək:

- Düşərgədə istifadə olunan suyun kub metri
- Hidrosınaq üçün istifadə olunan suyun kub metri
- Quyulardan və çaylardan götürülmüş suyun kub metri
- Tikinti üçün istifadə olunan aqreqatın kub metri
- Düşərgədə istifadə olunan elektrik enerjisinin KVs
- İstifadə olunan yanacağın litri
- Boşaldılan tullantı sularının kub metri.

PODRATÇI, əldə etdiyi lisenziya və ya razılıqların müddət və şərtlərinə uyğun olaraq, məlumatları tənzimləyiciyə lazımi qaydada təqdim edəcək.

12 TİKINTİ DÜŞƏRGƏSİNİN İDARƏ EDİLMƏSİ PLANI

12.1 Əhatə Dairəsi

Tikinti Düşərgəsinin İdarə Olunması Planı xüsusilə aşağıdakı məsələləri əhatə edir:

- Düşərgəyə girişin və qurğulardan istifadənin məhdudlaşdırılması
- Düşərgənin qaydaları və yerli məsələlərdən məlumatlılıq və həssas zonalara dair təqdimat məlumatları
- Düşərgənin SƏTƏM üzrə tələbləri.

12.2 TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr

Bölmə 4-də istinad olunan təlimat sənədləri, TƏMÖHS tələblərinə uyğun olaraq plan və təsir azaltma tədbirlərini hazırlamaq üçün təsirin qiymətləndirməsini və İdarəetmə Planlarının ilkin variantını hazırlayarkən nəzərə alınmışdır (Bölmə 3.1). Nəzərdə tutulan xüsusi təlimat aşağıda təsvir olunmuşdur.

Düşərgənin idarə olunması üzrə layihəyə uyğun əsas beynəlxalq təlimat Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının İcra Standartıdır (BMK İS) 2: Əmək və İş Şəraitləri. Bu Layihəyə uyğun olan tələblərə aşağıdakılar daxildir:

- İşçi qüvvəsindən, uşaq əməyindən və ya məcburi əməkdən sui-istifadə üzrə iddiaları araşdırmaq
- Yerli məşğulluq üzrə imkanları araşdırmaq və tətbiq etmək
- İş şərtləri və müddətlərinə dair məlumat təmin etmək
- İşçilərin təmsil olunmasına və məsləhətləşməsinə imkan yaratmaq
- İşçinin davranış kodeksini hazırlamaq və həyata keçirmək
- İnsan resursları üzrə dəqiq siyasətlər və bərabər imkanlara əsaslanan konstruktiv işçi-rəhbər münasibətlərini dəstəkləmək
- İş yerində sağlamlıq və əməyin təhlükəsizliyini təmin etmək
- Şikayətlərə baxılma mexanizmi üzrə proseduru həyata keçirmək
- Təhlükəsizlik tədbirlərinin potensial təsirlərini qiymətləndirmək
- İşçilərin, podratçıların və subpodratçıların məlumatlılığını artırmaq.

12.3 Rollar və Cavabdehliklər

Ətraf mühit və sosial sahənin idarə olunması üzrə ümumi cavabdehliklər Bölmə 3-də müəyyən olunur. Xüsusilə tikinti düşərgəsinin idarə olunması ilə bağlı cavabdehliklər bu bölmədə müəyyən olunur.

12.3.1 **ŞİRKƏT**

ŞİRKƏT aşağıdakılar üçün cavabdehlik daşıyacaq:

- Audit sistemi vasitəsilə düşərgələrdə işçinin rifah şəraitinin yaradıldığının yoxlanılması
- Tikinti zamanı ilkin sənədlər əsasında istifadə olunan düşərgələrin standartlarının gündəlik monitorinqi.

12.3.2 **PODRATÇI**

PODRATÇI aşağıdakılar üzrə cavabdehlik daşıyacaq:

- Tikinti düşərgələri ilə əlaqədar ətraf mühit və sosial sahəyə təsirlərin azaldılmasına ünvanlanmaq üçün Tikinti Düşərgəsinin İcra Planının və əlaqədar plan və prosedurların hazırlanması
- Düşərgə sakinlərinin şikayətlərini qəbul etmək və onlara cavab vermək üçün mexanizmin təmin olunması
- İcmanın şikayətləri ilə bağlı bütün tikinti düşərgələrinin təcili bağlanması təmin olunması.

12.4 **Təsirin Qarşısının alınması və Azaldılması**

Bu bölmə, CQBKG Layihəsi üzrə hazırlanacaq tikinti düşərgələrinin hazırlanması və məskunlaşması ilə bağlı təsirlərə yol verməmək və azaltmaq üçün Layihə tərəfindən qəbul edilmiş tədbirləri ətraflı təsvir edir.

PODRATÇI ən azı bu Tikinti Düşərgəsinin İdarə olunması Planına daxil edilən tədbirlərə ünvanlanan Tikinti Düşərgəsinin İcra Planını hazırlayacaq. Tikinti Düşərgəsinin İcra Planı təsdiq olunmaq üçün ŞİRKƏTƏ təqdim olunacaq.

12.4.1 **Təhlükəsizlik**

PODRATÇI aşağıdakı öhdəliklərə uyğun olaraq, düşərgə obyektlərinə icazəsiz girişi və ya onlardan istifadəni məhdudlaşdırmaq üçün lazımi təhlükəsizlik tədbirlərinin görüldüyünü təmin edəcək:

33-10	Tikinti düşərgələrinin obyektlərinə icazəsiz girişə və ya onlardan istifadəyə imkan verilməyəcək.
-------	---

PODRATÇININ Tikinti Düşərgəsinin İcra Planına düşərgənin təhlükəsizlik tədbirlərinin detalları və bunların işçilərə çatdırılma yolları daxil olacaq. Təhlükəsizlik üzrə prosedura ən azı aşağıdakılar daxil olacaq:

- Düşərgə personalı üçün təhlükəsizlik buraxılış vərəqlərindən istifadə
- Düşərgələrdən kənar hərəkət saatlarını məhdudlaşdırmaq
- İş vaxtından kənar iş üçün düşərgənin nəqliyyat vasitələrindən istifadə etməmək
- Düşərgə və ətraf icmaların təhlükəsizlik məsələlərinə dair işçi heyəti üçün giriş təlimlərinin verilməsi.

PODRATÇI təmin edəcək ki, qanunsuz yolla düşərgəyə daxil olan şəxsləri saxlamaq üçün lazımi işıqlandırma var.

12.4.2 **Düşərgədə Giriş Təlimləri**

CQBKG üzrə ƏMSSTQ, PODRATÇI tərəfindən yerinə yetiriləcək düşərgə qaydalarına və yerli məsələlərdən məlumatlılığa dair qısa məlumat daxil olan işçilərin təlim proqramını həyata keçirməyi öhdəsinə götürmüşdür.

33-09	İşçi qüvvəsinin təlimi düşərgə qaydaları, yerli məsələlər və həssaslıqlar barədə maarifləndirməyə dair qısa təlimatı əhatə edəcək.
-------	--

PODRATÇININ Tikinti Düşərgələrinin İcra Planına, düşərgənin giriş təlim kursu zamanı ünvanlanacaq məsələlərin təfəsilatları daxildir. Bunlara aşağıdakı mövzular daxildir, lakin bunlarla məhdudlaşmayacaq:

- Düşərgənin təhlükəsizlik xidməti
- Sağlamlıq və əməyin təhlükəsizliyi
- Ətraf mühit və sosial sahə üzrə tələblər
- Davranış Kodeksi:
 - Dağıdıcı səs-küylü fəaliyyətlərə nəzarət
 - Narkotik maddələr, alkoqol və siqaret çəkilməsi üzrə siyasət
 - Digər məhdudlaşdırıcı fəaliyyətlər
- Yerli mədəniyyət və həssaslıqlar
- Fövqəladə hallarda təxliyə.

12.4.3 İşçilərin Sağlamlığı

CQBKG üzrə ƏMSSTQ düşərgələrdə tibbi obyektləri təmin etməyi öhdəsinə götürmüşdür. Bütün işçilər sağlamlığın qorunmasına dair məlumatlandırma təlimi, o cümlədən yoluxucu xəstəliklərə dair təlim keçəcək və düşərgələrə yaxın icmalar üçün yoluxucu xəstəliklərə dair məlumatlandırma kampaniyası aparılacaq.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

31-10	Yoluxucu olmayan xəstəlik barədə maarifləndirmə proqramı həyata keçiriləcək.
31-11	İşçinin risk profilinə əsasən işdən əvvəl yerinə yetiriləcək tapşırıqca yararlılıq yoxlanacaq və müntəzəm intervallarla təkrarlanacaq.
31-12	Layihədə işçi qüvvəsinin qanunsuz fəaliyyətlərdə iştirakı, o cümlədən narkotik vasitələrdən istifadə etməsi qadağan ediləcək.
31-13	Siqaret çəkməyin, spirtli içkilərdən və dərmanlardan sui-istifadənin insan sağlamlığına mənfi təsirləri ilə bağlı işçinin təhsil və maarifləndirmə proqramları həyata keçiriləcək.
31-14	İİV/QİÇS və digər yoluxucu xəstəliklər də daxil olmaqla cinsi yolla ötürülən yoluxucu xəstəliklərlə (məs. Vərəm) əlaqədar risklərin və profilaktik tədbirlərin görülməsinə dair işçinin təhsil və maarifləndirmə proqramı həyata keçiriləcək.
31-16	Layihə üçün müvəqqəti yaşayış strukturları inşa olunacaq və o, beynəlxalq miqyasda qəbul edilmiş layihə spesifikasiyalarına uyğun hər adambaşına düşən yaşayış sahəsi əsasında istismar olunacaq.
31-17	Podratçı baş verən yoluxmaların və xəstəliklərin qarşısını almaq məqsədi daşıyan işçi heyətinin sağlamlıq proqramını tətbiq edəcək və tələb olunarsa, immunizasiya tədbirlərini həyata keçirəcək.
31-18	İş yerində Vərəmə Nəzarət Proqramı həyata keçiriləcək.
31-19	Qida sanitariya proqramı işlənilib hazırlanacaq və Layihənin bütün işə obyektlərində beynəlxalq standartlara uyğun olaraq həyata keçiriləcək.
31-20	Ərzaq mənşəli xəstəliklərin araşdırılması prosedurları həyata keçiriləcək və işçilər bu xəstəliklərin qarşısının alınması ilə (məsələn, gigiyena təcrübələri) bağlı maarifləndiriləcəklər.
31-21	Ərzaq xidməti (iaşə xidməti) əməliyyatları, təcrübələr və obyektlər mütəmadi surətdə təftiş olunacaq və uyğun gəlməyən məsələlər dərhal sənədləşdiriləcək.
31-22	Heyvanlar vasitəsilə ötürülən xəstəliklərinin qarşısının alınması tədbirləri həyata keçiriləcək.

31-23	Daşıyıcılar vasitəsilə yoluxan infeksiyon xəstəliklərin qarşısının alınmasına dair proqram həyata keçiriləcək.
-------	--

PODRATÇININ Tikinti Düşərgələrinin İdarə Olunması üzrə İcra Planı bu məsələlərə ünvanlanacaq.

ŞİRKƏT aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

31-15	Layihə tikinti düşərgələrinə yaxın icmalar üçün yoluxucu və cinsi yolla ötürülən xəstəliklər barədə məlumatlar təmin edəcək.
-------	--

12.4.4 Davranış Kodeksi

CQBKG üzrə ƏMSSTQ, aşağıdakı öhdəliklərə əsasən, düşərgə qaydalarını, icma ilə əlaqəni və düşərgə ilə bağlı digər məsələləri nəzərdə tutan Tikinti Düşərgəsinin İdarə Olunması Planını hazırlamağı və həyata keçirməyi öhdəsinə götürmüşdür:

19-05	Layihənin fəaliyyət zonası daxilində işçi qüvvəsinin ov etməsinə, balıq tutmasına və ya icazəsiz məhsul (bitkilər və mədəni irs materialları) toplamasına yol verilməyəcək.
25-07	Düşərgədə tətbiq olunmaq üçün qaydalar işlənilib hazırlanacaq və həyata keçiriləcək. Bu, narahatlığın qarşısını almaq üçün səs-küylü fəaliyyətlərə (məsələn, fərdi radio cihazlarından yersiz istifadə) qoyulan məhdudiyətlərlə bağlı tədbirləri də əhatə edəcək.
33-04	İşçilərin Davranış Kodeksi hazırlanacaq və işə götürülən işçilərə və düşərgə sakinlərinə işçinin işə girişlə bağlı tanışlıq təlimi zamanı təqdim ediləcək.
33-06	Davranış Kodeksi narkotik vasitələrin istifadəsi, rüşvətxorluq və korrupsiya, yaxud icmalardan hədiyyələr tələb etmə və ya qəbul etmə kimi hallar da daxil olmaqla, işçi qüvvəsinin qeyri-qanuni fəaliyyətlərdə iştirakını qadağan edəcək.

PODRATÇININ Tikinti Düşərgələrinin İdarə Olunması üzrə İcra Planı bu məsələlərə ünvanlanacaq.

12.4.5 Səs-küylü Fəaliyyətlər

CQBKG üzrə ƏMSSTQ ictimai narahatlığa və ya düşərgə sakinlərinin narahatlığına yol verməmək üçün səs-küylü fəaliyyətlərin təsirlərini azaltmağı öhdəsinə götürmüşdür.

Tikintiqaşağı müddətdə Podratçı aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

25-20	Müvəqqəti iş sahələrinə ən yaxın məsafədə yerləşən yaşayış binaları müəyyən ediləcək və yaşayış binaları ora tikinti ərzində yaranan tozun nəzərdə tutulan orta və ya yüksək təsirinə məruz qalacaq qədər çox yaxındırsa, 25.09, X9.03 və X9.04 öhdəlikləri yerinə yetiriləcək.
X9-03	Məqsədəuyğun və mümkün olduğu hallarda sahənin ümumi planı KG-172-də bağlayıcı siyirtmə sahəsində səs-küylü avadanlığın səs-küyün həssas reseptorlara təsirlərinin əhəmiyyətli olduğu evlərdən, düşərgə və boru anbar sahələrindən uzaqda yerləşdirmək üçün hazırlanacaq.
X9-04	Qiymətləndirmə və ilkin səs-küy səviyyəsi ilə bağlı tədqiqat yaşayış məntəqələrindən, məktəb və ya xəstəxanalar kimi digər həssas reseptorlardan 450m məsafədə yerləşən hər hansı düşərgə və boru anbarı sahəsində, eləcə də təklif olunan CQBKG marşrutunun yaşayış məskənlərinə yaxın sahələrdən keçdiyi yerlərdə (KG62.2, KG104-KG108, KG116-KG120, KG121-KG125, KG287-KG289); və KG21 və KG172-də bağlayıcı siyirtmə sahəsində tikinti işlərinə başlamazdan əvvəl həyata keçirilməlidir.

PODRATÇININ Tikinti Düşərgələrinin İdarə Olunması üzrə İcra Planına, yerli sakinlərə narahatlığa yol verməmək üçün səs-küyü lazımı qaydada azaldan tədbirlər daxil olacaq (misal üçün, generatorları evlərdən uzaqda yerləşdirmək və səs-küy narahatlığını azaltmaq üçün səs-küylü avadanlıqlara səs-küyü izolyasiya edən örtü çəkmək).

12.4.6 Narkotik Maddələr və Alkoqoldan İstifadəyə dair Məhdudiyətlər

CQBKG üzrə ƏMSSTQ, narkotik maddələr və alkoqoldan istifadəyə dair ciddi siyasət həyata keçirməklə alkoqoldan istifadəyə nəzarəti öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

33-08	Tikinti düşərgələrində spirtli içkilərin istehlakını məhdudlaşdıran siyasət tətbiq ediləcək.
-------	--

PODRATÇI alkoqoldan istifadəni məhdudlaşdırmalı və iş saatlarında iş yerində sərxoşluğa görə sıfır dərəcəsində icazə siyasətini həyata keçirəcək. Bu proqramın məqsədi tikinti düşərgələrində və marşrut boyunca icmalarda alkoqoldan həddindən artıq istifadənin qarşısını almaqdır. Buraya ŞİRKƏTİN Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Təhlükəsizlik Planına və PODRATÇININ Narkotik Maddələr və Alkoqoldan İstifadə Siyasətinə uyğun olaraq sərbəst yoxlama daxildir.

PODRATÇI narkotik maddələrə dair sıfır dərəcədə icazəni tətbiq edəcək. Bu proqramın məqsədi tikinti işçilərinin qanunsuz maddələri əldə etdiyi və istifadə etdiyi hadisələrin mümkünlüyünü azaltmaqdır. Buraya ŞİRKƏTİN Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Təhlükəsizlik Planına və PODRATÇININ Narkotik Maddələr və Alkoqoldan İstifadə Siyasətinə uyğun olaraq sərbəst yoxlama daxildir.

12.4.7 Yerli mədəniyyət və Həssaslıqlar

CQBKG üzrə ƏMSSTQ yerli mədəniyyətə və dəyərlərə hörmət etməklə, istənilən yerli mübahisələrə yol verməməyi öhdəsinə götürmüşdür. PODRATÇI təmin edəcək ki, düşərgə işçilərinin yerli məsələlərdən və həssas zonalardan məlumatları var və hər hansı yerli mübahisə və cinayətə yol verməmək üçün yerli mədəniyyət və dəyərlərə hörmət edir.

CQBKG üzrə ƏMSSTQ yerli icmada istirahət və əyləncə yerlərini tapma ehtiyacını azaltmaq üçün düşərgələrin daxilində bir sıra əyləncə və istirahət obyektləri təmin etməyi öhdəsinə götürmüşdür, və Podratçı aşağıdakı öhdəliyi yerinə yetirəcək:

33-11	İşçilərin yerli icmada əyləncə axtarışı ehtiyacını azaltmaq üçün düşərgələr daxilində asudə vaxtın keçirilməsi üçün bir sıra əyləncə obyektləri təmin ediləcək.
-------	---

12.5 Monitoring və Yoxlama

PODRATÇI özünün Tikinti Düşərgələrinin İdarə Olunması üzrə İcra Planında göstərilən tədbirlərin icrasını müşahidə edəcək.

PODRATÇI, aşağıdakılar daxil olmaqla, lakin bunlarla məhdudlaşmayan düşərgənin idarə olunması fəaliyyətlərinin qeydiyyatını saxlayacaq:

- Müəyyən olunan düşərgə ilə əlaqəli icmaların şikayətləri ilə icmanın şikayətlər jurnalı
- Müəyyən olunan düşərgə ilə əlaqəli işçilərin şikayətləri ilə ayrıca işçilərin şikayətlər jurnalı
- Alkoqol və ya narkotik maddələr ilə bağlı halların sayı.

13 İNFRASTRUKTUR VƏ XİDMƏTLƏRİN İDARƏ EDİLMƏSİ PLANI

13.1 Əhatə Dairəsi

Bu İdarəetmə Planının həcmi xüsusilə aşağıdakı infrastruktur və xidmətlərin idarə olunması məsələləri ilə bağlıdır:

- Kəsişmənin Qrafiki və Planlaması
- Təsadüfi Zədələmə
- Su Təchizatı və Torpağın Drenajı
- Daşqınlardan Müdafiə
- Yollar
- Binalar
- Xidmətlərin düzgünlüyü.

13.2 TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr

4-cü Hissədə istinad olunan təlimat sənədləri, TƏMÖHS tələblərinə uyğun olaraq plan və təsir azaltma tədbirlərini hazırlamaq üçün təsirin qiymətləndirməsini və İdarəetmə Planlarının ilkin variantını hazırlayarkən nəzərə alınmışdır (Hissə 3.1). Nəzərdə tutulan xüsusi təlimat aşağıda təsvir olunmuşdur.

- BMK-nin İcra Standartı 4: İcmanın Sağlamlığı, Əməyin Təhlükəsizliyi və Təhlükəsizlik (yanvar 2012-ci il)
- İPLOCA: 'Quru Boru Kəmərləri – Uğura aparan Yol' (2009-cu il ilkin variant), Hissə 6: 'Planlama və Tikinti Metodları sahəsində Qabaqcıl Təcrübə'. H.6 Planlama və Tikinti Metodları sahəsində Qabaqcıl Təcrübə.

Təlimatdan xüsusi mətn aşağıda təqdim olunur:

- Layihələr ən yaxşı beynəlxalq sənaye təcrübələrinə uyğun olaraq Layihənin konstruksiya elementlərini və ya komponentlərini layihələndirir, inşa edir və işlədir və istismardan çıxarır və xüsusilə konstruksiya elementlərinin təsirə məruz qalan icma üzvləri üçün açıq olduğu yerlərdə təbii zərərlərə məruz qalma potensialını xüsusi diqqət yetirir.
- Layihələr infrastruktur və xidmətləri layihələndirmək və inşa etmək üçün səriştəli peşəkar təşkilatlar tərəfindən təsdiq olunan ixtisaslı, attestasiyadan keçmiş və təcrübəli mütəxəssisləri işə götürür
- Layihələr yollarda avadanlıqların hərəkəti ilə bağlı hadisə və qəzaların baş verməsinin qarşısını almaq yollarını axtarır.
- Layihələr, icmanın təmiz sudan istifadə etməsinə təsir edə bilərsə, sənaye məqsədləri üçün təmiz sudan istifadəyə yol verməmək üçün yeni obyektləri layihələndirir.

13.3 Rollar və Cavabdehliklər

13.3.1 ŞİRKƏT

ŞİRKƏT Bölmə 5.1-də təsvir olunan fəaliyyətlərə cavabdeh olacaq.

13.3.2 **PODRATÇI**

PODRATÇI Bölmə **Error! Reference source not found.**-də təsvir olunan fəaliyyətlərə və PODRATÇININ fəaliyyətlərinə görə Layihənin təsir edə biləcəyi hər hansı sahənin tikinti qabağı ətraflı araşdırılma aparılmasına və bunun sənədləşdirilməsinə görə cavabdehdir.

13.4 **Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması**

Bu bölmədə CQBKG Layihəsinin tikintisi zamanı infrastruktur və xidmətlərin təsirlərinin azaldılması və qarşısının alınması üçün Layihə tərəfindən qəbul olunmuş tədbirlər ətraflı göstərilir. PODRATÇI ən azı bu infrastruktur və Xidmətlərin İdarə olunması Planına daxil edilmiş tədbirlərə uyğun olan infrastruktur və Xidmətlərin İdarə olunması üzrə İcra Planını hazırlayacaq. infrastruktur və Xidmətlər Planı MÜQAVİLƏ tələblərinə uyğun olaraq təsdiq olunmaq üçün ŞİRKƏTƏ təqdim olunacaq.

13.4.1 **İcma ilə Əlaqələr**

İcmalar ilə əlaqələr İcma ilə Əlaqələr üzrə İdarəetmə Planında əhatə olunur. infrastrukturun və xidmətlərin xüsusi uyğunluğuna dair icmaların məlumatla təmin olunması (məs, yolların bərpa olunması kimi infraqurtdakı dəyişikliklərin səbəblərinə dair) və xidmətlərin və infraqurtdun vəziyyətinə və ya dağıdılmasına dair icmalardan şikayətlərin və cavab reaksiyalarının alınması PODRATÇININ İcma ilə Əlaqələr üzrə məsul şəxsin (İƏMŞ) vəzifəsidir.

PODRATÇI İcma ilə Əlaqələr üzrə İcra Planında təsvir olunduğu kimi infraqurtdun və xidmətlərə dair icmalar ilə əlaqə saxlayacaq.

CQBKG üzrə ƏMSSTQ, mövcud infraqurtdun və xidmətlərə narahatlıq verilərsə, təsirə məruz qalan icmalar ilə məsləhətləşməyi öhdəsinə götürmüşdür. infraqurtda hər hansı planlaşdırılan təsir haqda yerli icmalara əvvəlcədən xəbərdarlıq (ən azı 72 saat əvvəl) ediləcək. Dağıntı işləri 12 saatdan çox olduqda, PODRATÇI təsirə məruz qalan qəsəbə üzrə təsirlərin risk təhlilini aparacaq. Qəsəbələrin sağlamlığına və ya qidasına risk olduqda və ya dağıntı işləri təsirə məruz qalmış qəsəbələr üçün qəbul edilmədikdə, PODRATÇI alternativ variantları təmin edəcək. Əgər alternativlər mümkün deyilsə, işlərin icra planına düzəliş olunacaq.

PODRATÇI üçüncü tərəfə məxsus bütün mülkiyyəti üçün aşağıdakı öhdəlikləri həyata keçirəcək:

35-09	Hazırlıq işləri üzrə müqavilələr, o cümlədən bərpa işləri üzrə tələblər üçüncü tərəfin mülkiyyətinə təsir edən işlərə başlamazdan önce razılaşdırılacaq.
-------	--

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

35-07	Suvarma sistemləri pozulacaqsa, təsirə məruz qalan torpaq sahibləri və icarədarların müvəqqəti tədbirlər haqqında tələblərə dair fikirlərini öyrənmək üçün onlarla məsləhətləşmə aparılacaq.
35-03	Xidmətlərin istiqamətlərinin hər hansı planlaşdırılmış dəyişdirilməsi barədə yerli hakimiyyət orqanlarına və təsirə məruz qalmış icmalara işlərin başlamasına ən azı 72 saat qalmış məlumat veriləcək.
37-01	Hər hansı yolun/cığırın bağlanması görə yerli icmalara əvvəlcədən xəbər (ən azı 72 saat əvvəl) veriləcək.

PODRATÇININ infrastruktur və Xidmətlərin İdarə olunması üzrə İcra Planı bu məsələlərə ünvanlanacaq.

PODRATÇININ İƏMŞ, KS-dən keçən suvarma kanallarını müəyyən etmək üçün KS-nin ilkin araşdırmasının bir hissəsi kimi ilkin danışıqlar zamanı müvəqqəti suvarma birləşmələri və su təchizatı (məs, novları birləşdirmək üçün) üzrə torpaq sahibinin tələblərini müəyyən edəcək. Razılaşdırılmış müvəqqəti tədbirlərin həyata keçirilməsi PODRATÇININ vəzifəsidir.

PODRATÇININ İƏMŞ-si, yolların bərpası, kənara çıxmalar ilə bağlı məsləhətlər və müvəqqəti bağlanmalar və dağılmalar kimi infraqurtdakı dəyişiklərin səbəblərinə dair icmalara və yerli orqanlara məlumat verəcək. İcmalardan təqdim olunan rəylər işlərin planlaşdırılması zamanı nəzərə alınacaq.

Hər hansı şikayətlər İcma ilə Əlaqələr üzrə İdarəetmə Planına uyğun həll olunacaq.

PODRATÇI ətraf icmaların su və enerjidən istifadəsinə təsiri azaltmaq üçün lazımi tədbirlər görəcək.

13.4.2 Kəsişmələrin Qrafiki və Planlaması

Kəsişmə qrafiki, o cümlədən bütün məlum yollar, telefon və elektrik enerjisi obyektləri və neft, qaz və su boruları PODRATÇI tərəfindən hazırlanacaq. PODRATÇI sahibkarlar ilə tam razılaşma əldə edəcək.

PODRATÇI tikinti zamanı müəyyən olunmamış xidmətlər və strukturlar üzrə potensialdan xəbərdar olmalı və hər hansı zərərə yol verməmək üçün tədbir görəcək. PODRATÇI vurulan istənilən zərərləri bərpa edəcək.

İnfraqurtda və ya xidmətlərdən kənara çıxmalar planlaşdırılan yerlərdə, bu mümkün olduğu qədər əvvəlcədən xəbərdarlıq ilə PODRATÇI tərəfindən müəyyən olunacaq. Bütün planlaşdırılan kənara çıxmalar ən azı üç gün əvvəl yerli orqanlara və ən azı üç gün əvvəlcədən tikinti öncəsi görüşlər ilə icmalara çatdırılacaq. Kənara çıxmanın vaxtı və müddəti PODRATÇI və təsirə məruz qalan tərəf arasında razılaşdırılacaq.

13.4.3 Təsadüfi Zıyan və Üçüncü Tərəfə məxsus Mülkiyyətə/Yaşayış Şəraitinə Müdaxilə

İnfraqurtda təsadüfən zıyan vurulduqda, PODRATÇI hakimiyyət orqanları və icmalar ilə infraqurtda təmir işləri üçün vaxt qrafiki razılaşdıracaq. Kənara çıxma halı, təsirə məruz qalan tərəfin iddiası ilə yaşayış şəraitinə zıyan ilə nəticələnmərsə, İcma ilə Əlaqələr üzrə İdarəetmə Planına və Torpaq Sahəsinin İdarə olunması Planına uyğun şəkildə, iddianın əsaslılığı və hər hansı lazımi kompensasiya müəyyən olunacaq.

İnfraqurtda və ya xidmətlərə təsadüfən zıyan vurularsa, PODRATÇI dağıdılmanın səbəbi barədə təsirə məruz qalan icmaların səlahiyyətli orqanlarına məlumat verməli və PODRATÇI təmir işlərini mümkün qədər qısa vaxtda başa çatdırmaq üçün xidmət sahibi ilə işləyəcək. Dağıdılmanın detalları, alternativ tədbirlərə dair məlumatlar (əgər varsa) və dağıdılma nəticəsində dəyən hər hansı zıyanı qiymətləndirmək üçün görüləcək tədbirlər barədə yazılı məlumat bir gün ərzində icma rəhbərinə verəcək. PODRATÇININ İƏMŞ-si, ictimai yerlərdə elanlar vurulduğuna və icmanın xəbərdarlıq lövhələrində xəbərdarlıqlar asıldığına, yerli sakinlərin dağıdılma barədə tam məlumatı olmasına əmin olacaq.

PODRATÇI mümkün olan qısa vaxt ərzində xidmətlərə və tikililərə vurulan zıyanı bərpa etmək üçün ayrılan qrup/resursları və mümkün olduqda, müvəqqəti alternativ mənbəni təmin edəcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

36-03	Əgər suvarma və ya drenaj sisteminin işinin dayandırılması kimi üçüncü tərəfin torpağına və ya əkininə təsir dəymişsə, Layihənin torpaq və əkinə zədənin dəyməsi ilə bağlı prosedurları tətbiq ediləcək.
-------	--

ŞİRKƏT PODRATÇIYA kompensasiyanı, yalnız ŞİRKƏTİN təsdiqi keçid işlərinin başlanmasından əvvəl əldə edildiyi təqdirdə ödəyəcək.

13.4.4 Su Təchizatı və Torpağın Drenajı

Suvarma və drenaj sistemlərinin tikinti öncəsi araşdırılması (o cümlədən kənd rəhbərlərinin şahidi olduğu/təsdiq etdiyi foto material) tikinti başlamazdan əvvəl tələb olunur. Bu məlumat Layihə boyunca əvvəl mövcud olan suvarma və drenaj sistemlərinin davamlılığını saxlamaq üçün PODRATÇI tərəfindən istifadə olunacaq. PODRATÇININ İnfrastruktur və Xidmətlərin İdarə olunması üzrə İcra Planı PODRATÇININ aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirməsi üzrə müddəaları təfərrüatlandıracaq:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

35-05	Tikinti işlərinə başlamazdan əvvəl suvarma və drenaj sistemlərinin yeri və şəraiti ilə bağlı araşdırmalar aparılacaq.
35-06	Funksional suvarma və drenaj sistemlərinin tamlığı və davamlılığı tikinti ərzində təmin ediləcək (məsələn, nasosla vurma, dolama kanallar və hidravlik konveyer kimi tədbirlərdən istifadə etməklə). Bu tələblərdən hər hansı yayınma Şirkət tərəfindən təsdiq edilməlidir.
35-08	İstənilən pozulan suvarma və ya drenaj sistemi, tikinti tamamlandıqdan sonra ən azı onların əvvəlki vəziyyətinə bərabər səviyyədə bərpa olunacaq.

13.4.5 Daşqınlardan Müdafiə

CQBKG üzrə ƏMSSTQ kənd təsərrüfatı torpaqları, əmlak və ya infrastruktura sel riskini azaltmaq üçün hava haqqında proqnozları müşahidə etməyi öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

13-01	Tikinti Podratçısı hava haqqında proqnozları müşahidə edəcək və daşqın gözlənilərsə, su axınlarında müvəqqəti bəndlərin qoyulmasına yol verməyəcək.
-------	---

PODRATÇI daşqın ilə bağlı ətraf mühit, sosial sahəyə, sağlamlığa və əməyin təhlükəsizliyinə təsirlərə yol verməmək üçün aşağıdakı öhdəlikləri götürəcək.

13-05	Podratçı aprel-iyun ayları arasında (daxil olmaqla) tikiləcəyi planlaşdırılan hər hansı açıq üsullu əsas su axını keçidlərinin daşqın riskinin qiymətləndirməsini aparacaq. Bu, daşqın baş verdiyi halda ətraf mühitə, sosial sahəyə, sağlamlığa və əməyin təhlükəsizliyinə potensial təsirləri müəyyən edəcək, hər hansı potensial riskləri və onun təsirlərini azaltmaq məqsədilə, fəvqəladə hallarda fəaliyyət planlarını təklif edəcək.
-------	---

PODRATÇININ İnfrastruktur və Xidmətlərin İdarə olunması üzrə İcra Planı bu məsələlərə ünvanlanacaq.

13.4.6 Nəqliyyat

CQBKG üzrə ƏMSSTQ nəqliyyatın hərəkətinə maneənin azaldılmasını öhdəsinə götürmüşdür və PODRATÇI təhlükəsizliyi təmin etmək üçün müvəqqəti nəzarət tədbirləri və nişanları tətbiq edəcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

2-02	Nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti giriş yolları və işarələnmiş iş sahələri ilə məhdudlaşacaq (fövqəladə hallar istisna olmaqla) .
37-02	Yolun bağlanması qaçılmaz olduğu yerlərdə dolaylı/alternativ marşrutlar təmin olunacaq.
37-03	Təhlükəsizliyi artırmaq və istiqamətləri təmin etmək üçün lazımı yerlərdə nəqliyyatın hərəkətinin müvəqqəti tənzimlənməsi (məs, nizamlayıcı) və yol nişanları təmin ediləcək.
37-04	Təhlükəsizlik riskinin qiymətləndirilməsi ilə, yol hərəkətini tənzimləmə tədbirlərinin yol nəqliyyat qəzaları riskini azaldacağı müəyyən edildiyi yol keçidlərində və qovşaqlarda nəqliyyatın hərəkətinə müvəqqəti nəzarət tədbirləri tətbiq olunacaq (tənzimləyicilər, müvəqqəti svetoforlar).
37-14	Nəqliyyatın axınının saxlanması lazım olan yerlərdə, keçid iki mərhələdə hazırlanacaq və eyni vaxtda yalnız yolun eninin yarısından istifadə olunacaq. Transzıt hərəkətin bir zolağını saxlamaq üçün polad lövhələr qoyulacaq.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

37-05	İri həcmli ağır yüklərin daşınması lazım gəldikdə, müvafiq orqanlara məlumat veriləcək və yüklər Layihə tərəfindən müşayiət olunacaq.
-------	---

ŞİRKƏT aşağıdakı öhdəliyi yerinə yetirəcək:

D5-036	Kəmər borusu dəmiryolu ilə yük boşaltma yerlərinə daşınacaq. AYM-n hərəkətini azaltmaq üçün dəmiryolunda boşaltma yerləri boru saxlama sahələrinə və KS-nə yaxın yerləşəcək və ya eyni sahədə olacaq.
D5-055	Yük maşınları kəmər borularını boru anbarından təsdiq olunmuş giriş marşrutları və KS boyunca materialların daşınması üçün yol ilə KS-yə daşıyacaq.

PODRATÇININ İnfrastrukturun və Xidmətlərin İdarə olunması üzrə İcra Planı yolun bağlanmasının qaçılmaz olduğu yerlərin planını hazırlamalı və alternativ marşrutların detallarını təmin edəcək. Burada həmçinin, yubanmaların və ya ictimai təhlükəsizliyin əsas məsələ olduğu yol kəsişmələri üçün nəqliyyatın hərəkətinə nəzarət tədbirləri göstəriləcək.

13.4.7 Yollar (Giriş və Xidmət)

CQBKG üzrə ƏMSSTQ müntəzəm yoxlamalar və təmir işləri ilə giriş yollarının üst örtüyünü təmir etməyi öhdəsinə götürmüşdür. Tikintidən öncə CQBKG üzrə ƏMSSTQ giriş yollarının vəziyyətini müəyyən etmək üçün tədqiqat aparmağı öhdəsinə götürür. CQBKG üzrə ƏMSSTQ PODRATÇI tərəfindən yol kəsişmələrində və qovşaqlarda müvəqqəti nəqliyyata nəzarət tədbirləri tətbiq etməsini öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

37-07	Tikinti işlərindən sonra Podratçı yolları ən azı onların tikintidən əvvəlki vəziyyətinə uyğun bərpa edəcək.
-------	---

37-08	Tez-tez istifadə olunan giriş yollarının səthində, xüsusilə də davamsız binaların yollara yaxın olduğu yerlərdə (sahə üçün səciyyəvi araşdırmalara uyğun olaraq) onların yaxşı vəziyyətdə saxlanmasını təmin etmək məqsədilə, müntəzəm yoxlamalar və təmir işləri aparılacaq.
37-17	Layihə tərəfindən müəyyən olunan sahələrdə tikintiyə başlamadan əvvəl yolun vəziyyəti tədqiq ediləcək.
37-18	Layihə boru kəmərinin KS-nə daxil olmaq üçün mümkün qədər BTC və CQBK boru kəmərlərinin tikintisi üçün qurulmuş mövcud giriş yollarından istifadə edəcək.
37-20	Seçilməzdən əvvəl bütün yeni yollar üçün çoxplanlı qiymətləndirmə aparılacaq.

PODRATÇININ giriş yollarının vəziyyətinin hərtərəfli qiymətləndirilməsi sənədləşdirilməli və bu zaman aşağıdakı faktorlar nəzərə alınmalı, lakin onlarla məhdudlaşmayacaq: ekoloji həssaslıq, məlum arxeoloji abidələr və əhəlinin sağlamlığına, təhlükəsizliyə və infrastrukturuna potensial təsirlər.

PODRATÇIDAN ŞİRKƏT ilə birlikdə istifadə olunacaq yolların, o cümlədən körpülərin, drenaj strukturlarının, lövhələrin, nəqliyyatın hərəkətinin idarə olunması və digər yol infrastrukturunun vəziyyətinin ilkin araşdırmasını aparması tələb olunacaq. Tədqiqatın əhatə dairəsinə əsas magistral yolu olmayan bütün yollar daxil olmalı, bu, PODRATÇI tərəfindən təklif olunmalı və ŞİRKƏT tərəfindən razılaşdırılacaq.

Tədqiqat hesabatı yolun nəzərdə tutulan istifadəsini sənədləşdirməli (məsələn, əsas avadanlıq/malların daşınması, yüngül nəqliyyat vasitələrinin istifadəsi üçün yollar və s.) və tikinti işləri başlamazdan əvvəl tələb olunan yolun vəziyyətini, əlavə infrastrukturunu və hər hansı təmir işlərini/təhlükəsizlik üzrə yenilənmə işlərini müəyyən etmək üçün lazım olan fotoçəkiliş və/yaxud video və əlaqədar texniki sənədlər əhatə olunacaq. Yolun kənarında olan (20m məsafədə) çətinliklə gedilə bilən yerlərin və yaşayış binalarının fotoşekilləri çəkilməlidir. Tədqiqat PODRATÇI və yol/bələdiyyə orqanı (əgər mümkündürsə) və hər hansı təsirə məruz qalmış torpaq sahibi tərəfindən imzalanmalı, yaxud nəticələri yol/bələdiyyə orqanlarına verilməlidir. Hər bir müqavilə ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunacaq. İlkin təhlillər və razılaşmaların ardınca, PODRATÇI istənilən lazımı bərpa işlərinə başlamaq üçün lazımı icazələri əldə edəcək.

ŞİRKƏT və PODRATÇININ sosial məsələlər üzrə qrupu PODRATÇI tərəfindən istifadə olunacaq daxili kənd yollarının üstündə yerləşən yaşayış evlərinin vizual araşdırmasını aparacaq. Layihə üzrə işləyən nəqliyyatın təsir edən biləcəyi hər bir yaşayış sahəsinə dair məlumat qiymətləndirilməli, yazılı və fotoşekil vasitələri ilə sənədləşdiriləcək. Qiymətləndirmə, yerli bələdiyyə orqanları ilə yaradılacaq qarşılıqlı razılaşmanın bir hissəsini təşkil edəcək.

PODRATÇI Layihə müddətində təhlükəsiz giriş təmin etmək üçün tələb olunan giriş marşrutlarını təkmilləşdirəcək. Bu iş, yol səthinin təmizlənməsindən, bərpa olunmasından və bəzi əyri xətlərin tələb olunduğu kimi genişlənməsindən ibarət olacaq ki, materialları və malları daşıyan nəqliyyat vasitələri təhlükəsiz şəkildə hərəkət edə bilsin. Yolların və əyri xətlərin eni müəyyən olunacaq, körpülər möhkəmləndirilməli və drenaj işləri bərpa ediləcək. Lazım gələrsə, tikintinin təsirinə məruz qalan sahələrdə təhlükəsizlik strukturları qurulacaq (quru divarlar, hermetik divarlar və s.).

PODRATÇI təmin edəcək ki, bütün işçi heyəti yalnız təsdiq olunmuş giriş yollarından istifadə etsin.

PODRATÇI tələb olunan hər hansı yeni giriş yolları barədə ŞİRKƏTİN Nümayəndəsinə məlumat verəcək. Mədəni irsin araşdırılması, eləcə də Torpaq Sahəsinin İdarə olunması Planında təsvir olunduğu kimi, ƏMS üzrə qiymətləndirmə PODRATÇI tərəfindən

hazırlanmalı, hər hansı yeni yolda tikintiyə başlamazdan əvvəl ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunacaq. Bütün yollar Layihənin texniki, ətraf mühit və sosial tələblərinə uyğun olaraq tikiləcək.

Bərpa Planına uyğun olaraq giriş yollarının bərpa olunmasının ardınca, PODRATÇI tərəfindən çıxış üzrə araşdırma aparılacaq. Tədqiqat yoxlanılan ilkin ərazilərin hamısını və giriş nəticəsində təsirə məruz qalan əlavə sahələri və ya mülkiyyəti əhatə edəcək. Yolun və infrastrukturun vəziyyəti üzrə fotosəkilli sübutu yuxarıda hazırlıq işlərində əhatə olunan bütün sahələrdə və narahatlıq yaradan hər hansı potensial sahələrdə götürüləcək. Torpağın müvafiq orqana/kənd və ya torpaq sahibinə rahat qaytarılmasını təmin etmək üçün çıxış haqqında tədqiqatdan ortaya çıxan istənilən məsələləri vaxtında həll etmək PODRATÇININ vəzifəsidir. PODRATÇI torpağı geri təhvil vermə tələblərinə dair sonrakı tələblər üçün Torpaq Sahəsinin İdarə olunması Planına istinad edəcək.

13.4.8 Binalar

CQBKG üzrə ƏMSSTQ, vurulan ziyanə görə iddialar olduğu halda, binaların xarici vəziyyətinə dair məlumatları təmin etmək və qeydə almaq məqsədilə tədqiqatlar və monitoring aparmağı öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəliyi həyata keçirəcək:

25-14	Tikintidən əvvəl KS-nin və ya giriş yollarının bilavasitə yaxınlığında yerləşən binaların xarici vəziyyətini qeydə almaq üçün tədqiqat aparılacaq; bu dəymiş zərərin ödənilməsi tələbi irəli sürüldüyü halda, ilkin sübutları təmin edəcək.
-------	---

PODRATÇININ İnfrastruktur və Xidmətlərin İdarə olunması üzrə İcra Planı bu məsələlərə ünvanlanacaq və həssas yerlərdə vibrasiyanın monitoringi üzrə detallar buna daxil ediləcək.

13.4.9 Xidmətlərin Bütövlüyü

CQBKG üzrə ƏMSSTQ üçüncü tərəfə məxsus xidmətlərin bütövlüyünü qorumaq üçün tədbirlər həyata keçirməyi və hər hansı təsadüfi zərərləri tam təmir etməyi öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

35-01	Podratçı üçüncü tərəfin xidmətlərinin bütövlüyünün qorunması ilə bağlı tədbirləri özündə əks etdirən və xidmət operatoru üçün məqbul olan İşlərin Aparılma Üsuluna dair Planını hazırlayacaq.
35-02	Üçüncü tərəfin xidmətlərinə dəymiş hər hansı zərər dərhal xidmət operatoru ilə məsləhətləşmədən sonra xidmət operatoru tərəfindən təmir edilməlidir.
35-04	Xidmətlər dayandırıldığı halda, Podratçı təmirin müvafiq vaxt ərzində yerinə yetirilməsinə təsir göstərmək üçün xidmət sahibi ilə işləyəcək.

PODRATÇININ İnfrastruktur və Xidmətlərin İdarə olunması üzrə İcra Planı bu məsələlərə ünvanlanacaq.

13.5 Yoxlama və Monitoring

PODRATÇI bu ƏMSSİMP-nin 21-ci Bölməsinin tələblərinə uyğun olaraq özünün İnfrastrukturun və Xidmətlərin İdarə olunması üzrə İcra Planında tədbirlərin həyata keçirilməsini monitoring edəcək.

13.5.1 *İnfrastruktur və Xidmətlərin Monitorinqi və Hesabatı*

PODRATÇI icmalar və üçüncü tərəfə məxsus infrastruktur və xidmət təchizatçıları ilə əlaqələndirmələri qeydə alacaq.

PODRATÇI Layihə tərəfindən istifadə olunan mövcud infrastruktur və xidmətlərin vəziyyətini müntəzəm şəkildə yoxlamalı, foto sübutlar və ƏİG-lərə dair məlumatları toplayacaq.

PODRATÇI mövcud yollara, körpülərə, su təchizat sistemlərinə, enerji təchizatlarına və binalara dəyən hər hansı ziyan barədə dərhal ŞİRKƏTƏ məlumat verəcək.

PODRATÇI aşağıdakılar daxil olmaqla, (lakin bunlarla məhdudlaşmayan) infrastruktur və xidmətlərin qeydiyyatını saxlayacaq:

- İnfrastruktur və xidmətlər ilə bağlı icmanın müəyyən olunan şikayətləri və icmaların şikayətlər jurnalı
- Podratçı tərəfindən görülən icmanın təkmilləşdirilməsi təşəbbüslərinin sayı.

14 İCMANIN SAĞLAMLIQ, ƏMƏYİN TƏHLÜKƏSİZLİYİ VƏ TƏHLÜKƏSİZLİK PLANI

14.1 Əhatə Dairəsi

Bu İdarəetmə Planının əhatə zonası xüsusilə icmanın sağlamlığı və əməyin təhlükəsizliyinin idarə olunması üzrə aşağıdakı məsələlər ilə bağlıdır:

- İcmalarda Yolun Təhlükəsizliyi
- Boru Kəməri Dəhlizinin Təhlükəsizliyi və İcmalar
- İcmanın Sağlamlığı
- İcmalarda Təhlükəsizliyə dair Məlumatlılığın Artırılması.

14.2 TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr

Bölmə 4-də istinad edilmiş təlimat sənədləri təsirin qiymətləndirilməsinin və İdarəetmə Planlarının layihə formalarını hazırlayan zaman nəzərdən keçirilərək TƏMÖHS tələblərinə uyğun plan və təsirin azaldılması tədbirlərinin hazırlanmasında istifadə edilmişdir. Nəzərdə tutulan xüsusi təlimat aşağıda təsvir olunmuşdur.

- BMK-nin Sahildə Neft və Qaz Yataqlarının İşlənməsi üzrə Ətraf Mühit, Sağlamlıq və Təhlükəsizliyə dair Təlimatları (aprel 2007-ci il)
- BMK-nin ƏMSƏT üzrə Ümumi Təlimatları 3 İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyi (Aprel 2007-ci il)
- BMK-nin Tikinti və İstismardan Çıxarılma üzrə Ümumi SƏTTƏM Təlimatları 4 (aprel 2007-ci il)
- BMK-nin İcra Standartı 4: İcmanın Sağlamlığı, Əməyin Təhlükəsizliyi və Təhlükəsizlik (yanvar 2012-ci il)
- BMK-nin İcra Standartı 4: İcmanın Sağlamlığı, Əməyin Təhlükəsizliyi və Təhlükəsizlik (yanvar 2012-ci il)
- İPLOCA (Yerüstü və Dəniz Boru Kəmərləri İnşa Edən Podratçıların Beynəlxalq Assosiasiyası) 'Quru Boru Kəmərləri – Uğura aparan Yol' (2009-cu il ilkin variant), Hissə 6: 'Planlama və Tikinti Metodları sahəsində Qabaqcıl Təcrübə'. H.6 Planlaşdırma və Tikinti Texnikaları sahəsində qabaqcıl təcrübələr.

Yuxarıdakı təlimatdan xüsusi mətn aşağıda təsvir olunur:

- Layihələr icmanın Layihə tərəfindən buraxılan təhlükəli materiallara məruz qalma potensialının qarşısını alır və ya azaldır;
- Layihələr, Layihə işçiləri arasında ola biləcək yoluxucu xəstəliklərə icmanın məruz qalma potensialının qarşısını alır və ya azaldır;
- Layihələr təmin edir ki, Layihənin təhlükəsizlik tədbirlərinin təsirləri (işçi heyəti və mülkiyyətin qorunması) yerli icmanın maraqlarına xidmət etsin;
- Layihələr obyektləri daxilində insan sağlamlığına risklərə yol verməmək üçün Fövqəladə Hallara qarşı Hazırlıq və Cavab Tədbirləri Planını hazırlamalıdır.

14.3 Rollar və Cavabdehliklər

ŞİRKƏT və PODRATÇININ vəzifə və cavabdehlikləri 3-cü Bölmədə təsvir edildiyi kimi olacaq.

Podratçıdan tələb olunur ki, LAYİHƏNİN yerli icmalar ilə əlaqələrinə yardım etmək üçün tikintinin qrafiki, gedişi və əsas fəaliyyətlər haqda əvvəlcədən LAYİHƏNİ məlumatlandırın.

14.4 Təsirin Qarşısının alınması və Azaldılması

Bu bölmədə CQBKG Layihəsinin tikintisi zamanı icmanın sağlamlıq və təhlükəsizliyinə olan risklərə yol verməmək və onları azaltmaq üçün Layihə tərəfindən qəbul edilmiş tədbirləri ətraflı təsvir edilir.

PODRATÇI ən azı İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyinin İdarə olunması Planına daxil edilən tədbirlərə uyğun olan İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyinin İcra Planını hazırlayacaq. İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyi üzrə İcra Planı MÜQAVİLƏNİN tələblərinə uyğun surətdə təsdiq olunmaq üçün ŞİRKƏTƏ təqdim olunacaq.

Podratçıdan tələb olunur ki, BP şirkətinin yerli icmalar ilə əlaqələrinə yardım etmək məqsədilə icmalara təsir edəcək tikintinin qrafiki, gedişi və əsas fəaliyyətlər haqda ŞİRKƏTİ əvvəlcədən məlumatlandırın.

14.4.1 Layihələndirmə və Tikinti qabağı Öhdəliklər

ŞİRKƏT aşağıdakı öhdəlikləri tikinti zamanı PODRATÇI tərəfindən tətbiq olunacaq layihələndirməyə daxil edəcək:

D11-04	CQBKG və CQBK/BTC arasında 20 m minimum ara məsafəsi tətbiq olunur. keçidlərdə əlavə iş nəzarət tədbirləri tətbiq olunacaq.
D11-05	Bağlayıcı siyirtmə sahələrində 56" CQBKG boru kəməri, 42" CQBK boru kəməri, CQBKG üzrə bağlayıcı siyirtmələr və BTC/CQBK üzrə bağlayıcı siyirtmələr arasında ara məsafəsi 28 m-dən az olmayacaq.
D5-010	CQBKG boru kəmərinin digər yeraltı xidmətləri və boru kəmərləri ilə kəsişdiyi yerlərdə xəndəksiz keçid texnikalarından istifadə olunacaq. CQBKG boru kəməri ilə mövcud boru kəmərləri arasında minimum məsafə xəndəksiz üsuldən istifadə etdikdə 1500m, açıq kəsmə üsulundan istifadə edildikdə isə, 900m olacaq.
D5-011	Mövcud BTC və CQBK boru kəmərlərinin keçidlərinin tikintisinə mövcud boru kəməri əməliyyatları üzrə iş icazə sistemi əsasında nəzarət olunacaq və bu proses üzrə tikinti podratçısı, BTC və CQBK əməliyyatlar qrupu tərəfindən xüsusi risk qiymətləndirilməsi aparılmalıdır.
D12-02	Xüsusi sahələrdə, məsələn, üçün icmalara yaxın yerlərdə boru kəmərinin deşilməsi riskini azaltmaq üçün beynəlxalq standartlara (ASME B31.8) uyğun olaraq qalın divarlı borudan istifadə olunacaq.
X5-17	Çayın hidroloji qiymətləndirməsi əsasında boru kəmərinin quraşdırılma dərinliyi və boru kəmərinin mərkəzi ox xəttindən məsafəsi müəyyən edəcək sahə üçün səciyyəvi açıq kəsmə üsulu ilə keçidlərin layihəsi hazırlanacaq, boru kəmərinin tamlığını qorumaq üçün mühafizə işlərinin zəruriliyi nəzərdə tutulacaq.
D5-034	API RP 1102 tələblərinə cavab verməsi üçün yol, dəmiryolu və çay keçidlərində 0,6 layihələndirmə əmsalı ilə artırılmış divar qalınlığı tətbiq olunacaq.

PODRATÇI tikinti öncəsi müddətdə aşağıdakı öhdəlikləri həyata keçirəcək:

X16-01 Ağstafa düşərgəsi Variant 3	Ağstafa düşərgəsi, Variant 3, giriş yolunda keçid yerləri inşa ediləcək
X16-03 Saloğlu	Dəmiryolu qolu Saloğlu dəmiryolu qolunda və yükboşaltma sahəsində mövcud giriş yolu genişləndiriləcək və ya mövcud istifadəçilər üçün alternative yol təmin ediləcək.

X9-04	Qiymətləndirmə və ilkin səs-küy səviyyəsi ilə bağlı tədqiqat yaşayış məntəqələrindən, məktəb və ya xəstəxanalar kimi digər həssas reseptorlardan 450m məsafədə yerləşən hər hansı düşərgə və boru anbarı sahəsində, eləcə də təklif olunan CQBKG marşrutunun yaşayış məskənlərinə yaxın sahələrdən keçdiyi yerlərdə (KG62.2, KG104-KG108, KG116-KG120, KG121-KG125, KG287-KG289); və KG21 və KG172-də bağlayıcı siyirtmə sahəsində tikinti işlərinə başlamazdan əvvəl həyata keçirilməlidir.
X9-05 Yevlax dəmiryolu qolu və yükboşaltma sahəsi, Yevlax boru anbarı sahəsi	Mövcud evlərdən və yaşayış yerlərindən kənarında yeni giriş yolu çəkiləcək.
D8-02	Binaların xarici fasadları üçün həssas material və rəngli bəzək elementlərindən istifadə olunacaq.

14.4.2 Yolun Təhlükəsizliyi

PODRATÇININ İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyi üzrə İcra Planına tikinti zamanı baş verən, icmaların və onların heyvanlarının cəlb olunduğu qəza risklərini nəzərdə tutan nəqliyyatın hərəkətinin idarə olunması üzrə ətraflı tədbirləri daxil olacaq. PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək və aşağıdakı tələblərə uyğun olan Nəqliyyatın İdarə olunması Planını hazırlayacaq (MÜQAVİLƏNİN digər tələbləri ilə birləşdirilərək):

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

30-02	Layihənin nəqliyyat marşrutu kimi yerli yollardan istifadə edəcəyi həssas yerlərdə, xüsusilə məktəb və bazarların həmin yollara yaxın yerləşdiyi yerlərdə müvafiq kənd görüşləri və məktəblərdə dərs məşğələləri vasitəsilə təhlükəsizlik məsələləri müzakirə ediləcək.
30-15	İşçi qüvvəsi arasında narkotik vasitələrdən və spirtli içkilərdən istifadə edilməsi ilə bağlı təsadüfi müayinələr həyata keçiriləcək, nəticələr qeydə alınacaq və mütəmadi şəkildə təftiş olunacaq.
30-21	Tikinti yolu keçidlərdən yan keçdiyi yerdə, nəqliyyat vasitələrinin yola təhlükəsiz şəkildə çıxmasını təmin etmək məqsədilə yol hərəkətinə nəzarət və ya iş sahələrindən ehtiyatlı çıxışın seçilməsi təmin ediləcək.
30-22	Layihənin iş sahələrə hər hansı əlavə giriş yollarının (BTC/CQBK tikintisi zamanı istifadə olunanlara əlavə olaraq) seçilməsi icmalar, xəstəxanalar, klinikalar və məktəblər kimi həssas reseptorlardan yan keçilməsi məqsədi daşıyacaq.
30-24	Podratçıdan təyin edilmiş giriş yollarından istifadə etməsi və Layihə istifadəsi üçün ayrılmayan hər hansı yeni və ya mövcud yollardan istifadə üçün Şirkətdən icazə alması tələb olunacaq.

37-04	Təhlükəsizlik riskinin qiymətləndirilməsi ilə, yol hərəkətini tənzimləmə tədbirlərinin yol nəqliyyat qəzaları riskini azaldacağı müəyyən edildiyi yol keçidlərində və qovşaqlarda nəqliyyatın hərəkətinə müvəqqəti nəzarət tədbirləri tətbiq olunacaq (tənzimləyicilər, müvəqqəti svetofoqlar).
37-09	Bütün podratçılar və subpodratçılar BP-nin sürücülük qaydalarına əməl etməlidir.
37-10	İcmalara narahatlığı azaltmaq üçün gecə vaxtı avtomobillərin idarə edilməsinə, Şirkətin təsdiqi əsasında, müstəsna hallarda icazə verəcək.
37-11	Layihə düşərgələrdə yaşamayan yerli işçilərin tikinti sahələrinə gətirilməsi üçün avtobuslar təmin etməyi nəzərdə tutacaq.
X12-05	İcmalara dəyən təsiri minimuma azaltmaq üçün nəqliyyatın idarə edilməsi tədbirləri hazırlanacaq və tətbiq ediləcək.
X12-05 yerləri: Qazançı boru anbarı sahəsi, Variant B, Qazançı dəmiryolu qolu və yükboşaltma sahəsi, Kürdəmir boru anbarı sahəsi 1 (Müsüslü), o cümlədən, giriş yolu, Kürdəmir boru anbarı sahəsi 2 (Müsüslü), o cümlədən, giriş yolu Kürdəmir dəmiryolu qolu və boru yükboşaltma sahəsi, Variant 1, Muğan dəmiryolu qolu və yükboşaltma sahəsi, Muğan boru anbarı sahəsi, Samux düşərgəsi, Variant 3.	

PODRATÇI və ŞİRKƏT aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

24-02	Yolsuzluq şəraitində və Kəmərlərdə istifadəsi nəzərdə tutulan nəqliyyat vasitələri üçün Layihə üzrə müəyyən edilmiş ciddi sürət həddi 30 km/saat-dır.
-------	---

PODRATÇININ Nəqliyyatın İdarə olunması Planına, aşağıda təsvir olunan ŞİRKƏT ilə razılaşdırılacaq səyahət riskinin idarə olunması üzrə araşdırma daxil olacaq:

- PODRATÇI tərəfindən istifadə olunacaq giriş yolları
- Bütün məktəblər, mal-qara bazarları və s. kimi marşrut boyunca məhdudiyyətlərin müəyyənləşdirilməsi
- ŞİRKƏTİN hesab nümunəsindən istifadə etməklə sürücülük saatlarında məhdudiyyət, sürət hədləri və s. kimi əlavə təsir azaltma tədbirlərinin irəli nəzərdə tutulması.

14.4.3 Ümumi Giriş Təhlükəsizliyi

Boru kəməri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

30-23	Kəmərlərdə və CQBKG boru kəməri və hər hansı əlavə müvəqqəti iş yerləri tədqiq ediləcək və yerləşmə sahəsi müəyyən ediləcək (məs, işarələnmə və zəruri olduğu yerdə, hasarlanma). Podratçıdan təyin edilmiş işçi zonasından çıxmaq tələb olunacaq.
-------	--

CQBKG üzrə ƏMSSTQ aşağıdakı öhdəliklərdə göstəriləni kimi, PODRATÇI tərəfindən həyata keçiriləcək insanların KS-ni keçməsi üçün tələbləri müəyyən etmək məqsədilə icmalar ilə məsləhətləşməyi öhdəsinə götürmüşdür:

Boru kəməri:

32-08	Təhlükəsiz olduqda, boru kəmərinin qollarında insanların, vəhşi heyvanların və mal-qaranın Kəmərlərdə keçməsinə imkan vermək üçün boşluqlar buraxılacaq.
-------	--

30-06	Açıq xəndəklər və qaynaq edilmiş boru kəmərləri boyunca, insanların digər tərəfə keçməsi üçün açıq-aydın ehtiyac duyulduğu yerlərdə körpülər quraşdırılacaq. Bu, onlar üçün ağlabatan göründüyü və təhlükəsiz şəkildə yerləşdirilə biləcəyi halda, həmin vaxt o sahədə görülən digər işlər də nəzərə alınmaqla ediləcək.
-------	--

İnsanların və heyvanların torpaq sahələri arasında sərbəst hərəkət edə bilməsi üçün PODRATÇI KS üzərində təhlükəsiz girişi saxlayacaq.

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

Yerli icmalara narahatlığı azaltmaq məqsədilə PODRATÇI aşağıdakı tədbirləri görəcək:

30-17	Yerüstü kabelləri və müvəqqəti keçid nöqtələrini işarələmək üçün xəbərdaredici nişanlar və bayraqlar quraşdırılacaq.
32-04	Layihə ilə bağlı işlərə görə layihə tərəfindən istifadə oluna bilməyən, ev heyvanlarının istifadə etdiyi su çuxurları üçün əvəzedici təmin ediləcək. Əvəzedici ev heyvanları sahiblərinin nümayəndələri və çobanlar ilə razılaşdırılacaq növdə və yerdə olacaq.
20-03	İcma tərəfindən çobanlar da daxil olmaqla, əhalinin çətinliklə istifadə etdiyi yer kimi təyin edilən sahələrin boru kəməri marşrutu ilə kəsişdiyi yerlərdə (nöqtələrdə) xəbərdaredici maneələr və/yaxud nişanlar, işarələr quraşdırılacaq.

Açıq qazma işləri insanlar və heyvanlar üçün risk törədir, xüsusilə də onları su basıbsa. CQBKG üzrə ƏMSSTQ qəza risklərini azaltmaq üçün müəyyən yerlərdə açıq qazma işləri və KS-nin sahələrini (həm boru kəməri, həm də giriş yolu) hasarlamayı öhdəsinə götürmüşdür. PODRATÇI aşağıdakı tələblərə əməl edəcək:

30-04	İcmaya yaxın yolda və ya çay keçidində qazıntı işləri zamanı və ya müvəqqəti olaraq sel və daşqına məruz qalmış yerlərdə İcmanın Sağlamlıq, Təhlükəsizlik və Mühafizə Planına uyğun olaraq qoruyucu hasarlamalar/maneələr quraşdırılacaq; icma üçün daha az riskli sahələrin ətrafında xəbərdaredici maneələr yerləşdiriləcək.
30-18	Yol ayrıclarında və Layihədə müəyyən edilmiş digər yerlərdə, məsələn, tikinti nəqliyyatının hərəkəti üçün istifadə edilməzdən əvvəl giriş yolları boyunca tikinti nəqliyyatı üçün xəbərdaredici nişanlar/işarələr qoyulacaq.
32-09	Borular qaynaq edilməzdən əvvəl kəməri sahəsi boyunca 15 km-dən artıq məsafəyə düzülməyəcək.
3-34	Açıq xəndəkdə su yığılanda (yağış zamanı və ya qrunt sularının səviyyəsi yüksək olanda), borular xəndəyə endirilməzdən əvvəl həmin su nasosla vurularaq çıxarılacaq. Eroziyanı minimuma endirmək məqsədilə xəndəkdən çıxarılan su təhlükəsiz qaydada boşaldılacaq.
30-09	Riskin qiymətləndirilməsi zamanı təhlükəsizliyi pozacağı hesab olunan su ilə dolmuş xəndəklərdən su nasosla (məsələn, mərkəzdənqazma nasoslari və ya artezian quyuları uyğun olduğu yerdə) çıxarılacaq.

Qeyd: Torpaq işlərinə həmçinin giriş və çıxış çuxurları/saxtalarının qazılması və/yaxud tunel çəkilməsi daxildir.

İcmaların 500 m məsafədə olduğu torpaq işlərində qazmalarda ən azı qoruyucu sədlər qurulacaq (icmanın perimetrindən ölçülərək). Su ilə dolmuş qazmalar üçün bu məsafə 2 km-ə qədər artırılacaq. Bu məsafə yalnız yerə xas risk qiymətləndirməsinin nəticələrinə əsasən azaldıla bilər.

Mühafizə sədləri icma üzvlərinin daxil olmasına maneə yaradacaq və uyğun olan dildə əlavə dəstəkləyici qrafik vasitələr ilə yaxşı görünən xəbərdarlıq nişanları qoyulacaq.

14.4.4 **İcma və Təhlükəsizlik Texnikasının Qarşılıqlı Əlaqəsi**

PODRATÇI təhlükəsizlik xidmətçilərinin seçilməsinə lazımi diqqət göstərməli, iştirak qaydalarını hazırlamalı və təhlükəsizlik işçi heyətinə təlim keçəcək. BP şirkətinin Təhlükəsizlik və İnsan Haqlarına dair Könüllülük Prinsipləri (2008-ci il) tətbiq olunacaq.

30-10	Layihə Təhlükəsizlik və İnsan Haqları üzrə Könüllülük Prinsiplərini həyata keçirəcək.
30-12	Tikinti (və istismar) zamanı mühafizəçilərin seçiminə lazımi diqqət yetiriləcək, münasibət qaydaları işlənilib hazırlanacaq və bütün işçilərə təlimlər keçiriləcək. Onların fəaliyyəti müntəzəm olaraq yoxlanacaq və təftiş ediləcək.

14.4.5 **Səs-küyün Təsirləri**

PODRATÇI sahəyə aid aşağıdakı öhdəliyi yerinə yetirəcək:

X9-03	Məqsədəuyğun və mümkün olduğu hallarda sahənin ümumi planı KG-172-də bağlayıcı siyirtmə sahəsində səs-küylü avadanlığın səs-küyün həssas reseptorlara təsirlərinin əhəmiyyətli olduğu evlərdən, düşərgə və boru anbar sahələrindən uzaqda yerləşdirmək üçün hazırlanacaq.
-------	---

Əlavə məlumat üçün Bölmə 10.4.7.1-ə istinad edin.

14.4.6 **İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyi**

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

PODRATÇIDAN tələb olunur ki, xəstəliklərin baş verməsini və ya yayılmasını azaltmaq məqsədilə xəstəliklərin qarşısının alınması tədbirlərinə dair işçilərə təlim keçmək üçün fərdi sağlamlıq proqramını hazırlasın və yerli icma üzvlərinə potensial qəza və zədələnmə riskini azaltmaq üçün tədbirlər görsün.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

21-01	Kəsintisiz açıq xəndəyin uzunluğu (o cümlədən borunun düzöldüyü lakin çıxarılmış qrunlarla geri doldurulmayan və boş yer həcmi 1 metrden böyük olmayan xəndək) hər yayılma üzrə 10 km-dən və açıq xəndəyin maksimum uzunluğu hər yayılma üzrə 15 km-dən artıq olmamalıdır.
30-22	Layihənin iş sahələrinə hər hansı əlavə giriş yollarının (BTC/CQBK tikintisi zamanı istifadə olunanlara əlavə olaraq) seçilməsi icmalar, xəstəxanalar, klinikalar və məktəblər kimi həssas reseptorlardan yan keçilməsi məqsədi daşıyacaq.
31-02	Layihənin giriş yolları boyunca xəstəxanalar və digər tibb müəssisələri kimi həssas reseptorların müəyyən edilməsi üçün riskin qiymətləndirilməsi aparılacaq. Layihə bu obyektlərə giriş-çıxışın Layihə fəaliyyətləri ilə məhdudlaşdırılmadığını, yaxud alternativ girişin yerində və işlək vəziyyətdə olduğunu, bununla bağlı məsələlərin xəstəxananın və ya klinikanın işçiləri ilə razılaşdırıldığını təmin edəcək.
31-03	CQBKG layihəsində çalışacaq sürücülərə təcili tibbi yardım maşınlarına xəstəxanaya və klinikalara aparacaq bütün yollara maneəsiz və sərbəst giriş və çıxış imkanının təmin edilməsinin vacibliyini anlatmaq üçün qısa təlimat keçiləcək.
31-05	Çirkab sularının atılması ilə bağlı alternativlər və atılma yerləri nəzərdən keçirildiyi zaman riskin qiymətləndirilməsi yerinə yetiriləcək.
32-09	Borular qaynaq edilməzdən əvvəl kəmərlər sahəsi boyunca 15 km-dən artıq məsafəyə düzülməyəcək.

D30-01	Boru kəmərinin zədələnməsi və ya müdaxilə edilməsi riski yüksək olarsa, yaxud cığır və ya yol keçidlərində digər xidmətlər varsa, boru kəməri açıq kəsmə üsulu ilə keçidlərdə beton plitələrlə örtüləcək.
--------	---

PODRATÇI xəstəliklərin baş verməsini və ya yayılmasını azaltmaq üçün işçilərin xəstəliklərin qarşısının alınmasına dair təlim keçməsi məqsədilə fərdi sağlamlıq proqramı hazırlayacaq. PODRATÇININ İcmanın Sağlamlığı və Əməyin Təhlükəsizliyinə dair İcra Planı bu proqramın əhatə zonası və məzmununa dair detalları təmin edəcək və proqramın həyata keçirilməsi üçün cavabdeh şəxsi bura daxil edəcək. Proqrama, tələb olduğu kimi, immunlaşdırma daxil olacaq.

PODRATÇI, sağlamlıq məsələlərinə, o cümlədən cinsi yolla ötürülən xəstəliklərə dair məlumatlılığın artırılmasını əhatə edən sağlamlığa dair məlumatlandırma təlimini işə yeni başlayanda və sonra isə tikinti boyunca dövrü olaraq bütün yerli və xarici işçi heyətinə keçəcək.

PODRATÇI özünün İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyinə dair İcra Planında (ilkin təlimin təfəsilatları üçün Tikinti Düşərgəsinin İdarə olunması Planına baxın) işçilərə veriləcək sağlamlığa dair məlumatlandırma təliminin əhatə sahəsi, məzmunu və tezliyini təmin edəcək.

14.4.7 İcmalarda Əməyin Təhlükəsizliyinə dair Məlumatlılığın Artırılması

CQBKG üzrə ƏMSSTQ tikinti ilə bağlı təhlükəsizlik risklərinə dair icmanın məlumatlılığının artırılmasını öhdəsinə götürmüşdür. PODRATÇI aşağıdakı tələblərə riayət və əməl edəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

30-08	Podratçı tərəfindən təyin edilmiş İcmalarla Əlaqələr üzrə məsul şəxslər təhlükəsizlik texnikası qaydaları ilə bağlı təlimdə iştirak edəcək və ya həmin təlimləri yerli uşaqlara, onların valideynlərinə və/yaxud müəllimlərinə keçəcəklər.
-------	--

PODRATÇININ İƏMŞ-ləri xüsusi bir sahədə tikinti başlamazdan əvvəl tikinti işlərini təsvir etmək və tikinti işləri ilə bağlı təhlükələri izah etmək üçün yerli icmalar ilə görüşəcək. Uşaqlar və onların valideynləri/müəllimlər ilə söhbətlər aparılmasına və yol nəqliyyatının, tikinti sahələrinin və açıq torpaq işlərinin təhlükələrinin onlara izah edilməsinə xüsusi diqqət verəcək. PODRATÇININ İƏMŞ-ləri İcma ilə Əlaqə Planına uyğun olaraq kənd görüşləri və sinifdəki dərslər vasitəsilə təhlükəsizlik məsələlərinə dair məlumatlılığı artıracaq.

PODRATÇININ İƏMŞ-ləri tikinti nəqliyyat vasitələri tərəfindən istifadə olunacaq marşrutlar barədə yerli icmalara məlumat verəcək və onlara bu marşrutlar boyunca gedərkən və ya onları keçərkən həddindən artıq diqqətli olmalarını izah edəcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri həyata keçirəcək:

33-15	Layihə çərçivəsində müntəzəm olaraq icmanın sağlamlıq və təhlükəsizlik təsirlərinin azaldılması üçün tədbirlər nəzərdən keçiriləcək, LTMQİ-nin rəhbərləri ilə hər altı aydan bir icranın cari vəziyyəti və nəticələri barədə məlumat verəcək, təklif olunan dəyişikliklərdən əvvəl "Çirkənlənmənin Qarşısının Alınmasına dair Plan"a və ya "İcmanın Sağlamlığı, Təhlükəsizliyi və Mühafizəsinə dair Plan"a ehtiyac duyulan hər hansı dəyişikliklər müzakirə edilməklə məsləhətləşmələr aparılacaq.
-------	--

14.5 Yoxlama və Monitoring

PODRATÇI özünün İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyinə dair İcra Planındakı tədbirlərin həyata keçirilməsinə nəzarət edəcək.

PODRATÇI tikinti nəqliyyatı, fermerlərin kənd təsərrüfatı torpaqlarına daxil olması və xəstəliyin Layihə işçi heyətindən icma üzvlərinə yayılması ilə bağlı bütün təhlükəsizlik hadisələrini ŞİRKƏTƏ məruzə edəcək.

PODRATÇI, Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Təhlükəsizlik tələblərinə uyğun olaraq, VDR (sürücünün sürət həddi) məlumatlarından istifadə etməklə sürücülük davranışlarını müşahidə edəcək. Monitoring uyğun olmayan davranışlar müəyyən etdiyi yerlərdə, PODRATÇI sürücülük davranışlarını yaxşılaşdırmaq üçün düzəldici tədbirlər görəcək.

PODRATÇI BP şirkətinin Təhlükəsizlik və İnsan Haqları üzrə Könüllülük Prinsipləri (2008-ci il) əsasında təhlükəsizlik işçi heyətinin iş fəaliyyətini müşahidə edəcək.

15 İCMALARLA ƏLAQƏ PLANI

15.1 Əhatə Dairəsi

Bu İdarəetmə Planının əhatə zonası xüsusilə aşağıdakı icma ilə əlaqənin idarə olunması məsələləri ilə bağlıdır:

- İcma ilə Əlaqələr üzrə Təlim
- Yaxşı İcma Əlaqələrinin Qurulması və Saxlanması
- Şikayətlərə baxılması üzrə Prosedur.

15.2 TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr

4-cü Hissədə istinad olunan təlimat sənədləri, TƏMÖHS tələblərinə uyğun olaraq plan və təsir azaltma tədbirlərini hazırlamaq üçün təsirin qiymətləndirməsini və İdarəetmə Planlarının ilkin variantını hazırlayarkən nəzərə alınmışdır (Hissə 3.1). Nəzərdə tutulan xüsusi təlimat aşağıda sadalanıb və təsvir olunub.

- BMK-nin İcra Standartı 1: Ətraf Mühit və Sosial Risklərin və Təsirlərin Qiymətləndirilməsi və İdarə olunması (yanvar 2012-ci il)
- BMK-nin İcra Standartı 4: İcmanın Sağlamlığı, Əməyin Təhlükəsizliyi və Təhlükəsizlik (yanvar 2012-ci il)
- BMK-nin İcra Standartı 5: Torpaq Sahələrinin Əldə Olunması və Könülsüz Köçürülmə (yanvar 2012-ci il)
- İPLOCA (Yerüstü və Dəniz Boru Kəmərləri İnşa Edən Podratçıların Beynəlxalq Assosiasiyası) 'Quru Boru Kəmərləri – Uğura aparan Yol' (2009-cu il ilkin variant), Hissə 6: 'Planlama və Tikinti Metodları sahəsində Qabaqcıl Təcrübə'. H.6 Planlaşdırma və Tikinti Texnikaları sahəsində qabaqcıl təcrübələr.

Yuxarıdakı sənədlərdən spesifik təlimatlandırma mətni aşağıda təsvir olunur:

- Fəaliyyətləri planlaşdırarkən və Layihə avadanlıqlarının təbii köhnəlməsindən başqa, Layihənin xidmətlər və infrastruktura ziyan vura biləcəyi icmanın istinad etdiyi yollar, körpülər, icma mərkəzləri, məktəblər və ibadət yerləri kimi xidmətlərə və infrastruktura, yaxud evlərə və ya ev heyvanlarına ziyan vura biləcəyi yerlərdə, Layihələr infrastruktura və əmlaka vurulan ziyanı azaltmaq üçün tədbirlər həyata keçirir
- Layihələr, onun təsirinə məruz qalan insanların normal qaydada istifadə etdiyi marşrutlara çətin giriş, girişin müvəqqəti və ya daimi bağlanması və ya məhdud giriş və bununla da səfərlərin daha uzun və yubanmasına şərait yaratmaqla; və ya təsirə məruz qalan insanların ənənəvi olaraq becərmə üçün istifadə olunan torpaq sahələrindən müvəqqəti və ya daimi çıxarılması, su, otlaq və istirahət yerlərinə girişin əldə olunması üçün icmalara verilən narahatlıqları nəzərdə tutmaq məqsədilə təsir azaltma tədbirlərini həyata keçirir
- Layihələr layihənin təsirinə məruz qalan insanların narahatlıqlarının sənədləşdirilməsi, narahatlıqların səbəblərinin və müddətinin izah olunması və verilən təklifləri dinləmək üçün onlarla birgə işləyir
- Layihələr, bu icmalar ilə vaxt keçdikcə konstruktiv əlaqələr qurmaq və saxlamaq üçün Layihənin riskləri və ya mənfi təsirlərinə məruz qala biləcək icmalar ilə heç bir xarici istismar, müdaxilə, məcburiyyət və ya hədə-qorxu olmadan davamlı iştirak prosesini həyata keçirəcək

- Layihələr təsirə məruz qalan icmaların Layihənin risklərini, təsirlərini və imkanlarını başa düşməsinə yardım etmək üçün müvafiq Layihə məlumatlarını açıqlayır və həmin icmaları Layihənin məqsədi, xüsusiyyəti və miqyası, təklif olunan Layihə fəaliyyətlərinin müddəti və icmalara hər hansı riskləri barədə məlumatla təmin edir
- Layihələr təşkil olunmuş və təkrarlanan mədəni baxımdan lazımi məsləhətləşmə prosesini elə şəkildə aparır ki, imkansız və ya zəif qrupların ehtiyaclarını nəzərə alsın, təsirə məruz qalan icmalara Layihənin riskləri, təsirləri və təsir azaltma tədbirlərinə dair öz fikirlərini ifadə etmək üçün imkanlar versin və ŞİRKƏTİN onları nəzərə almasına və cavab verməsinə imkan yaratsın
- Layihələr təsirə məruz qalan icmaların bilavasitə onlara təsir edən məsələlərə dair fikirlərini, misal üçün, təklif olunan təsir azaltma tədbirləri və tikintinin faydalarının və imkanlarının bölüşdürülməsi kimi məsələləri onların qərar vermə prosesinə daxil edir
- Layihələr təsirə məruz qalan icmaların Layihənin ətraf mühit və sosial fəaliyyətinə dair narahatlıq və şikayətlərini qəbul etmək və onların həllinə yardım etmək üçün yaratdıqları şikayətlərə baxılması mexanizmi haqqında təsirə məruz qalan icmalara məlumat verir. Onlar təsirə məruz qalan icmaların bütün təbəqələri üçün mədəniyyət baxımından uyğun və asan əldə oluna bilən anlaşılıqlı və şəffaf prosesdən istifadə etməklə, birbaşa narahatlıqları nəzərdə tutur
- Layihələr birinin digəri üzərində qruplaşmasını dəstəkləməyən (məs., siyasi partiya, dini sekta, etnik qrup) icma sərmayələrinin müzakirəsini nəzərdən keçirə və icmalar arasında münaqişənin kəskinləşməsindən yayına bilər.

15.3 Rollar və Cavabdehliklər

Boru kəmərinin tikintisi zamanı və bütövlükdə Layihəyə münasibətdə icma ilə əlaqələr ŞİRKƏTİN əsas vəzifəsidir.

İcma ilə Əlaqələr təsirə məruz qalan icmalar və maraqlı tərəflər ilə əlaqə saxlamaq üçün paralel olaraq işləyən ŞİRKƏT və PODRATÇININ işçi heyətinin birgə səyinə əsaslanacaq.

15.3.1 Şirkət

ŞİRKƏT aşağıdakılar üçün cavabdehlik daşıyacaq:

- ŞİRKƏTİN İcma ilə Əlaqələr üzrə Məsul Şəxslərinin (İƏMŞ) təyin olunması
- Əsas maraqlı tərəflər ilə məsləhətləşmə
- PODRATÇIYA icma ilə qarşılıqlı əlaqələrin idarə olunmasına dair məsləhət verilməsi
- Layihələndirmə məlumatlarının maraqlı tərəflərə açıqlanmasının təsdiq olunması
- Bütün maraqlı tərəflərin, eləcə də, sahədə olan podratçıların cari siyahısının saxlanması
- Uyğun olan yerdə şikayətlərin həll olunmasına yardım edilməsi
- Müvafiq olduqda, ŞİRKƏT, nəzarət orqanları, yerli əhali və digər maraqlı tərəflər arasında istənilən sosial məsələlər üzrə əlaqələrə yardım edilməsi;
- PODRATÇININ istənilən şikayət üzrə dəqiq və vaxtında tədbir görməsinin təmin olunması
- Layihənin şikayətlərin idarə olunması sistemində nəzarət
- PODRATÇININ hesabat verilən şikayətləri araşdırmasına və həll etməsinə əmin olmaq
- Şikayətlər Jurnalı vasitəsilə şikayətlərə baxılması prosesinə əminlik

- Narahatlıq və ya məsələlərin təkrar baş verməsinin qarşısını almaq üçün şikayətlərin təhlili
- Şikayətçi ilə istənilən vaxt əlaqə saxlamaq üçün açıq-qapı siyasətinin tətbiqi
- İşin dayanması halında (PODRATÇININ İƏMŞ-nin dəstəyi ilə) yardım edilməsi.

15.3.2 Podratçı

PODRATÇI aşağıdakılara görə cavabdehdir:

- Bu ƏMSSİMP-nin Bölmə 3.2.3-də göstəriləndiyi kimi, İƏMŞ-nin təyin olunması
- İcmalardan alınan şikayətləri qeydə almaq, araşdırmaq və həll etmək üçün şikayətlərin idarə olunması sisteminin yaradılması
- Xüsusi mövzularda ictimai görüşlərin təşkil olunmasına dair (sağlamlıq, təhlükəsizlik, tikinti öncəsi vəziyyət) ŞİRKƏTİN dəstəklənməsi
- ŞİRKƏTİN yerli icmalar ilə əlaqələrinə yardım etmək məqsədilə, icmalara təsir edəcək biləcək tikintinin qrafiki, gedişi və əsas fəaliyyətləri haqda əvvəlcədən ŞİRKƏTİ məlumatlandırmaq
- Layihənin tikinti öncəsi mərhələsində Podratçı məşğulluq imkanları və işə gətirmə prosesi ilə bağlı ictimai görüşlər təşkil edəcək
- Şikayətlərin bağlanması üçün düzəldici tədbirlərin həyata keçirilməsi (ŞİRKƏT ilə razılaşdırıldığı kimi)
- Şikayətlərin həll olunması (PODRATÇIYA tətbiq olunmaqla)
- Alınacaq hər hansı şikayətə dair dəqiq və vaxtında tədbir görülməsi
- Hesaba verilən şikayətlərin araşdırılması və həll olunması
- Şikayətlərin yeni Jurnalının saxlanması
- Narahatlıq və ya məsələlərin təkrar baş verməsinin qarşısını almaq üçün şikayətlərin təhlili
- PODRATÇININ fəaliyyətləri ilə bağlı işin dayanması halında əsas hədd.

15.4 Təsirin Qarşısının alınması və Azaldılması

Bu bölmədə CQBKG Layihəsindən əvvəl və onun tikintisi zamanı yerli icmalar ilə effektiv əlaqə saxlamaq üçün Layihənin qəbul etdiyi tədbirlər ətrafı təsvir olunur.

PODRATÇI ən azı bu İcma ilə Əlaqənin İdarə olunması Planına daxil edilmiş tədbirlərə ünvanlanan İcma ilə Əlaqə üzrə İcra Planını hazırlayacaq. İcma ilə Əlaqə üzrə İcra Planı təsdiqlənmək üçün ŞİRKƏTƏ təqdim olunacaq.

15.4.1 İcma ilə Əlaqələr üzrə Təlim

PODRATÇI tərəfindən öz işçi heyəti və subpodratçının işçi heyəti üçün nəzərdə tutulan giriş təlim paketinə Layihənin icazəsiz işçi heyətinin üçüncü tərəflər ilə birbaşa əlaqəsinə nəzarət daxil olacaq. Lakin üçüncü tərəflərə rəsmi şikayət verilməsi və düzgün kanallardan məlumat almaq üçün İcma ilə Əlaqələr üzrə Məsul Şəxslər ilə əlaqə saxlamaq yollarını izah etmək üçün işçilər tam təchiz olunacaq. PODRATÇI əlavə sahə söhbətləri təlimi ilə icma ilə əlaqələr üzrə təlimi möhkəmləndirəcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

28-12	Konkret məsələlərlə bağlı əlavə texniki təlimatlandırma ilə sağlamlıq, təhlükəsizlik və icmalarla əlaqələrə xüsusi diqqət yetiriləcək.
-------	--

15.4.2 İcma ilə Yaxşı Əlaqələrin Qurulması

ŞİRKƏTİN icma ilə əlaqələr üzrə əsas cavabdehliyi olacaq və o təsirə məruz qalan icmalar üzrə birinci əlaqə nöqtəsi olacaq. PODRATÇI müvafiq ixtisasa və təcrübəyə malik İƏMŞ-ləri təyin etməli (Bölmə 5.2.5-də göstərilirdiyi kimi) və onlardan biri Baş İƏMŞ təyin olunacaq və onlar Layihəyə tikinti başlamazdan ən azı 6 ay əvvəl təyin olunacaq və səfərbər ediləcək.

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

PODRATÇININ İƏMŞ-ləri aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirmək üçün Layihənin təsirinə məruz qalan icmaların bir çoxu ilə əlaqələr qurmuş ŞİRKƏTİN İƏMŞ-ləri ilə birlikdə işləyəcək.

33-03	İcmalarla əlaqə qrupları tikintidən əvvəl, tikinti dövrü ərzində və tikintidən sonra yerli icmalarla daimi qarşılıqlı əlaqə saxlayacaq.
-------	---

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

33-14	Tikinti yol hərəkəti və nəqliyyat daşımalarının yerli icmalarda dəfn mərasimləri kimi xüsusi yerli tədbirləri pozmasının və onlara mane olmasının qarşısının alınması, dəfn mərasimləri (və digər buna bənzər hadisələr) barədə əvvəlcədən xəbərdarlıq edilməsi üçün İcmalarla Əlaqələr üzrə məsul şəxslər yerli icmanın səlahiyyətli nümayəndələrini cəlb edəcək. Bu məlumatlandırma həmin vaxt Podratçı tərəfindən ağır nəqliyyat vasitələri, avadanlıq və boruların o yaşayış məntəqələrindən daşınmasının qarşısının alınması üçün gerek olacaq.
37-06	Məktəblər CQBKG üzrə nəqliyyatın istifadə etdiyi yola çox yaxın olduğu yerlərdə, uşaqların məktəbə gedib-gələ biləcəyi vaxtlarda ağır yüklərin daşınmasını azaltmaq üçün tikinti podratçısı işləri planlaşdıracaq.

PODRATÇININ İƏMŞ-ləri, Layihə fəaliyyətləri barədə icmaları məlumatlı saxlamaq üçün müntəzəm olaraq onlarla görüşəcək. CQBKG üzrə ƏMSSTQ narahatlığa xüsusilə həssas ola biləcək insanlar, fəaliyyətlər və binalar ilə bağlı məsləhətləşməyi öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI ŞİRKƏTİN təsdiqi ilə hökumət orqanları və LTMQİ rəhbərləri ilə əlaqə saxlanmasına cavabdehlik daşıyacaq.

Aşağıdakı öhdəliklər PODRATÇI tərəfindən təmin olunacaq:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

24-05	İcmalarla Əlaqələr üzrə məsul şəxslər bal istehsalı mövsümünə qədər boru kəmərinə və tikinti obyektinə, tikinti düşərgəsinə, boruların anbar sahələrinə və ya giriş yollarına 300 metr məsafədə (radiusda) yerləşən hər hansı arıçının arı pətəklərini müəyyən edir. Bu arıçılardan öz arı pətəklərini (həm səyyar həm də stasionar arı pətəkləri) mövsüm üçün marşrutdan müvafiq məsafəyə (ən azı 300 metrə) köçürmələri xahiş olunacaq.
-------	---

33-16	Bu maraqlı tərəflərin tam cari və gözlənilən riskləri və zəruri olduqda, həyata keçiriləcək əlavə tədbirləri tam anlamasına kömək etmək üçün icmanın sağlamlıq və təhlükəsizlik üzrə təsirləri və onların azaldılması ilə bağlı yetərli təfərrüatla məlumatlar LTMQI-nin rəhbərlərinə açıqlanacaq.
33-19	Torpaq istifadəçiləri və yerli icmaların nümayəndələrinin Kəmərsahəsi boyunca giriş imkanı əldə etmək tələblərini müəyyən etmək üçün onlarla məsləhətləşmələr aparılacaq.
X5-16 KG189, KG221, KG277, KG303, KG324	Çıxılacaq şirkətlərlə mövcud əlaqələr CQBKG-da, mövcud BTC, CQBK və Kürəkçay, Şəmkiçay, Zəyəmçay və Tovuzçayda QIBK (Qərb İxrac Boru Kəmərinin) keçidlərində istismar işlərinin təsirlərinin yaxşılaşdırılması məqsədilə davam etdiriləcək.

PODRATÇININ İcma ilə Əlaqə üzrə İcra Planı məsləhətləşmənin necə və nə vaxt keçiriləcəyini müəyyən edəcək.

PODRATÇI və ŞİRKƏT aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

32-07	Layihə torpaq sahiblərini/istifadəçilərini layihənin istifadə etdiyi torpaq sahəsinə təkrar tətbiq edilən hər hansı məhdudiyətlər barədə məlumatlandıracaq.
-------	---

ŞİRKƏT aşağıdakı öhdəliyi yerinə yetirəcək:

24-06	Şirkət Layihənin fəaliyyəti nəticəsində mənfi təsirlərə məruz qalmış arıçılara dəymiş ziyanın ödənilməsi və ya kompensasiya edilməsi üçün müvafiq siyasət işləyib hazırlayacaq və tətbiq edəcək.
-------	--

15.4.3 Şikayətlərə Baxılması Proseduru

CQBKG üzrə ƏMSSTQ şikayətlərə baxılması proseduru yerinə yetirməyi öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

33-01	Yerli sakinlərin öz narahatlıqlarını ifadə etməsinə imkan yaratmaq üçün, podratçıdan şikayətlərə baxılması qaydalarının işlənilməsi və həyata keçirilməsi tələb olunacaq.
33-13	Fərdlərin layihə ilə bağlı fəaliyyətlər və işçilər barədə öz iradə və şikayətlərini bildirməsinə imkan verəcək mexanizmlər olmalıdır. Belə mexanizmlərin bir hissəsi kimi, üçüncü tərəfin şikayətlər, düzəliş tədbirləri və nəticələri əks etdirən şikayətlərin qeydiyyatı kitabından istifadə olunacaq.
33-18	İcma ilə Əlaqələr üzrə məsul şəxslər atmosfərə emissiyalar ilə bağlı məsələlərə dair icmanın məlumatlılığının artırılmasına və tullantılar ilə bağlı şikayətlərə nəzarət olunmasının və cavablar verilməsinin təmin edilməsinə yardım edə bilər.

PODRATÇININ İcma ilə Əlaqə üzrə İcra Planı, Layihənin fəaliyyətlərinə dair icmalardan və şəxslərdən, yaxud bu Planın tələblərini müəyyən edən işçi heyətindən şikayətləri qeydə almaq, araşdırmaq və həll etmək üçün rəsmi şikayət və ya narazılıqlar proseduru təsvir edəcək. Şikayətlərə baxılması sistemində bütün şikayətlər, o cümlədən torpaq, infrastruktur, sağlamlıq və təhlükəsizlik, ətraf mühit, yerli işəgötürmə prosesi və tələb olunan başqa məsələlər daxildir. Nəzərə alınacaq ki, sənaye ilə bağlı şikayətlərə baxılması sistemi ayrıca olacaq.

PODRATÇININ İƏMŞ-si icma və ya hər hansı bir fərdin şikayətlərini dinləməli, onu şikayətlər jurnalında qeydə almalı və onların Layihənin tələblərinə uyğun həll olunması üçün

tədbir görəcək. PODRATÇININ İƏMŞ-si hər bir şikayətin tarixi və vaxtı, mənbəyi, yeri və xüsusiyyətini Şikayətlər Jurnalında qeydə alacaq.

PODRATÇININ İcma ilə Əlaqə üzrə İcra Planı aşağıdakıları həyata keçirmək üçün prosesə aid lazımı məlumatları müəyyən edəcək:

- Əsas səbəbi müəyyən etmək üçün hər bir şikayətin araşdırılması
- Narahatlığı və ya təsiri dayandırmaq, yaxud onun təkrar baş verməsinin qarşısını almaq üçün tədbirin görülmə-görülməməsinin müəyyən olunması (məs., təsirəzaltma tədbirlərinin, nizam-intizam qaydalarının dəyişdirilməsi və ya əlavə olunması).

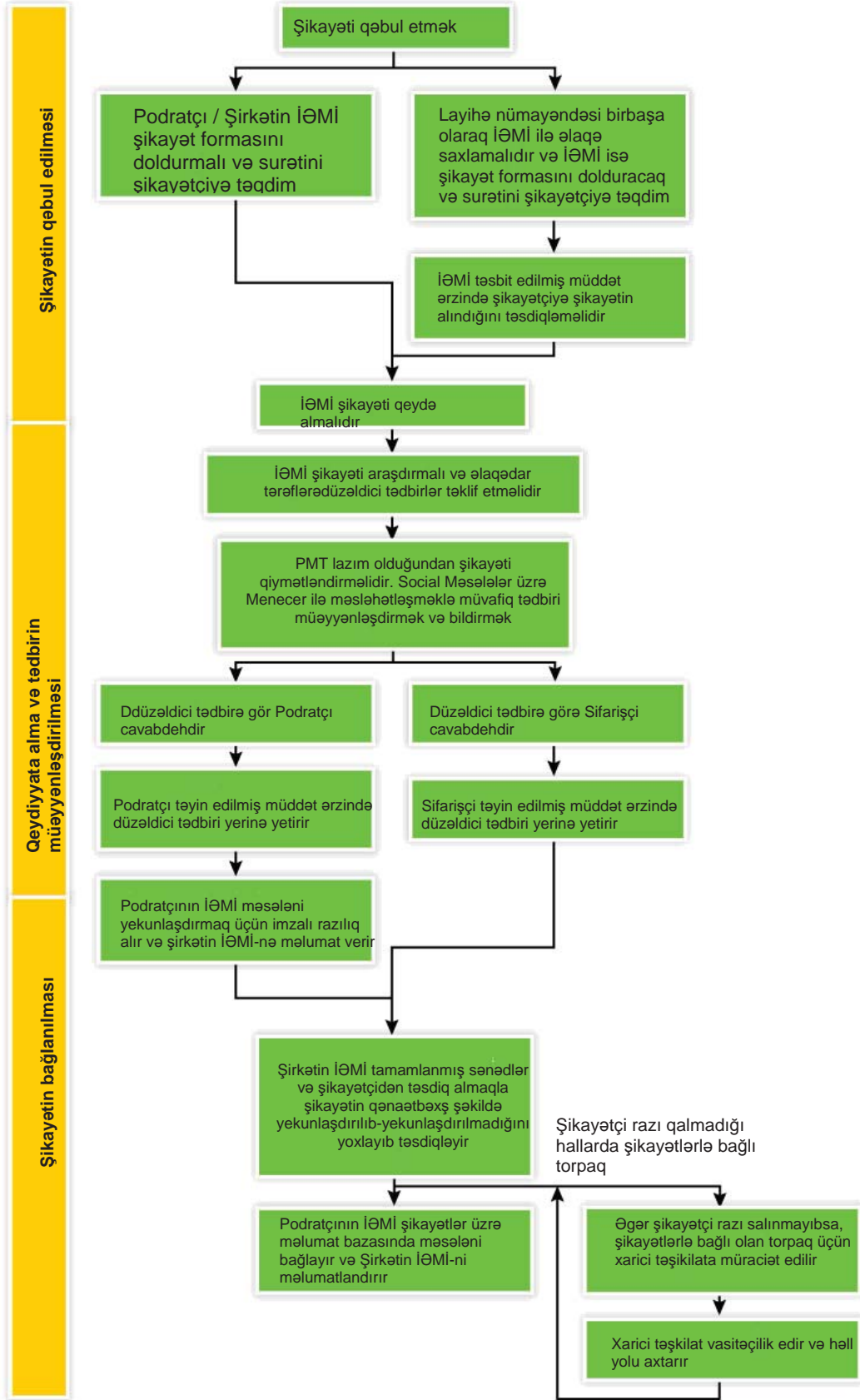
İcmanın şikayətləri və onların həll yolları ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunacaq.

ŞİRKƏT bütün şikayətlərin məlumat bazasını saxlayacaq. PODRATÇI şikayətlərin tələb olunan formatda məlumat bazasına daxil olunmasına cavabdehdir.

PODRATÇI:

- Şikayəti verən fərd, icma və ya təşkilat ilə bağlı görülən tədbirləri çatdıracaq
- Uyğun olan yerdə şikayətləri həll etməli, PODRATÇI tərəfindən vurulan ziyanı kompensasiya edəcək
- Prosesə tam əməl olunmasını təmin etmək üçün ŞİRKƏTİN İƏMŞ-si ilə işləməli.

PODRATÇININ Şikayətlərə baxılması Jurnalı şikayətin necə həll olunmasını və hər bir şikayət ilə məşğul olmaq üçün ayrılan vaxtı qeydə alacaq. Aşağıda şikayətlərin idarə olunması proseduru təqdim olunur.

Şəkil 15-1: Şikayətlərin İdarə Olunması Prosesinin Ardıcılıq Sxemi

15.5 Yoxlama və Monitoring

PODRATÇI özünün İcma ilə Əlaqənin idarə olunması planındakı tədbirlərin icrasını monitoring edəcək.

PODRATÇI ən azı aşağıdakıları təmin edəcək:

- Müzakirə olunan məsələlər və onlar haqqında ifadə olunan fikirlərin güclü tərəflərini qeydə almaqla, Layihənin təsirinə məruz qalan icmalar və potensial təsirə məruz qalan şəxslər ilə bütün iclasların protokollarını tutmaq
- Şikayətin verildiyi vaxt, şikayətin mahiyyəti, şikayətə cavab vermək üçün görülən tədbirlər, şikayəti araşdırmaq üçün görülən tədbirlər, görülən müvafiq tədbirlər, şikayətin nəticələrinin zərərçəkən tərəfə çatdırılması yollarını və şikayətin həll olunma vaxtını əhatə edən Şikayətlər Jurnalını saxlayacaq.

PODRATÇININ İƏMŞ-si, ŞİRKƏTİN İƏMŞ-si ilə birgə işləməli və hər hansı ciddi şikayət və ŞİRKƏTDƏN cavab tələb edən şikayət və ya sorğu barədə dərhal hesabat verəcək.

PODRATÇININ Baş İƏMŞ-si həftəlik İƏMŞ iclasları təşkil etməli, Şirkətin qərarı ilə orada iştirak etməli, şikayətlərin sayını və statusunu, həll olunmasını gözləyən məsələləri həftəlik yeniləmə ilə ŞİRKƏTƏ təqdim edəcək.

PODRATÇININ Sosial məsələlər üzrə meneceri həll olunmayan şikayətlər üzrə görüləcək tədbirləri qərara almaq üçün ən azı aylıq olaraq ŞİRKƏTİN Sosial məsələlər üzrə Meneceri ilə görüşəcək.

16 YERLİ İŞƏGÖTÜRMƏ VƏ TƏLİM PLANI

16.1 Əhatə Dairəsi

Bu İdarəetmə Planının əhatə sahəsi xüsusilə aşağıdakı yerli işəgötürmə və təlim prosesinin idarə olunması məsələləri ilə bağlıdır:

- Tikinti mərhələsi üzrə işəgötürmə (məs., yerli məşğulluq, işəgötürmə prosedurları, şəffaflıq, ixtisaslı və ixtisasız iş vəzifələrinin müəyyən olunması)
- Bacarıqlar və SƏTƏM üzrə təlim.

16.2 TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr

4-cü Hissədə istinad olunan təlimat sənədləri, TƏMÖHS tələblərinə uyğun olaraq plan və təsir azaltma tədbirlərini hazırlamaq üçün təsirin qiymətləndirilməsini və İdarəetmə Planlarının ilkin variantını hazırlayarkən nəzərə alınmışdır (Hissə 3.1). Nəzərdə tutulan xüsusi təlimat aşağıda təsvir olunmuşdur.

- BMK-nin Ətraf mühit və sosial davamlılığa dair Siyasəti, Yanvar 2012-ci il
- Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının BMK İcra Standartları, 2007 və onların əlaqələr Təlimatları
- BMK/Dünya Bankı: "SƏTƏM üzrə Ümumi Təlimatlar" və "Sahildə Neft və Qaz Obyektlərinin tikintisi üzrə SƏTƏM Təlimatları", 2007-ci il.

Nəzərdə tutulan xüsusi təlimat aşağıda sıralanır:

- BMK-nin ƏMSƏT üzrə Ümumi Təlimatları 3 İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyi (Aprel 2007-ci il)
- BMK-nin İcra Standartı 2: Əmək və İş Şəraitləri (yanvar 2012-ci il)
- BMK-nin İcra Standartı 5: Torpaq Sahələrinin Əldə Olunması və Könülsüz Köçürülmə (yanvar 2012-ci il)
- BƏT-nin Bərabər Əməyə görə bərabər ödəniş haqqında Konvensiyası 1951-ci il (K100)
- BƏT-nin Birləşmə azadlığı və təşkilatlanma hüququnun müdafiəsi haqqında Konvensiyası 1948-ci il (K87)
- BƏT-nin Təşkilatlanma və kollektiv danışıqların aparılması hüququ haqqında Konvensiyası 1949-cu il (K98)
- İPLOCA: 'Quru Boru Kəmərləri – Uğura aparın Yol' (2009-cu il ilkin variant), Hissə 6: 'Planlama və Tikinti Metodları sahəsində Qabaqcıl Təcrübə'. H.6 Planlama və Tikinti Metodları sahəsində Qabaqcıl Təcrübə.

16.3 Rollar və Cavabdehliklər

Boru kəmərinin tikintisi zamanı və bütövlükdə Layihə ilə bağlı yerli işəgötürmə və təlim standartları ŞİRKƏTİN əsas vəzifəsidir.

Ətraf mühit və sosial idarəetmə üzrə ümumi cavabdehliklər ƏMSSİMP-da müəyyən olunub. Xüsusən, yerli işəgötürmə və təlim ilə bağlı cavabdehliklər bu bölmədə müəyyən olunur.

16.3.1 Şirkət

ŞİRKƏT aşağıdakılar üçün cavabdehlik daşıyacaq:

- PODRATÇININ Yerli işəgötürmə və Təlim üzrə İcra Planını nəzərdən keçirmək və təsdiq etmək

- Özünün mövcud Ətraf Mühit və Sosial Sahənin İdarə olunması Sistemi (ƏMSSİS) vasitəsi, PODRATÇI və rayon məşğulluq mərkəzləri ilə əlaqə saxlamaqla Yerli İşəgötürmə və Təlim üzrə İdarəetmə Planının icrasının/ona əməl olunmasının monitorinqi
- Layihənin icma iclaslarında təmsil olunması
- Bu Plan daxilində yerli işəgötürmə və təlim məsələlərinin idarə olunması üzrə PODRATÇIYA məsləhət verilməsi.

16.3.2 Podratçı

PODRATÇI aşağıdakılar üzrə cavabdehlik daşıyacaq:

- ŞİRKƏT ilə belə hərəkətləri əvvəlcədən əlaqələndirmədən heç bir öhdəliyin götürülməməsi və ya yerli icmalar ilə birbaşa heç bir tədbirin görülməməsi
- ŞİRKƏTİN baxışı və təsdiqi üçün yerli işəgötürmə planının hazırlanması
- İşəgötürmə və məşğulluq prosesinin qeydlərinin saxlanması
- ŞİRKƏT ilə əlaqələndirmə əsasında icma ilə yerli işəgötürməyə dair görüşlərin keçirilməsi
- İşçilər üçün həm giriş təlimatı, həm də SƏTƏM üzrə təlimin keçirilməsi.

16.4 Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması

Yerli məşğulluq üçün imkanları artırmaq və uyğun olan ixtisaslı işçiləri təmin etmək məqsədilə PODRATÇI aşağıdakıların kombinasiyasını əhatə edən müvafiq tədbirləri həyata keçirəcək:

- Məşğulluq strategiyasının hazırlanması və həyata keçirilməsi
- Ədalətli və şəffaf işəgötürmə prosesinin həyata keçirilməsi
- Bərabər imkanlar və işçinin rifahının təmin olunması
- Təlimin planlaşdırılması və keçirilməsi.

Yuxarıdakı elementlərin əsas xüsusiyyətləri aşağıda təsvir olunur, lakin xüsusi təfəsilatları PODRATÇI tərəfindən hazırlanacaq və yerli işçilərin işəgötürmə prosesindən öncə ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunacaq Yerli İşəgötürmə və Təlim üzrə İcra Planında təsvir ediləcək.

16.4.1 Məşğulluq Strategiyası

CQBKG üzrə ƏMSSTQ yerli iş imkanlarını artırmağı öhdəsinə götürmüşdür. ŞİRKƏT MÜQAVİLƏ verildikdən sonra PODRATÇI ilə yerli məşğulluq hədəflərini razılaşdıracaq.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

28-02	İxtisassız işçi qüvvəsinin Layihənin təsirinə məruz qalan icmalardan cəlb olunmasına üstünlük verilir.
28-03	İşə qəbul üçün müraciətlərə yalnız ərizələr rəsmi prosedurlara uyğun olaraq təqdim edildikdə baxılacaq.
28-04	Yerli layihənin təsirinə məruz qalmış icmalardan (LTMQİ) yerlərdə işçi heyətinin yığılması üçün hədəflər Podratçı ilə razılaşdırılacaq. Bunlar qanunvericiliyinin tələblərinə cavab verəcək şəkildə aparılacaq.
28-20	Podratçı işə qəbul prosesi zamanı işçilərə öz torpaqlarına qarşı laqeydlik və lazımi diqqət yetirməməyin riskləri barədə məlumat verəcək.
28-21	Podratçı əmək müqavilələrinə xitam verilməsinin təsirlərini azaltmaq məqsədilə ixtisar planı hazırlayacaq.
28-22	Podratçı tərəfindən işə qəbul prosesi ərzində yeni işə götürülən işçilərə işlərin müvəqqəti xarakterli olduğu, layihə bitdikdən sonra işlərini itirməyə hazır olmaları və layihədə çalışdıqları müddət ərzində qazandıqları gəlirləri ağıllı şəkildə idarə etməli olduqları izah ediləcək.

28-23	Layihədə düşərgə işləri üçün (məs. aşpaz, xadimə, və s.) düşərgənin bufer zonaları daxilində yerləşən LTMQİ-dən olan insanlara üstünlük veriləcək.
-------	--

Tender prosesinin bir hissəsi kimi, PODRATÇI aşağıdakıların daxil olacağı şəffaf İşgötürmə Strategiyasını irəli sürəcək:

- MÜQAVİLƏ üzrə nəzərdə tutulan peşəkar və qeyri-peşəkar işçilərin nisbəti
- İcmanın məşğulluq imkanlarına dair gözləntiləri necə idarə olunacaq
- PODRATÇI yerli işlər üzrə necə seçim aparacaq (məs., yerli işgötürmə mərkəzləri vasitəsilə), ədalətli və bərabər işə düzəltmə siyasətinin prinsipləri və xarici millətlərin işə götürülməsi üzrə əsaslandırma.

MÜQAVİLƏ həvalə edildikdən sonra, PODRATÇI Yerli İşgötürmə və Təlim üzrə İcra Planındakı (YİTİP) tələbləri daha da inkişaf etdirəcək. Plana ŞİRKƏT ilə razılaşdırılmış məşğulluq hədəfləri daxil olacaq.

PODRATÇININ YİTİP-na işçinin qeydiyyat sənədlərinin diqqətlə sənədləşdirilməsi yolu ilə onun daxili miqrasiyasının qarşısını almaq üzrə tədbirlər daxildir (məs., yaşayış yerində qalma müddəti və s).

PODRATÇI xərclərə qənaət planının işlənilib hazırlanmasında IFC (Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası) Qabaqcıl Təcrübə, 2005-ci il No.4: Qənaətin Tənzimlənməsi sənədində açıqlanmış prinsiplərdən istifadə edəcək.

16.4.2 Yerli İşgötürmə

CQBKG üzrə ƏMSSSTQ iş elanları ilə bağlı Layihənin təsirinə məruz qalan icmalar ilə əlaqə saxlamağı öhdəsinə götürmüşdür.

ŞİRKƏT aşağıdakı öhdəlikləri götürəcək:

28-08	İcmalarla Əlaqələr üzrə məsul şəxslər işə qəbul zamanı üstünlüyün LTMQİ-lərə verilməsinə, etnik mənsubiyyətlə bağlı ayrı-seçkiliyə yol verilməməsinə təmin etmək üçün monitorinq aparacaqlar.
-------	---

PODRATÇI işgötürmə prosesinin monitorinqi məqsədilə ŞİRKƏTİN iştirakını təmin edəcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

28-01	Daxili miqrasiya səviyyəsinin minimuma endirilməsinə kömək etmək üçün Layihənin yerli işçi qüvvəsinin işə götürülməsinə dair strategiyası regional və yeli səviyyələrdə (mümkün olduğu kimi) mətbuatla verilən elanlar da daxil olmaqla, ictimaiyyətə açıqlanacaq.
28-05	Layihə İcmalarla Əlaqələr üzrə məsul şəxslər tərəfindən yerli icmalara yeni açılacaq iş yerlərinin sayı və növləri barədə əvvəlcədən izahat və məlumat verilməsi ilə, məşğulluqla bağlı gözləntilərin idarə olunmasına çalışacaq.

PODRATÇININ Yerli İşgötürmə və Təlim üzrə İcra Planı, elanların verilməyi yerləri, PODRATÇININ İƏMŞ-nin iş imkanları barədə yerli icmalara məlumat vermə vasitələrini və PODRATÇININ işlə bağlı məlumat mərkəzlərini necə təmin edəcəyini təsvir edən bu məsələləri nəzərdə tutacaq.

PODRATÇININ YİTİP-na şəffaf, ictimai və hər kəs üçün açıq olan işgötürmə prosedurları daxil olacaq. Bütün işçilər ilə ədalətli və bərabər şəkildə davranılacaq və onlar ən azı minimum məvacib alacaqlar.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

28-06	İşə qəbul qaydaları şəffaf, geniş ictimai, ayrı-seçkiliyi istisna edən, etnik mənsubiyyətindən, dini etiqadından, cinsi oriyentasiyasından, əlillik və ya cinsindən asılı olmayaraq açıq olacaq.
28-07	Aydın yazılmış vəzifəni təsvir edən təlimatlar işə qəbuldan əvvəl təmin ediləcək və hər bir vəzifə üçün tələb olunan bacarıqları izah edəcək.
28-14	Bütün işçilərlə iş şərtlərini təsvir edən əmək müqaviləsi bağlanacaq və həmin müqavilənin məzmunu onlara izah ediləcək.
28-15	İşə qəbul proqramının bir hissəsi olaraq, icmalarla əlaqə qrupları ödəniş və ya iş şərtləri barədə işçilərdə yaranan hər hansı yanlış və fərqli təsəvvürlərin düzgün istiqamətə yönəldilməsinə çalışacaqlar.
28-17	İş vakansiyaları haqqında LTMQI-yə uyğun və əlverişli olan mətbuat (məşğulluq hədəflərinə uyğun olaraq) vasitəsilə məlumat veriləcək.
33-02	Bütün işçilər Azərbaycan Respublikasının milli qanunvericiliyində müəyyən edilən minimum əmək haqqını alacaq.

PODRATÇI işçilərin müqavilələrini onların öz ana dilində hazırlayacaq.

PODRATÇI təmin edəcək ki, YİTİP-na daxil edilən işəgötürmə prosedurları aşağıdakıları əhatə etsin:

- Açıqlıq və şəffaflıq, heç bir gələcək işçidən işə götürülmək üçün ödəniş və ya digər bəxşis verməsi tələb olunmayıb
- PODRATÇI o vaxtda özünün gələcək işəgötürmə məqsədləri ilə bağlı ŞİRKƏTƏ məlumat verəcək.
- PODRATÇI MÜQAVİLƏ üzrə tələb olunan işin xüsusiyyəti və səviyyələri haqda yerli icmalara məlumat verəcək.
- PODRATÇI yerli sahədə məşğulluq ofisi açmalı və ixtisas tələb olunmayan bütün kadrların seçilməsini yerli məşğulluq ofisində aparacaq.
- PODRATÇI elanları yerləşdirməzdən öncə tələb olunan bacarıqları göstərən işin aydın təsvirlərini verən öz YİTİP-na ümumi iş elanının nümunəsini daxil edəcək.
- PODRATÇI bütün işəgötürmə prosesi və nəticələrinə dair, o cümlədən ərizələrin, müsahibə üçün qəbul olunanların və iş təklif olunanların – hər bir mərhələdə yerli ərazilərdən olanların və yerli ərazilərdən kənar olanların sayını müəyyən etməklə ŞİRKƏTƏ hesabat verəcək.
- Ərizəçilərlə müsahibə zamanı PODRATÇI təmin edəcək ki, ərizəçilərdən soruşulan suallar heç bir halda ayrı-seçkiliyə yol vermir və ya sıxıcı deyil.
- Peşəkar heyət üçün PODRATÇI, işin təsvirinə və şəxsin keyfiyyətinə əsasən müəyyən olunan ərizəçinin bacarıqları, ixtisası, təcrübəsi və keyfiyyətinə əsaslanaraq xüsusi vəzifəyə ən çox uyğun olan şəxsi seçəcək.
- PODRATÇI və ŞİRKƏT ixtisasız işçilər üçün yerli hədəfləri müəyyən edəcək.
- PODRATÇI Layihənin təsirinə məruz qalan icmalardan, düşərgələrin və obyektlərin tikinti sahələrinin ətrafında 5 km-də yaşayan insanlar üçün iş imkanlarını artırıacaq.
- PODRATÇI kadrların seçilməsi prosesi ilə bağlı bütün icmaların şikayətlərinə baxmaq üçün şikayətlərə baxılması prosedurlarını yaratmalı, aylıq qəbul edilən şikayətlər və şikayətlərin həll olunması və yoluna qoyulmasına dair ŞİRKƏTƏ məruzə edəcək.

PODRATÇININ İƏMŞ-si (ŞİRKƏTİN İƏMŞ-si ilə birlikdə), Layihə üzrə bütün işəgötürmələrin ədalətli və şəffaf seçim prosedurlarından istifadə edəcəyini və Layihənin təsirinə məruz qalan icmalardan daxil olan ərizələrə üstünlük verəcəyini izah etmək üçün icmalar ilə görüşməli və yerli insanların iş üçün müraciət edə biləcəyi prosedurları onlara izah edəcək. PODRATÇI aşağıdakı yerə xas öhdəliyi həyata keçirəcək.

16.4.3 Təlim Keçilməsi

CQBKG üzrə ƏMSSTQ müxtəlif növ təlimlərin keçilməsini öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

Boru kəmərləri, düşərgələr, giriş yolları və bütün obyektlər:

6-11	Müvafiq tikinti işçiləri dağılmış mayelərin yığılması üçün qurğuların istifadəsi və dağılmalarla mübarizə üzrə təlim keçəcək.
19-06	Vəhşi aləmin narahatlığa qarşı həssaslığı bir mövzu olaraq işçi qüvvəsinə keçiriləcək təlimə daxil ediləcək.
19-07	Bütün sürücülərə təhlükəsizlik, ətraf mühit və sosial sahəyə təsirlər barədə maarifləndirmə təlimi keçiriləcək; əgər zəruri olarsa, sürücülük qabiliyyəti və peşəkarlıq səviyyəsi əlavə təlimlə qiymətləndiriləcək və yoxlanılacaq.
22-02	İşçi qüvvəsinin təlimi enerji istehlakının minimuma endirilməsi ilə bağlı tövsiyələri özündə əks etdirəcək.
25-02	Sürücülərin təlimi avtomobil fitləri, açıq pəncərələrlə uca səsle radio musiqisi dinləmə, istifadə edilmədikdə mühərrikin söndürülməsi, müəyyən edilmiş sürət həddinə ciddi şəkildə riayət olunması, aqressiv şəkildə yüksək sürət və əyləcə basılması kimi mümkün narahatlıqların azaldılması üçün zəruri davranışlarla bağlı tövsiyələri özündə əks etdirəcək.
27-11	Arxeoloji maarifləndirmə ilə bağlı məsələlər (tapıntılar üzərində sahiblik hüququ, tapıntılar barədə müvafiq təşkilatları məlumatlandırma və arxeoloji sahələrin mühafizəsi kimi) ilkin tanışlıq təliminə daxil ediləcək.
28-09	Uyğun olduqda, yerli işçilərin Layihədə işləyərkən yeni və/yaxud təkmilləşdirilmiş bacarıqlara yiyələnməsinə imkan vermək üçün onlara iş yerində təlim keçilməsi təmin ediləcək.
28-10	İşçi qüvvəsinin təlim proqramı bütün işə götürülən işçilərin hər bir iş, xüsusən də SƏTƏM məsələləri barədə məlumatlı və zəruri bilik səviyyəsinə malik olmalarını təmin etmək məqsədilə xatırladıcı və tanışlıq təlimini əhatə edəcək.
28-11	Ətraf Mühitə və Sosial Sahəyə Təsirlərlə bağlı məsələlər işçi qüvvəsinin və müsafirlərin tanışlıq təliminə daxil ediləcək.
28-13	CQBKG-nin müxtəlif komponentləri üzrə layihələrin tikintisi zamanı, zəruri olduqda, iş yerində keçirilməsi nəzərdə tutulan əlavə qeyri-rəsmi təlimlər (məşğələlər) və müzakirələr təmin ediləcək.
7-13	Çirkab tullantılarının və emissiyaların monitorinqinə cavabdeh olan şəxslər üçün, nümunə götürmə və nümunələrin qorunub saxlanması kimi məsələlər üzrə xüsusi uyğun təlim keçiriləcək.
7-14	Sahə tanışlıq prosesinə məlumatlar daxil ediləcək, obyektə yaranan tullantıların və emissiyaların idarə edilməsində, o cümlədən dağılmaya qarşı cavab tədbirləri prosedurları üzrə heyətin vəzifələri göstəriləcək.
7-15	Yoxlamalar və ya təftişlər nəticəsində tullantıların idarə edilməsində qüsur aşkar olunduğu hallarda, müvafiq işçi heyətinə tanışlıq kursu ilə yanaşı "sahədə söhbətlər" də keçiriləcək.

Sahədə işə başlamazdan öncə, PODRATÇININ bütün işçi heyəti, o cümlədən subpodratçılar və təchizatçılar Layihənin SƏT və ƏMT üzrə gözləntilərinə cavab verildiyinə əmin olmaq üçün SƏTTƏM üzrə giriş təlimini tamamlamalı və yerinə yetirilən işə uyğun vəzifələrin səriştəli və təhlükəsiz icra olunmasını təmin etmək üçün əsas bacarıqlar üzrə təlimi yerinə yetirməlidir. Təlimə ümumi və vəzifə üçün spesifik təlim daxil olmalıdır (yəni şəxsin təyin olunduğu vəzifələrin icrası üçün lazım olanlar).

PODRATÇININ YİTİP-i təlim qeydlərinin saxlanması üçün proseduru, təlim prosedurlarını, cədvəlləri hazırlayacaq.

PODRATÇI təlim üzrə tələbləri təhlil etməli və işə götürülən bütün işçilərin, o cümlədən subpodratçıların uyğun ixtisasa malik olduqlarını, səriştəli və yararlı olduqlarını nümayiş etdirmək üçün təlim proqramına başlamalıdır. Buraya aşağıdakılar daxil olacaq:

- SƏTTƏM üzrə giriş təlim proqramı işçi qüvvəsi, təchizatçının nümayəndələri və sahəyə gələnlər arasında bütün işçi heyətinə çatdırılacaq
- Əsas işçi heyəti üçün ixtisasların, səriştə və təlim tələblərinin spesifikasiyası
- Ümumi, tapşırıqə xas və SƏTƏM ilə bağlı təlimi əhatə edən, təkrarlayıcı kurslar arasında təlimin tezliyi və intervalını göstərən təlim tələblərinin cədvəli
- Təlim ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi və qeydə alınması
- Yeni işə götürülənlərin qiymətləndirilməsi üzrə sistem, məs., əvvəlki təlim
- Sistemin effektiv olmasını təsdiq edən vasitələr
- Təlim kurslarının vaxtında çatdırılması.

ŞİRKƏT təlimatlara uyğun olaraq bəzi təlimlərdə iştirak edə və/yaxud onları apara bilər.

16.4.3.1 Giriş təlimatları

Düşərgədə giriş təlimatı

Düşərgədə giriş təlimatı üzrə tələblər Bölmə 12-də verilir.

İş yerində SƏTTƏM üzrə giriş təlimatı

PODRATÇI əmin olacaq ki, vəzifəsindən asılı olmayaraq PODRATÇININ və subpodratçının bütün işçi heyətinə hər hansı iş yerinə giriş verilməzdən əvvəl SƏTTƏM üzrə giriş təlimatı, o cümlədən ətraf mühit və sosial məsələlərə dair təlim keçilir. Giriş təlimatının məzmunu ŞİRKƏT tərəfindən təsdiq olunacaq.

PODRATÇININ SƏTTƏM təliminə yerə xas olan şərtlər və ƏMSSTQ-də müəyyən olunan risklər daxil olacaq.

Təlimata uyğun olan yerdə PODRATÇININ işçi heyəti ŞİRKƏTİN ətraf mühit və sosial sahə üzrə giriş təlimatlarında iştirak edəcək. PODRATÇI hər bir ətraf mühit və sosial sahə üzrə təlim kursundan sonra onun effektivliyini qiymətləndirmək üçün bacarıqların qiymətləndirilməsini aparacaq. Bacarıqların qiymətləndirilməsi üzrə qeydlər PODRATÇI tərəfindən saxlanacaq.

PODRATÇI, ŞİRKƏT tərəfindən yoxlanılacaq, cib ölçüsündə olan ətraf mühit və sosial sahəyə aid təqdimat kitabçası hazırlayacaq, giriş təlimatında iştirak edən və bacarığın qiymətləndirilməsini uğurla tamamlamış bütün işçi heyətinə paylayacaq.

16.4.3.2 Bacarıqlara dair təlim

İşə başlamazdan əvvəl, PODRATÇI ətraf mühit və sosial idarəetmə üzrə hər bir peşənin adını və ya vəzifəyə əsasən xüsusi təlim tələblərini müəyyən edən ətraflı Təlim Proqramını yoxlama üçün təqdim edəcək. ŞİRKƏT MÜQAVİLƏ başladıqdan sonra birinci üç ay ərzində uyğunluğuna görə təlim planını nəzərdən keçirəcək.

PODRATÇININ bacarıqlar üzrə təlim proqramı Layihənin tikintisi zamanı ölkə əhalisinin ixtisaslı və ixtisassız vəzifələrdə iş əldə etməsi imkanlarını artırmalıdır.

PODRATÇININ Təlim Proqramına ƏMSSTQ-də müəyyən olunan risklər haqda məlumat daxil olacaq, o cümlədən:

- İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizlik Planının tələblərinə əməl olunmasını təmin etməyin əhəmiyyətinə dair sürücüləri qısa məlumatlandırma

- Sahəyə xas olan fəaliyyətlərlə bağlı PODRATÇI tərəfindən veriləcək sahə söhbətləri (məs., sızmalar, tullantıların idarə olunması və s.).

16.5 Yoxlama və Monitoring

PODRATÇI tərəfindən aparılacaq olan monitoring və hesabat fəaliyyətləri aşağıdakı kimi göstərilir:

- ŞİRKƏT və PODRATÇI yerli və milli işçilərin işə götürülməsi üzrə, təlim vaxtı və iş yerində təlimatlar üçün Layihəyə-xas olan ƏİG-ni hazırlayacaq.
- PODRATÇI müxtəlif səviyyələrdə işəgötürmə prosesinə və yerli/milli işçilərin sayına nəzarət etməli və ŞİRKƏT ilə razılaşdırılmış formatda hesabat verəcək.
- PODRATÇI bütün işəgötürmə prosesi və nəticələrinə dair, o cümlədən ərizələrin, müsahibə üçün qəbul olunanların və iş təklif olunanların – hər bir mərhələdə yerli ərazilərdən olanların və yerli ərazilərdən kənar olanların sayını müəyyən etməklə ŞİRKƏTƏ hesabat verəcək.

17 TƏDARÜK VƏ TƏCHİZAT PLANI

17.1 Əhatə Dairəsi

Bu İdarəetmə Planının əhatə sahəsi xüsusilə aşağıdakı satınalma və təchizat zəncirinin idarə olunması məsələləri ilə bağlıdır:

- Satınalmalar ilə bağlı icma ilə əlaqə
- Satınalma üzrə tələblər və təchizat zənciri.

17.2 TƏMÖHS üzrə Standartlar və Təcrübələr

Bölmə 3.1-də istinad olunan təlimat sənədləri təsirin qiymətləndirilməsi və İdarəetmə Planının ilkin variantı hazırlanarkən nəzərə alınmışdır. Xüsusi təlimat təchiz olunan malın müqayisəsində əməyin aşağı qiymətinin əsas göstərici olduğu, təchizat zəncirləri ilə əlaqədar ola bilən mənfi təsirlərin nəzərə alınması ilə bağlıdır, bu halda layihələr uşaq əməyi və məcburi əmək haqda sorğu aparır və satınalma və təchizat zəncirinin idarə olunması strategiyasında həmin məsələləri nəzərdə tutur.

İstinad olunan xüsusi təlimat sənədləri bunlardır:

- BMK-nin Sahildə Neft və Qaz Yataqlarının İşlənməsi üzrə Ətraf Mühit, Sağlamlıq və Təhlükəsizliyə dair Təlimatları (aprel 2007-ci il)
- DBQ ƏM 11.0 Satınalma (yanvar 2011-ci il)
- İPLOCA: 'Quru Boru Kəmərləri – Uğura aparan Yol' (2009-cu il ilkin variant), Hissə 6: 'Planlama və Tikinti Metodları sahəsində Qabaqcıl Təcrübə'. H.6 Planlama və Tikinti Metodları sahəsində Qabaqcıl Təcrübə.

17.3 Rollar və Cavabdehliklər

ŞİRKƏT və PODRATÇININ satınalma və təchizat zənciri ilə bağlı cavabdehlikləri Bölmə 3-də müəyyən olunur.

17.4 Təsirin Qarşısının alınması və Azaldılması

17.4.1 *İcma ilə Əlaqələr*

CQBKG üzrə ƏMSSTQ malların və xidmətlərin təchiz olunması üzrə imkanları izah etmək üçün icmalar ilə işləməyi öhdəsinə götürmüşdür.

PODRATÇI həm tikinti ilə bağlı xidmətlərin, həm də Layihənin digər hissələri üzrə xidmətlərin, məsələn, tikinti düşərgələrinə xidmətlər göstərmək imkanları haqqında yerli şirkətlərə məlumat verəcək.

17.4.2 *Satınalma Ehtiyacları və Təchizat Zənciri*

Layihənin regional səviyyədə və yəqin ki, milli səviyyədə şirkətlər üçün birbaşa xidmət imkanları olacaq.

PODRATÇI yerli təchizatçıların malları və xidmətləri lazımı keyfiyyətdə və davamlılıqda təklif edə biləcəyindən və Layihənin standartlarına cavab verib-verməyəcəyindən asılı olaraq, malların və xidmətlərin Azərbaycandan əldə olunmasını artıracaq. Tikinti və əməliyyat zamanı nəzərdə tutulan yerli müqavilələrin növləri aşağıda göstərilib:

- Ofis düşərgəsi və tikinti sahələrinə qida təchizati
- Ofis düşərgəsi və tikinti sahələrində təhlükəsizlik xidmətləri

- Qida təchizatının təmin olunması (bilavasitə qida təchizat xidmətləri vasitəsilə)
- Bəzi tikinti avadanlıqlarının və materialların, o cümlədən tir, beton və aqreqatların təchizatı.

CQBKG üzrə ƏMSSTQ malların və xidmətlərin Azərbaycan daxilindən satın alınmasını artırmağı, buna nəzarət etməyi və mallar üçün bazar qiyməti ödəməyi və daxili miqrasiya riskini azaldan tədbirləri həyata keçirməyi öhdəsinə götürmüşdür. PODRATÇI aşağıdakı öhdəliyi götürəcək:

28-18	Təchizatçıların tikinti düşərgəsinin hüdudları daxilində özlərinə əlavə iş qurmaq ümidi ilə əlavə gəlir mənbələri axtarmasına mane olmaq üçün, işçi qüvvəsinin malları qeyri-rəsmi təchizatçılardan almasının qarşısını alacaq və ya təlimat verəcək plan hazırlanacaq.
29-03	Müvafiq kommersiya səylərini nəzərə alaraq, uyğun olduqda, layihə malların və xidmətlərin məhz Azərbaycan daxilində satın alınmasına çalışacaq və belə satınalmalara nəzarət edəcək.

PODRATÇININ Təchizat Zəncirinin İdarə olunmasının İcrası Planı bu məsələlərə ünvanlanmalı və xüsusilə, yerli səviyyədə alınacaq malları və xidmətləri müəyyən edəcək.

PODRATÇI mümkün olan yerdə tikinti materiallarını yerli obyektlərdən alacaq.

PODRATÇI məhsulun qiyməti, çatdırılması və keyfiyyəti baxımından rəqabətli olduğu halda, yerli şirkətlərdən olan mallara və xidmətlərə üstünlük verəcək. PODRATÇI təkliflərin qəbul olunması və ya imtina olunmasına gəldikdə, yerli təchizatçıların xeyrinə aydın əsas göstərəcək.

CQBKG üzrə ƏMSSTQ aşağıdakı öhdəliklərə uyğun olaraq Layihənin satınalma prosesində ətraf mühit məsələlərini nəzərə almağı öhdəsinə götürmüşdür. PODRATÇI və ŞİRKƏT aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

1-02	Ətraf mühitin mühafizəsi ilə bağlı məsələlər layihənin maddi-texniki təchizat proseduruna daxil ediləcək.
------	---

PODRATÇI aşağıdakı öhdəliyi yerinə yetirəcək:

1-10	Qazılıb çıxarılmış material tamamlama və doldurma üçün yararlı olmadığı halda, təsdiq edilmiş karxanalardan doldurma materialları (məsələn, qum və ya xırda dənəli qrunq/çınqıl materiallar) satın alınacaq və ya təchiz ediləcək.
------	--

PODRATÇININ Təchizat Zəncirinin İdarə olunması üzrə İcra Planı davamlı satınalmanın necə dəstəklənəcəyini göstərməli, təklifləri qiymətləndirərkən və malları və xidmətləri satın alarkən nəzərdə tutulmalı olan SƏTTƏM və məşğulluq amillərini, o cümlədən SƏTƏM üzrə yoxlama və təchizatçıların auditini, onların əməliyyatlarını əks etdirəcək.

PODRATÇI öz müqavilələrində və seçim proseslərində malların və xidmətlərin potensial təsirlərini müəyyən edərkən, nəzərə alınacaq meyarları aydın təsvir edəcək, misal üçün:

- Bioloji dağılma qabiliyyəti
- Enerji və sudan istifadənin səmərəliliyi
- Yerli istehsal
- Maksimum davamlılığı, təmir oluna bilmə qabiliyyəti, təkrar istifadə oluna bilməsi və təkrar istifadə üçün emal oluna bilməsi
- Minimum qablaşdırma

- Zəhərli kimyəvi maddələrdən, XFK, ozon və digər çirkləndirici maddələrdən minimum istifadə
- Təkrar emal olunan/təkrar istifadə olunan materiallardan istifadə.

PODRATÇI işçilərə düşərgənin hasar xəttində əlavə biznes qurmaq ümidi ilə yerləşən qeyri-rəsmi təchizatçılardan malların alınmasını qadağan edəcək.

17.5 Yoxlama və Monitoring

PODRATÇI, Bölmə 20-nin tələblərinə uyğun olaraq, özünün Təchizat Zəncirinin İdarə olunması üzrə İcra Planındakı tədbirlərin yerinə yetirilməsini yoxlayacaq.

PODRATÇI öz hərəkətlərinin idarə olunmasına və izlənməsinə cavabdehdir.

PODRATÇI vaxtaşırı təchizat zəncirlərinin və satınalmanın idarə olunmasının sənədləşdirilməsinə və özünün Satınalma və Təchizat Zəncirinin İcra Planı əsasında yerinə yetirilən təsir azaltma tədbirlərinin uğurunun monitoringinə görə cavabdehdir.

PODRATÇI bütün təchizatçıların və xidmət göstərənlərin yerli qanunvericiliyə əsasən işlədiyinə əmin olmaq məqsədilə, Layihə üçün mal və xidmətləri təchiz edən şirkətlərin ətraf mühit və sosial audit araşdırmalarını aparacaq.

18 MƏDƏNİ İRSİN İDARƏ OLUNMASI PLANI

18.1 Əhatə Dairəsi

Bu İdarəetmə Planının əhatə sahəsi xüsusilə aşağıdakı mədəni irs fəaliyyətləri ilə bağlıdır:

- Mədəni irsə təsirlərə yol verməmək üçün təkrar marşrutlar ilə nəticələnən baza yoxlaması və araşdırma
- Təsiri azaltmaq üçün qiymətləndirmə və tövsiyələrə yardım etmək üçün sahələrin araşdırılması
- Zərərin qaçılmaz olduğu sahələrdə qazıntı işləri kimi təsir azaltma tədbirləri
- Tikinti mərhələsində irsin qorunması işləri, planın bu mərhələsinin arxeoloji hissəsi "təsadüfi tapıntılar" məsələsinə ünvanlanır.
- Araşdırma və hesabat, o cümlədən işin nəticələrinin açıqlanması.

18.2 TƏMÖHS Standartları və Təcrübələri

4-cü Hissədə istinad olunan təlimat sənədləri, TƏMÖHS tələblərinə uyğun olaraq plan və təsir azaltma tədbirlərini hazırlamaq üçün təsirin qiymətləndirilməsini və İdarəetmə Planlarının ilkin variantını hazırlayarkən nəzərə alınmışdır (Hissə 3.1). Nəzərdə tutulan xüsusi təlimat aşağıda sadalanır.

- BMK-nin İcra Standartı 8: Mədəni İrs (yanvar 2012-ci il)
- DBQ ƏM 4.11 Fiziki Mədəni Resurslar (iyul 2005-ci il, mart 2007-ci ildə yenilənib)
- İPLOCA (Yerüstü və Dəniz Boru Kəmərləri İnşa Edən Podratçıların Beynəlxalq Assosiasiyası) 'Quru Boru Kəmərləri – Uğura aparan Yol' (2009-cu il ilkin variant), Hissə 6: 'Planlama və Tikinti Metodları sahəsində Qabaqcıl Təcrübə'. H.6 Planlaşdırma və Tikinti Texnikaları sahəsində qabaqcıl təcrübələr.

BMK-nin Mədəni İrsə dair Ətraf Mühit və Sosial sahə üzrə İcra Standartı 8 mədəni irsin Layihənin təsirlərindən qorunması və mühafizə olunmasını qarşıya məqsəd qoyur və metodları aşağıdakı kimi müəyyənləşdirir:

- Layihənin qiymətləndirmə prosesində və idarəetmə sistemlərində mədəni irslə bağlı məsələləri daxil etmək
- Mədəni irsə təsirləri (o cümlədən həssas Mədəni İrs) Sosial və Ətraf mühitin Qiymətləndirilməsinə daxil etmək
- Qiymətləndirməyə mədəni irsin genişləndirilməsi üçün birbaşa və dolaylı təsirləri və imkanları daxil etmək
- Mədəni irs resurslarını müəyyən etmək üçün ekspertlər, hökumət orqanları, yerli icmalar və yerli əhali ilə məsləhətləşmək
- Milli qanunlara, hər hansı uyğun sazişlərə və konvensiyalara əməl etmək
- Mədəni irsdən yayınmaq üçün Layihələri hazırlamaq və yerləşdirmək
- Mədəni irsin qorunması, sahədə araşdırma və sənədləşdirilməsi üçün beynəlxalq səviyyədə tanınan təcrübələrdən istifadə etmək
- Tikinti və əməliyyat üzrə Təsadüfi Tapıntılar Prosedurunu hazırlamaq və həyata keçirmək
- Mümkün ən yaxşı üsullardan istifadə etməklə, qaçılması mümkün olmayan mədəni irsi kənarlaşdırmaq.

18.3 Milli Qanunvericilik

Azərbaycanda ətraf mühit üzrə milli qanunvericilik çərçivəsi Ətraf Mühitin Mühafizəsinə dair Qanun ilə tənzimlənir (1999-cu il). Mədəni irsə tətbiq olunan əsas milli qanunvericilik 1998-ci ildə qəbul olunmuş Tarix və Mədəniyyət Abidələrinin Qorunması haqqında Qanundur (TMAQQ). TMAQQ dövlət və yerli orqanların cavabdehliklərini müəyyən edir və abidələrin istifadəsi, araşdırılması, qorunması, bərpası, yenidən qurulması, yenilənməsi və təhlükəsizliyi üzrə prinsipləri qısa şərh edir. O həmçinin tələb edir ki, arxeoloji araşdırmalar arxeoloji əhəmiyyəti olan ərazilərdə tikinti işlərindən öncə aparılacaq.

Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət haqqında Qanununun 3-cü Maddəsi bəyan edir ki, Azərbaycan Respublikasında bütün fiziki və hüquqi şəxslər tarix və mədəniyyət abidələrini qorumağa borcludur. O həmçinin bəyan edir ki, tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması üzrə normalar Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunu olan TMAQQ ilə müəyyən olunur.

18.4 Rollar və Cavabdehliklər

18.4.1 *Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi (MdTN)*

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi bütün Mədəni irs fəaliyyətlərinə nəzarət edən, Mədəni İrsin qorunmasına və bütün qorunan abidələrin saxlanmasına cavabdeh olan Hökumət təşkilatıdır. MdTN işin təsdiq olunmasına və qazıntı işlərinə lisenziya verilməsinə cavabdehdir. Bu orqan Layihə üzrə mədəni irslə bağlı fəaliyyətlərə nəzarət etmək imkanına malikdir.

18.4.2 *Şirkət*

- ŞİRKƏTİN texniki layihəsi Layihələndirməyə və mədəni irs qrupunun layihələndirmə parametrləri ilə təmin olunmasına və optimal marşrutun seçilməsinin layihələndirilməsinə yardım etməyə cavabdehdir
- ŞİRKƏTİN Tikinti briqadası Tikinti işlərinə cavabdehdir, buna təsir azaltma layihələrinin həyata keçirilməsi və Təsadüfi Tapıntı prosedurlarına yardım edilməsi daxildir
- ŞİRKƏTİN Ətraf Mühit və Sosial məsələlər üzrə Qrupu (ƏMS) Layihənin Mədəni İrs üzrə ümumi Müqavilələrinin İdarə olunmasına cavabdehdir. Qrupa daxil olanlar mədəni irs üzrə məsləhətçi (MİM), mədəni irs üzrə nəzarətçilər (MİN) və ətraf mühit üzrə digər məsləhətçilərdir. Həmçinin müvafiq orqanlara bildirişlərin verilməsinə cavabdehdir
- Mədəni İrs üzrə Məsləhətçi (MİM). İdarəetmə Planlarında, protokollarda və Layihə fəaliyyətləri üzrə prosedurlarda təsvir olunduğu kimi, Mədəni İrsin Qorunması Proqramı ilə uyğunluğun irəli sürülməsi. Mədəni İrs üzrə Nəzarətçilərə və ekspertlərə rəhbərlik etmək. Torpaq işləri üzrə lisenziyanın əldə olunmasına, müxtəlif müqavilələrin idarə olunmasına, təsir azaltma proqramının layihələndirilməsinə, Layihənin və xarici maraqların əlaqələndirilməsinə cavabdehdir. Əlaqələndirmək, planlaşdırmaq, MÜQAVİLƏ bağlamaq, İş Həcmələrini hazırlamaq və MƏDƏNİ İRS üzrə PODRATÇILARIN işlərinə nəzarət etmək. Layihənin davam etməsinə imkan verən müvafiq, sənədləşdirilmiş hesabatlar və/yaxud icazələri təmin etmək üçün Layihəni dəstəkləmək; mümkün təsirləri ilə hərtərəfli hesabatları hazırlamaq, onların təsirətlə tədbirlərini və Layihənin sorğusu əsasında İdarəetmə Planlarını hazırlamaq
- Mədəni İrs üzrə Nəzarətçilər (MİN). Boru kəmərləri və onların obyektləri ilə bağlı ərazilərə təyin olunmuş bütün mədəni irs prosedurları və proqramlarının müntəzəm monitorinqi və icrasına və gündəlik monitorinq fəaliyyətlərinin və hazırlanmış hər hansı xüsusi hesabatların son qeydiyyatının aparılmasına cavabdehdir
- MİN bir sıra sahə fəaliyyətləri üzrə təyin olunur və bunlara aşağıdakılar daxildir: Tikinti fəaliyyətlərinə mane olan, əvvəllər müəyyən olunmayan arxeoloji resursları aşkar edə biləcək torpaqda müşahidə aparmaq (məsələn, torpağın üst qatının

şumlanması, xəndəyin qazılması və s.); təsadüfi tapıntıların əhəmiyyətini ilkin yoxlamaq və monitoring nəticəsində mənfi və müsbət tapıntılara dair gündəlik hesabatlar hazırlamaq; tikinti fəaliyyətinin Yerüstü Abidələrin mühafizəsi prosedurlarına uyğunluqlarını yoxlamaq və MÜQAVİLƏ şərtləri ilə uyğun olmayanlar üzrə PODRATÇIYA qarşı tələb olduğu kimi xəbərdarlıqlar vermək; xüsusi/lokal marşrutlaşdırma məsələləri ilə bağlı sorğu əsasında təlimat vermək; xüsusi mədəni irs məsələlərinə dair Layihə qrupuna iş yerində təlimat vermək və Layihənin mədəni irs məsələləri ilə bağlı xüsusi təlimat və göstəriş materiallarının hazırlanmasına yardım etmək; arxeoloji resursların və tarixi abidələri qorumaq üçün müvafiq xəbərdarlıq lövhələri və hasarlama işlərinin hazırlanmasına, yerləşdirilməsinə və saxlanmasına yardım etmək. PODRATÇIYA Təsadüfi Tapıntılar ilə bağlı məsələlərə dair təlimat vermək.

18.4.3 Mədəni İrs üzrə Podratçı

Təşkilatçı Podratçı ŞİRKƏT aşağıdakılar üçün cavabdehlik daşıyacaq:

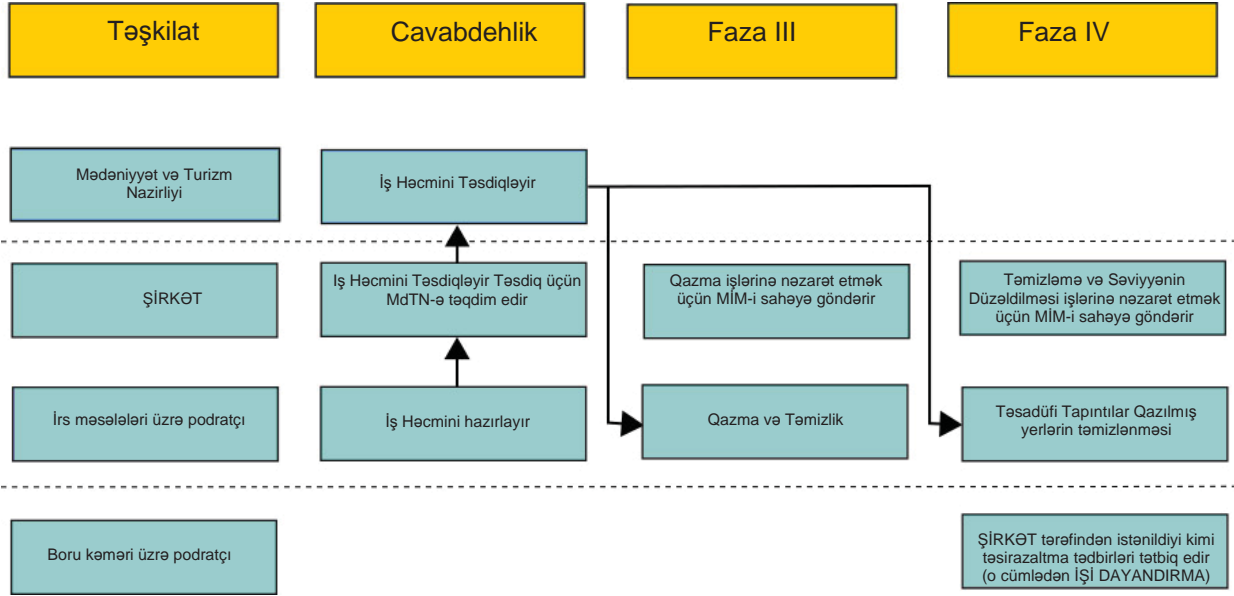
- Arxeoloji qazıntıların yönəldilməsi və təcrübə ilə yardım edilməsi və tikintidən əvvəlki və tikinti mərhələlərində aşkar edilmiş materialların qeydə alınması, tədqiqi və hesabat verilməsi, gündəlik hesabatların verilməsi
- MİİP məqsədlərinin əldə edilməsinə yardım edə biləcək ŞİRKƏTİN sahə supervayzeri və/və ya ŞİRKƏTİN Sahə üzrə Ətraf mühit Məsləhətçisi vasitəsilə tövsiyələr vermək
- Mədəni irs məsələlərinin tanınması və bu sahədə tədbirlərin görülməsinə dair Layihə üzrə digər sahə personalına təlimatlar vermək.

18.4.4 Podratçı

PODRATÇI:

- Zərərin qarşısını almaq və mədəni irs obyektlərinin/sahələrinin qorunmasını dəstəkləmək üçün MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI ilə razılaşmaq
- Əgər Təsadüfi Tapıntı şübhəsi varsa, fəaliyyəti dayandırmaq və MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI ilə əlaqə saxlamaq
- Təsadüfi Tapıntılara dair MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI və/yaxud ŞİRKƏT ilə əməkdaşlıq etmək
- Təhlükəsizlik və sağlamlıq, işçi heyəti, alətlər, avadanlıq (o cümlədən mexaniki ekskavator, ŞİRKƏTİN tələbi ilə), obyektlər və qulluq daxil olmaqla, tikinti meydançasında nəzarət təmin etməli
- Arxeoloji cəhətdən həssas ərazilər üzrə bataqlıq yerlərdən keçmək üçün döşənək (eroziya ayaq altıları) kimi müəyyən tədbirlərin təmin olunması və qurulması, mədəni irs sahələrindən yayınmaq üçün onların hasarlanması və ya arxeoloji proqrama yardım etmək üçün digər tədbirləri görmək. Bu, ŞİRKƏT tərəfindən müəyyən olunacaq ərazilərdə olacaq
- Təsadüfi tapıntılar və əks ƏİG-ləri barədə məlumat vermək
- Müəyyən olunan istifadə zolağından kənarında istənilən işin, Torpaq Sahəsinin İdarə olunması Planının bir hissəsi kimi, Mədəni İrs araşdırması aparılacaq.

Sadələşdirilmiş idarəetmə strukturu və cavabdehliklər aşağıda şəkildə təsvir olunur:

Şəkil 18-1: Mədəni irsin İdarə Olunması Prosesinin Ardıcılıq Sxemi

18.5 Təsirin Qarşısının alınması və Azaldılması

18.5.1 Tikinti Öncəsi Öhdəliklər

CQBKG Layihəsi üzrə ƏMSSTQ-də aşağıdakı öhdəliklər götürülmüşdür və ŞİRKƏT, PODRATÇI və MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI tərəfindən onların Mədəni İrsin İcrası Planlarında lazımı şəkildə nəzərdə tutulacaq.

18.5.2 Öhdəliklər

Boru kəməri, Obyektlər və Giriş Yolları:

ŞİRKƏT və MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

27-01	Progressiv qiymətləndirmə və tikinti təsirlərinin yumşaldılması üçün beş mərhələli strategiyani əhatə edən Mədəni İrsin İdarə Olunması Planı həyata keçiriləcək.
27-02	Mədəni irsə mümkün təsir sahələri yoxlanılacaq və tikintidən əvvəl zəruri olan hər hansı qazıntılar aparılacaq.
25-13	Podratçı vibrasiyaya həssas olan sahələri müəyyən edərək ağır avadanlığın hərəkətindən əvvəl və hərəkəti zamanı vibrasiyaya nəzarət təfərrüatı ilə birlikdə Çirklənmənin Qarşısının Alınması Planına daxil edəcək. Növbəti tədbirlər vibrasiyanın monitorinqi nəticələrindən asılı olacaq.
27-03	Tikinti dövrü ərzində aşkar edilən arxeoloji sahələr arxeoloji cəhətdən qeydə alınacaq.
27-04	Məlum arxeoloji sahələrin qiymətləndirilməsi və qeydə alınması üçün tikinti öncəsi aparılmış işlər Mədəniyyət Nazirliyi ilə razılaşdırılacaq.

27-05	Arxeoloji nəzarət proqramı (Watching Brief – arxeoloji qalıqların qeydə alınması üçün müşahidə və araşdırma proqramı) KS-də, obyekt sahələrində, tikinti düşərgələrində və avadanlıqların yerləşdirildiyi yerlərdə və köməkçi sahələrdə torpağın üst münbit qatının götürülməsi və KS xəndəklərinin qazılması zamanı həyata keçiriləcək. Əgər maddi-mədəniyyət qalıqları (artefaktlar) üzə çıxarsa, Şirkət arxeoloji yoxlamanın nəticəsi məlum olana qədər işlərin müvəqqəti dayandırılması səlahiyyətinə malik olacaq.
27-06	Əgər arxeoloji maddi-mədəniyyət qalıqları və ya tikililər aşkar edilərsə, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu və Mədəniyyət Nazirliyindən müvafiq məsləhətlər alınacaq və Təsadüfi Arxeoloji Tapıntılara dair Prosedurlara riayət olunacaq.
27-07	Arxeoloji qalıqların qeydə alınmasını həyata keçirən arxeoloq Təsadüfi Arxeoloji Tapıntılara dair Prosedurlarla yanaşı, tikintinin supervayzerinə riayət olunacaq prosedurlar barədə məsləhətlər verəcək.
27-08	Şirkət tikinti əməliyyatları zamanı aşkarlanan maddi-mədəni irs nümunələrinə hər hansı zərərin dəyməsinin qarşısını alacaq yerdə boru kəməri marşrutuna cüzi dəyişikliklər edilməsini nəzərdən keçirəcək.
27-09	Boru kəməri marşrutuna mədəni irs nümunələrinə zərər dəyməsinin qarşısını almaq üçün asanlıqla dəyişiklik edilməsi mümkün olmadıqda, qazıntı işləri və yerli hakimiyyət orqanları tərəfindən tələb olunan qeydiyyat aparılana qədər sahədə tikinti fəaliyyətləri dayandırılacaq.
27-10	Boru kəmərinin ox xətti boyunca 50m daxilində məlum arxeoloji sahələrin və ya digər tikinti fəaliyyətinin aparıldığı sahənin keçid hüdudları tikinti boyunca ayrılacaq (demarkasiya ediləcək).

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

27-11	Arxeoloji maarifləndirmə ilə bağlı məsələlər (tapıntılar üzərində sahiblik hüququ, tapıntılar barədə müvafiq təşkilatları məlumatlandırma və arxeoloji sahələrin mühafizəsi kimi) ilkin tanışlıq təliminə daxil ediləcək.
27-13	Boru kəməri çəkildikdən sonra sahənin bərpası zamanı torpaq örtüyünün götürülməsi və ya qrunzun pozulması ilə əlaqədar tələb olunan hər hansı digər fəaliyyətlər sahədə qorunub saxlanılan arxeoloji tapıntılara toxunmamaq üçün planlaşdırılacaq.
D5-045	Tikinti zamanı toxunulmaması lazım gələn mövcud üçüncü tərəflərin xidmətləri və həssas reseptorlar (məs., mədəni irs sahələri və ya saxlanması lazım gələn spesifik ağaclar) nişanlanacaq.

PODRATÇI obyektlərin müəyyən edilməsi üçün ŞİRKƏTİN yardımı ilə tikintidən öncə boru kəmərinin 50 m-də və ya digər yeni və ya düzəldilmiş giriş yollarında olan bütün mədəni irs sahələrini nişanlayacaq.

PODRATÇI tikinti zamanı sahələrə hər hansı zərərə yol verməmək üçün lazımı mühafizə tədbirlərini görəcək, məs., hasarlama, sədlər və/yaxud lövhələr.

Hazırda boru kəmərinə və giriş yollarına yaxın olmasına görə mühafizə tədbirləri tələb edə biləcək 44 məlum sahə var. Sahələrin KG-ləri ilə birlikdə yenilənmiş siyahısı tikintidən öncə təmin olunacaq.

ŞİRKƏT və MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI aşağıdakı yerə xas olan öhdəlikləri yerinə yetirəcək (PODRATÇININ yardımı ilə):

X10-14 KG288	Layihə fəaliyyətləri nəticəsində Dəllər-Daşbulaq kəndində yerləşən qəbiristanlığa normal giriş məhdudlaşarsa, yerli sakinlər üçün alternativ yol, cığır təmin ediləcək. Həmçinin Kəmər sahəsi də azaldılacaq ki, bununla da qəbiristanlıqdan kənarında yerləşən sığınacaq təsirə məruz qalmayacaq.
X10-15 Samux düşərgəsi, Variant 3	Düşərgənin hasarlanmış ərazisindən bu yaxınlarda inşa edilmiş bulaq ayrılacaq. Orada binalar və düşərgənin hüdudunda quraşdırılan hasarlama arasında maraqlı tərəflər arasında razılaşdırılmış bufer zona yaradılacaq. Tikiliyə giriş açıq saxlanılacaq. Layihə narahatlıqların öyrənilməsi və tələb olunduqda, müvafiq monitorinqin keçirilməsi üçün maraqlı tərəflərə əlaqə saxlayacaq.

18.5.3 Qiymətləndirmənin İcmalı

Layihə üzrə mədəni irs elementlərinin idarə olunmasına mərhələli yanaşma layihələndirilmə və tikinti zamanı sahələrin və istənilən təsirlərin tədricən müəyyən olunmasına imkan verir. 5 mərhələ aşağıdakı kimidir:

Mərhələ 1 - Mövcud Məlumatları Nəzərdən Keçirmək – potensial arxeoloji maraq doğuran ərazilər müxtəlif fəaliyyətlər ilə müəyyən olunur, misal üçün, elmi ədəbiyyatın nəzərdən keçirilməsi, əvvəlki arxeoloji işlərin sənədlərə əsaslanan araşdırmaları və hava və peyk vasitəsilə çəkilən şəkillərin yoxlanması. Marşrut üzrə obyektləri və təklif olunan giriş yolunun yerlərini yoxlamaq üçün boru kəmərinin marşrutu və obyektlərin yerləşdiyi yerlər cəld yoxlama araşdırması ilə torpaqda yoxlanılır.

Mərhələ 2 - Geniş və Dəqiq Araşdırmalar – potensial təsirlərin müəyyən olunmasına yardım etmək və sonrakı araşdırmaların parametrlərini təyin etmək üçün boru kəməri marşrutu və obyektlərin yerləşdiyi yerlər tikintiyə texniki nəzarətçi tərəfindən yoxlanılır. Boru kəmərinin tikinti dəhlizində (50m) və ya daimi və ya müvəqqəti obyektlərin təsir edə biləcəyi (giriş yolları və tikinti düşərgələri kimi) potensial yerləşən sahələr onların xüsusiyyətini və əhəmiyyətini müəyyən etmək məqsədilə yoxlanılır. Bu müxtəlif vasitələrlə, o cümlədən diqqətli araşdırma, geofiziki araşdırma və nümunə xəndək qazılması yolu ilə ola bilər. Məlumatdan boru kəmərinin marşrutunu və obyektlərin işçi layihələndirməsinə yardım etmək üçün istifadə olunur və mümkün olan yerdə mədəni irs elementlərinə zərəri azaltmaq üçün marşrut dəyişdirilə və ya təsiri azaldıla bilər. Mərhələ 2 üzrə arxeoloji işlərə (sınaq xəndək qazılması), ilkin araşdırma ilə hazırkı marşrut daxilində və digər Layihə obyektləri sahələrində ən mühüm sahələr olması müəyyən edilən iki arxeoloji sahənin torpağın alt qatında araşdırılmasını əhatə edəcək. Boru kəməri marşrutları potensial əhəmiyyətli sahələrdən yayınmışdır, onlardan bəziləri məlum arxeoloji sahələrdən yan keçmək üçün xüsusi olaraq nəzərdə tutulmuşdur.

Mərhələ 3 - Tikinti öncəsi Qazıntı İşləri – resurslara ziyanın qaçılmaz olduğu ərazilərdə arxeoloji yataqlar tikinti işlərindən öncə “planlaşdırılan” qazıntı ilə qeydə alınır. Mərhələ 3 üzrə iş, Layihənin işçi eninin 20 m-də mühüm qalıqları saxlamaq üçün Mərhələ II araşdırmaları ilə aşkar olunan sahələrdə aparılacaq. Mərhələ 3 üzrə araşdırmalar, mədəni dəyərlərin məlumat və maddi mədəniyyət qalıqları formasında sahələrdən aşkar olunduğu “arxeoloji məlumatın aşkar olunması” kimi məlum olan işin səviyyəsini əhatə edir. Sahənin mərhələ 3 üzrə araşdırması muzeyin mühafizəsi üçün hazırlanan maddi mədəniyyət qalıqları ilə müşayiət olunan elmi hesabatla başa çatır. Ona görə də, mərhələ 3 üzrə iş belə arxeoloji sahələrə təsirləri azaldır. Alternativ təsir azaltma tədbiri boru kəmərinin marşrutunu dəyişməklə, sahədən yan keçməkdir. Lakin sahədən yan keçmə ilə təsirin azaldılması, sahənin sərhədlərini müəyyən etmək üçün Layihənin kəmər sahəsindən kənarında araşdırmalar tələb edə bilər, çünki Mərhələ 2 üzrə iş tikinti ərazisində yerləşən sahələrə yönəlmişdir.

Mərhələ 4 - Tikinti zamanı Təsadüfi Tapıntılar – məlumdur ki, boru kəmərinin və əlaqədar müvəqqəti və daimi obyektlərin tikintisi əvvəllər məlum olmayan arxeoloji elementləri aşkar

edə bilər. Tikintinin monitorinqi və tələb olunan yerdə "xilasetmə üzrə qazıntı işləri" aparmaq məqsədilə arxeoloqlar qrupunun təmin olunması üçün tədbirlər görülür. Bu həmçinin "Təsadüfi Tapıntılar" prosesi kimi məlumdur.

Mərhələ 5 - Hesabat vermə - materialın araşdırılması və Layihə zamanı aparılan arxeoloji işlərə dair hesabatların hazırlanması. Bu mərhələyə lazımi vasitə ilə işin nəticələrinin həm arxeoloji təsisatlara, həm də daha geniş ictimaiyyətə yayılması daxildir.

Aşağıdakı hissələrdə Mərhələ 3, 4 və 5 daha ətraflı təsvir olunur.

18.5.4 Mərhələ 3 - Tikinti öncəsi Qazıntı İşləri

Arxeoloji sahələri mühafizə etmək və ya onlara ziyanı azaltmaq üçün istifadə oluna bilən bir sıra texnikalar var. Bunlar adətən standart tikinti xidmətinin təsirində azalmalardır və aşağıdakılardan ibarətdir:

- İşçi endə azalma, xüsusilə ziyandan qoruna bilən boru kəmərinin tikintisinə yaxın yerüstü elementlər olduqda faydalıdır
- Döşəmələrdən(eroziya ayaq altıları) ibarət olan müvəqqəti yolun tikintisi Şumlanmamış torpağın üst qatı mexanizmlərin çəkisinin birbaşa arxeoloji yataqlara ötürülməsinin qarşısını almaq üçün döşəmə araqatı rolunu oynayır. Bu halda xəndək xəttinin eni arxeoloji qrup tərəfindən əvvəlcədən qazılır. Bu üsul yolun üzərindən avadanlıqların keçidinin azalmasına əsaslanır və onun fiziki strukturunu saxlamaq üçün torpağın strukturunun həddindən artıq zəif və ya sulu olduğu sahələrdə istifadə oluna bilməz
- Üfüqi Məlli Qazma və ya digər tunel çəkmə üsulları ilə arxeoloji elementin altından keçirilməsi.

18.5.4.1 Arxeoloji sahənin qiymətləndirilməsi

Bu iş potensial arxeoloji sahələrdə tələb olunduğu kimi aparılacaq.

Bundan başqa, bu prosedur tikinti müddətində torpağın üst qatının şumlanması zamanı rast gəlinən arxeoloji sahələrin təsadüfi tapıntıları üzrə aparılacaq. Bu, sahənin tam miqyaslı qazıntısından öncə MdTN-nin nümayəndələri tərəfindən aparılacaq.

Arxeoloji sahənin qiymətləndirilməsi, mümkün olduğu qədər lazımi üsul və təcrübələrdən istifadə etməklə, müəyyən olunan sahələrdə arxeoloji resursların xüsusiyyətini müəyyən edəcək.

Arxeoloji sahənin qiymətləndirilməsi anlayışı, göstərilən zona və ya sahədə arxeoloji elementlərin, strukturların, yataqların, maddi mədəniyyət qalıqlarının və ya ekofaktların mövcudluğunu və ya yoxluğunu müəyyən edən məhdud proqramlaşdırılmış qeyri-intruziv və/yaxud intruziv sahə işidir. Əgər həmin arxeoloji qalıqlar varsa, sahə qiymətləndirilməsi onların xüsusiyyətini, səviyyəsini, keyfiyyətini və qorunmasını müəyyən edir və onların dəyərinin yerli, regional, milli və ya beynəlxalq kontekstə uyğun olaraq qiymətləndirilməsinə imkan verir` (BMK, 1994-cü il).

Sahə dəyərləndirilməsinin məqsədi qeyd olunan zona və ya sahədə arxeoloji resurs haqqında (o cümlədən onların mövcudluğu və ya olmaması, xüsusiyyəti, dərəcəsi, tarixi, bütünlüyü, mühafizə vəziyyəti və keyfiyyəti), onların dəyərinin müvafiq məzmununda qiymətləndirilməsini aparmaq məqsədilə məlumat əldə etməkdir. Bu, resursun qeydə alınması, qorunması və ya idarə olunmasını təmin etmək üçün strategiyanın formalaşmasına aparır (BMK, 1994-cü il).

Mədəni irs üzrə qrup yalnız spesifikasiyalar hazırlandıqdan (bax aşağıdakı Qutuya) və MİM tərəfindən razılaşdırıldıqdan sonra sahə dəyərləndirilməsini aparacaq.

Layihənin Spesifikasiyaları

Mədəni İrs üzrə Podratçı hər bir arxeoloji qazıntıya başlamazdan öncə Layihə təklifinin MİM ilə müzakirəsini təmin edəcək.

Spesifikasiya, lazım gəldikdə, düzəlişlərin edilməsi üçün vaxt vermək məqsədilə başlayan arxeoloji qazıntılardan əvvəl təqdim olunacaq.

Spesifikasiya və ya layihələndirmə ən azı aşağıdakı elementlərdən ibarət olacaq:

- Qeyri-texniki xülasə
- Sahənin yerləşdiyi yer (o cümlədən xəritə) və təsvirləri
- Layihənin məzmunu
- Geoloji və topoqrafik məlumatlar
- Arxeoloji və tarixi məlumatlar
- Sahə işlərinin ümumi və xüsusi məqsədləri
- Müvafiq qanunvericiliyə istinad
- Qeydə alma sistemləri və məlumatların idarə olunması sistemləri
- Sahənin metodologiyası
- Artefaktların və ekofaktların toplanması və kənarlaşdırılması strategiyası
- Maddi mədəniyyət qalıqlarının dərhal mühafizəsi üzrə tədbirlər
- Sahə işlərindən sonrakı metodologiya
- Hesabatı hazırlama üsulu
- Açıqlama və yayma variantları/təklifləri
- Müəlliflik hüququ
- Arxivə təhvil vermə
- Vaxt qrafiki
- İşçi heyətin yığılması
- Sağlamlıq və Əməyin Təhlükəsizliyi üzrə müzakirələr
- Gözlənilməz hallarla bağlı tədbirlər
(BMK, 1994-cü il)

Mədəni irs qrupu sahənin dəyərləndirməsinin həm layihələndirmə, həm də işin icrası mərhələsində arxeoloji qalıqlara intruziv və zərərli təsir olmadığına əmin olacaq.

Sahə dəyərləndirməsinin nəticələri uyğun vaxt çərçivəsində MİM və MdTN-nə təqdim olunacaq ki, əlavə arxeoloji sahə işləri və ya başqa cür tələblərə dair qərar verilə bilsin.

18.5.4.2 Arxeoloji qazıntı

Arxeoloji qazıntı, müvafiq üsul və təcrübələrdən istifadə edilməklə, boru kəməri dəhlizinin müəyyənləşdirilmiş sahəsində arxeoloji resursu yoxlayacaq və qeydə alacaq. Bunlar Layihənin göstərilən məqsədlərini təmin edəcək. Bu, bir və ya daha çox açıqlanan hesab və sifariş olunan, mümkün arxiv ilə nəticələnəcək.

Arxeoloji qazıntı "arxeoloji yataqları, elementləri və strukturları yoxlayan, qeydə alan və izah edən və uyğun olaraq müəyyənləşdirilən sahə və ya sahədə artefaktları, ekofaktları və digər qalıqları aşkar edən, müəyyən tədqiqat məqsədləri olan nəzarət olunan, intruziv sahə işi üzrə proqram" kimi müəyyən olunur. Sahə işləri zamanı aparılan qeydlər və toplanılan əşyalar araşdırılır və həmin araşdırmanın nəticələri Layihənin planına uyğun olaraq ətraflı açıqlanır (BMK, 1994-cü il).

Tələb olunduqda, qeyri-dağıdıcı araşdırma vasitələri ilə qazıntı əlavə oluna bilər, məsələn:

- Geofiziki tədqiqat
- Məsafədən araşdırma
- Geokimyəvi tədqiqat
- Torpaq işlərinin tədqiqatı

- Maddi mədəni qalıqların yerləşməsinə müşahidə etmək və xəritəsini çəkmək üçün sahə yoxlaması (başqa cür sahə gəzintisi kimi məlumdur).
- Daimi tikinti araşdırması.

Bütün arxeoloji qazıntılar MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI tərəfindən həyata keçiriləcək və Layihənin standartlarına uyğun aparılacaq.

Spesifikasiya və/yaxud Layihənin hazırlanması MİM ilə razılaşdırılmalı və MdTN tərəfindən təsdiq olunacaq. Bütün işlər razılaşdırılmış spesifikasiyaya və ya Layihənin hazırlanmasına uyğun olacaq. İstənilən dəyişikliklər bütün uyğun tərəflər ilə yazılı şəkildə razılaşdırılacaq.

Layihənin vaxt qrafiki çərçivəsində müvafiq standartlara uyğun olaraq uğurla başa çatdırılması və bütün qanunvericilik tələblərinə uyğun olması üçün lazımi və müvafiq resurslardan istifadə ediləcək.

Bütün işçi heyəti özünün Layihə vəzifələrinə uyğun ixtisasa və təcrübəyə malik olacaq.

Arxeoloji qazıntılar üçün bir sıra üsullar mövcuddur. Qısa/Layihə təsvirinin şərtlərinə əsasən bir sıra metodlar uyğun ola bilər və PODRATÇI seçim meyarlarını izah edəcək. Seçilən metodlar müəyyən edilən məqsədlərə uyğun olacaq. Avadanlıqlardan istifadə olunması göstərildikdə, bu arxeoloqun birbaşa nəzarəti altında olacaq.

Rəsmi qeydlərdən və işə uyğun vərəqlərdən istifadə etməklə, bütün işlər üzrə tam və dəqiq qeydlər (uyğun olaraq yazılı, qrafik, elektron və fotosəkil) aparılacaq.

İstifadə olunan qeydiyyat sistemi Layihənin tələblərinə uyğun sistem olacaq və müvafiq tərəflər, o cümlədən arxivi qəbul edən orqan ilə razılaşdırılacaq.

Sahədə qazıntı başa çatdıqdan sonra qazıntı işlərindən sonra qiymətləndirmə hesabatı hazırlanacaq.

18.5.4.3 Qazıntı işlərindən sonra hesabatlar

Arxeoloji Ekspedisiyanın Rəhbəri tərəfindən təqdim olunan qazıntı işlərindən sonrakı ilkin hesabatda tamamlanan işlər, əsas tövsiyələr və ŞİRKƏTİN tikinti layihəsini planlaşdırma bilməsi üçün nəticələr əks olunacaq. Bu ilkin hesabatın qazıntı başa çatdıqdan sonra yeddi (7) gün ərzində təqdim olunması lazımdır.

Sahədə qazıntı işlərinin tamamlanmasının ardınca MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI tərəfindən lazımi vaxt çərçivəsində (misal üçün, 6 ay) Ətraflı Texniki Hesabat hazırlanacaq. Bu təsdiq olunmaq üçün MİM-ə təqdim olunacaq.

Qazıntı sonrası Qiymətləndirmə Hesabatı:

1. Giriş
 - 1.1 Layihənin Əhatə dairəsi;
 - 1.2 Sahə işlərinin və əvvəlki işlərin şərtləri və tarixləri;
 - 1.3 Hesabatın təşkili üzrə rəylər.
2. Əvvəlki Tədqiqatın Məqsədləri.
3. Sahənin (sahələrin) sənədləşdirilmiş tarixinin icmalı.
4. Sahə işlərinin nəticələrinə dair aralıq sənədi.
5. Sahə arxivinin və qiymətləndirmə üçün aparılan işlərin xülasəsi:
 - 5.1 Sahə qeydləri: Qazıntıdan sonra qiymətləndirmə zamanı qeydlər üzrə aparılan işlər, miqdarı.
 - 5.2 Tapıntılar: Qazıntıdan sonra qiymətləndirmə zamanı material və qeydlərin faktiki xülasəsi, miqdarı, səviyyəsi, müxtəlifliyi, qorunması, yerinə yetirilən işlər.

5.3 Ətraf mühit üzrə material: Qazıntıdan sonra qiymətləndirmə zamanı material üzrə aparılan işlər, insan və heyvan sümüyünün faktiki xülasəsi, hər bir nümunənin kökü və növü, miqdarı, dərəcəsi, müxtəlifliyi, qorunması.

5.4 Sənədlərə əsaslanan qeydlər: Aşkar olunan uyğun mənbələrin siyahısı, miqdarı, müxtəlifliyi, qazıntıdan sonra qiymətləndirmə zamanı mənbələrin araşdırılmasının intensivliyi.

6. Məlumatların mümkünlüyü:

7. Sahə arxivinin Layihənin tədqiqat məqsədlərinə cavab verməsi üçün məlumatların verə bildiyi dərəcədə dəyişkən qiymətləndirilməsi. Məlumatların müxtəlif kateqoriyaları, Layihənin tədqiqat məqsədlərinə uyğun bölünərək kompleks şəkildə müzakirə olunacaq.

8. Digər layihələrə və qabaqcıl metodologiyalara töhfə üçün yeni tədqiqat məqsədlərinin inkişaf etdirilməsində potensial məlumatları əks etdirən sənəd.

9. Yerli, regional, milli və beynəlxalq əhəmiyyəti ilə bağlı potensial məlumatların xülasəsi.

Əlavə məlumatlara əsasən aşağıdakılar daxil olacaq:

- Müvafiq səviyyələrdə əlavə təsvirlər;
- Cədvələ salınmış və ya əlavələrdə kifayət qədər əlavə məlumatlar və/yaxud qeyd olunan nəticələrin tədqiqat oluna bilməsi üçün Layihə arxivinin məzmununun detalları.
- İndekslər, istinadlar və təkziblər.
- Qazıntıdan sonrakı İlkin hesabat, MİM tərəfindən Qazıntıdan sonrakı Hesabatın təsdiq olunmasının ardınca yenilənmiş Layihələndirmənin hazırlanmasına imkan verəcək.

Qazıntı işləri davam etdirilməli olduqda, yeni Layihələndirmə spesifikasiyası tələb olunacaq. Buna aşağıdakı bölmələr daxil olacaq:

Yenilənmiş Layihənin Hazırlanma Spesifikasiyaları

1. İlkin Məlumat
 - 1.1 İlkin Layihələndirmədə ifadə olunduğu kimi, Layihənin əvvəlki məqsədlərinin xülasəsi
 - 1.2 Layihənin nəticələrinin xülasəsi
2. Potensial materialların xülasə sənədi
 - 2.1 Sahənin təhlil olunması üçün mühüm əhəmiyyətə malik material
3. Məqsəd və Vəzifələr
4. Qazıntıdan sonrakı araşdırma layihəsi
5. Nəşrlər və Təqdimatlar
 - 5.1 Nəşr olunan hesabatın təklif olunan formatını, strukturunu və məzmununu nəzərə almaqla, nəşrin qısa icmalı hazırlanacaq.
 - 5.2 Daha geniş işlənməsini dəstəkləyə biləcək sahənin həmin aspektləri müəyyən olunacaq.
6. İşlərin icra planı
7. Resurslar və proqramlaşdırma
 - 7.1 İşçi heyətinin yığılması və avadanlıqlar
 - 7.2 Vaxt qrafiki
 - 7.3 Bütçə

Tədqiqat arxivi daha sonra hazırlanacaq.

18.5.4.4 Tədqiqat arxivinin spesifikasiyası

Tədqiqat arxivinə aşağıdakılar daxil olacaq:

Kataloqlar və digər qeydlər

Tədqiqat arxivi təhlil mərhələsində yerinə yetirilən işlərdən hazırlanacaq və aşağıdakılardan ibarət olacaq: Stratiqrafik/struktur, maddi mədəniyyət qalıqları, ətraf mühit və digər sahələr üzrə kataloqlar və bütün digər qeydlər, eləcə də hər bir halda istifadə olunan üsulların təfsilatları və seçim strategiyaları.

Tədqiqat Arxivi aşağıdakı elementlərdən bəziləri və ya hamısından ibarət olacaq:

- Kontekst məlumat
- Fotoşəkili kataloq
- Fotoşekillər
- Stratiqrafik cizgilər
- Əşyaların kataloqları və onların yerləşdiyi yerlərin detalları
- Obyektin cizgiləri
- Rentgenoqrafik kataloq
- Tarixi abidələrin qorunması üzrə qeydlər
- Nümunə kataloqu
- İnsan sümüklərinin kataloqları
- Heyvan sümüklərinin kataloqları

Analitik hesabatlar

Hesabatın mətni yuxarıdakı materialdan götürüləcək və əsas mətni təşkil edəcək ki, buradan da yekun nəşr hazırlanacaq və o aşağıdakılardan ibarət olacaq:

- Sahənin təsviri hissəsi: Xəritələr, planlar, yüksəkliklər və Əlavələr ilə təsvir olunan sahənin izahlı struktur və stratiqrafik tarixçəsi
- Təsadüfi tapıntılar üzrə hesabatlar: Analiz üçün seçilmiş təsadüfi tapıntılar ilə bağlı məlumatlar və təsvirlər ilə birlikdə tam mətn
- Ətraf mühit üzrə hesabatlar: Analiz üçün ətraf mühitə dair seçilmiş məlumatlar ilə bağlı məlumat və təsvirlərlə müşayiət olunan tam mətn.

(İngilis İrsi, 1991-ci il)

Yekunda nəşr olunan hesabat hazırlanacaq. Nəşr ilə bağlı təlimatlar və standartlar üçün Bölmə 5.4-də "Nəşrlər və Nəticələrin Yayılması"na baxın.

18.5.4.5 Səyyar mədəni və təbii aktivlər

Səyyar mədəni və təbii aktivlər bundan sonra artefaktlar və ekofaktlar kimi göstərilir.

Niyyət bəyanatı

Artefaktların və ekofaktların toplanması, sənədləşdirilməsi, qorunması və araşdırılması, müvafiq metod və təcrübələrdən istifadə etməklə, qaydaya salınmış, stabil, istifadəsi mümkün arxiv ilə nəticələnəcək. Bu proses "tapıntılar üzrə iş" kimi məlumdur. Tapıntılar üzrə iş yayılmaq üçün nəzərdə tutulan hesabat(lar) ilə tamamlanacaq. Tətbiq olunan metod və təcrübələr ümumi Layihənin göstərilən məqsədlərini təmin edəcək.

Giriş

Tapıntılar üzrə işin əhəmiyyəti şişirdilə bilməz, çünki o mühafizə, qoruma, toplama, yerləşdirmə, təqdim etmə, təhsil və idarəetmə strategiyalarının formalaşmasına yardım edir; və həmçinin yerli regional, milli və beynəlxalq tədqiqat çərçivələrini və siyasətlərini formalaşdırır.

Ona görə də, tapıntılar üzrə iş Layihənin planlaşmasında ən erkən mərhələlərdən arxeoloji prosesin bütün mərhələlərinə tam inteqrasiya olunacaq.

Standartlar: Layihənin spesifikasiyası və layihələndirilməsi

Tapıntılar üzrə iş (bu bərpa, məlumatların qiymətləndirilməsi, təhlili, izahı, nəşri, qorunması, arxivləşdirilməsi və saxlanması fəaliyyətlərinin bəzilərinə və ya hamısına əhatə edə bilər) müəyyən olunacaq və qiymətləndiriləcək. Yerinə yetirilən işlərin ölçülə bilən olması üçün, lazımi məlumatlarla işlərin qrafiki müəyyən edilməklə, Layihələndirmə yazılacaq, yerinə yetiriləcək və nəzarətdə saxlanacaq

Arxeoloji irs materiallarının bərpası üzrə siyasət, onların məqsəd və metodlarını təsvir etməklə, sahə işləri üzrə layihələndirmənin və spesifikasiyanın bir hissəsi kimi təqdim olunmaq üçün yazılacaq. Bu gözlənilən materialın sayı və növünü, qazıntı metodlarını, nümunəgötürmə strategiyalarını, tapıntıların saxlanmasını, torpaq yataqlarının xüsusiyyətini və Layihənin araşdırma məqsədlərinə nail olmasını əks etdirəcək.

Tapıntıların toplanması və tullantı kimi kənarlaşdırılması üzrə siyasətlər, strategiyalar və texnikalar müəyyən olunan məqsəddə uyğunlaşdırılacaq.

İşlərin proqramı stasionar arxiv ilə nəticələniləcək. Spesifikasiya və ya layihələndirmə Layihənin istifadə etdiyi məlumatların qeydə alınması sistemlərində istifadə olunacaq qeydlərin təşkili və məzmunu üzrə müvafiq məlumat standartları müəyyən edəcək. Bu məlumat standartları, boru kəməri dəhlizində təsir azaltma tədbirlərinə cəlb olunmuş bütün arxeoloji işlər üzrə qrupların standartlarına uyğun olacaq.

Layihələndirmə sahibliyin və ya arxeoloji materialın təyinatı və qəbul edən muzey və ya saxlanılan yer ilə arxivə təhvil verilmə üzrə tələbləri nəzərdə tutacaq.

Sahə işləri

Bütün tapıntılar və nümunələr toplanılacaq, təmizlənəcək, çeşidlənəcək, miqdarı müəyyən olunacaq, qeydə alınacaq, etiketlenəcək, qablaşdırılacaq və Layihələndirməyə uyğun olaraq çeşidlənəcək. Bununla əlaqədar olaraq MdTN-dən səlahiyyətli işçi və ya ekspertlərə qazıntının inventarizasiyası ilə bağlı məlumat veriləcək.

Qazıntıdan sonrakı qiymətləndirmə

Emal olunduqdan sonra (bura qorunma, qeydə alınma və nişanlanma daxildir) tapıntılar toplusunun Layihənin tədqiqat məqsədlərinə uyğunluğu potensialı ümumi təhlil üçün qiymətləndiriləcək. Bu qiymətləndirməyə aşağıdakı mərhələlər daxil olacaq:

- Materialına görə toplananların kəmiyyət qiymətləndirilməsi və onların vəziyyətinin qiymətləndirilməsi
- Onların mənşəyinin göstərilməsi, o cümlədən necə tapılması (əl ilə qazma yolu, metal ilə aşkar olunma, torpaq nümunələri arasında) and kontekstə görə tamlığı
- Toplananların identifikasiyası və tarix sıralanmasının təmin olunması
- Toplananların Layihənin hər bir məqsədlərinə və ünvanlana biləcəyi istənilən yeni məqsədlərinə dəstək verə biləcəyi səviyyənin müəyyən olunması
- Arxeoloji materialın, Layihənin şərtlərindən kənar tədqiqat və/yaxud təhsil məqsədləri üçün istifadəsi üçün dəyərinin müəyyən olunması da qeydə alınacaq.

Tapıntılar toplusunun hamısı və ya seçilmiş komponentlərinin sonrakı analizinin səviyyəsi üzrə tövsiyələr yenilənmiş layihələndirməyə yardım edəcək:

Qazıntıdan sonrakı layihələndirmə

Yenilənmiş layihələndirməyə hər bir tapşırıqın müddəti və xərclərini göstərən tapşırıqın siyahısı, o cümlədən arxivin hazırlanması, saxlanması və yayılmanın nəzərdə tutulan həcmi və növü daxil olacaq.

Açıqlama və yayma

Alimlərin və ya MdTN-nin icazəsi əsasında boru kəməri marşrutu üzrə işləmiş və ya hələ də işləyən alim komitələrinin nəşr etmə hüquqları qorunur. Nəşrin formatı layihənin planına uyğun olacaq. Yekun hesabat arxivin hər bir komponentinin saxlandığı yerini göstərəcək və nəşr olunmayan sənədlərin mövcudluğu və yeri (əgər məlumdursa), göstəriləcək.

Monitoring

Təsadüfi tapıntılar üzrə iş Layihənin ümumi monitoring prosesinə daxil ediləcək.

Arxivlər, sahiblik və qorunma

Arxivin hazırlanması və arxivə verilmə üzrə tələblər Layihənin başlanğıcında nəzərdə tutulacaq.

Qazıntılar zamanı aşkar olunmuş bütün səyyar mədəniyyət və təbii aktivlər, qazıntıların sonunda MdTN tərəfindən təyin olunan müvafiq Hökumət təşkilatına veriləcək. Protokol/Müqaviləyə əsasən, ŞİRKƏT qazıntı işləri zamanı mədəni mülkiyyətin xilas olunması və qorunması üçün MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI tərəfindən lazım olan bütün əşyaları təmin edəcək (o cümlədən mədəni mülkiyyətin və saxlama obyektinin təhlükəsizliyi).

Layihənin planlama mərhələsində təklif olunan qəbuledici muzey və ya digər təsdiq olunan qorunma yeri ilə əlaqə saxlanılacaq və material arxivinin saxlanması üçün tədbirlər spesifikasiyada və/yaxud Layihənin dizaynında ətraflı veriləcək (BMK, 2001-ci il).

18.5.5 Mərhələ 4 – Təsadüfi Tapıntı üzrə Qazıntılar

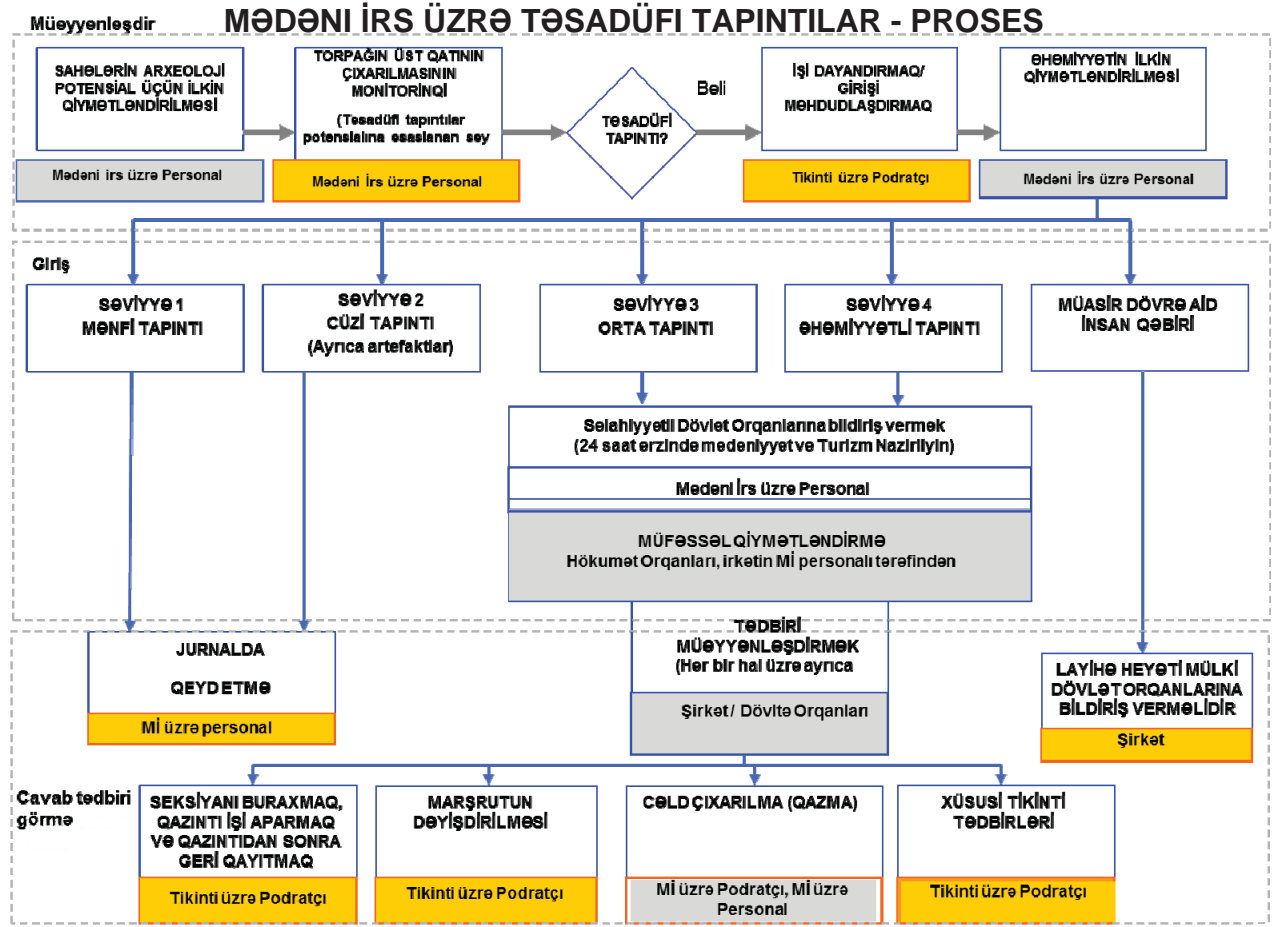
Təsadüfi tapıntılar üzrə hesabatın ilkin variantı və cavab protokolu bu hissədə təqdim olunur. Plan boru kəmərinin əvvəlki təcrübəsinə əsaslanır və Layihənin ehtiyacları, onun ümumi sahə işlərinin təşkili və hesabat strukturu əsasında yoxlanılacaq və yenilənəcək.

18.5.5.1 Təsadüfi tapıntıların çərçivəsi

Torpağın üst qatının şumlanması və xəndəyin qazılması MİM-lər tərəfindən aparılacaq mədəni irs üzrə monitoring əsasında həyata keçiriləcək ki, arxeoloji elementlər müşahidə oluna və arxeoloji təsir azaltma strategiyaları tətbiq oluna bilsin.

Boru kəmərinin marşrutu boyunca daha ətraflı müşahidə aparmaq üçün torpağın üst qatının şumlanması davam edərkən, Mədəni İrs qrupu arxeoloji təsadüfi tapıntıların lazımı qazıntısını planlaşdırmaq üçün torpağın üst qatının şumlanmasını müşahidə edəcək. Mədəni irs üzrə monitoring prosesinin vəzifəsi aşağıdakı kimi olacaq:

- Tikinti fəaliyyətlərinin davam edə biləcəyi və ya dayandırılmalı olduğu sahələri müəyyən etmək üçün məsləhət vermək
- Üzərində müşahidə aparılan və mövcud boru kəmərinə yaxın arxeoloji elementləri qeydə almaq
- Boru kəmərinin tikinti fəaliyyətləri zamanı aşkar olunan arxeoloji elementləri qeydə almaq
- Boru kəməri marşrutu üzrə yeni arxeoloji kəşflərin əhəmiyyəti və nəticələrinə dair tikintinin nəzarətçisinə "ilkin qiymətləndirmə" formasında məlumat vermək.

Şəkil 18-2: Mədəni İrs üzrə Təsadüfi Tapıntıların Struktur Diaqramı

Yeni arxeoloji kəşf və ya "təsadüfi tapıntı" halında riayət olunacaq nümunə təlimatı aşağıdakı hissələrdə verilir.

Cüzi əhəmiyyətə malik arxeoloji kəşflər

Bu növ arxeoloji kəşf, izolyasiya olunmuş element və ya tapıntı yeri kimi tamamilə kiçik ölçüdə olur. Mədəni İrs üzrə Nəzarətçinin Gündəlik Hesabatlara daxil edilməyən elementləri uyğun olaraq qeydə alması nəzərdə tutulur.

Kəşf barədə ŞİRKƏTİN sahədəki Tikinti Nümayəndəsinə və MİM-yə dərhal məruzə ediləcək. Tapıntı MİM ilə müzakirə edilərkən sahədəki tikinti işləri dayandırıla bilər. Zərərin qarşısını almaq üçün arxeoloji yataqları tikinti maşınlarından ayırmaq üçün tədbirlər görülməlidir.

Orta əhəmiyyətə malik arxeoloji kəşflər

Bu növ arxeoloji kəşf kiçikdən orta ölçüyə qədər olur, misal üçün, kiçik elementlər qrupu və ya tək basdırılma kimi. Mədəni İrs üzrə Nəzarətçi kəşfləri qeydə alır. Kəşf barədə ŞİRKƏTİN sahədəki Tikinti Nümayəndəsinə və MİM-yə dərhal məruzə ediləcək. Tapıntı MİM ilə müzakirə olunarkən sahədəki tikinti işləri dayandırılacaq. Zərərin qarşısını almaq üçün arxeoloji yataqları tikinti maşınlarından ayırmaq üçün tədbirlər görülməlidir.

Tapıntının ilkin qiymətləndirilməsi Mİ üzrə Nəzarətçi tərəfindən yerinə yetiriləcək. MİM ilə birgə qiymətləndirmədən sonra, MdTN-nə bu barədə məlumat veriləcək. MdTN təsir azaltma tədbirləri üzrə təcili tövsiyələrini verəcək ki, arxeoloji qazıntılar MƏDƏNİ İRS üzrə PODRATÇI tərəfindən həyata keçirilə və ya sahənin digər mühafizə metodları istifadə oluna bilsin.

Böyük əhəmiyyətə malik arxeoloji kəşflər

Bu növ arxeoloji kəşf tamamilə böyük əhəmiyyətə malik olur, misal üçün, qəsəbə sahəsi və ya qrup halında basdırılmalar kimi. Arxeoloji elementlər boru kəmərinin əlavə tikililərinin işçi enini əhatə edir və bu da tikinti maşınları və avadanlıqlarının arxeoloji yataqlara zərər vurmadan kəmə sahəsini keçməsinə mümkünsüz edir. Bu yataqların qazıntısı və qeydə alınması xeyli vaxt apara və tikinti işlərinin pozulmasına səbəb olar və nəticədə sahənin yaxınlığında alternativ kəmə sahəsinin axtarılmasına ehtiyac yarana bilər.

Bununla, iki mümkün variant nəzərə alınmalıdır ki, onlar:

- Tapıntı boru kəmərinin təkrar marşrutlanmasını tələb edirmi; və ya
- tam qazılmasını tələb edirmi; ya da

Nəticə etibarilə aparılan qazıntı və qeydə alma işləri müəyyən zaman müddətində başa çatdırılacaq, beləliklə, son mərhələ üzrə heyətlərin eyni mərkəz xəttindən istifadə etməklə, boru kəmərinin tikintisini başa çatdırmasına imkan verəcək.

Qərar vermə prosesinə yardım etmək üçün tapıntının həddini və növünü qiymətləndirmək məqsədilə sahənin əlavə arxeoloji qiymətləndirilməsi tələb oluna bilər.

Qərar, mədəni irs qrupu, MdTN və ŞİRKƏTİN Tikinti briqadası ilə məsləhətləşmədən sonra veriləcək.

ŞİRKƏT tikinti dövründə rast gəlinən böyük əhəmiyyətli arxeoloji tapıntılar nəticəsində ortaya çıxan qazıntılar ilə məşğul olmaq üçün prosedurlar MdTN ilə İdarəetmə Planında/Müqavilə/Protokolda razılaşdırılacaq.

Mülki orqanlara bildirilməsi tələb olunan tapıntılar.

Torpaq işləri zamanı müxtəlif insan fəaliyyətlərinin əlamətlərinin aşkar olunmaması qeyri-adi hal deyil. Əksər hallarda, bunlar inandırıcı tarixi və ya erkən mənşəyinin olması kimi görünə bilər və müasir cəmiyyətin rifahı üçün heç bir təhlükə və ya maraq kəsb etmir. Lakin bir sıra kəşflər var ki, onlar narahatlıq doğurur və Mülki Orqanlara hesabat verilməsi lazımdır.

Bunlara aşağıdakılar daxil ola bilər:

- İnsan dəfnləri
- Döyüş sursatları və ya Partlamamış Hərbi Sursatlar (PHS)
- Xəstə heyvanların basdırıldığı quyular.

Sonuncu iki bəndin tikintinin İdarə olunması planında öz cavab prosedurları var, lakin mümkündür ki, tikinti briqadasındakı işçilər bunu ilkin kəşf etsinlər və onlar kəşfə dair düzgün prosedurlardan xəbərdar olacaq. Onların təliminin bir hissəsinə belə kəşflər zamanı görüləcək ilk tədbirlər daxildir.

İnsan qalıqları fərqli bir haldır, belə bir tarixi insan dəfnlərində yaxın, nişanlanmamış dəfn sahələri üzrə səhv edilə bilər. Belə hallarda, lazımi tədbir olaraq, sahə tərpənilmədən və narahat edilmədən saxlanılmalı və Mülki Orqanlara araşdırmaları üçün məruzə ediləcək. Mədəni İrs Qrupu və ya MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI belə qalıqların qədim mənşəyinə dair inandırılırsa, həmin tapıntılar və onların tarixinin peşəkar yoxlamasını yerli orqanlara məruzə etmək qanuni tələbdir.

Müəyyən edilən şəxslər və əlaqə məlumatları

Mümkün olduqda tamamlanacaq.

18.5.6 Mərhələ 5 - Nəşrlər və Nəticələrin Yayılması

Bütün arxeoloji qazıntıların və tikinti işlərinin başa çatdırılmasından sonra, ŞİRKƏT sahə işlərinin nəticələrinə dair Hərtərəfli Texniki hesabat hazırlayacaq. Bu hesabata işin

nəticələrinin həm arxeoloji təsisatlara, həm də daha geniş ictimaiyyətə müvafiq mətbuat orqanları vasitəsilə yayılması daxildir.

18.5.6.1 Giriş

Dağıdıcı sahə işlərinin nəticələrinin yayılması və Layihənin arxivi açıq ictimai arxivdə yerləşdirməsi ümumilikdə razılaşdırılmış bir prinsipdir (ACAO, 1993-cü il) və (İngilis İrsi, 1991-ci il). Ümumi istifadəyə daxil olmayan məlumatlar faktiki olaraq itirilir.

Keçmiş işlərə dair biliklər, xüsusi bir ərazinin ətraflı araşdırılması və bütün növdən olan layihələri planlaşdırarkən veriləcək qərarlara əsas töhfələrdən biridir. Ona görə də, həmin məlumatların ümumi istifadəyə daxil edilməməsi qərarların keyfiyyətinə və arxeoloji qeydlərə ziyan vurur, bu da arxeoloqlar və resursları mənafeyinə faydalı olan cəmiyyət üçün tam itkidir. (BMK, 1994-cü il).

Ona görə də, boru kəməri Layihəsi üzrə arxeoloji təsirlərin azaldılması strategiyalarından əldə olunmuş məlumatları həm peşəkar arxeoloqlar cəmiyyətinə, həm də daha geniş ictimaiyyətə asan olan formalarda yaymaq həmin strategiyalara cəlb olunmuş mədəni irs üzrə qrupun və MİM-nin vəzifəsidir.

Sahə işlərinin nəticələrinə əsaslanan peşəkar elmi nəşrlərin hazırlanması üzrə standartlar aşağıda göstərilir.

Əlavə olaraq, MİM boru kəməri marşrutu üzrə arxeoloji tapıntılara dair biliklərin, xüsusilə yerli səviyyədə yayılmasını fəal şəkildə dəstəkləyir.

Hesabat üzrə biliklərin yayılması aspektindən başqa, dərslərin (əgər varsa) öyrənilə bilməsi, boru kəməri marşrutunun digər yerlərində və digər layihələrdə tətbiq oluna bilməsi üçün işin bu elementi qəbul olunmuş təsir azaltma və idarəetmə tədbirlərinin effektivliyinə dair hesabat verəcək.

18.5.6.2 Qanunverici çərçivə

Bu, qanunun hərtərəfli açıqlaması deyil, qanunverici çərçivənin ümumi icacaq, onun əsasında layihə üzrə nəticələrin nəşri və yayılması proseduru işləyəcək. Milli, regional və yerli səviyyələrdə tətbiq oluna bilən digər qanunvericilik.

Torpaq işləri, qazıntılar və tədqiqatlara dair MdTN adından aparılan elmi hesabatlar nəşr olunmaq üçün qazıntının rəhbəri tərəfindən hazırlanır.

Arxeoloji İrsin Qorunmasına dair Avropa Konvensiyasının 7-ci Maddəsi (Valetta Konvensiyası) bəyan edir ki, "Arxeoloji kəşflərin öyrənilməsinə və onlar barədə biliklərin yayılmasına kömək məqsədi ilə hər bir Tərəf, arxeoloji əməliyyatlar aparıldıqdan sonra ixtisaslı tədqiqatların nəticələrinin zəruri tam əhatəli nəşrinədək dərc edilməli olan elmi xülasəsinin tərtibinin təmin edilməsi üçün bütün əməli tədbirləri görməyi öhdəsinə götürür".

Valetta Konvensiyasının 9-cu Maddəsində deyilir ki:

"Hər bir Tərəf aşağıdakıları öhdəsinə götürür:

- keçmiş bilmək üçün arxeoloji irsin əhəmiyyətini və bu irs üçün təhlükələri ictimaiyyətin dərinə dərk etməsini təmin etmək məqsədi ilə maarifçilik işi aparmaq;
- ictimaiyyəti arxeoloji irsin mühüm elementlərinə, xüsusən də qazıntı yerlərinə getməyə həvəsləndirmək və arxeoloji obyektlərin uyğun çeşidlərlə ictimaiyyətə nümayiş olunmasına kömək etmək."

Dünya İrs Konvensiyasının 5-ci Maddəsi bəyan edir ki:

"Hər bir tərəf aşağıdakıları öhdəsinə götürür

- ictimai həyatda mədəni və təbii irsə müəyyən yer verilməsinə yönəldilmiş ümumi siyasət yürütmək; və

- bu irsi müəyyən etmək, qoruyub saxlamaq, təqdim etmək və bərpa etmək üçün müvafiq hüquqi, elmi, texniki, inzibati və maliyyə tədbirləri görmək.”

Standartlar və minimum tələblər

Nəşr olunmuş hesabatla aşağıdakı məlumatlar daxil olacaq:

- Layihələndirmədə göstəriləyi kimi, tədqiqatın məqsədləri və lazımı yerlərdə Layihənin yenilənmiş planı
- Faktlar və işin təşkili, bunun aparıldığı tarix.
- İşləri aparən şəxs/təşkilatın müəyyən olunması
- Layihənin nəticələrinə dair yekun hesabat
- Layihə arxivinin tərkibindəki materialların xülasəsi, onun yerləşdiyi yer və məsləhət edilmə yolları
- Sahə işlərinin aparıldığı yerin koordinatları (sahənin dəqiq yerləşdiyi yerin nəşr olunması ümumi maraqlara uyğun olmadıqda və ya ictimai giriş üçün məhdudlaşdırıldıqda, lazımı qaydada ixtisar olunur).

Hesabat yazılması üzrə meyarlar

Layihənin nəticələrini yazarkən, aşağıdakılara diqqət yetiriləcək:

- Hesabat Layihənin nəticələrinin əhəmiyyətini lazımı şəkildə əks etdirəcək və sahənin sosial, siyasi və tarixi kontekstini öyrənəcək
- Sahədəki məlumatların izahı təqdim olunan sübut ilə əsaslandırılacaq. Məlumat bazasındakı ikimənalı sözlər müzakirə olunacaq və birdən çox izahı olduqda, alternativlər təqdim olunacaq
- Hesabat tapıntılar haqqında balanslaşdırılmış məntiqi ardıcılıqla, açıq və strukturlaşdırılmış formada məlumat təqdim edəcək. Sahə haqda heç bir məlumatı olmayanlar üçün bu dərhal anlaşılan və istifadə üçün asan olacaq
- Layihənin məqsədlərinin yerinə yetirildiyi dərəcə, o cümlədən tətbiq olunan metodologiyaların mühüm qiymətləndirilməsi və arxeoloji resursların qorunmasında təsir azaltma və idarəetmə tədbirlərinin effektivliyi ilə bağlı öyrənilən dərslər müzakirə olunacaq
- Hesabat aydın və qısa yazılacaq, məlumatların təqdim olunması üçün cədvəllər, planlar və ya fotosəkillər kimi digər üsullardan lazımı, uyğun və qənaətlə istifadə edəcək
- Mütəxəssislərin hesabatları və əlavə məlumatları diqqətlə seçiləcək və düzgün əhəmiyyəti veriləcək. Mütəxəssis tədqiqatçılar, onların işinin çapda təqdimatına təsir edən redaksiya qərarlarına cəlb olunmalı və ya bu barədə məlumatlandırılacaq.
- Bütün tərkib hissələrinə uyğun olaraq çarpaz istinad ediləcək.
- Layihənin razılaşdırılmış layihələndirilməsi çərçivəsində tam araşdırılması mümkün olmayan gələcək tədqiqat potensialı olan sahələrə diqqət yetiriləcək. (İngilis İrsi, 1991-ci il).

Mətn MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI tərəfindən nəşrə tamamlandıqdan sonra təsdiq olunmaq üçün MİM-ə göndəriləcək. MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇIDAN alınan bütün nəticələr yayılmadan öncə MİM tərəfindən təsdiq olunacaq.

Boru kəməri Layihəsinə dair arxeoloji sahə işlərinin nəticələrinin razılaşdırılmış arxeoloji nəşrlərdən tutmuş, məlumat lövhələri, sərgilər və mühazirələr, açıq günlər və məktəbə səfərlər, radio və televiziya proqramları, videolar və məşhur nəşrlər və internetə kimi bir sıra vasitələrdən istifadə etməklə yayılması nəzərdə tutulacaq (BMK, 1994-cü il).

18.5.7 İstismara Keçid

İstismar mərhələsində Layihə mümkün qədər mədəni irs sahələrinin zədələnməsinin qarşısını almaq üçün işləri planlaşdıracaq və Təsadüfi Tapıntılar Prosedurunun tətbiqini davam etdirəcək. Hər hansı təkmilləşdirmələr, təmirlər, texniki xidmət, yeni tikililər və/və ya istismardan çıxarmalarla bağlı mədəni irs sahələrinə mümkün təsirlər nəzərdən keçiriləcək.

Gələcəkdə Layihənin istismar mərhələsi üçün seçiyəvi təlim proqramı və Təsadüfi tapıntılar proseduru işlənilib hazırlayacaq.

18.5.8 İmkanların Artırılması

MİP-in tətbiqi Agentliyin və MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇININ nəzərəcarpacaq yardımını, cəhdini, vaxtını və ehtiyatlarını tələb edir. Layihənin tələbləri vaxtaşırı olaraq bu təşkilatların normal istismar imkanlarını aşsı bilər. CQBKG Layihəsi işçilərin təchiz edilməsi və lazımı ləvazimat və avadanlıq alınması, Layihə işlərinin yerinə yetirilməsi üçün nəqliyyatın, mühafizənin, səhiyyə və sosial-müdafiə obyektlərinin təmini vasitəsilə qısa müddət ərzində potensialın artırılmasını qarşısına məqsəd qoymuşdur. Layihə işləri davam etdikcə ŞİRKƏT əlavə daha uzun müddətə potensialın artırılması tədbirlərini nəzərdən keçirəcək. Bura, texniki seminarlar, təlim proqramları, analitik avadanlıq və/və ya obyektlərin təkmilləşdirilməsi daxil ola bilər. Hər hansı potensialın artırılması tədbirləri Agentlik, PODRATÇI və ŞİRKƏT (məqsədəuyğun olaraq) arasında razılaşıdırılacaq və CQBKG layihəsinə və təşkilatların gələcəkdə aparacağı işlərə tətbiq ediləcək.

18.6 Yoxlama və Monitoring

18.6.1 Monitoring

18.6.1.1 Mədəni İrs Üzrə Nəzarətçilər

Boru kəməri dəhlizində və boru kəmərinin obyektləri ilə bağlı digər sahələrdə tikinti işləri zamanı torpağın bütün dağıntı işlərinə ŞİRKƏT tərəfindən təyin olunan Mədəni İrs üzrə Nəzarətçilər (MİN) tərəfindən nəzarət olunacaq.

Bu, "arxeoloji məqsədlər üçün aparılmayan istənilən əməliyyatlar zamanı yerinə yetirilən rəsmi müşahidə və araşdırma proqramı kimi müəyyən olunur. Bu, arxeoloji yataqlara müdaxilə edilməsi və ya onların dağıdılması ehtimal olunan müəyyənleşmiş zona və ya sahələrdə olacaq". MİN hesabatı və tələb olunan arxivi təşkil edir (BMK, 1994-cü il).

MİN-nin məqsədi:

- Mümkün resurslar daxilində tikinti işlərindən əvvəl mövcudluğu və xüsusiyyəti müəyyən oluna bilməyən (və ya lazımı dəqiqliklə müəyyən olunan) arxeoloji yataqların qeydlərə əsasən qorunub saxlanmasına imkan vermək
- Lazım gəldikdə, tədqiq olunan materialın dağıdılmasından əvvəl, arxeoloji tapıntının lazımı və düzgün standartlara uyğun təmizlənməsinə kömək etmək üçün qısa müşahidəyə ayrılan resursların kifayət qədər olmadığını MİN-in bütün maraqlı tərəflərə çatdırılmasına imkan vermək.

MİN-nin məlum və ya nəzərdə tutulan yataqların qazıntısı və ya qorunması üzrə tələbləri azaltması nəzərdə tutulmur və onun mümkün yataqların hissələrlə qazıntısı və ya qorunub saxlanması üçün istənilən tələbləri dəyişdirməsi deyil, onları idarə etməsi nəzərdə tutulur.

Boru xəndəyinin qazıntısından öncə Boru kəməri dəhlizinin hazırlanması, tikinti prosesi, Mərhələ 1 və 2-dəki tədqiqatlar zamanı müəyyən olunmamış əlavə arxeoloji resursların kəşf olunmasına gətirib çıxarır. Bu vəziyyəti sistemli şəkildə nəzərə almaq üçün MİN-lər tikinti prosesi boyunca boru kəməri dəhlizinin təmizlənməsi (yəni, təmizlənmə, torpağın üst qatının şumlanması, hamarlanması və s) və xəndəyin çəkilməsi üzrə qruplar ilə hazır olacaq. Onların məqsədi arxeoloji tapıntıları qeyri-arxeoloji anomaliyalardan fərqləndirməyə və həmin tapıntılara dair ilkin məlumatları müvafiq Layihə işçi heyətinə çatdırmağa yardım etməklə, təsadüfi arxeoloji tapıntıların ilkin qiymətləndirməsinə kömək etməkdir.

Mümkün təsadüfi tapıntıları qiymətləndirmək və onları nəzərə almaq üçün mümkün olan vaxt təmizləmə üzrə briqadalar (təmizləmə əksər təsadüfi tapıntıları ortaya çıxara biləcəyi əməliyyat olmaqla) və xəndək çəkmə briqadalarının (xəndək çəkmə kəməri sahəsində arxeoloji sahəyə çox ciddi təsir edə biləcək əməliyyat olmaqla) işlərinin gedişi arasında yaranan məkan boşluğundan asılı olacaq. Arxeoloji cəhətdən aşağıdakı həssas sahələrdə

təmizləmə və xəndək çəkmə əməliyyatları arasında daha geniş boşluq saxlanılmasına diqqət yetiriləcək: Mərhələ 1-də müəyyən olunmuş ərazilərdə bir yerdə cəmləşməsinə əsasən təsadüfi tapıntıların axtarılıb tapılması üçün böyük potensialı olan sahələr. Daha geniş boşluq təsadüfi tapıntıni qiymətləndirməyə və məlumatların bərpası və ya əlavə təkrar marşrutlar ilə təsir azaltmanı tətbiq etməyə daha çox vaxt verir. Bundan başqa, tanınma və xəndək qazılması arasındakı vaxt boşluğu xüsusi əhəmiyyətə malik təsadüfi tapıntıni qorumaq üçün lazım olan tədbirləri həyata keçirmək və layihələndirmək üçün uyğun olmadıqda, prosedurlar üzərində iş həmin əlavə vaxtdan istifadəyə imkan verəcək. Bu, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin nümayəndələri ilə danışıqlar prosesi zamanı podratçı ilə aydınlaşdırılacaq. Tikintinin qrafikinə və büdcənin planlamasına daxil edilməsinə baxmayaraq, arxeoloji işlər yalnız tamamilə lazımlı olduqda, istifadə ediləcək.

Tikinti briqadasının bir hissəsini təşkil edəcək MİN-lər arxeoloji təsadüfi tapıntıları müəyyən edəcək və bu barədə hesabat verəcək, lazım gələndə sahəyə xas lazımlı cavab tədbirlərinin vaxtında qiymətləndirilməsi və formalaşdırılması üçün müvafiq Layihə işçi heyətinə (o cümlədən Layihənin irs üzrə mütəxəssislərinə) bu tapıntıları çatdıracaq. Tikintinin başlanmasından əvvəl Layihə xüsusi yazılı monitoring və mühafizə protokollarını, o cümlədən Layihə qrupu və müvafiq hökumət orqanları üçün bildiriş və hesabat tələblərini hazırlayacaq.

Həmçinin Mərhələ 2 və Mərhələ 3 abidələri üzrə iş zamanı tətbiq olunan bütün abidələrin mühafizəsi tədbirlərinin icrasını və effektivliyini yoxlamaq MİN-in vəzifəsidir və onlar bu məqsədi yerinə yetirmək üçün abidələr üzrə lazımlı ekspertizanı çağırır.

Mədəni İrsə təsirin azaldılması işlərinə MİN-lər və lazım gəldikdə MdTN-nin nümayəndələri tərəfindən nəzarət olunacaq. MİN-lər monitoring prosesini əlaqələndirəcək.

Standartlar

Mədəni irs qrupu yalnız işlərin başlanmasından əvvəl hazırlanmış yazılı və razılaşdırılmış spesifikasiyaya ilə idarə olunan mədəni irsə müdaxiləni həyata keçirəcək. Spesifikasiyaya əvvəlcədən MİM tərəfindən təsdiq olunur.

Spesifikasiyanı hazırlayarkən, mədəni irs qrupu işin məqsədini və arxeoloji hesablamaların boru kəməri Layihəsinin inkişaf qrafikinə təsir etməsi üçün yol verilən həddi müəyyən edəcək.

Spesifikasiya, sahə prosedurları və resurslar ilə bağlı lazımlı mümkün tədbirlərin daxil edilməsi ehtiyacını nəzərə alacaq. Mümkün tədbirlər müddətsiz olmamalı, lakin ayrıca olaraq düzgün göstərilməli, sahənin əvvəlki biliklərini, fiziki kontekstini və mədəni irsə müdaxilənin başlıca məqsədlərini əks etdirəcək. İş briqadaları mümkün tədbirlərin sonrakı icrasını ətraflı əsaslandırmaq mövqeyi tutacaq.

Spesifikasiya, iş başlamazdan əvvəl bütün müvafiq tərəflər ilə razılaşdırılacaq. Bütün işlər razılaşdırılmış spesifikasiyalara uyğun olacaq. İstənilən dəyişikliklər bütün müvafiq tərəflər ilə yazılı şəkildə razılaşdırılacaq.

Rəsmi qeydlərdən və işə uyğun vərəqlərdən istifadə etməklə, bütün işlər üzrə tam və dəqiq qeydlər (uyğun olaraq yazılı, qrafik, elektron və fotosəkil) aparılacaq.

İstifadə olunan qeydiyyat sistemi Layihənin tələblərinə uyğun sistem olacaq və müvafiq tərəflər, o cümlədən arxivi qəbul edən orqan ilə razılaşdırılacaq.

Qısa müşahidə zamanı istifadə olunan qeyd alma sistemi və məlumat standartları boru kəməri dəhlizində arxeoloji təsir azaltma tədbirlərinə cəlb olunmuş bütün digər iş briqadalarının normaları ilə uyğun olacaq (BMK, 1994-cü il).

Protokol

MİN üçün xüsusi protokol tikinti üzrə ətraf mühitin ümumi monitoring proqramının ayrılmaz hissəsi kimi işlənib hazırlanacaq.

Tələb olunan protokolların əsas elementləri bunlardır:

- Resursların koordinatları və hər bir resursun statusu ilə hazırkı arxeologiya və abidələrin siyahısı
- Şübhəli təsadüfi tapıntı yerlərində İŞİ DAYANDIRMA ƏMRİ verə biləcək MİN-lər
- Məlum və yeni aşkar olunan resurslarda bayraq vurma və/yaxud hasarlama və nişanlar
- Təsadüfi Tapıntılar prosesi vasitəsilə məlumat verilmiş potensial təhlükə qarşısında olan resursların vaxtında dəyərləndirilməsi və bərpa olunması üzrə rəsmi proses
- Vaxtında bərpa işləri üzrə müqavilə yolu ilə arxeoloji ekspedisiyalar və abidələr üzrə mütəxəssislər
- Mədəniyyət məsələləri ilə bağlı təlimatların və kommunikasiya xətlərinin dərinləndirilməsinə əmin olmaq üçün MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇININ istiqamətləndirmə proqramı

18.6.2 Əlaqələndirmə İclasları

ŞİRKƏTİN ətraf mühit və sosial sahə üzrə qrupu Mədəni İrsin mühafizəsi strategiyasının həyata keçirilməsinə cavabdehdir. Layihənin Tənzimləyiciləri və MİN aylıq və ya tələb olduğu zaman görüşəcək. Bu icaslara MdTN-də aidiyyətli departamentlərdən uyğun ixtisaslı nümayəndələr; Layihədən və digər aidiyyətli təsisatların üzvləri daxil ola bilər (məsələn, regional muzeylərdən nümayəndələr və s.) Bu icaslar ya Bakıda baş tuta, ya da arxeoloji qazıntıların aparıldığı yerlərə sahə səfərləri formasında ola bilər.

MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI qazıntı işlərinin gedişinə dair həftəlik hesabat hazırlayacaq. Bu ŞİRKƏTİN MİM-nə göndəriləcək.

Arxeoloji sahə işlərinin tamamlanmasından sonra, MİM arxeoloji qazıntıların nəticələrinin nəşrini, qanunvericiliklə təsdiq olunması şərti ilə, əlaqələndirəcək.

19 TORPAĞIN İDARƏ EDİLMƏSİ PLANI

19.1 Əhatə Dairəsi

Bu Torpaqdan İstifadənin İdarə olunması Planı (TİOP) ilkin tikinti və digər işləri, Azərbaycanda Layihənin tikinti mərhələləri zamanı torpağın əldə edilməsi ilə bağlı götürülən ətraf mühit, sosial və torpaq sahəsinin əldə olunması üzrə öhdəlikləri müəyyən edir.

Bu Torpaqdan İstifadənin İdarə Olunması Planı Layihənin tikintisi zamanı müvəqqəti torpaq sahəsindən və ya obyektlərdən istifadəni əhatə edir. Burada ətraf mühit və sosial sahə üzrə baxışdan keçirilməyən (ƏMSSTQ vasitəsilə) və ya ŞİRKƏTİN torpaq sahəsinin əldə olunması prosesləri yolu ilə əldə olunmayan Layihənin əlavə torpaq sahəsindən və obyektlərdən müvəqqəti istifadəsi üzərində PODRATÇININ tələb olunan idarəetmə fəaliyyətləri təsvir edilir, yəni ŞİRKƏT tərəfindən PODRATÇIYA təhvil verilən torpaq sahəsindən kənarında PODRATÇININ fəaliyyətləri ilə tələb olunan əlavə torpaq / torpaq sahəsinin genişləndirilməsi. Həmin torpaq sahələrinə aşağıdakılar daxil ola bilər, lakin bunlarla məhdudlaşmır: Tikinti düşərgələri və boru anbarı sahələri, qazıntı yerləri (qrunt karxanaları/qruntun boşaldılması çuxurları/daş karxanaları), qazılmış qrunt materialının utilizasiya sahələri, bütün yollar, əlavə KS-nin işçi eni və s.

Bu fəaliyyətlərə aşağıdakılar daxildir:

- Əlavə torpaq sahəsinə olan tələblərin müəyyən olunması
- Həmin torpaq sahələrinə olan tələblər ilə bağlı Ətraf Mühit və Sosial Sahənin Qiymətləndirilməsi
- Torpaq sahiblərinin və istifadəçilərinin müəyyən olunması və onlarla məsləhətləşmə
- Bütün qanuni torpaq sahibləri və istifadəçilərinə torpağın müvəqqəti tutulmasına görə kompensasiya.

Bu planın başlıca prinsipi odur ki, PODRATÇI əlavə torpaq sahəsinə olan ehtiyacları müəyyən etməyə cavabdeh olduğu üçün, torpaq sahibləri və istifadəçiləri ilə məsləhətləşmə və sonradan kompensasiya ŞİRKƏT tərəfindən həll olunacaq. PODRATÇI bu plan üzrə digər əsas prinsipləri qeyd edəcək:

- PODRATÇI hər hansı fəvqəladə hadisə baş verməyincə, təyin edilməmiş torpağa (layihə çertyojlarına müvafiq olaraq) daxil olmayacaq.
- PODRATÇI torpaq sahəsi üzrə hər hansı əlavə tələbləri əvvəlcədən müəyyən edəcək
- PODRATÇI əlavə torpaq sahəsinə olan tələblər barədə həmin torpaq sahəsinin tikinti üçün lazım olduğundan ən azı üç ay əvvəl ŞİRKƏTƏ məlumat verəcək
- Ətraf Mühit və Sosial Sahənin Qiymətləndirilməsi PODRATÇI tərəfindən bütün əlavə torpaq sahələri üzrə cəlb olunmuş müstəqil tərəf tərəfindən aparılacaq
- ŞİRKƏT əlavə torpaq sahəsi ilə bağlı məsləhətləşmə və kompensasiyanı həyata keçirəcək
- Əlavə torpaq sahəsi ilə bağlı kompensasiya ŞİRKƏT tərəfindən PODRATÇIYA geri ödəniləcək.
- ŞİRKƏT tərəfindən idarə oluna biləcək və həll oluna biləcək zərərlər və/yaxud kompensasiya tələbləri PODRATÇIYA uyğun olaraq geri ödəniləcək.

19.2 TƏMÖHS Standartları və Təcrübələri

4-cü Hissədə istinad olunan təlimat sənədləri, TƏMÖHS tələblərinə uyğun olaraq plan və təsir azaltma tədbirlərini hazırlamaq üçün təsirin qiymətləndirməsini və İdarəetmə

Planlarının ilkin variantını hazırlayarkən nəzərə alınmışdır (Hissə 3.1). Bu xüsusi hissə üzrə nəzərdə tutulan xüsusi təlimat aşağıda təsvir olunmuşdur.

- BMK-nin İcra Standartı 5: Torpaq Sahəsinin Əldə Olunması və Könülsüz Köçürülmə (yanvar 2012-ci il) və əlaqədar Təlimatlar
- İPLOCA: 'Quru Boru Kəmərləri – Uğura aparan Yol' (2009-cu il ilkin variant), Hissə 6: 'Planlama və Tikinti Metodları sahəsində Qabaqcıl Təcrübə'. H.6 Planlama və Tikinti Metodları sahəsində Qabaqcıl Təcrübə.

İS 5-in məqsədləri və əsas tələbləri aşağıdakılardır:

- Layihənin alternativ işlənməsi yollarını araşdırmaqla, mümkün olan yerlərdə könülsüz köçürülməyə yol verməmək və ya ən azı bunu azaltmaq
- Torpaq sahəsinin əldə olunmasından və ya təsirə məruz qalan şəxslərin torpaqdan istifadəsi və girişindən (aşağıdakılar vasitəsilə) mənfi sosial və iqtisadi təsirləri azaltmaq: (i) əvəz etmə qiymətində əmlakın itkisinə görə kompensasiya verilməklə; və (ii) məlumatların lazımi şəkildə açıqlanması, məsləhətləşmə və təsirə məruz qalanların məlumatlı iştirakı ilə köçürülmə işlərinin həyata keçirildiyini təmin etməklə
- Onların sosial-iqtisadi statusunun davamlı təkmilləşməsinə yardım etmək üçün torpaq, məvacib və/yaxud müəssisə ilə əlaqədar tədbirlər vasitəsilə layihənin təsirinə məruz qalan insanların həyat şəraitlərini və yaşayış normalarını təkmilləşdirmək və ya ən azı layihədən əvvəlki səviyyələrində bərpa etmək.

19.3 Rollar və Cavabdehliklər

PODRATÇI və ŞİRKƏTƏ aid olan torpaq sahəsinin idarə olunması üzrə ümumi vəzifə və cavabdehliklər aşağıda göstərilir.

19.3.1 Şirkət

- TƏMÖHS-ə uyğun olaraq Layihənin tikinti fəaliyyətlərinə dəstək olaraq bütün torpaq sahələrini PODRATÇININ ehtiyaclarına cavab verməyə çalışan şəkildə və vaxt çərçivəsində əldə etmək. ŞİRKƏT torpaq sahəsinin əldə olunma prosesi ilə bağlı əlavə torpaq sahəsindəki yubanmalara görə məsuliyyət daşımayacaq
- Torpaqdan İstifadənin İdarə olunması üzrə Podratçının İcra Planının (TİİPİP) yoxlamaq və təsdiq etmək
- Bu PİP-nin tələbləri ilə bağlı podratçının fəaliyyətinin yoxlanması və layihənin ƏMSSİS-nə uyğun olaraq Torpaq Sahəsinin İdarə olunması PİP-nin yoxlanması.

19.3.2 Podratçı

- PODRATÇI, bu ƏMSSİMP-yə daxil edilən tələblərə uyğunluğunu təmin etmək üçün icra və təşkilati tədbirləri ətraflı göstərən Torpaqdan İstifadənin İdarə olunması üzrə Podratçının İcra Planını (TİİPİP) ŞİRKƏTİN təsdiqi üçün hazırlayacaq
- PODRATÇI əmin olacaq ki, bütün müvafiq işçi heyətinin Torpaqdan İstifadənin İdarə olunması üzrə PİP-da ətraflı göstəriləcək məlumatlandırma və təlim fəaliyyətləri ilə bu ƏMSSİMP-nin müddəalarından məlumatı var.
- PODRATÇI icmanın şikayətlərinin idarə olunması sistemini hazırlayacaq ki, onun vasitəsilə torpaq sahəsinin idarə olunması üzrə mümkün şikayətlər (digər şikayət növləri arasında) qeydə alınsın və həll olunsun; ŞİRKƏTƏ istənilən belə şikayətlər barədə məlumat verəcək.
- PODRATÇI əlavə torpaq sahəsi üzrə tələbləri müəyyən etməli və ən azı üç ay əvvəlcədən ŞİRKƏTİ xəbərdar edəcək.
- PODRATÇI bütün əlavə torpaq sahələri üzrə Ətraf Mühitə və Sosial (ƏMS) Qiymətləndirməni həyata keçirəcək.
- PODRATÇI, beton/asfalt qarışdırma qurğuları, inşaat düşərgələri və boru yığma sahələri daxil olmaqla, lakin bunlarla məhdudlaşmayan, ətraf mühitə əhəmiyyətli təsirləri olan, bütün sahələr və obyektlər üzrə bu plana daxil edilən tələblərə uyğun

şəkildə həmin ƏMS qiymətləndirmələrini (bax Bölmə 19.4.2.2) aparmaq üçün müstəqil məsləhətçi cəlb edəcək.

- PODRATÇI onun işləri ilə bağlı vurulan ziyanlara və/yaxud kompensasiya tələblərinə görə cavabdehlik daşıyır.

19.4 Təsirin Qarşısının Alınması və Azaldılması

PODRATÇI, əlavə torpaq sahələrinin planlaması, qiymətləndirilməsi, hazırlanması və istifadəsi üzrə tətbiq olunacaq xüsusi təsir azaltma tədbirlərini ətraflı göstərən Torpaqdan İstifadənin İdarə olunması üzrə Podratçının İcra Planını ŞİRKƏTİN təsdiqi üçün hazırlayacaq.

19.4.1 Ümumi

PODRATÇI əmin olacaq ki, bütün sahələrin, xüsusilə də ətraf mühit və ya icma nöqtəyi-nəzərindən həssas sahə kimi məlum olan sahələrin sahədə hasarlanmasından istifadə etməklə, təsdiq olunmuş iş sahələrindən kənarında heç bir iş aparılmır. Buna boru kəməri dəhlizinin paya ilə hasarlanması, tikinti sahəsinin sərhədlərinin hasarlanması və/yaxud nişanlar daxildir. Əlavə olaraq, Layihənin bütün nəqliyyat vasitələri təyin olunan giriş və xidmət yollarında, ŞİRKƏT ilə razılaşdırıldığı və müvafiq plan(lar)da müəyyən olunduğu kimi avtodayanacaq sahələrində qalacaq.

PODRATÇI ev heyvanlarının və vətəni heyvanların hərəkətinə həddindən artıq mane olmağa yol verməmək üçün qaynaq işləri və xəndəyin qazılması arasındakı vaxtı azaltmağa çalışacaq.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

2-02	Nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti giriş yolları və işarələnmiş iş sahələri ilə məhdudlaşacaq (fövqəladə hallar istisna olmaqla) .
32-03	Layihəyə aid olan nəqliyyat vasitələri yalnız xüsusi ayrılmış sahələrdə dayandırılacaq.

PODRATÇININ işçi heyəti təsdiq olunmamış torpaq sahəsindən istifadəyə və yalnız təsdiq olunmuş giriş və xidməti yollardan istifadə etməklə, sahə sərhədləri daxilində və işçi sahələr daxilində qalmalı olmasına dair tələbləri başa düşmək üçün təlim keçəcək. İşçi heyəti həmçinin sahənin nişanlamalarından kənarında əlavə torpaq sahəsinə ehtiyac olduqda, bu barədə ŞİRKƏTƏ məlumat verilməsi tələbini bilməlidir.

19.4.2 Əlavə Torpaq Sahəsinin Qiymətləndirilməsi

19.4.2.1 Bildiriş

PODRATÇI əlavə torpaq sahəsinə ehtiyac barədə tikinti başlamazdan və/yaxud bu sahələrdən istifadə edilməzdən ən azı 3 ay əvvəl rəsmi xəbərdarlıq ilə yazılı şəkildə CQBKG üzrə Layihənin İdarə olunması Qrupuna məlumat verməli və ŞİRKƏTİN təsdiqləməsi üçün kifayət qədər əsasları təmin edəcək. PODRATÇININ Nümayəndəsi bu tələblər barədə yazılı şəkildə ŞİRKƏTİN nümayəndəsinə məlumat verəcək. PODRATÇI bütün əlavə torpaq sahələrinin (aşağıdakılar daxil olmaqla, lakin bunlarla məhdudlaşmayan) havadan xəritəsini və CİS Formatında koordinatlarını təmin edəcək:

- Tikinti Düşərgələri
- Boru meydançaları
- Giriş, Xidməti və dövrələmə yollar
- Qrunt materialının boşaldılma sahələri
- Mədən çıxarma sahələri (qrunt karxanası və/yaxud qruntun boşaldılma çuxurları)
- Beton qarışdırma qurğuları

- ŞİRKƏTİN ilkin torpaq sahəsinin əldə olunması ilə təmin oluna bilməyən çay və ya digər kəsişmələrdə əlavə en
- İstənilən digər əlavə torpaq sahəsi.

Bütün sahənin, o cümlədən giriş və dövrələmə yolların qeydə alınmasına əmin olmaq üçün bütün obyektlərin xarici kənar perimetrindən götürülən koordinatları olacaq. Bütün məlumatlar MÜQAVİLƏDƏ göstərildiyi kimi, CQBKG Layihəsinin elektron məlumat tələblərinə uyğun olaraq, elektron şəkildə CIS sisteminə daxil edilməsi üçün ŞİRKƏTƏ təqdim olunacaq. Təsirə məruz qalan ərazilər qeydə alınacaq.

PODRATÇI ərazidə ətraf mühit və ya sosial sahə üzrə heç bir “qaçılmaz zədələr”in olmadığına əminlik məqsədilə sahə(lər)in lazımi şəkildə daxili ilkin yoxlamasını aparacaq, misal üçün, mühafizə olunan torpaq, arxeoloji və ya mədəni irsə dair sübut və ya sahənin seçilməsindən və bildirişdən öncə sosial məsələlər. Ümumilikdə, sahənin seçim prosesi, onun texniki cəhətdən uyğunluğunu, girişini, torpaq sahələrinin mümkün olmasını, torpaq sahəsindən istifadə, ətraf mühitə təzyiqlər və digər sosial məsələlər kimi daxili faktorları nəzərə alacaq. Bu lazımi ilkin yoxlama, standart formadan istifadə etməklə sənədləşdirilməli, onun şablonu TIİPİP-nin hissəsi kimi PODRATÇI tərəfindən ŞİRKƏTƏ təqdim olunacaq.

ŞİRKƏT əlavə torpaq almağa cəhd edəcək, lakin PODRATÇIYA əlavə torpağı təmin edəcəyinə zəmanət vermir və tələbatın lazımi dərəcədə əsaslandırılmadığını, yaxud təklif edilən sahənin istifadəsi ilə bağlı olaraq ətraf mühitə və ya sosial sahəyə nəzərəcarpacaq təsirin olacağını hesab edərsə, PODRATÇININ torpaq üçün müraciətini rədd edə bilər. PODRATÇI ŞİRKƏTİN qabaqcadan alınmış razılığı olmadan yerli sakinlərlə, torpaq sahibləri və ya burada yaşayan şəxslərlə əlaqə saxlamayacaq.

19.4.2.2 Ətraf mühitin və sosial sahənin qiymətləndirilməsi

PODRATÇI tələb olunacaq əlavə torpaq sahəsinin yazılı şəkildə ətraf mühit və sosial qiymətləndirməsini aparmalı və Şirkətin təsdiqinə təqdim edəcək, həmin qiymətləndirməyə ətraf mühit və sosial sahə üzrə ilkin şəraitlər, o cümlədən çirkəndirmə (icazəsi tullantıların atılması, karbohidrogenlər kimi), ekologiya, mədəni irs, eroziya riski, torpağın dayanıqsızlıq riski, (tikintidən əvvəl, tikinti zamanı və sonra) su resursları, sosial mühit və s. daxil olacaq. Qiymətləndirməyə həmçinin ərazidən planlı istifadənin təsviri, təsirlərin qiymətləndirilməsi və təklif olunan təsirin azaldılması tədbirləri daxil olacaq.

PODRATÇI aşağıdakı tələblərə əməl edəcək:

39-02	ƏMSSTQ-nin təqdim olunmasından sonra əlavə torpaq sahəsinə ehtiyac duyularsa, ilkin tədqiqatlar (o cümlədən ekoloji, mədəni irs, sosial, eroziya riski, su mənbələri) aparılacaq.
39-03	ƏMSSTQ-də təsvir olunan kənar hər hansı əlavə torpaq sahəsinin istifadə olunması lazım gələrsə, Layihə tərəfindən ətraf mühit və sosial qiymətləndirmə hazırlanacaq, onun miqyası təklif olunan fəaliyyətlərdən və sahənin həssaslıq səviyyəsindən asılı olacaq

Beton/asfalt qarışdırma qurğuları, tikinti düşərgələri və boru yıqılma sahələri daxil olmaqla, lakin bunlarla məhdudlaşmayan, ətraf mühitə mühüm təsir potensialı olan obyektlər üzrə müstəqil üçüncü tərəf tərəfindən Ətraf Mühitə və Sosial Qiymətləndirmə hazırlanacaq (lazımi səlahiyyətlərə malik təcrübəli məsləhətçi tərəfindən).

Hər bir qiymətləndirmədə tələb olunan məlumatın səviyyəsi təklif olunan Layihə fəaliyyətlərindən və ərazinin həssas sahələrindən asılıdır və bu, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi ilə məsləhətləşəcək ŞİRKƏT ilə razılaşdırılacaq. Ətraf mühit və sosial qiymətləndirməyə ən azı aşağıdakılar daxil olacaq:

- Giriş
- Ətraf Mühitə və Sosial Sahə üzrə İlkin Təsvir

- Təsirlər və Təsir azaltma Tədbirləri
- Nəticə
- Əlavələr
- İcazələr və Normativ təsdiqlər.

Ətraf mühit və sosial qiymətləndirmənin/ilkin araşdırmanın nəticələri aşağıdakılar üzrə istifadə olunacaq:

- Tikinti və əməliyyat mərhələsinin ətraf mühit keyfiyyətinin monitorinqinin nəticələrini müqayisə etmək
- Sahənin bərpasına rəhbərlik etmək (bax Bərpa Planı)
- Bərpa işlərindən sonra keyfiyyətin monitorinqinin nəticələrini müqayisə etmək və sahə ilə bağlı riskləri və Layihə üzrə məsuliyyətləri yekunlaşdırmaq.

Hər bir ərazi növünü qiymətləndirərkən aşağıdakı hissələrə daxil edilən müddəalar PODRATÇININ qiymətləndirməsində əhatə olunacaq.

Qrunt materialının boşaldılma sahələri

Qazılmış qruntun boşaldılma sahələrinin ətraf mühit üzrə qiymətləndirməsi flora, fauna, eroziya, mədəni irs və su resursları və/yaxud narahatlıq ilə bağlı yerli əhaliyə təsirlər nəzərə alacaq. Qiymətləndirmə həmçinin Bərpa Planına uyğun olaraq sahənin təklif olunan bərpasını müəyyən edəcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

9-02	Alt torpaq qatı üçün bütün mümkün utilizasiya sahələri və planları qəbul edilməzdən əvvəl həmin planların mümkün ətraf mühit və sosial təsirlərinin qiymətləndirilməsi aparılacaq.
------	--

PODRATÇI qazılmış qruntu torpaq istifadəsi üçün təsdiq olunmuş və torpaq sahibi ilə bağlanan müqavilələrə əsasən sahələrdən başqa istənilən yerə kənarlaşdırma bilməz.

PODRATÇI tərəfindən işlədilməli çıxarılma sahələri (qrunt karxanaları/daş karxanaları)

PODRATÇI sahənin ətraf mühit və sosial qiymətləndirməsini, o cümlədən ilkin tədqiqatları aparmalı və yuxarıdakı tələblərə uyğun olaraq, hər hansı çıxarılma başlamazdan əvvəl təsdiq üçün ŞİRKƏTƏ yazılı hesabat verəcək. Ətraf mühit qiymətləndirməsində sahənin bərpa olunacaq yolları ətraflı göstəriləcək. Yerli, rayon və ya dövlət orqanlar tərəfindən tələb oluna biləcək icazənin təsdiq olunması PODRATÇININ vəzifəsidir.

Torpaq sahəsinin əldə olunması üzrə tədbirlər aşağıda Bölmə 19.4.3-ə əsasən tələb olunacaq. PODRATÇI bütün tələb olunan lisenziya və razılıqların əldə olunmasına cavabdehdir.

19.4.3 Torpaq Sahəsinin Əldə Olunması/Kompensasiya üzrə Tələblər

19.4.3.1 Ümumi

Bütün torpaq sahələri üzrə torpağın əldə olunması ŞİRKƏT tərəfindən aparılacaq. ŞİRKƏT tikintidə istifadə üçün PODRATÇI tərəfindən tələb olunan torpaq sahələrinin tutulması və kompensasiya ilə bağlı yerli orqanlar, torpaq sahibləri və torpaq istifadəçiləri ilə lazımi məsləhətləşmələr aparır.

ŞİRKƏT, prosedura və CQBKG üzrə Torpaq Sahəsinin Əldə Olunması və Kompensasiya Çərçivəsində müəyyən olunan tariflərə (TSƏOKÇ), Torpaq Sahəsinin Əldə Olunması və Kompensasiya üzrə əlaqədar Təlimata (TSƏOKT) uyğun olaraq əlavə torpaq sahələri üzrə ədalətli və şəffaf torpaq sahəsinin əldə olunmasını həyata keçirəcək.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəliklərə cavab vermək üçün tədbirlər görəcək:

32-01	Layihə torpaq sahələrinə girişi məhdudlaşdırmazdan əvvəl yerli hakimiyyət orqanları, torpaq sahibləri və torpaq istifadəçiləri, o cümlədən heyvandarlıqla məşğul olan fermerlər ilə məsləhətləşmələr aparacaq və müvəqqəti hasarlamaların zəruri olub-olmadığını müəyyən edəcək.
39-01	Hər hansı əlavə torpağın alınması tələb olunarsa, müvafiq orqanlarla məsləhət aparılacaq və müvafiq icazə və razılıqlar alınacaq.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

32-17	Layihə hər hansı çobanların tikinti ərazilərindən otlaq sahəsi kimi istifadə edib-etmədiyini müəyyənləşdirəcək və tikinti dövrü ərzində onlarla mümkün məhdudiyyətlər barədə məsləhətləşmələr aparılacaq.
-------	---

Tədqiqatlar, ətraf mühit və sosial qiymətləndirmə və təsdiqlər ilə bağlı 19.4.2.2.-dəki öhdəliklər ümumi torpaq sahəsinin əldə olunması prosesinin lazımı hissəsidir.

19.4.3.2 Sahəyə girişdən əvvəl tədqiqat

Prosesin bir hissəsi kimi və əldə olunmuş torpaq sahəsinə daxil olmazdan və/yaxud tikintidən öncə, ŞİRKƏT torpaq sahənin (sahələrin) və əmlakın ətraflı inventarizasiyasını və yoxlamasını aparacaq. İlk tədqiqatın məqsədi torpağın və bütün digər daşınmaz əmlakın, o cümlədən drenaj sistemlərinin və suvarma sistemlərinin inventarizasiyasını aparmaqdır. PODRATÇI ilkin araşdırmanı müşahidə edəcək.

Sənədləşdirmə giriş və çıxış marşrutlarına, boru yığma sahələrinə qədər və onlardan kənara genişlənməli, marağ ərazilərinin ətraflarını əhatə etməlidir ki, buna torpaq sahəsinin və obyektlərin tikinti öncəsi vəziyyətinə dair foto/video sübutlar daxil ediləcək (məsələn, məhsulun olması, infrastruktur, yollar və s.)

ŞİRKƏT həyata keçiriləcək müvəqqəti tədbirlər (məsələn, drenaj/suvarma sisteminin dağıdılması, müvəqqəti hasarlama zamanı və s.) və torpaq sahibi/istifadəçi ilə aparılan bərpə işləri üzrə razılaşmaları dəqiq sənədləşdirəcək.

PODRATÇI əmin olacaq ki, çıxarılan hər hansı sahənin sərhədləri torpaq sahibinin/istifadəçisinin tələblərinə cavab verməsi üçün uyğun olan yerlərdə müvəqqəti hasarlar ilə əvəz olunacaq.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəliklərə cavab vermək üçün tədbirlər görəcək:

34-01	Aradan qaldırılan hər hansı sahənin sərhədləri/hüdudları torpaq sahibi/istifadəçisinin müvafiq tələblərinə cavab vermək üçün müvəqqəti hasarlama ilə əvəz olunacaq.
-------	---

19.4.3.3 Kompensasiya

ŞİRKƏT, CQBKG üzrə Torpaq Sahələrinin Əldə Olunmasına və Kompensasiyaya dair Çərçivədə(TSƏOKÇ) və bununla əlaqədar Torpaq Sahələrinin Əldə Olunmasına və Kompensasiyaya dair Təlimatda (TSƏOKT) təsvir olunan prinsiplərə və tariflərə riayət etməklə, torpaq sahələrinin əldə olunması və kompensasiyanı həyata keçirəcək.

ŞİRKƏT tərəfindən başqa cür təsdiqlənməyincə, PODRATÇI onun fəaliyyətlərinə aid ola bilən bütün kompensasiya iddialarının və zərərlərin bərpə olunmasının ödənişinə görə məsuliyyət daşıyır.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

32-04	Layihə ilə bağlı fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi səbəbindən istifadəsi mümkün olmayan mal-qara üçün nəzərdə tutulan nohur və xırda sutularlarının əvəzlənməsi təmin ediləcək. Belə əvəzlənmə mal-qara sahiblərinin təmsilçiləri və çobanlarla razılaşdırılacaq növdə və yerdə olacaq.
-------	---

Ədalətliyi və şəffaflığı təmin etmək və proses ilə bağlı şikayətləri toplamaq üçün ŞİRKƏT PODRATÇI tərəfindən keçirilən hər hansı danışıqlarda iştirak edəcək. Kompensasiya CQBKG üzrə TSƏOKT-yə müvafiq olaraq təmin ediləcək.

19.4.3.4 Yerə xas olan öhdəliklər

Layihə üzrə nəzərə alınacaq yerə xas olan öhdəliklərin KG-ləri aşağıdakı öhdəliklərin əsasında sıralanır.

D8-04 BVR A-06	Burdaqlar və müvəqqəti yaşayış evləri BVR A06-dan ən azı 200m məsafəyə köçürüləcək.
X13-06 KG118,	Layihə, mümkün olduğu yerdə, bağlara mümkün təsirlərin azaldılması üçün Kəmərsahəsinin azaldılması məsələsinə baxacaq.
X13-07 KG123	Məqsəduyğun olan hallarda boru kəmərinin eni evlərə təsiri minimuma azaltmaq üçün layihələşdiriləcək.
X13-08 KG5-KG24 (BVR A6), KG289	Ədalətli və şəffaf köçürülməni tətbiq etmək üçün təsirə məruz qalmış ailə təsərrüfatlarına layihə prosedurları tətbiq ediləcək.
X13-09 KG5-KG24 (BVR A6), KG289	Kəmərsahəsi təsirləri azaltmaq üçün azaldılacaq. Azəri qaz boru kəmərinin yerini müəyyən etmək və, buna görə də, CQBKG boru kəməri marşrutunu yaşayış evlərindən və əlaqədar fermer təsərrüfatı binalarından yan keçmək üçün dəyişdirmə zərurətini müəyyən edəcək hərtərəfli tədqiqat işləri aparılacaq.
X5-13	Ərsinləmə stansiyasına yeni giriş yolu üçün mümkün olduğu yerdə, mövcud yollardan istifadə ediləcək.
X5-19 KG345 - KG347	CQBKG layihəsi Həsənsuda suyun götürülməsinin hələ də mövcud olduğunu müəyyən edəcək və əgər belədirsə, hər hansı təsirin mümkün olduğunu nəzərdən keçirəcək və azaltma tədbirlərinin lazım olub-olmadığını müəyyən etmək barədə razılıq əldə edəcək.

19.4.3.5 Bərpa və sahədən çıxış tədqiqatı

Ərazidə işlər başa çatdırıldıqdan sonra və PODRATÇI demobilizasiya olunmağa hazır olduqda, PODRATÇI Bölmə 7-də Bərpa Planına uyğun olaraq torpağı bərpa edəcək.

Bərpadan sonra, PODRATÇI tərəfindən sahədən çıxış tədqiqatı ŞİRKƏTİN iştirakı ilə aparılacaq. Tədqiqat bütün tədqiq olunan ilkin əraziləri və sahə işlərinin təsirinə məruz qalan əlavə sahələri və ya mülkiyyəti əhatə edəcək. Yuxarıda ilkin tədqiqatda əhatə olunan bütün sahələrin və narahatlıq doğuran potensial sahələrin fotosəkilləri çəkiləcək. PODRATÇI torpaq sahibinə torpağın hamar qaytarılmasını təmin etmək üçün çıxış tədqiqatında ortaya çıxan istənilən tədbirləri vaxtında həll etməyə cavabdehdir.

PODRATÇI əmin olacaq ki, torpaq sahələrinin sahiblərinə və ya istifadəçilərə qaytarılmasından sonra onların istifadəsində heç bir məhdudiyət yoxdur (yalnız sahib/istifadəçi və Şirkət arasında təkrar istifadəyə dair müqavilədə sadalananlardan başqa).

Torpaq Sahələrindən Çıxış üzrə Müqavilə torpaq sahibi/istifadəçisi, hüquqi şəxs və ya üçüncü tərəf, PODRATÇI və ŞİRKƏT tərəfindən TƏMÖHS-ə əsasən imzalanacaq.

PODRATÇI aşağıdakı öhdəlikləri yerinə yetirəcək:

32-05	Şirkətin Torpaq sahələrinin əldə olunması qrupu, ətraf mühit məsələləri üzrə təmsilçisi və tikinti podratçıları tikinti dövrü ərzində istifadə edilən bütün torpaqların əvvəlki sahibi/istifadəçisi ilə birlikdə çıxış yoxlaması həyata keçirəcəklər.
32-07	Layihə torpaq sahiblərini/istifadəçilərini layihənin istifadə etdiyi torpaq sahəsinə təkrar tətbiq edilən hər hansı məhdudiyətlər barədə məlumatlandıracaq.

19.4.4 İcazələr və Təsdiqlər

PODRATÇI əmin olacaq ki, bütün tələb olunan icazələr, təsdiqlər və torpaq sahələrinə daxil olma üzrə sazişlər (sonuncu ŞİRKƏT tərəfindən təmin olunur) torpaq sahəsinin və ya obyektin istifadəsindən öncə hazırdır. PODRATÇI təmin edəcək ki, müqavilələrə uyğun olaraq sahə hasarlanıb.

19.4.5 Şikayətlərin İdarə olunması Sistemi

Torpaq sahələrinin əldə olunmasından və əlavə torpaq sahələrinin istifadəsindən ortaya çıxan şikayətlər, şikayətlərin idarə olunması üzrə tələblərin, o cümlədən PODRATÇININ icmanın şikayətlərinin qeydiyyatını saxlama tələbinin daxil olduğu İcma ilə Əlaqənin İdarə Olunması Planına uyğun həll ediləcək.

Torpaq sahəsinin idarə olunması ilə bağlı bütün şikayətlər ŞİRKƏT tərəfindən PODRATÇI ilə birlikdə diqqətlə araşdırılacaq. Torpaq sahələrinin idarə olunması üzrə kompensasiya iddiaları PODRATÇININ vəzifəsidir.

PODRATÇI tərəfindən razılaşdırılmış ərazi hüduqlarından kənarında vurulan istənilən ziyan, o cümlədən məhsula ziyan CQBKG-nin Torpaq Sahələrinin Əldə Olunması və Kompensasiya Təlimatında müəyyən olunan tariflərə uyğun olaraq, PODRATÇI tərəfindən kompensasiya olunacaq.

19.5 Yoxlama və Monitoring

19.5.1 Podratçının Monitoringi

PODRATÇI, bu planın tələblərinin yerinə yetirilməsini qiymətləndirmək və ən azı aşağıdakıları daxil etmək üçün özünün ƏMSSİS-nin bir hissəsi kimi rəsmi monitoring proqramını hazırlayacaq: Müntəzəm sahə yoxlamaları, o cümlədən işin Layihənin hüduqları daxilində olduğu təmin etmək üçün yoxlama; xüsusi mövzular və ya əsas yerlər üzrə mərkəzləşmiş auditlər; düzəldici tədbirlərin müəyyən olunması; fəaliyyəti izləmə sistemi və PODRATÇININ ƏMSSİS-nə əsasən yekunlaşan fəaliyyətə əminlik.

Ətraf mühit və sosial fəaliyyət Əlavə D, Cədvəl D1-də ƏİG-lərinə əsasən müqayisə olunacaq.

19.5.2 Şirkətin Təsdiqi

PODRATÇI bu planın və digər MÜQAVİLƏ sənədlərinin daxilində olan tələbləri yerinə yetirməyi müqaviləyə əsasən öhdəsinə götürür və ŞİRKƏT bir sıra mexanizmlər yolu ilə, o cümlədən özünün ƏMSSİS-nə, eləcə də ƏMSSİS-nin Uyğunsuzluq Proseduruna uyğun olaraq öz yoxlamalarını, auditlərini və monitoring proqramlarını həyata keçirməklə uyğunluğu yoxlayacaq.

Təkmilləşdirmə üçün çatışmazlıqlar və ya imkanlar aşkar olunduqda, ŞİRKƏT bu barədə PODRATÇIYA yazılı şəkildə məlumat verməyə cəhd edəcək. Həmin yazılı bildirişlərə istənilən uyğunsuzluqlar ilə bağlı xüsusi təfsilatlar daxil olacaq. PODRATÇI onun uyğunsuzluğu barədə məlumatlandırıldıqdan sonra, buna uyğun olması üçün dərhal bütün düzəldici tədbirləri görəcək. Həmin düzəldici tədbirlər, MÜQAVİLƏNİN digər hissələrində təmin olunmadıqda, PODRATÇININ hesabına görülməlidir. Əgər PODRATÇI həmin düzəldici

tədbirləri vaxtında görə bilməzsə, ŞİRKƏT lazımi düzəldici tədbir görülməyə qədər, İşləri tam və ya qismən dayandırmağı Podratçıya göstəriş verə bilər. Belə dayandırma nəticəsində PODRATÇI tərəfindən yaranan xərclər PODRATÇININ hesabına olmalı və Podratçının fəaliyyəti nəticəsində yaranan istənilən yubanmalar buna əsasən üzrlü hesab oluna bilməz. ŞİRKƏTDƏN uyğunsuzluğa dair yazılı bildirişin alınmaması istənilən uyğunsuzluğu müəyyən etmək və düzəltmək üçün PODRATÇININ cavabdehliyini azaltmır.

20 MONİTORİNQ

PODRATÇININ ətraf mühit və sosial sahə üzrə İcra Planları, ətraf mühit və sosial sahəyə təsirlərin azaldılması tədbirlərinin uğurunu müşahidə etmək, eləcə də Əlavə D-də göstərilən ƏİG-lər və Ətraf Mühitin Monitoringi tələblərinə dair ətraf mühitlə bağlı məlumatları toplamaq üçün proqramlar, protokollar və prosedurları irəli sürəcək.

PODRATÇI ŞİRKƏTİN təsdiqi üçün özünün şablonlarını hazırlamalı və ya göstəriş olduqda ŞİRKƏTİN təsdiq etdiyi hesabat şablonlarından istifadə edəcək. Bütün monitoring, ətraf mühit və sosial qiymətləndirmə, ilkin araşdırma nəticələri və digər ətraf mühit və sosial monitoring məlumatları PODRATÇININ sənədlərə nəzarət sistemində saxlanmalı, ŞİRKƏTİN sorğusu əsasında verilməli və ŞİRKƏTİN bu məlumatı Əməliyyatlar üzrə İdarəetmə Sistemlərinə köçürə bilməsi üçün Layihə tamamlandıqda, ŞİRKƏTƏ təhvil veriləcək. PODRATÇI, EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI və MƏDƏNİ İRS ÜZRƏ PODRATÇI məlumatın növlərini, onu saxlama vasitələrini göstərməklə, köçürmə planını işləyib hazırlayacaq.

20.1 Ətraf Mühit Üzrə Monitoring

PODRATÇI tikinti işlərinin başlanğıcında ətraf mühitin monitoringini başlamalı və ərazidə baş verən tikinti fəaliyyətləri əsasında sahəyə xas müntəzəm monitoring tədbirlərini planlaşdıracaq (məs., suyun keyfiyyətinin monitoringi çay kəsişmələri tikilən zaman yerinə yetiriləcək). Monitoring tətbiq olunan təsir azaltma tədbirlərinin effektivliyini müəyyən etmək üçün tikinti fəaliyyəti boyunca davam edəcək. PODRATÇI emissiyaların və atımların bütün stasionar mənbələrini müəyyən etməklə (məs., hava; səs-küy, tullantı suları) tullantıların və atımların qeydiyyatını saxlayacaq.

PODRATÇI ətraf mühit üzrə bütün monitoring və analiz fəaliyyətlərini həyata keçirmək üçün monitoring üzrə müstəqil məsləhətçini işə cəlb edəcək. PODRATÇI əmin olacaq ki, ətraf mühit üzrə monitoring işçi heyəti lazımi texnikalar (o cümlədən sahə monitoring avadanlıqlarının istifadəsi, kalibrasiyası və texniki xidməti; nümunə götürülməsi, etikətləmə və daşınma; fəaliyyətlərin izlənməsi) və monitoringin nəticələrinin açıqlanması, qeydlərin saxlanması və hesabat vermə prosedurlarına dair təlim keçir.

PODRATÇI təmin edəcək ki, ətraf mühitin monitoring proqramları lazımi üsul və avadanlıqlardan istifadə edir (məsələn, konteynerləri və nümunə saxlama yerlərini göstərən nümunə götürmə üzrə icra planı; suyun keyfiyyətini, havanın və səs-küyün ani olaraq avtomatik göstəricilərini qeydə alanlar; çəki və həcmi ölçən cihazlar; fotosəkil və coğrafi məlumat sistemi cihazları). PODRATÇININ İcra Planları təyin edilmiş monitoring və hesabat proqramlarına riayət edəcək.

PODRATÇI nümunələri analiz etmək üçün müstəqil analitik laboratoriyalar ilə subpodrat müqaviləsi bağlayacaq. PODRATÇI istifadə olunan hər bir laboratoriyanın fəaliyyətini yoxlamaq üçün keyfiyyətə zəmanət proqramını istifadə edəcək. PODRATÇI təklif olunan laboratoriyaları ŞİRKƏTİN təsdiqi üçün təqdim edəcək.

20.2 Sosial Sahənin Monitoringi

PODRATÇININ İcma ilə Əlaqələr üzrə məsul şəxsləri və ŞİRKƏTİN İcma ilə Əlaqələr üzrə məsul şəxsləri Layihənin tikinti mərhələsində Layihənin Təsirinə məruz qalan icmalar ilə dialoq quracaq. PODRATÇININ İcma ilə Əlaqələr üzrə məsul şəxsləri öz fəaliyyətlərinə dair gündəlik hesabatları Sosial məsələlər üzrə Menecerə təqdim edəcək.

PODRATÇI İcma ilə Əlaqələr üçün özünün İcra Planı əsasında Şikayətlərə Baxılması Prosedurunu tətbiq edəcək. PODRATÇININ İcma ilə Əlaqələr üzrə məsul şəxsləri və ŞİRKƏTİN İcma ilə Əlaqələr üzrə məsul şəxsləri Şikayətlərə baxılması Proseduruna əsasən

qeydə alınan şikayətləri birgə araşdıracaq. PODRATÇI hər hansı bir sosial "hadisə"dən sonra (o cümlədən icmalardan və qonşulardan şikayətlər) onun səbəblərini müəyyən edən, təsiri azaltma və təkmilləşdirmə üçün tövsiyələr verən hesabatı ŞİRKƏTƏ təqdim edəcək.

20.3 Hesabatvermə

PODRATÇI hər ay aşağıdakıların daxil olduğu, lakin onlarla məhdudlaşmayan ətraf mühitə və sosial sahəyə dair hesabatı hazırlayaraq ŞİRKƏTƏ təqdim edəcək:

- İcmal
- ƏMSSİOMP ilə bütün uyğunsuzluqların statusu
- Bütün ƏMSS ilə əlaqədar qəzaların və işlərin dayandırılması ilə nəticələnmiş hadisələrin xülasəsi
- Bütün ƏMSS ilə əlaqədar normativ və hüquqi problemlərin xülasəsi
- Atqı və emissiyalardan götürülmüş bütün nümunələrə və təhlilə dair yenilənmiş qeydlər
- Yaradılmış və kənarlaşdırılmış bütün tullantıların yenilənmiş qeydiyyatı
- Hər bir İdarəetmə Planı əsasında keyfiyyət xülasəsi
- Hər planda təyin edilmiş ƏİG əsasında kəmiyyət hesabatı
- Alınmış hər hansı şikayətlərin növü və statusu
- İcmanın cavab reaksiyasının və Layihənin xoş niyyətli tədbirlərinin xülasəsi
- Həll edilməli məsələlər.

20.4 Əsas İcra Göstəriciləri

ŞİRKƏT 7-19 Bölmələrində təqdim olunan təsirlərin azaldılmasına və planların yerinə yetirilməsinə ünvanlanan bir sıra ətraf mühit və sosial sahə üzrə ƏİG-lərini göstərmişdir. Bunlar Əlavə D-də Ətraf Mühit və Sosial Vəziyyətə dair Hesabat və Monitoring Tələblərində yekunlaşdırılıb. Tikinti mərhələsi üzrə bu ƏİG-nin əksəriyyəti təsir azaltma fəaliyyətləri ilə əlaqədardır, beləliklə, onları müşahidə etmək və onlar haqqında hesabat vermək PODRATÇININ üzərinə düşür. ŞİRKƏT ƏİG-nin PODRATÇI tərəfindən ölçüldüyünü və hesabat verildiyini təmin etməyə cavabdehdir.

PODRATÇI ətraf mühit və sosial sahə üzrə Əsas İcra Göstəriciləri (ƏİG) əsasında fəaliyyəti aylıq olaraq qiymətləndirməli və məzmunu ŞİRKƏT ilə razılaşdırılmalı olan aylıq Ətraf Mühitin İcra Hesabatında ŞİRKƏTİN ölkə üzrə rəhbərliyinə məruzə ediləcək. PODRATÇIDAN həmçinin tələb olunur ki, bu ƏİG-in tikinti başlamadan öncə bütün müvafiq tərəflərə çatdırılmasını təmin etsin.

PODRATÇI ƏİG-nin detalları və bu məlumatlarda və hesabatlarda tələb olunan Ətraf Mühitin Monitoringi üzrə Əlavə D-yə istinad edəcək. Əgər ƏİG icrası ŞİRKƏTİN öhdəliklərinə riayət olunduğunu nümayiş etdirmirsə, əhatə olunan məsələlər PODRATÇININ Fəaliyyətləri İzləmə Sistemində qeydə alınacaq və PODRATÇI və ŞİRKƏT fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi yollarını razılaşmalı və PODRATÇI razılaşdırılmış tədbirləri yerinə yetirmək üçün tədbirlər görəcək.

ŞİRKƏT PODRATÇININ nəticələrini yoxlamaq üçün müstəqil monitoring, nümunə götürmə və analizlər aparacaq.

21 NƏZARƏT YOXLAMALARI VƏ AUDİTLƏR

Bu ƏMSSİMP-nin müddəalarının və onu dəstəkləyən İdarəetmə Planlarının effektiv şəkildə həyata keçirildiyinə əmin olmaq üçün:

- PODRATÇI özünün dövrü olaraq sənədləşdirilmiş yoxlamalar və auditlər üzrə İcra Planlarını təklif edəcək
- PODRATÇI dövrü yoxlamalar və auditlər nəticəsində hər hansı uyğunsuzluqların tapılmasını Fəaliyyətləri İzləmə Sistemində (FİS) qeydə almalı, uyğunsuzluqları aradan qaldırma vasitələrini ŞİRKƏT ilə razılaşacaq. FİS üzrə yenilənmələr və düzəldici tədbirlərin həyata keçirilməsinin gedişi aylıq olaraq ŞİRKƏTƏ məruzə ediləcək
- ŞİRKƏT, PODRATÇI tərəfindən İdarəetmə Planında göstərilən öhdəlikləri təmin edən ətraf mühitə təsirlərin azaldılması tədbirlərinin yerinə yetirilməsini yoxlamaq üçün PODRATÇININ fəaliyyətinin öz yoxlama və audit qrafikini tətbiq edəcək.

21.1 PODRATÇININ Yoxlamaları və Auditləri

PODRATÇI, hər bir ətraf mühit və ya sosial İdarəetmə Planında qeydə alınan təsir azaltma tədbirlərinin həyata keçirildiyinin sübutunu vizual olaraq qiymətləndirmək və müşahidələri qeydə almaq üçün onun tərəfindən hazırlanmış formadan istifadə etməklə, bütün tikinti fəaliyyətlərinin, sahələrin ümumi yoxlamasını və iş sahəsinin yaxınlığında olan kəndlərin nəzarət yoxlamasını aparacaq. Yoxlamalara vizual yoxlama ilə qiymətləndirilə bilməyən, öhdəliklərin yerinə yetirilib-yetirilmədiyini müəyyən etmək üçün işçi və icma üzvləri ilə söhbətlər daxil ola bilər. Hesab proformalarına aşağıdakılar daxil olacaq, lakin bunlarla məhdudlaşmır:

- Eroziyaya qarşı mübarizə tədbiri
- Ekologiya – flora və faunanın qorunması
- Çayın su axınının kəsilməsi
- Tullantı sularının təmizlənməsi və boşaldılması
- Təmizliyə və qaydalara riayət olunması
- Tullantıların idarə edilməsi
- Enerjiden səmərəli istifadə
- Nəqliyyat vasitələri və avadanlıqlara texniki xidmət
- Səs-küy və toz
- Aqreqatların çıxarılması və daşınması
- Suyun ayrılması
- Yanacaq qənaət
- Neft, kimyəvi maddə və sürtgü materiallarının saxlanması
- Dağılmaların qarşısının alınması üçün avadanlıqlar
- Davranış Kodeksinin Məcburi İcrası
- Şikayətlərin Qeydiyyatı
- Nəqliyyatın hərəkəti və sürətləri
- Giriş yolları və çıxışlara yaxın yolların, binaların vəziyyəti
- Lövhələr və icmanın təhlükəsizliyi
- İşə götürmə prosesinin şəffaflığı
- Təlimin tələblərə uyğunluğu
- Yerli səviyyədə satın alınan materiallardan istifadə.

Yoxlama və ya audit aparmazdan əvvəl, PODRATÇININ Ətraf Mühit üzrə Müfəttişi (və ya sosial yoxlama olduğu halda İcma ilə Əlaqələr üzrə məsul şəxsi) müvafiq sahələr üzrə əvvəlki yoxlama hesabatını, bağlanmamış hər hansı həll olunmayan məsələlər və ya tədbirlər üzrə PODRATÇININ FİS-ni yoxlayacaq. Müfəttiş yerinə yetirilmiş düzəldici tədbirlərin effektivliyini təsdiq edən yoxlama formasının müşahidələrinə dair qeyd aparacaq.

PODRATÇI ƏMSİS-nin bir hissəsi kimi, rəsmi audit proqramını və audit proformalarını hazırlayacaq.

PODRATÇI, Uyğunsuzluq Prosedurlarına əsasən və özünün FİS daxilində bütün uyğunsuzluqları qeyd edəcək. PODRATÇININ Ətraf Mühit üzrə meneceri (və ya sosial tapıntı olduğu halda Sosial məsələlər üzrə Meneceri) lazımı düzəldici tədbirləri irəli sürməli və onları həftəlik/aylıq əlaqələndirmə iclaslarında ŞİRKƏT ilə razılaşdıracaq.

21.2 Uyğunsuzluğa dair Bildirişin Monitoringi

Bundan başqa, PODRATÇI layihənin ətraf mühit standartlarına (Əlavə B) uyğun olmayan hər bir və bütün monitoringin yekunları barədə nəticəni (nəticələri) aldıqdan sonra iyirimi dörd (24) SAAT ƏRZİNDƏ ŞİRKƏTƏ məlumat verəcək. Uyğunsuzluğu göstərən monitoring nəticəsinin alınmasından sonra qırx səkkiz (48) SAAT ƏRZİNDƏ PODRATÇI ən azı aşağıdakı məlumatlar daxil olan yazılı hesabatı (İngilis dilində) ŞİRKƏTƏ təqdim edəcək:

- Uyğun olmayan monitoringin nəticəsinin təsdiqi (o cümlədən monitoringin yeri, tarixi və vaxtı, monitoringin nəticəsi, PODRATÇININ monitoringin nəticəsini aldığı vaxt və tarix; və tətbiq olunan layihə standartı)
- Uyğun olmayan monitoring nəticəsinə cavab olaraq görülən tədbir (müasir üçün, uyğun olmayan atılma işlərinin dayandırılması)
- Uyğun olmayan atılma işlərinin əlavə təmizlənməsi (faktiki və ya təklif olunan)
- Uyğun vəziyyətə qaytarmaq üçün əlavə monitoring (faktiki və ya təklif olunan)
- Uyğun olmayan vəziyyətlərin həll olunmasının təsdiqi və ya bağlanma üçün vaxt qrafiki (sonrakı monitoring və ŞİRKƏTƏ hesabat verməni daxil etmək üçün vaxt qrafiki).

21.3 Tədbirləri izləmə Sistemi

PODRATÇININ Ətraf mühit üzrə Meneceri aşağıdakıları qeydə alan FİS saxlayacaq:

- İdarəetmə Planlarında göstərilən öhdəliklərə uyğun olmayan monitoring nəticələri
- İdarəetmə Planlarında göstərilən öhdəliklərə uyğun olmayan yoxlama və audit nəticələri.

PODRATÇI həmçinin təhlükəli materialın buraxılması (yeni, dağılmalar üzrə jurnallar) və ŞİRKƏT ilə razılaşdırılacaq formatlarda şikayətlər jurnalını hazırlayacaq.

PODRATÇININ Ətraf Mühit üzrə Meneceri və Sosial Məsələlər üzrə Meneceri Fəaliyyəti izləmə Sistemindəki hər bir bəndi müntəzəm Ətraf mühit və Sosial sahə üzrə iclaslarda ŞİRKƏTİN nümayəndəsi ilə müzakirə etməli, lazımı düzəldici tədbirləri razılaşdırmalı və ya razılaşdırılmış düzəldici tədbirlərin bağlanmasına və yoxlanmasına qədər onların icrasına doğru işlərin gedişini izləyəcək.

21.4 ŞİRKƏTİN Yoxlama Auditləri

ŞİRKƏT, PODRATÇININ öz İcra Planlarına və Prosedurlarına, o cümlədən İdarəetmə Planlarında faktiki olaraq irəli sürülən öhdəliklərdə qəbul olunan fəaliyyət səviyyəsinə nail ola bilən və Layihənin ətraf mühit və sosial təsirlərinin azaldıldığı hər hansı işlərin icra planlarına və təsir azaltma tədbirlərinə riayət edib-etmədiyini nümayiş etdirən real faktları toplamaq üçün yoxlama auditlərinin proqramını planlaşdıracaq. O həmçinin Layihənin ətraf mühitə və sosial sahəyə təsirlərinə yol verməmək və onu azaltmaq, həmçinin davamlı təkmilləşməsinə yardım etmək üçün yeni tədbirlərin icrası üzrə mexanizm təmin edir.

Rəsmi yoxlama auditləri dövrü (misal üçün, rüblük) və mümkün olduğu zaman aparılacaq, ŞİRKƏT bütün lazımi işçi heyətinin, sənədlərin və monitoring qeydlərinin mümkün olduğunu təmin etmək üçün planlaşdırılan auditlər barədə PODRATÇIYA yazılı bildiriş verəcək.

ŞİRKƏT aşağıdakı fəaliyyətləri aparmaq üçün audit qrupunun rəhbərini və audit qrupunu təyin edəcək:

- Əvvəlki auditlərin nəticələrini və PODRATÇI tərəfindən həyata keçirilən düzəldici tədbirləri nəzərə almaqla, audit olunacaq ətraf mühit və ya sosial məsələləri əhatə edən və "memorandum" kimi istifadə olunacaq audit protokolunu hazırlamaq
- Auditin açılış iclasını çağırmaq
- Sənədləri nəzərdən keçirmək, iş təcrübələrini, sahənin və avadanlıqların vəziyyətini müşahidə etmək və lazım gəldikdə, müsahibələr aparmaq
- Audit nəticələrini və tövsiyələri toplamaq
- PODRATÇININ hər bir müşahidə olunan uyğunsuzluğu aradan qaldıracağı metodları razılaşdırmaq üçün sahə menecerləri ilə auditin bağlanması dair iclasını aparmaq.
- Lazımi uyğunsuzluğa dair hesabatları qaldırmaq və PODRATÇININ FİS-nin uyğun olaraq yenilənməsini təmin etmək
- Audit hesabatını hazırlamaq.

Vaxt keçdikcə, ŞİRKƏTİN yoxlama auditləri proqramı bir sıra Layihə fəaliyyətlərini və PODRATÇININ bütün ətraf mühit və sosial idarəetmə sistemini yoxlayacaq, o cümlədən bunlarla məhdudlaşmayan:

- Ətraf Mühit və sosial idarəetmə sənədləri (məsələn, ətraf mühit siyasətinin nəzərdən keçirilməsi, PODRATÇININ İcra Planlarının uyğunluğu, ətraf mühit üzrə ƏİG, əmək müqavilələrinin təlim sənədləri, işlərin icra planları)
- Təsir azaltma tədbirlərinin həyata keçirilməsi (məsələn, KS-nin və sahənin təmizlənməsinə nəzarət, növlərin köçürülməsi, xəndək çəkilməsi, borunun düzülməsi və torpaqla geri doldurma, təbii sərvətlərdən istifadənin azaldılması, çay kəsişməsinin tikintisi, hidrosınağın aparılması, bioberpa, emal avadanlıqlarının quraşdırılması, avadanlıqların istismara verilməsi, nəqliyyat vasitələrinin və elektrik generatorlarının yoxlanması və onların təmirinin qeydə alınması)
- PODRATÇININ İcra Planları ilə uyğunluq və düzəldici tədbirlərə olan ehtiyacın müəyyən olunması və əvvəlki düzəldici tədbirlərin effektiv şəkildə tətbiq olunduğunu yoxlamaq
- PODRATÇININ ətraf mühitin keyfiyyətinə nəzarət prosedurlarının icrası (məsələn, PODRATÇININ yoxlama hesabatlarının yoxlanması və düzəldici tədbirin qeydiyyatı)
- Ədalətli və şəffaf iş təcrübələrinin yerinə yetirilməsi
- Fəaliyyət məlumatlarının hesabat verilməsinin dəqiqliyini və səmərəliliyini yoxlamaq
- Mövcud və yeni aqreqat karxanalarını və qrunnt karxanalarının yoxlanması, çünki onlar Layihə üçün xidmət göstərir. Seçilmiş sahənin davamlılıq ilə bağlı ŞİRKƏTİN ətraf mühit tələblərinə cavab verdiyini və sahə operatorlarının təhlükəsiz iş təcrübələrindən istifadə etdiyini, lazımi icazələrə malik olmasını yoxlamaq və onların işçi heyətini uyğun SƏTƏM təlim və avadanlıqları ilə təmin etmək.

ŞİRKƏT, bütün müəyyən olunan uyğunsuzluqlar və tövsiyələr daxil olan yazılı hesabatı hazırlamaqla aparılan hər bir audit sənədləşdirəcək. İşlərin düzgün icra metodlarını müşahidə edərkən bunlar da qeydə alınacaq.

ƏLAVƏ A – ŞİRKƏTİN SƏTTƏM SİYASƏTİ

Azərbaycan Layihələri İcra Bölümü Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi, Mühafizə və Ətraf Mühitin Qorunması Siyasəti

BP şirkətinin heç bir qəzaya yol verməmək, insanlara heç bir xəsarət yetirməmək və ətraf mühitə heç bir ziyan vurmamaqla bağlı aydın bir öhdəliyi vardır.

Bu məqsədlərə uyğun olaraq Azərbaycan Layihələri İcra Bölümünün (AzLiB) rəhbərliyi ətraf mühitin qorunması və öz işçi heyətinin və fəaliyyət göstərdiyi icmaların sağlamlığı, təhlükəsizliyi və mühafizəsi (SƏTƏM) ilə bağlı öhdəliyə tam sadıqdır.

Bu məqsədlər Azərbaycan Layihələri İcra Bölümünün Əməliyyatlarda mahiyyət etibarlı ilə daha təhlükəsiz, daha sağlam və ekoloji cəhətdən zərərsiz qurğuların tətbiqi ilə bağlı başlıca vəzifəsi üçün olduqca əhəmiyyətlidir.

Bu qeyd edilmiş öhdəliklərə sadıq olmaq, məqsəd və vəzifələrə nall olmaq üçün AzLiB olaraq biz:

- AzLiB-in Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Ətraf Mühitin Qorunması Siyasətinə tabe olmalıyıq
- Konsepsiyanın işlənilib hazırlanması, təfərrüatlı layihələndirmə, maddi-texniki təchizat, tikinti, istismar sınağı, quraşdırma və təhvil vermə mərhələləri daxil olmaqla Əməliyyatların davamlı olaraq inkişaf etdirilməsinə çalışmalıyıq.
- Layihənin bütün işlənilib hazırlanma konsepsiyalarında Mahiyyət Etibarlı ilə Daha Təhlükəsiz Layihələndirmə və Davamlı Olaraq Riskin Azaldılması strategiyasını tətbiq etməliyik.
- BP Qrup şirkətinin gözlənilən nəticələrinə uyğun olaraq texnoloji prosesin təhlükəsizliyi ilə bağlı riskləri müəyyən etməli və qalıq risklərə nəzarət etmək üçün müvafiq təhlükəsiz icra normalarının müəyyənləşdirilməsini təmin etməliyik. Bu icra normaları maddi-texniki təchizat, tikinti və quraşdırma mərhələləri üzrə qorunub saxlanılmalı və istismar sınağı və işə salma mərhələləri zamanı təsdiq edilməlidir.
- Layihələrimizi "ilk növbədə əməyin təhlükəsizliyidir" prinsipi ilə həyata keçirməliyik. Heç bir fəaliyyət elə də vacib deyildir ki, biz SƏTƏM üzrə öz prinsip və qaydalarımıza güzəştə gedə bilək.
- Podratçılarımızda və özümüzdə qəbul edilmiş ciddi, layihə üçün səciyyəvi SƏTƏM Prinsiplərinin, İdarəetmə Sistemlərinin və SƏTƏM Planlarının olmasını təmin etməliyik. Bu sənədlərin mahiyyət və məqsədləri və əsas prinsipləri barədə işçi qüvvəsinə məlumat verilməsini və izah edilməsini təmin etməliyik.
- Hər zaman güclü və aşkar idarəçilik nümayiş etdirməliyik. Rəhbərlik iş sahələrində çalışırlar və idarəçiliyi öz üzərinə götürürlər. İş icra edildikcə onlar işə nəzarət edirlər, işçi qüvvəsi daim onlara müraciət edə bilərlər və onlar da öz növbəsində işçilərin narahatlıqlarını dinləyir və lazım gəldikdə tədbirlər görürlər.
- Qarşımıza işimizin icra keyfiyyətini davamlı olaraq inkişaf etdirməyimizə gətirib çıxaran real, ölçülə bilən, strateji məqsədlər qoymalıyıq.
- Riski Qiymətləndir, Müzakirə Et, Yoxla (RQMY) mərhələlərinin daxil olduğu riskin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi ilə bağlı ciddi bir prosesi həyata keçirməliyik.
- Rəhbər və nəzarətçilərə Əməyin Təhlükəsizliyi üzrə Effektiv İdarəetmə (ƏMEİ), Əməyin Təhlükəsizliyi üzrə Müşahidə Nəticələri və Onların Müzakirəsi (ƏTMNOM) və Davranışın Müsahidəsi üzrə Əməyin Təhlükəsizliyi Sistemi (DMƏTS) prinsiplərinə dair təlim keçməliyik.
- BP-nin və podratçıların işçi qüvvəsi üçün təlimlərin keçirilməsi və onların səriştəsinin qiymətləndirilməsi üçün proqramların tətbiq edilməsini təmin etməliyik.
- Hər bir sahə və ya icra qrupunun AzLiB İşin İcrasına Nəzarət Siyasətinə uyğun gələn İşin İcrasına Nəzarət (İİN) proseduruна həyata keçirməsini təmin etməliyik.
- Layihələrimizin icrası zamanı baş verən qəzaların başlıca səbəblərini (sistem səbəblərini) müəyyənləşdirməli və qəzaların yenidən baş verməsinin qarşısını almaq üçün müvafiq tədbirlər görməliyik.
- Podratçılarımızın Ərzaq Təhlükəsizliyi və İş Yerində Əməyin Təhlükəsizliyi və Gigiyenası Proqramlarını həyata keçirməsini təmin etməliyik
- BP Qrup şirkətində, Əsas Şöbələrdə və Layihənin SƏTƏM İdarəetmə Sistemləri və Planlarının tələbləri üzrə audit keçirməliyik.
- Layihə üçün səciyyəvi olan Ətraf Mühitə və Sosial Sahəyə Təsirin Qiymətləndirilməsi (ƏMSSTQ) sənədlərində qeyd edilmiş öhdəlikləri hamıya bildirməli və bu öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üçün planlara malik olmalıyıq.
- SƏTƏM üzrə icra göstəricilərimizin yüksəldilməsinə bilavasitə töhvə vermiş insanları qiymətləndirməliyik.
- Layihə idarələrində və sahələrində hər kəsin təhlükəli işi dayandırmaq və təhlükəsizlik üçün işdə fasilə etməyin məhz onların öhdəliyi olduğunu dərk etmələrini təmin etməliyik. Biz təhlükəli işi dayandırmaq və təhlükəsizlik üçün işdə fasilə edən ayrı-ayrı şəxsləri dəstəkləməliyik.

Bryus Luberski
Vitse-prezident,
Azərbaycan Layihələri İcra Bölümü
Yanvar, 2010-cu il

ƏLAVƏ B – LAYİHƏNİN ƏTRAF MÜHİT ÜZRƏ STANDARTLARI

1. Ümumi

1.1 Məqsəd

Bu sənədin məqsədi CQBKG Layihəsinin Ətraf Mühit üzrə Kəmiyyət Standartlarını müəyyən etməkdir.

Bu standartlar CQBKG layihəsi müddətində, o cümlədən tikinti, istismar və əməliyyat dövründə tətbiq olunacaq. CQBKG boru kəməri və obyektləri istismara verildikdən sonra, onlar mövcud CQBK sisteminin, o cümlədən mövcud CQBK Ətraf Mühitin İdarə Olunması Sisteminin və onun ətraf mühit üzrə standartlarının bir hissəsini təşkil edəcək.

CQBKG Layihəsi üzrə qəbul olunmuş bu ətraf mühit standartları CQBK üzrə Azərbaycanın Tranzit Əraziyə Malik Ölkə Hökuməti ilə Sazişinin (TƏMÖHS) tələblərinə əsaslanaraq yaranmışdır.

Azərbaycan Hökuməti ilə CQBK iştirakçıları arasında imzalanmış TƏMÖHS CQBK sisteminin hər hansı gələcək genişləndirilməsini əhatə edən və beləliklə də, CQBKG Layihəsi üçün yaranan hüquqi öhdəliklər TƏMÖHS müddəaları Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının müddəaları istisna olmaqla, milli qanunvericiliyin hər hansı uyğun gəlməyən müddəalarını əvəz edir.

TƏMÖHS layihə iştirakçıları üçün boru kəmərlərini layihələşdirən və istismar edən zaman müəyyən standartları tətbiq etmək öhdəliyi yaradır. Yekun olaraq, Azərbaycanda CQBKG layihəsinin tikintisi və əməliyyatının aşağıdakı ətraf mühit standartlarına uyğun olması tələb olunur:

- *həyat amilinə, ətraf mühitə və əmlaka üstünlük verməklə, ətraf mühitə potensial müdaxilələri minimuma endirmək üçün ən yaxşı səyləri etmək*
- *beynəlxalq Təbii Qaz boru kəməri sənayesində əsasən üstünlük təşkil edən standart və təcrübələrə uyğun.*

1.2 İstinadlar

Sənədin Adı
ÜST-nin Havanın Keyfiyyətinə dair Təlimatları, Beynəlxalq Sənəd, 2005-ci il
ÜST Avropa üzrə Havanın Keyfiyyətinə dair Təlimatlar, 2-ci Nəşr, 2000-ci il
BK-nin Havanın Keyfiyyət Standartları üzrə Normalar, 2007-ci il
Aİ-nin Ətraf Havanın Keyfiyyətinə dair Direktiv, 2008/50/AK
BMK-nin Ümumi ƏMSS üzrə Təlimatları, 2008-ci il
ÜST İcmada Səs-küyə dair Təlimatları (1999-cu il)
BS-5228-1;2009: Tikinti və açıq sahələrdə səs-küyə və vibrasiyaya nəzarət üzrə tikinti norma və qaydaları – Hissə 1: Səs-küy
BS-5228-1;2009: Tikinti və açıq sahələrdə səs-küyə və vibrasiyaya nəzarət üzrə tikinti norma və qaydaları – Hissə 2: Vibrasiya
Aİ-nin Şəhər Çirkab Sularının Təmizlənməsi üzrə Direktivi (91/271/AİB)
BK-nin Şəhərin Tullantı Sularının Təmizlənməsi üzrə Normaları (1995-ci il)

Sənədin Adı
BMK-nin ƏMSS Sektoru üzrə Təlimatları: Quruda Neft və Qaz Layihələri, 2007-ci il
Al-nin təmiz suda yaşayan balıqlar üzrə direktivi (2006/44/AK)
Çıklənmiş Torpaq Sahələrinin İdarə olunması üzrə Nümunə Prosedurlar (CR11) (DEFRA və Ətraf Mühit Agentlik, 2004-cü il)
Bərpa Hədəfləri üzrə Metodologiya: Torpaq sahələrinin Çıklənməsi üzrə Hidrogeoloji Risk Qiymətləndirməsi (Ətraf Mühit Agentliyi, 2006-cı il)

1.3 QISALTMALAR VƏ TƏRİFLƏR

İxtisarlər/Qısaltmalar	Təsviri
OBT	Oksigenə Bioloji Tələbat
CO	Karbon Monoksid
OKT	Oksigenə Kimyəvi Tələbat
Al	Avropa İttifaqı
BMK	Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası
NO2	Azot Dioksid
BH	Bərk Hissəcik
SO2	Kükürd Dioksidi
ÜST	Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı
Zn	Sink

1.4 Layihənin Havaya Emissiyalar üzrə Standartları

Tikintidə istifadə olunan və hələ müəyyən olunacaq yandırma avadanlıqları BMK-nin Ümumi ƏMSS Qaydalarındakı müvafiq standartlara cavab verəcək (2007-ci il).

1.5 Layihənin Ətraf Havanın Keyfiyyət Standartları

Cədvəl 1-1: Layihənin Ətraf Havanın Keyfiyyət Standartları

Parametr	Təklif olunan CQBKG Layihəsi üzrə Standart	CQBKG Standartının Mənbəyi
NO ₂	40 _{µg} /m ³ orta illik (insan sağlamlığı) 30 _{µg} /m ³ orta illik (ekosistemlər) ¹ 200 _{µg} /m ³ orta saat	ÜST DB3/BK BK2 ÜST4/DB
Benzin	5 _{µg} /m ³ orta illik	BK2
CO	100,000 _{µg} /m ³ 15 dəqiqə üçün 60,000 _{µg} /m ³ 30 dəqiqə üçün 30,000 _{µg} /m ³ 1 saat üçün 10,000 _{µg} /m ³ maksimum gündəlik orta 8-saat	ÜST4 ÜST4 ÜST4 ÜST4 ÜST4/BK2

Parametr	Təklif olunan CQBKG Layihəsi üzrə Standart	CQBKG Standartının Mənbəyi
BH10	20 _µ g/m ³ orta illik 50 _µ g/m ³ 24-saat orta (ildə 3 gündən çox olmayacaq, 99 prosentil)	ÜST/DB3 ÜST/DB3
BH2.5	10 _µ g/m ³ orta illik 25 _µ g/m ³ 24saat orta	ÜST/DB 3 ÜST/DB3

Qeyd: Mövcud ətraf havanın keyfiyyət səviyyəsinin layihə başlamadan öncə yuxarıdakı standartları keçdiyi müəyyən olunduqda (ola bilsin ki, layihəyə aid olmayan emissiya mənbələrinin törətməsi nəticəsində), layihə onun nəzarətindən kənar amillərə görə bu standartlara cavab verməyə bilər. Bu hallarda, havanın keyfiyyətinə təsir edən layihədən kənar amilləri diqqətdə saxlamaqla, layihə ətraf havanın keyfiyyət səviyyəsini nəzərə alacaq, layihənin havaya emissiyalarını azaltmaq üçün lazımi praktik addımlar atacaq.

İstinad: 1. Ekosistemlər üzrə havanın keyfiyyət məqsədləri 250000-dən çox əhalisi olan ərazidən 20 km-dən çox və 5000 əhalisi olan sənaye mənbələri, magistral yolları və tikilən ərazilərin 5 km-dən artıq hissəsinə tətbiq olunmalıdır.

2 BK-nin Havanın Keyfiyyət Standartları üzrə Normalar 2010-cu il, BK-nin Havanın Keyfiyyət Strategiyası və BK-nin Ətraf Mühit üzrə Agentliyinin H1 Ətraf Mühit Riskinin Qiymətləndirilməsi üzrə Təlimat, Əlavə F, Havaya Emissiyalar

3 ÜST, Havanın Keyfiyyətinə dair Təlimatlar, Beynəlxalq Sənəd, 2005-ci il; BMK-nin ƏMSS üzrə Ümumi Təlimatları (2007-ci il)

4 ÜST Avropa üzrə Havanın Keyfiyyətinə dair Təlimatlar, 2-ci Nəşr, 2000-ci il

Ətraf havanın keyfiyyət standartlarına ətraf mühitdə əhalinin məruz qaldığı yerlərdə nail oluna bilər. Bunlara yaşayış binaları, məktəblər və xəstəxanalar daxildir.

1.5 Layihənin Ətraf Səs-küyə Nəzarəti Standartları

1.5.1 Daimi səs-küy mənbələri

Cədvəl A-2 Layihənin Ətraf səs-küy Standartları (Daimi səs-küy)

Səs-küyün Həddi 1 (reseptorlarda tətbiq olunur)	dB(LAeq) - İnsan qulağının eşitdiyi səs mənbələrinin dəyişkənliyini əks etdirmək üçün istifadə olunan orta qiymət, ölçülmüş davamlı ekvivalent səs təzyiqi səviyyəsi
Sərbəst sahə nominalı (LAr,Tr) ₂ Gündüz vaxtı (07:30-23:30)	50
Sərbəst sahə nominalı (LAr,Tr) _{2,3} Gecə vaxtı (23:00-07:00)	42
Yataq otaqlarının fəsadı (LAmax, fast) gecə (23:00-07:00)	60

Səs-küyün Həddi 1 (reseptorlarda tətbiq olunur)	dB(LAeq) - İnsan qulağının eşitdiyi səs mənbələrinin dəyişkənliyini əks etdirmək üçün istifadə olunan orta qiymət, ölçülmüş davamlı ekvivalent səs təzyiqi səviyyəsi
Boğulmuş dərəcələmə səviyyəsi (LAr,Tr) səs-küyün ötürülməsinin mütləq hədləri keçdiyi yerdə fon səs-küyü 3dB-dən artıq keçmir.	

1 Bu hədlər fəvqəladə və ya gözlənilməz hadisələrə tətbiq olunmur.

2 LAr,Tr = boğulmuş nominal səviyyə, yalnız sahədəki səs-küy və tonun düzəlişi

3 BK-nin təlimatı bunu 45dB(A) fasad səviyyəsi kimi göstərir, davamlı cihazları saxlamaq üçün buna sərbəst sahədə düzəliş olunmuşdur.

İstinad: BMK-nin "ƏMSS üzrə Ümumi Təlimatları", 2007-ci il: Ətraf Mühit, 1.7; BK; IPPC H3 (Hissə 1 və 2) Üfüqi təlimat Qeydi (2002 və 2004-cü illər).

1.5.1.1 Yarımdaimi səs-küy mənbələri

Yuxarıdakı standartlar (Cədvəl 1-2) daimi layihə obyektlərinə tətbiq olunur, tikinti fəaliyyətlərinə deyil. Layihə, müvəqqəti obyektlər olmasına baxmayaraq, istifadə müddəti ərzində daimi səs-küy yarada biləcək tikinti düşərgələrində bu standartlara nail olmağa dair könüllü qərar vermişdir. Məsələn, elektrik generator avadanlıqları düşərgənin işlədiyi müddətdə daimi işləyə bilər. Yuxarıdakı səs-küy standartları tikinti düşərgələrinin yaxınlığında həssas reseptorlara tətbiq olunur. Bu standartlar hər hansı digər tikinti fəaliyyətlərinə tətbiq olunmur.

1.5.2 Müvəqqəti Səs-Küy Mənbələri

Tikinti zamanı səs-küyün yayılması BS5228-1 (2009), E3.3 uyğun olaraq qiymətləndiriləcək. Nümunə Metodu 2: 5dB(A) dəyişikliyi Bu metoddə göstərilirdiyi kimi, aşağıdakı səs-küy standartları bir ay və ya daha çox müddətdə tikintinin səs-küy fəaliyyətlərinə tətbiq olunur.

Tikintinin yaratdığı səs-küy səviyyələri, yalnız tikinti səs-küyündən gündüz vaxtı, axşam vaxtı və gecə vaxtı dövrlərində uyğun olaraq 65 dB, 55 dB və 45 dB LAeq daha aşağı cüzi əhəmiyyətli artım şərti ilə, 5dB və ya yuxarı, tikintidən əvvəlki ətraf səs-küyə qədər artmayacaq.

Lakin səs-küy səviyyələrinin bu səviyyələri keçməsi proqnozlaşdırıldığı halda, proqnozlaşdırılan səs-küy səviyyələrini, səviyyələrin keçəcəyi müddəti və səs-küyün mümkün qədər aşağı olmasını təmin etmək məqsədilə tətbiq olunmuş potensial təsir azaltma tədbirlərini başa düşmək üçün risk qiymətləndirməsi aparılacaq.

1.6 Layihənin Vibrasiya üzrə Standartları

Vibrasiyanın insanlara narahatlıq və binalara zədə vurmaq potensialı var. Layihə Vibrasiyaya nəzarət üzrə 5228-2009 Britaniya Standartı Hissə 2-nin prinsiplərinə riayət etməli və vibrasiyaya insanlar üçün məqbul və aşağıdakı təlimat qiymətlərinə uyğun, binalara zədə vurma ehtimalı olmayan səviyyələrdə nəzarət etməyə çalışacaq:

Cədvəl A-3 Layihənin Vibrasiya Standartları

Standart	Reseptor	Vibrasiya hədləri mms-1 (ppv)
Britaniya Standartı 5228, 2009 - Hissə 2: Səs-küy və vibrasiyaya nəzarət üzrə Tikinti Normaları Tikinti və açıq sahələrdə Vibrasiya	Binalardakı insanlar	1.0 mms-1 yaşayış mühitlərində bu səviyyədə vibrasiyanın narazılığa səbəb olacağı görünür, Lakin sakinlərə əvvəlcədən xəbərdarlıq və izahat verilmişsə, dözümlü bilər. 10 mms-1 Vibrasiyanın bu səviyyəsinə məruz qalma çox qısa müddətdən bir qədər artıq davam etdikdə, dözülməz ola bilər.

Standart	Reseptor	Vibrasiya hədləri mms-1 (ppv)
Britaniya Standartı 5228, 2009 - Hissə 2: Səs-küy və vibrasiyaya nəzarət üzrə Tikinti Normaları Tikinti və açıq sahələrdə Vibrasiya	Armaturlanmamış və ya yüngül karkas konstruksiyalı Yaşayış və ya yüngül kommersiya növlü binalar	Bunlardan yuxarı olduqda, binalara cüzi zədə vura biləcək hədlər: 4 Hz-də 15 mms-1 15 Hz-də 20 mms-1 40 Hz-də 50 mms-1 15 Hz-də 20 mms-1 Və yuxarı artaraq
Daha ətraflı məlumat üçün Britaniya Standartlarına istinad edin		

Qeyd: Layihəyə başlamazdan öncə, mövcud fon titrəyiş səviyyələrinin yuxarıdakı standartları aşdığı müəyyən edildikdə (ola bilsin ki, layihəyə aid olmayan mənbələrin yaratdığı), o zaman layihə onun nəzarətindən kənar amillərə görə bu standartlara cavab verməyə bilər. Belə hallarda layihə, vibrasiyaya məruz qalan layihədən kənar amilləri nəzərə almaqla, vibrasiyanın səviyyələrini nəzərdə tutacaq, layihənin vibrasiya yaratmasını azaltmaq üçün mümkün praktik addımları atacaq.

1.7 Çirkab suların atılması

1.7.1 Sanitar tullantıların atılması üzrə Layihənin Standartları

Bu standartlar təmizlənmiş sanitari atıqlarının səth sularına atılma məntəqəsində tətbiq olunur.

Cədvəl A-4 Sanitar Kanalizasiyanın Boşaldılması üzrə Layihənin Standartları

Parametr	Layihənin Standartı
pH	6-9
Oksigenə Bioloji Tələbat (OBT) (5) (mq/l)	25
Oksigenə Kimyəvi Tələbat (OKT) (mq/l)	125
Azotun ümumi miqdarı (mq/l)	10*
Fosforun ümumi miqdarı (mq/l)	2*
Yağ və sürtkü yağı (mq/l)	10
Asılı bərk hissəciklərin ümumi miqdarı (ABHÜM) (mq/l)	35
Kolikobod bakteriyaları(Ən mümkün rəqəm)/100ml	400
Temperatur	Elmi cəhətdən yaradılmış qarışdırma zonasının kənarında ətraf temperatur 3°C-dən yuxarı artmayacaq

İstinad: BMK-nin "ƏMSS üzrə Ümumi Təlimatları", 2007-ci il: Ətraf Mühit, Bölmə 1.3; İstinad: AB-nin Şəhərin Çirkab Sularının Təmizlənməsi üzrə Təlimatı (1991-ci il) və BK-nin Şəhərin Çirkab Sularının Təmizlənməsi üzrə Normaları (1995-ci il)

*Fosfor və Azot normaları qəbuledici mühitin bataqlıqlaşmaya həssas olub-olmadığını və təhlükəli səviyyələrin həddi aşma biləcəyini müəyyən etmək məqsədi ilə riskin qiymətləndirilməsi nəticələrinə əsaslanaraq, tətbiq olunacaq.

1.7.2 Sənaye Çirkab Sularının Atılması üzrə Layihənin Standartları

Sənaye çirkab sularına bütün emal, sənaye, hidrosınaq və sel suları aiddir (Bölmə 11-də müəyyən olunur). Bu standartlar sənaye çirkab sularının səth sularına atıldığı yerlərdə tətbiq olunur.

Cədvəl A-5 Sənaye Çirkab Sularının Atılması üzrə Layihənin Standartları

Parametr	CQBKG üzrə təklif olunan Standart
pH	6-9
OBT (5) (mq/l)	25
OKT (mq/l)	125
Yağ və sürtkü yağları (mq/l)	10
Karbohidrogen tərkibinin ümumi miqdarı (mq/l)	10
Fenol (mq/l)	0.5
Asılı bərk hissəciklərin ümumi miqdarı (ABHÜM) (mq/l)	35
Sulfidlər (mq/l)	1
Xloridlər (mq/l)	600 mq/l (orta), 1200 mq/L (maksimum) və ya torpağın duzluluğunu 5%-dən çox dəyişmək
Temperatur	Səviyyələr mümkün qədər aşağı olmalıdır və qəbul edən suyun keyfiyyətini əks etdirməlidir. Qəbul edən suyun temperaturunu 1°C-dən artıq dəyişməmək, atılma üçün yuxarı temperatur həddi 40°C-dir
Ağır metallar (ümumi miqdarı) (mq/l)	5

Istinad: Sahildə Neft və Qaz kəmərlərinin Tikintisi üzrə BMK-nin Ətraf Mühit, Sağlamlıq və Əməyin Təhlükəsizliyi üzrə Təlimatları (Aprel 2007-ci il); BK-nin Emal Sektoru üzrə Təlimat Qeydi FHQCTP 1.02

1.7.3 Torpaq sahələrinə atılmalar

Drenajlar yalnız təmizlənmiş sanitariya, sel suları və ya potensial hidrosınaq sularının atılması üçün istifadə olunacaq. Axıntıların torpaq sahələrinə atıldığı bütün vəziyyətlərdə torpağa potensial təsirlər, qrunt suları və səth suları qiymətləndiriləcək. Drenajlar üzrə, axıntının suya çatdığı yerdə Cədvəl A-4 və Cədvəl A-5-də olan standartlar tətbiq olunacaq. Atılmanın su resurslarına cüzi təsirindən çox olmadığına təmin edilməsi iki mərhələli araşdırma tələb edir:

- Birinci halda torpağın fiziki cəhətdən su axınlarını təmin etmə tutumu araşdırılacaq. Çirkab axıntıları yerləşdirmək tutumu baxımından onların xüsusiyyətlərini müəyyən etmək üçün (boş torpaq çat-çat torpağa qarşı) sahədə nümunə çuxurları qazılacaq və üst qatında torpağa suyun sızdırılması aparılacaq.
- İkincisi, ən yaxın qrunt su mənbəyinə potensial təsirləri müəyyən etmək üçün risk qiymətləndirməsi aparılacaq. BK-nin Ətraf Mühit Agentliyi tərəfindən (1.8-də olduğu kimi) tövsiyə olunanlar ilə eyni analitik həll yollarından istifadə edilən üsul tətbiq olunacaq

1.7.4 Layihənin Ətraf Səth Sularının Keyfiyyət Standartları

Ətraf suyun keyfiyyət standartları gündəlik atılmanı qəbul edən səth sularına tətbiq olunur, yəni təmizlənmiş kanalizasiya axıntısı, nəzarət olunan çirkab su axıntıları (tikinti düşərgələrindən, sel suları drenaj sistemlərindən) və hidrosınaq suları (monitorinq proqramı üzrə Əlavə D-yə istinad edin).

Cədvəl A-6: Layihənin Suyun Mənbədə Keyfiyyət Standartları

Parametr	Bölmə	ƏMKS Qızılbalıqlı Sular	ƏMKS Karp balıqlı sular
pH		6-9	6-9
OBT (5)	mq/l	≤ 3	≤ 6

Parametr	Bölmə	ƏMKS Qızılbalıqlı Sular	ƏMKS Karp balıqlı sular
Karbohidrogen tərkibinin ümumi miqdarı		Neft məhsulları aşağıda göstərilən miqdarlarda suyun tərkibində olmayacaq:- Suyun səthində görünən nazik pərdə yaratdıqda və ya su axınları və göllərin yataqlarında örtük yaratdıqda - Balığa aşkar "karbohidrogen" tamı verdikdə - Balıqda zərərli təsirlər yaratdıqda	
Fenollar		Balığın dadına kəskin təsir edən konsentrasiyalarda mövcud olmayacaq	
Asılı bərk hissəciklərin ümumi miqdarı (ABHÜM)	mq/l	≤ 25	≤ 25
Nitritlər (mq/l NO ₂)	mq/l	≤ 0.01	≤ 0.03
Həll olmuş Cu (mis) Suyun güman edilən sərtliyi 100mq/l CaCO ₃	mq/l	≤ 0.04	≤ 0.04
Zn mq/l (suyun güman edilən sərtliyi 100mq/l CaCO ₃)	mq/l	≤ 0.3	≤ 1.0
Həll olunmuş oksigen (mq/l O ₂)	mq/l	Vaxtın 50% ≥ 9, vaxtın 100% ≥ 7	Vaxtın 50% ≥ 8, vaxtın 100% ≥ 5
İonlaşdırılmamış ammonyak mq/l NH ₃	mq/l	≤ 0.005	≤ 0.005
Ammonyakın ümumi miqdarı (mq/l NH ₄)	mq/l	≤ 0.04	≤ 0.2
Xlorun qalıq miqdarı (mq/l HOCl)	mq/l	≤ 0.005	≤ 0.005

*bu standartdan azalmalar mümkündür əgər, misal üçün, istisna olaraq hava və ya təbii zənginləşdirmə baş verərsə.

Qeyd: Layihə başlamazdan öncə mövcud suyun keyfiyyət səviyyələrinin yuxarıdakı standartları keçdiyi müəyyən olunduqda (ola bilsin ki, layihəyə aid olmayan tullama mənbələrindən), o zaman layihə onun nəzarətindən kənar amillərə görə bu standartlara cavab verməyə bilər. Belə hallarda layihə suyun keyfiyyətinə təsir edən layihədən kənar amilləri diqqətdə saxlamaqla, suyun keyfiyyət səviyyələrini nəzərə alacaq, layihənin suya tullantılarını azaltmaq üçün mümkün praktik addımları atacaq. Layihə Cədvəl 1-4 və Cədvəl 1-5-də yuxarıdakı atılma standartlarına riayət etməyə davam edəcək.

İstinad: SB-nin Təmiz Su Balıqları üzrə Təlimatı (2006/44/AK) Qızıl balıqlı Sular – qızıl balıq, ala balıq, xarius və ya ağ balıq kimi növlərə aid olan balıqları saxlayan və ya saxlamaq qabiliyyətində olan sular. Karp sular: Durna balığı, xanı balığı və ankvil balığı kimi karp fəsiləsinə və ya digər növlərə aid olan balıqları saxlayan və ya saxlama qabiliyyəti olan sular. Standartlar uyğun olaraq təbiiq olunacaq (yerüstü su axınlarındakı bir sıra növlərdən asılı olaraq).

1.8 Layihənin Təmizləmə üzrə Standartları

Layihə çirklənmiş torpaqların idarə olunmasının risk qiymətləndirməsi metodunu tətbiq edəcək, yerli reseptorlarda torpağın, səth sularının və ya qrunut sularının çirklənməsinə

potensial təsirləri qiymətləndirəcək. Bu aşağıda müəyyən olunan BK-nin Ətraf Mühit Agentliyinin yanaşması əsasında metodologiyaya riayət edəcək:

- Çıxarılmış Torpaq Sahələrinin İdarə olunması üzrə Nümunə Prosedurları (CR11) (Ətraf Mühit Agentliyi, 2004-cü il)
- Bərpa Hədəfləri üzrə Metodologiya: Torpağın Çıxarılması üzrə Hidrogeoloji Risk Qiymətləndirməsi` (Ətraf Mühit Agentliyi, 2006-cı il).

Bu, çirkləndirici maddələr və reseptor arasında əlaqələr yaratmağa çalışan mənbə-yol-reseptor prinsipinə və sağlamlığa və ya ətraf mühitə zərərin baş verib-verməyəcəyinə əsaslanır. Bu metod müəyyən təmizləmə standartlarını göstərmir, çünki bunlar torpaq/sudan istifadədən və potensial reseptorlara gedən yolların olmasından asılıdır.

Bu metod risk qiymətləndirməsinə pilləli yanaşmanı izləyir, burada birinci pillədə sonrakı daha ətraflı təhlillərə ehtiyac müəyyən olunur və sonrakı risk qiymətləndirməsi pillələrində məlumat tələbləri və təhlillərin kəskinliyi və proqnozlaşdırılan təsire əminlik yaradır.

Risk qiymətləndirməsi sağlamlıq və ya ətraf mühitə riskin olmasını göstərərsə, bərpa planı işlənilib hazırlanacaq. Buraya müxtəlif mənbələrdən olan məlumatlara əsaslanan düzəldici hədəflərin işlənməsi daxil ola bilər, bunlara ÜST təlimatları, Aİ və ya BK-nin standartları və təlimatları və ya lazım gəldikdə, digər milli standartlar və təlimatlar aiddir.

ƏLAVƏ C – AZƏRBAYCANIN ƏTRAF MÜHİT VƏ SOSIAL İDARƏETMƏ İLƏ ƏLAQƏDAR İCAZƏ TƏLƏBLƏRİ

İcazə tələb edən fəaliyyət	İcazənin adı	İcazəni verən orqan/əlaqələndirici tərəf	Müraciət üzrə tələblər	Layihə mərhələsi	Cavabdehlik
Boru kəmərinin və əlaqədar obyektlərin və infrastrukturun tikintisi	ƏMSSTQ təsdiqi	ETSN,	ƏMSTQ	Tikinti öncəsi işlər	ŞİRKƏT
KS üçün torpaq sahəsinin ayrılması	Qərar, razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	Nazirlər Kabineti (NK), torpaq sahibləri, istifadəçilər, dövlət notariusları	Torpaq sahəsinin ayrılması üçün qərar	Tikinti öncəsi işlər	ŞİRKƏT
YÜQ və KS üçün torpaq sahələrinin alınması	Qərar, razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi (DTXK), Rayon icra hakimiyyətləri, daşınmaz əmlak məsələləri üzrə Azərbaycan Respublikası Dövlət Komitəsi, Dövlət notariusları	Torpaq sahələri üzrə statistik məlumatların verilməsi (xəritələr/torpaq sahiblərinin siyahısı, torpağa sahiblik şəhadətnamələri və s.), torpaq sahələrinin əldə olunması üçün icra hakimiyyəti başçılarının qərarları	Tikinti öncəsi işlər	ŞİRKƏT
Müvəqqəti və daimi obyektlər üçün torpaq sahələrinin əldə olunması	Qərar, razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	Torpaq sahibləri, istifadəçilər. Rayon icra hakimiyyətləri	Torpaq sahələri üzrə statistik məlumatların verilməsi (xəritələr/torpaq sahiblərinin siyahısı, torpağa sahiblik şəhadətnamələri və s.), torpaq sahələrinin əldə olunması üçün icra hakimiyyəti başçılarının qərarları	Tikinti öncəsi işlər	PODRATÇI
Əsas su axınları və suvarma kanalının kəşişmələri	ƏMSSTQ və icazə/rəy/şərtlərin əldə olunması	ETSN, Meliorasiya və Su Resursları üzrə Dövlət Komitəsi, müvafiq kanal təşkilatı	Layihənin təsviri, layihələndirmə əsasları, texniki qeyd, ətraflı layihələndirmə	Tikinti öncəsi işlər	PODRATÇI
Kanalın mərkəz xəttinin 100 m-də işlər	İcazə	Müvafiq Kanal təşkilatı, məsələn, Qarabağ Kanalı	Texniki qeyd	Tikinti öncəsi işlər	Kanalın mərkəz xəttinin 100

İcazə tələb edən fəaliyyət	İcazənin adı	İcazəni verən orqan/əlaqələndirici tərəf	Müraciət üzrə tələblər	Layihə mərhələsi	Cavabdehlik
		İstismarı İdarəsi			m-də işlər
Yol kəsişmələri, yeni yolların yenidən qurulması və tikintisi	Ətraflı Layihələndirmənin təsdiqi, Tikinti zamanı Sahibkarlar və əlaqələndirici tərəflər tərəfindən təsdiq olunması və qəbulu	Nəqliyyat Nazirliyinin "Azəryolservis" ASC, Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsi	Layihənin təsviri, layihələndirmə əsasları, texniki qeyd, ətraflı layihələndirmə	Tikinti öncəsi işlər	PODRATÇI
Dəmiryolu kəsişmələri	Ətraflı Layihələndirmənin təsdiqi, Tikinti zamanı Sahibkarlar və əlaqələndirici tərəflərin təsdiq etməsi və qəbulu, icazə/rəy/şərtlərin əldə olunması	Nəqliyyat Nazirliyi (Dəmiryolu İdarəsi)	Layihənin təsviri, layihələndirmə əsasları, texniki qeyd, ətraflı layihələndirmə	Tikinti öncəsi işlər	PODRATÇI
Digər başlıca yeraltı/yerüstü keçidlər	Ətraflı Layihələndirmənin təsdiqi, Tikinti zamanı Sahibkarlar və əlaqələndirici tərəflərin təsdiq etməsi və qəbulu, icazə/rəy/şərtlərin əldə olunması	Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ), AzəriQaz, TUCM (Telekom dövlət kəbelleşdirmə təşkilatı), AzərEnerji, ARDNŞ, Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi, TUCM	Layihənin təsviri, layihələndirmə əsasları, texniki qeyd, ətraflı layihələndirmə	Tikinti öncəsi işlər	PODRATÇI
İri həcmli avadanlıqların hərəkəti	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	Nəqliyyat Polisi, "Azərenerji"	Təsdiq olunacaq	Tikintidən öncə/ Tikinti zamanı	PODRATÇI
Təmizlənmiş kanalizasiya, hidrosınaq suyunun və s. çay, gölə atılması	Mayələrin səth suyu mənbəyinə boşaldılmasının təsdiqi	Fövqəladə Hallar Nazirliyi, Dağ-mədən Nəzarəti Dövlət Agentliyi (Qosqortexnadzor), Səhiyyə Nazirliyi, ETSN, Dövlət Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Komitəsi, Rayon nəzarət orqanları	Miqdarların və atılma məhdudiyyətlərinin texniki hesabata və layihələndirilməsi	Tikintidən öncə	ŞİRKƏT/ PODRATÇI
Hidrosınaq proqramı	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	Fövqəladə Hallar Nazirliyi, Dağ-mədən Nəzarəti Dövlət Agentliyi (Qosqortexnadzor), Səhiyyə Nazirliyi (Gigiyena), ETSN, Dövlət Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Komitəsi, Rayon orqanları	Layihənin təsviri, layihələndirmə əsasları, texniki qeyd, ətraflı layihələndirmə	Tikinti	PODRATÇI
Obyektlərin tikinti	Razılıq/rəy/şərtlərin	Ədliyyə Nazirliyi,	Layihənin	Tikinti	PODRATÇI

İcazə tələb edən fəaliyyət	İcazənin adı	İcazəni verən orqan/əlaqələndirici tərəf	Müraciət üzrə tələblər	Layihə mərhələsi	Cavabdehlik
fəaliyyətləri	əldə olunması	FHN, Dağ-mədən Nəzarəti Dövlət Agentliyi, Yanğın briqadası	təsviri, layihələndirmə əsasları, texniki qeyd, ətraflı layihələndirmə	öncəsi işlər	
Qrunt və ya səth sularının ayrılması	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	FHN, ETSN	Layihənin təsviri, texniki qeyd	Tikinti öncəsi işlər	PODRATÇI
Qaynaq işləri	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	FHN (GGTN)	Təsdiq olunacaq	Tikintidən öncə/ Tikinti zamanı	PODRATÇI
Qaldırma avadanlıqları	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	FHN (GGTN)	Təsdiq olunacaq	Tikintidən öncə/ Tikinti zamanı	PODRATÇI
Təhlükəli malların İdxalı/İxracı, Daşınması, Saxlanması və İstifadəsi	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	FHN (GGTN), Səhiyyə Nazirliyi (Gigiyena), Gömrük, NK	Təsdiq olunacaq	Tikintidən öncə/ Tikinti zamanı	PODRATÇI
Xüsusi növ dərman preparatlarının İdxalı/İxracı	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	Səhiyyə Nazirliyi, Dövlət Gömrük Komitəsi	Təsdiq olunacaq	Tikintidən öncə/ Tikinti zamanı	PODRATÇI
Ölkə içi nəqliyyat – Gürcüstana/Gürcü standan insanlar, materiallar və avadanlıqların daşınması	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	Sərhəd Nəzarət İdarəsi, Dövlət Gömrük Komitəsi	Təsdiq olunacaq	Tikinti	PODRATÇI
İnsanların və yüklərin hava yolu ilə daşınması	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	Azərbaycan Hava Yolları (AZAL)	Təsdiq olunacaq	Tikinti öncəsi/Tikinti zamanı	PODRATÇI
KS-nin hərbi sursatların təmizlənməsi	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	Müdafiə Nazirliyi, ANAMA	Təsdiq olunacaq	Tikinti öncəsi işlər	PODRATÇI
Arxeoloji qazıntılardan əvvəl	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Arxeologiya İnstitutu	Layihənin təsviri, işlərin həcmi, işlərin icra planı	Tikinti öncəsi işlər	PODRATÇI
Ağacların kəsilməsi/çıxarılması (qorunan ağaclar, Meşə fondunun ağacları)	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	Rayon orqanları, ETSN	Layihənin təsviri, texniki qeyd, yerlərin dəyişdirilməsi və əvəz olunması	Tikinti	PODRATÇI
Kommunikasiyalar /tezlikdən istifadə	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi	Təsdiq olunacaq	Tikinti öncəsi işlər	PODRATÇI
Tullantıların yandırılması, təmizlənməsi və	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	ETSN, Bələdiyyələr, Səhiyyə Nazirliyi	Təsdiq olunacaq	Tikinti öncəsi işlər	ŞİRKƏT

İcazə tələb edən fəaliyyət	İcazənin adı	İcazəni verən orqan/əlaqələndirici tərəf	Müraciət üzrə tələblər	Layihə mərhələsi	Cavabdehlik
utilizasiyası					
Çirkab suları Təmizləmə Qurğusu/atılma üzrə təkliflər	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	ETSN, "Azərsu" Dövlət Şirkəti	Layihənin təsviri, layihələndirmənin əsasları, texniki qeyd, ətraflı layihələndirmə, atılma tələbləri və layihə standartlarına uyğunluq	Tikinti öncəsi işlər	PODRATÇI
Tikinti materialının qrunut karxanası/qrunut çuxurlarından çıxarılması	Mineralların Çıxarılmasına icazə	ETSN	Mineralların çıxarılması Layihəsi barədə təfərrüatlar və minerallar üçün ödəniş	Tikinti	PODRATÇI
Havadan və ya yüksək dəqiqlikdə havadan foto çekiliş	Razılıq/rəy/şərtlərin əldə olunması	Müdafiə Nazirliyi	Marşrutun təsviri ilə texniki qeyd	Tikinti öncəsi işlər	PODRATÇI
Qaz sızıntısı və ya emissiyası üzrə fəvqəladə hallara qarşı cavab tədbirləri	Fəvqəladə Hallara Qarşı Cavab Tədbirləri Planının Təsdiqi	ETSN, ARDNŞ, FHN	Fəvqəladə Hallara Qarşı Cavab Tədbirləri Planı	Əməliyyatlar	ŞİRKƏT
Tikinti işləri zamanı nəzarət məqsədilə dövlət orqanları tərəfindən yoxlamalar	Yoxlamalar razılıqlar/şərtlər və müddələrin bir hissəsidir	Əmək Müfəttişliyi – İqtisadi İnkişaf Nazirliyi, ETSN, FHN-nin Tikintidə Təhlükəsizliyə Nəzarət Dövlət Agentliyi və Yanğın Nəzarət Xidməti	Yoxdur	Tikinti	PODRATÇI/ŞİRKƏT
Sənədlər ingilis və Azərbaycan dillərinə tərcümə olunacaq					

ƏLAVƏ D – ƏTRAF MÜHİT VƏ SOSIAL SAHƏ ÜZRƏ HESABAT VƏ MONİTORİNQ TƏLƏBLƏRİ

Cədvəl D1: CQBKG üzrə Ətraf Mühit və Sosial Hesabat üzrə Tələblər

Tədbir	Növü	Hədəf	Şərh	Cavabdeh Tərəf
M1	ƏİG	100%	ŞİRKƏT ilə razılaşdırıldığı kimi, PODRATÇININ audit qrafikinə uyğunluq, yeni təammlanmış auditlərin % planlaşdırılanlara qarşı	PODRATÇI
M2	ƏİG	0	Həlli açıq olan Uyğunsuzluğa dair hesabatların yekun sayı no.	PODRATÇI
R1	ƏİG	0	Göstərilən eroziya xüsusiyyəti ilə uyğunsuzluqların sayı	PODRATÇI
R2	Tədbir	MO	6 aylıq monitoring müddətindən sonra $\geq 20\%$ əldə etməyən KS hissələrinin %	PODRATÇI
R3	ƏİG	0	Qruntun üst qatı və alt qatının idarə olunmasına dair uyğunsuzluqların sayı	PODRATÇI
E1	ƏİG	85%	Yeri dəyişdirilmiş qurğuların % dayanmadan işləməsi	EKOLOJİ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI
W1	Tədbir	MO	Tullantıların ümumi miqdarının faizi olaraq təkrar istifadə və təkrar emal üçün ayrılmış tullantıların nisbəti	PODRATÇI
W2	ƏİG	40%	Təkrar istifadə olunan, emal olunan, sahədə basdırılan tullantıların müqayisəli həcmi	PODRATÇI
W3	ƏİG	0	Tullantıların saxlanması və çəşidlənməsi ilə əlaqədar uyğunsuzluqların sayı	PODRATÇI
W4	ƏİG	0	Tullantıların idarə olunması planı ilə əlaqədar uyğunsuzluqların sayı	PODRATÇI
P1	Tədbir	0	Neft/dizel dağılmalılarının sayı	PODRATÇI
P2	ƏİG	0	Neft/dizelin yerüstü sulara axdılmasının sayı	PODRATÇI
P3	ƏİG	100%	Monitoring proqramı (Planlaşdırılan təammlanmaya qarşı faktiki)	PODRATÇI
P4	ƏİG	95%	Havaya emissiyaların kəmiyyət nisbətinin monitoring Layihənin ətraf mühit və sosial standartlarına uyğun olaraq nəticələnir	PODRATÇI
C5	Tədbir	Yoxdur	İstifadə olunan elektrik enerjisinin kVs və mənbə (məsələn, şəkə, yerli generator)	PODRATÇI
C6	Tədbir	Yoxdur	Nəqliyyat vasitələrinin və avadanlıqların işləməsi üçün sərf olunan yanacaqın litri	PODRATÇI
I1	Tədbir	Yoxdur	Bərpa olunan yollar (km)	PODRATÇI
I2	Tədbir	Yoxdur	Layihələrin hiss olunmayan dərəcədə ABŞ dollarında həcmi (11 istisna olmaqla)	PODRATÇI
G1	Tədbir	Yoxdur	Alınan şikayətlərin sayı (şikayət kateqoriyalarına bölünərək, məsələn, səs-küy, toz, yollara zədə, çay kəşimləri, binalar, su təchizatı və enerji təchizatı və s.)	PODRATÇI
G2	ƏİG	100%	Şikayətlərin cavablandırılma tezliyi (günlər ərzində cavab verilən şikayətlərinin %)	PODRATÇI
G3	ƏİG	100%	Şikayətlərin həll olunma tezliyi (30 gündən az müddətə həll olunan şikayətlərinin %)	PODRATÇI

COBK –nin Azərbaycanda Genişləndirilməsi Layihəsi
Ətraf mühitə və sosial sahəyə təsirin qiymətləndirilməsi
Son variant

Tədbir	Növü	Hədəf	Şərh	Cavabdeh Tərəf
G4	ƏİG	0		PODRATÇI
S1	ƏİG	0	İcmaya narahatlığa görə itirilən günlər (günlərin sayı)	PODRATÇI
S2	Tədbir	%	Layihənin neqliyyat vasitələrinin və ya hadisələrin zərər vurduğu icma üzvlərinin sayı	
Re1	ƏİG	Razılaşdırıldığı kimi	İcmadan qaldırıldığı məsələlər ilə bağlı aparılan Sağlamlıq və Əməyin Təhlükəsizliyinə dair məlumatlandırma iclasları (planlaşdırılana qarşı faktiki)	PODRATÇI
Re2	ƏİG	95%	Ümumi işçilərin faizi kimi yerli məşğulluq (işəgötürmə)	PODRATÇI
Pr1	Tədbir		Planlaşdırılmış təlim fəaliyyətlərinə müvafiq şəkildə heyata keçirilmiş E və S təlimi.	PODRATÇI
L1	ƏİG	0	Alınan materialların ümumi dəyərinin faizi kimi ölkədə satın alınan materialların və xidmətlərin dəyəri	PODRATÇI
CH1	ƏİG	0	Təsdiq olunmayan torpaq sahəsinə məcburi girmə və ya istifadə üzrə iddiaların/şikayətlərin sayı	PODRATÇI
CH2	Tədbir	Yoxdur	Torpağa müdaxilə nəticəsində sahələrə və ya artefaktlara ziyan ilə bağlı Uğunsuzluq hesablarının sayı	PODRATÇI
			Hesabat verilən təsədüfi tapıntıların sayı	PODRATÇI

Cədvəl D2: CQBKG üzrə Ətraf Mühitin Monitorinqi üzrə Tələblər

Mövzu/Müəyyən edən şəxs	Cavabdeh Tərəf	Fealiyyət/Məsələ	Yer	Tezlik	Parametrlər/Vahidlər	Monitorinq Metodologiyası	Şərhlər
1	PODRATÇI	Çirkab Suları Təmizləmə Qurğusun(lar)dan (sanitariya) axıntılarının atılması	Digər çirkab su axınları ilə qarışma və ya bığe qarışmasından önce son təmizlənmədən sonra	Hər həftə	pH OBT (5) (mq/L) OKT (mq/L) Azotun Ümumi Miqdarı (mq/L) Fosforun Ümumi Miqdarı (mq/L) Yağ və sürtgü yağları (mq/L) Asılı Bərk Hissəciklərin Ümumi Miqdarı (ABHÜM) (mq/L) Bağıracaq bakteriyaları (MPN/100 ml) yağ toplayanın temperaturunun vizual monitorinqi	ŞİRKƏTDƏ olan təsdiq edilmiş metodologiyalar – Azərbaycanıda və Gürcüstanda təsdiq olunan laboratoriyalar	CSTQ-nin (çirkab suları təmizləmə qurğusu) işinin monitorinqi sahə avadanlıqlarından istifadə etməklə aparılmalı bilər.
2	PODRATÇI	Nefti su ayırıcıları	Digər çirkab su axınları ilə qarışma və ya bığe qarışmasından önce son təmizlənmədən sonra	Göstərişlərə müvafiq qeydədə	pH OBT (5) (mq/L) OKT (mq/L) Karbonhidrogen Tərkibinin Ümumi Miqdarı (mq/L) Fenollar (mq/L) Asılı Bərk Hissəciklərin Ümumi Miqdarı (ABHÜM) (mq/L) Sulfidlər (mq/L) Ağır Xloridlər (mq/L) Ağır metalların temperaturu (cəmi) (mq/L) Ag, As, Cd, Cr, Cu, Pb, Hg, Ni, V, Zn daxilidir	ŞİRKƏTDƏ olan təsdiq edilmiş metodologiyalar – Azərbaycanıda və Gürcüstanda təsdiq olunan laboratoriyalar	Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının təlimatlarına riayət olunması və 10mq/l neftin və yağın axıdılması
3	PODRATÇI	Suyun Mənbəyində Keyfiyyəti – Səth suları təmizlənen çirkab suların axınlarının atılmasına uyğun	Atılma yerlərindən 100m axın yuxarı və 100m axın aşağı	Davamlı atılmalar üçün aylıq hər hansı atılmadan önce ən azı bir dəfə və dərmi olmayan atılmalar	pH OBT (5) (mq/l) Karbonhidrogen Tərkibinin Ümumi Miqdarı (mq/l) Fenollar (mq/l) Asılı Bərk	ŞİRKƏTDƏ olan təsdiq edilmiş metodologiyalar – Azərbaycanıda və Gürcüstanda təsdiq olunan	Neft məhsulları suyun səthində görünən nəzik perdə yaradan və ya su axınları və göl yataqlarında örtük

Mövzu/Müəyyən edən şəxs	Cavabdeh Tərəf	Fealiyyət/Məsələ	Yer	Tezlik	Parametrlər/Vahidlər	Monitoring Metodologiyası	Şərhlər
4	PODRATÇI	Hidrostatik Sınaq Suyu	Borunun/təmizlənmənin sonunda (yerlərin xüsusi təfsilatları hər bir hidrosınaq dəsti ilə podratçı tərəfindən təklif olunacaq) Şirkət tərəfindən yoxlama və təsdiqə uyğun atılma	Atılmadan öncə və atılma zamanı – teziyin xüsusi detalları, podratçı tərəfindən hər bir hidrosınaq paketi ilə təklif olunacaq yer. ŞİRKƏT tərəfindən yoxlama və təsdiq şərtlə atılma	pH ÖBT (5) (mq/L) OKT (mq/L) Karbohidrogen Tərkibinin Ümumi Miqdarı (mq/L) Fenollar (mq/L) Aşlı Bərk Hissəciklərin Ümumi Miqdarı (ABHÜM) (mq/L) Sulfidlər (mq/L) Xloridlər (mq/L) Temperatur, Fe (mq/L) Ağır metallar (cəmi) (mq/L) (Ag, As, Cd, Cr, Cu, Pb, Hg, Ni, V, Zn daxilidir)	ŞİRKƏTDƏ olan təsdiq edilmiş metodologiyalar – Azərbaycanıda və Gürcüstanda təsdiq olunan laboratoriyalar	Saha təhlillərinə həmçinin daxilidir: Temperatur, ph, do, ABHÜM/bulanıqlıq (göstəris üçün), neft və sürükü yağı, rəng, qoxu, görünən neft və yağ və keçiricilik
5	PODRATÇI	Beton qarışdırma qurğusunun tullantı suları - əgər atılarsa	HƏMÇİNİN: Ən azı 100m axın yuxarı və 100m axın aşağı və digər müxtəlif məsafələr tələb olunarsa, ətraf mühitin vəziyyətinə dair normalar üzrə atılma yerlərinin axını aşağı.	Hər ay	pH Aşılı Bərk Hissəciklərin Ümumi Miqdarı (ABHÜM) (mq/L) Ağır metallar		

Mövzu/Müəyyən edən şəxs	Cavabdeh Tərəf	Fealiyyət/Məsələ	Yer	Tezlik	Parametrlər/Vahidlər	Monitorinq Metodologiyası	Şərhlər
6	PODRATÇI	Su ayırma quyuları	Su ayırma quyuları başa çatdıqdan sonra sınaq nasosla vurulacaq və ətraf mühit parametrlərinə nəzarət olunacaq.	Sınaq nasoslama su ayrılımdan əvvəl baş verir Çirkləndirmə - su ayrılımdan önce və quyunun işlədiyi zaman hər 6 aydan bir monitorinq olunur	Təkrar doldurma sürətini və davamlı ayırma tutumlarını müəyyən etmək üçün Sınaq Nasoslama Çirkləndirmə:- pH, Keçiricilik, DO, Bulanıqlılıq, ABHÜM, Bağıracaq bakteriyalarının ümumi miqdarı və E-Coli, OBT5, OKT, TKÜM (Bioloji növü müəyyən olunub); PAK, Ağır metallar, TBÜK (tez buxarlanan üzvi karbon)		Öhdəlik 15-04, X6-01
7	PODRATÇI	Artıq çöküntülər ilə axıntılar (xəndək suları, hidrosınaq suları, açıq sahələrdən axanlar)	Atılma məntəqələrində və 200m axın aşağı	Atılma zamanı	Çöküntünün tərkibi – Bulanıqlılıq	Vizual və Səhə Sınaqları	
Hava							
1	PODRATÇI	Tozun yatırılmasının effektivliyi	İş sahələri, giriş yolları	Vizual olaraq gündəlik	Tozlu şəraitlərin vizual identifikasiyası	Vizual	
2	PODRATÇI	Nəqliyyat vasitələri və avadanlıqların texniki xidmət	İş sahələri, giriş yolları	Vizual	Qara tullantıların vizual identifikasiyası	Vizual	

Mövzu/Müəyyən edən şəxs	Cavabdeh Tərəf	Fəaliyyət/Məsələ	Yer	Tezlik	Parametrlər/Vahidlər	Monitoring Metodologiyası	Şərhlər
3	PODRATÇI	proqramının effektivliyi Düşərgə Generatorlarından boru qazları emissiyaları	Tikinti Düşərgələri	İşə salınanda və bundan sonra rüblük	Layihənin hazırladığı etibarlı Texniki şəhadətnamə • Azot Oksidi (NOx), Karbon Monoksidi (CO) Kükürd dioksidi (SO2) bərk hissəciklər (PM) Metan (CH4) Karbon dioksidi (CO2)	ŞİRKƏT ilə razılaşdırılmış emissiyaların intensivliyindən istifadə etməklə hesablanan PODRATÇI BMK-nin SƏTƏM üzrə Təlimatlarında, Ümumi, 2007-ci il Cədvəl 1.1.2- Kiçik Yandırma Obyektlərinin Emissiyaları üzrə Təlimatlardakı normalara uyğunluğu nümayiş etdirmək üçün bacca emissiyalarının sınağını aparacaq.	
4	ŞİRKƏT	Ətraf Havanın Keyfiyyətinin Monitoringi	Tikinti Düşərgələri (Sərhəd Hasarı və küleyin sürəti ilə yuxarı və aşağı hərəkət edən ən yaxın reseptorlar)	Tikintidən əvvəl və tikinti zamanı	• Rüblük	ŞİRKƏTIN təsdiq etdiyi laboratoriyada ISO/BS standartlarına uyğun olaraq diffuziya sobasının borusu üzrə metodologiya	
Səs-küylü							
1	PODRATÇI	Düşərgə/Boru anbarı/beton	Tikinti Düşərgəsinin Beton qarışdırma	Qurğunun işə düşməsindən önce;	dB(A); L _{Am} ax, fast (Gündüz və Gecə)	BS7445-2-yə uyğun olaraq səs-	

Mövzu/Müəyyən edən şəxs	Cavabdeh Tərəf	Fəaliyyət/Məsələ	Yer	Tezlik	Parametrlər/Vahidlər	Monitoring Metodologiyası	Şərhlər
2	PODRATÇI	qarırdırma qurğusu(Müvəqqəti Obyektlər)	Qurğusu	qurğunun işlədiyi müddət aylıq; qeyri-adi əməliyyatlar zamanı; şikayətlər alındıqda	vaxtında Monitoring) layihənin ətraf mühit standartlarına əsasən müqayisəsinə imkan vermək üçün	küyun faktiki ölçülməsi; BS EN 61672-1; BS EN 61260; BS60942-ye uyğun olaraq kalibrlənmiş ölçmə cihazları.	
2	PODRATÇI	Fəaliyyətlər ilə bağlı Tikinti/İstismar zamanı səs-küy	İş sahələri: Qurğunun tikinti sahələri; KS-də Tünel çəkmə işləri	Bir aydan uzun olarsa, fəaliyyət zamanı ən azı bir dəfə; şikayətlər alındıqda	dB(A): LAmaz, fast (Gündüz və Gece vaxtında Monitoring) layihənin ətraf mühit standartlarına əsasən müqayisəsinə imkan vermək üçün	BS7445-2:1991-ə uyğun olaraq səs-küyün faktiki ölçülməsi; BS EN 61672-1; BS EN 61260; BS60942-ə uyğun olaraq kalibrlənmiş ölçmə cihazları.	
Vibrasiya							
1	PODRATÇI	Tikintidən yaranan vibrasiyalar	Nümunə Yerləri, o cümlədən kəndlər	Fəaliyyət zamanı seçiyəvi yerlərdə ən azı bir dəfə və müxtəlif nəqliyyat vasitələri/fəaliyyət növlərinə əsasən vibrasiyanın səviyyəsini proqnozlaşdırmaq üçün kifayət qədər	mms-1 (ppv)	BS5228-2 (2009)-də olan təlimata uyğun olaraq	
Eroziya və Çöküntülərin Qarşısının Alınması							
1	PODRATÇI	Eroziyanın aşkar olunması və təmizlənməsi	Təmizlənmiş və hamalanmış erozilər	Həftəlik və proqnozlaşdırılan güclü firtinalardan əvvəl və güclü yağışlar və firtinalardan sonra	Mümkün eroziya olan erozilər	ŞİRKƏT tərəfindən yoxlama və təsdiq olunma şərti ilə Podratçı tərəfindən təklif olunacaq	
2	PODRATÇI	Çayın	Bütün çay kəsişmələri	Hər həftə	Asılı hissəciklərin	Çirklənmə	Podratçı təmin

Mövzu/Müəyyən edən şəxs	Cavabdeh Tərəf	Fealiyyət/Məsələ	Yer	Tezlik	Parametrlər/Vahidlər	Monitoring Metodologiyası	Şərhlər
		çökdürülməsi			çökdürülməsi prosesinin vizual monitorinqi	şeylərin vizual və tədqiqat sübutu	edəcək ki, çay kəşimlərində çökdürülmə prosesinə nəzarət effektivdir və çökdürülmə çay suyunda görünür.
Grunt							
1	PODRATÇI	Neft/Kimyəvi dağlımaları	Neft dağılma yerlərində	Hər bir hal üzrə tələb olunduğu kimi	(1)axıntılar/sızıntıların məlumat verilən sayı/halları (2) Dağılmış mayenin yığılması vasitələrinin istifadə edildiyi vaxtların sayı (neft hopdurucuları, sızmaları tutma qurğuları və dənəvər maddələr) (3) quruntun çirkləndirici maddələrə görə analizi. Ağır metallar, TKÜM, TBÜK, YUUK (yarı-uçucu üzvi karbon) (dağılmanın növündən asılı olaraq uyğun olaraq)	Çirklənmiş Torpaq Sahələrinin İdarə olunması üzrə Nümunə Prosedurları (CR11) (DEFRA (BK-in Ətraf Mühit, Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı üzrə Nazirliyi) və Ətraf Mühit Agentliyi, 2004-cü il) Düzəldici Hədəflər üzrə Metodologiya: Torpaq sahəsinin Çirklənməsi üzrə Hidrogeoloji Risk Qiymətləndirilməsi (Ətraf Mühit Agentliyi, 2006-cı il).	
Çirklənmənin Qarşısının Alınması							
1	Bütün Podratçılar	Yanacaq/kimyəvi izolyasiya sistemlərinin tamlığı	Yanacaq və kimyəvi maddələrin saxlanması sahələri İş sahələri	Hər ay	Vizual	Aşağıdakılar üzrə vizual yoxlama: (a) ilkin qoruyucu örtükdə deliklər və ya tökmə delikləri	

Mövzu/Müəyyən edən şəxs	Cavabdeh Tərəf	Fealiyyət/Məsələ	Yer	Tezlik	Parametrlər/Vahidlər	Monitoring Metodologiyası	Şərhlər
Bərpa 1	PODRATÇI	Torpağın üst qatının qorunması	Torpağın üst qatını saxlama sahələri	Hər ay	Aşağıdakıların vizual müşahidəsi: (1) sahədən ayrılan ehtiyat sahəsi (2) ehtiyat sahənin hündürlüyü (2-3m) (3) ehtiyat sahənin enişi (<45 dərəcədən böyük eniş)	Vizual Podratçı tərəfindən təklif olunmalı və Şirkət tərəfindən təsdiq olunacaq	
2	PODRATÇI	Torpağın alt qatının Bərpası	KS və Müvəqqəti Sahələr	Bərpa işləri zamanı bir dəfə; ən azı hər 100 m-də	Əgər torpağın üst qatı 6 aydan çox saxlanılsa, aerob şəraitlər müşahidə olunacaq. Anaerob şəraitlər inkişaf edərsə, əl ilə aerasiya aparılacaq.	Konuslu penetrometr	
Tullantı 1	PODRATÇI	Tullantı Saxlama yeri; Qatışıqların ayrılması; Yüklənməsi və daşınması	KS; Obyektin Tikinti Sahəsi; Müvəqqəti Ərazilər; Tikinti Düşərgəsi TTS, MTTs; Tullantıların kənarlaşdırılması yerləri;	Həftəlik Yoxlamalar; Aylıq tullantı auditi	Qatışıqların ayrılması halları; tullantılar üzrə sənədlər, o cümlədən izləmə qeydləri; gediş-gəliş nəqliyyatı; TTS-nin	Vizual	

Mövzu/Müəyyən edən şəxs	Cavabdeh Tərəf	Fealiyyət/Məsələ	Yer	Tezlik	Parametrlər/Vahidlər	Monitoring Metodologiyası	Şərhlər
İşə götürmə							
1	PODRATÇI	Kadrların seçim prosedurları, Yerli Komponent	Yoxdur	Hər ay	İdarə olunması, təlim; PODratçının iş göstəriciləri Yerli komponent rəqəmləri; İşə götürmə üzrə qeydlər; İşçilər ilə müsahibələr	Yoxdur	

ƏLAVƏ E – TİKİNTİ ÖNCƏSİ ARAŞDIRMALAR VƏ FƏALİYYƏTLƏR

Cədvəl E1: CQBKG üzrə tikinti öncəsi araşdırmalar və fəaliyyətlər

CQBKG Məsələsi	CQBKG İst.	Əsas Mövzu	Cavabdeh Tərəf	CQBKG üzrə ÖHDƏLİK (TƏSİRƏZALTIMA TƏDBİRİ)
A1	1-05	Geologiya və Geomorfologiya	PODRATÇI	İstifadədən öncə ehtimal edilən üçüncü təbəqələrin torpaq qatları və/yaxud tullantı torpağın boşaldıldığı quyularda ekoloji təftiş keçiriləcək. Daha sonra Şirkətin müvafiq saydığı hallarda vaxtaşırı təftişlər keçiriləcək.
A3	4-12	Qrunt və Torpağın Vəziyyəti	PODRATÇI	Tikinti podratçı (podratçıları) eroziya ilə mübarizə və çöküntülərə nəzarət tədbirləri, eləcə də çay kəsişmələrində işlərə başlamazdan əvvəl bərpa üçün planları özündə əks etdirən işlərin aparılması üsuluna dair plan hazırlayacaq.
A4	4-15	Qrunt və Torpağın Vəziyyəti	PODRATÇI	Boru kəməri marşrutu boyunca üst torpaq qatının qalınlığını ölçmək və götürüləcək torpaq qatının qalınlığını müəyyən etmək məqsədilə tikinti işlərinə başlamazdan əvvəl (qrunt nümunəsi əsasında) torpaq-qrunt tədqiqatları aparılacaq.
A4	4-22	Torpaq və yer şəraiti	PODRATÇI	Müəyyən edilmiş düşərgə sahələrində və boru anbarı sahələrində torpaq-qrunt tədqiqatları aparılacaq.
A6	6-01	Qrunt və Torpağın Vəziyyəti	PODRATÇI	Vizual çirklənmənin ilkin tədqiqatı aparılmışdır və tikinti işlərinə başlamazdan əvvəl, düşərgə və boru anbarı sahələrini daxil etmək üçün bu iş təkrar görülməlidir.
A6	6-02	Qrunt və Torpağın Vəziyyəti	PODRATÇI	Səth çirklənməsi məlum olan bütün sahələr (layihənin əhatə dairəsində) tikinti işləri başlamazdan əvvəl təmizlənməlidir.
A1	9.02	Qrunt və Torpağın Vəziyyəti	PODRATÇI	Alt torpaq qatı üçün bütün mümkün utilizasiya sahələri və planları qəbul edilməzdən əvvəl həmin planların mümkün ətraf mühit və sosial təsirlərinin qiymətləndirilməsi aparılacaq.
A11	11-01	Səth suyu	PODRATÇI	Yerüstü su kəsişmələrinin tikintisi axın aşağı istifadəçiləri və onların çay suyu təchizatına ehtiyaclarını müəyyən etməklə, çay axınının kəsilməsinə minimal təsirləri təmin etməyə çalışacaq.
A11	11-03	Səth suyu	PODRATÇI	Əgər müvəqqəti bənd çəkilməsi tələb olunarsa, axının dayandırılma müddətini azaltmaq üçün işin planlaşdırılması və axınları saxlamaq üçün ətrafda nasosa ehtiyac olmasını müəyyən etmək məqsədilə, tikinti qabağı texniki, sosial və ətraf mühitə baxış aparılacaq.
A13	13-05	Səth suyu	PODRATÇI	Podratçı aprel-iyun ayları arasında (daxil olmaqla) tikiləcəyi planlaşdırılan hər hansı açıq üsullu əsas su axını keçidlərinin daşqın riskinin qiymətləndirilməsini aparacaq. Bu, daşqın baş verdiyi halda ətraf mühitə, sosial sahəyə, sağlamlığa və əməyin təhlükəsizliyinə potensial təsirləri müəyyən edəcək, hər hansı potensial riskləri və onun təsirlərini azaltmaq məqsədilə, fəvqəladə hallarda fəaliyyət planlarını təklif edəcək.

CQBKG Məsələsi	CQBKG İst.	Əsas Mövzu	Cavabdeh Tərəf	CQBKG üzrə ÖHDƏLİK (TƏSİRƏAZALTMA TƏDBİRİ)
A15	15-01	İnfrastruktur və Xidmətlər	PODRATÇI	Yeraltı suların qazintısı və götürülməsi üçün bütün lazımi icazələr/razılıqlar tikinti və ya məişətdə istifadə üçün su götürülməzdən əvvəl əldə olunacaq. Yeraltı sulardan boru kəmərinin hidrosınağının aparılması üçün istifadə olunmayacaq.
A15	15-03	Səth suyu	PODRATÇI	Suyun ayrılmasından əvvəl və ayırma zamanı çayın axını qiymətləndiriləcək; su ayrılmasının səviyyəsi Podratçının çayın axını ilə aşağı istifadəçilər haqda əldə edəcəyi məlumatları nəzərə almaqla müəyyən olunacaq.
A15	15-04	Qrunt suları	PODRATÇI	Qazma quyusu tamamlandıqdan sonra, hidravlik sınaq üçün nasosla vurulacaq, hidravlik keçiriciliyi və quyunun təsir radiusu kimi susaxlama xüsusiyyətləri ilə birlikdə möhkəm və dayanıqlı material (qrunt kütləsi) müəyyən ediləcək.
A15	15-09	Qrunt suları	PODRATÇI	Əgər qrunt suları müvəqqəti obyektlərdə Layihədə istifadə üçün istər yeni, istər də mövcud quyulardan çıxarılsa, təminatın Layihə standartlarına cavab verdiyini təsdiqləmək və digər məlum istifadəçilərə mənfi təsirlərə malik olmadığına əminlik məqsədilə suyun keyfiyyəti və davamlılığı müntəzəm şəkildə monitorinq ediləcək.
A17	17-14	Landşaft	PODRATÇI	Giriş yollarının, tikinti düşərgələrinin, avadanlıq yığılan sahələrin, dəmiryolu yüklərini boşaltma sahələrinin və KS-də hər hansı spesifik xüsusiyyətlərin vəziyyəti, bərpa işləri haqqında məlumat vermək üçün, tikintidən əvvəl qeydə alınacaq.
A17	17-18	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	Tikinti öncəsi tədqiqatlar aprel və may ayları arasında sahədə mövcud olan bitki və heyvanlar aləmi ilə bağlı, sahə üzrə səciyyəvi olan yumşaldıcı tədbirlərin həyata keçirilməsi zərurətini müəyyən etmək üçün boru anbarı və düşərgə yerlərində, həmçinin və yaxınlıqda yerləşən və təsirə məruz qala bilən hər hansı su axarlarında həyata keçiriləcək.
A18	18-05	Ekologiya	PODRATÇI	Podratçı bütün qurğu və avadanlıqların istifadəçi ölkəyə çatdırılmasından əvvəl, onların mümkün dərəcədə işçi vəziyyətdə, torpaq və bitki materialından təmiz olduğuna əminlik məqsədilə, təftiş edəcək və yuyacaq.
A19	19-07	İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyi	PODRATÇI/ŞİRKƏT/EKOLOJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI	Bütün sürücülərə təhlükəsizlik, ətraf mühit və sosial sahəyə təsirlər barədə maarifləndirmə təlimi keçiriləcək; əgər zəruri olarsa, sürücülük qabiliyyəti və peşəkarlıq səviyyəsi əlavə təlimlə qiymətləndiriləcək və yoxlanılacaq.
A19	19-10	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	Şirkət ən mühüm sahələr üçün səciyyəvi sahə Ekoloji İdarəetmə Planlarını işləyib hazırlayacaq. Podratçı planların tələblərini səciyyəvi sahə üçün işlərin aparılması üsuluna dair planlara daxil edəcək.

CQBKG Məsələsi	CQBKG İst.	Əsas Mövzu	Cavabdeh Tərəf	CQBKG üzrə ÖHDƏLİK (TƏSİRƏZALTIMA TƏDBİRİ)
A19	19-11a	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	Şirkət KS-ni və hər hansı digər sahəni bitkilər kəsilməzdən və torpağın üst qatı çıxarılmazdan əvvəl yoxlayacaq və IUCN Qırmızı Siyahısına və ya Azərbaycan Qırmızı Kitabına daxil edilmiş növlərin olmasını müəyyən edəcək.
A19	19-11b	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	KS-də və ya müvəqqəti iş sahələrində yuvalama mövsümündən (iyul-sentyabr ayları) kənar hər hansı UCN Qırmızı Siyahısına və ya Azərbaycan Qırmızı Kitabına daxil edilmiş növlər aşkar edilərsə, onlar KS-dən təhlükəsiz məsafəyə köçürüləcək və sahə üçün səciyyəvi ekoloji idarəetmə planlarına uyğun yaşayış üçün müvafiq sahəyə buraxılacaq.
A19	19-11c	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	KS-də və ya müvəqqəti iş sahələrində qış yuxusuna getmə mövsümündə (oktyabr-mart ayları) hər hansı qış yuxusuna getmiş UCN Qırmızı Siyahısına və ya Azərbaycan Qırmızı Kitabına daxil edilmiş növlər aşkar edilərsə, onlar sahə üçün səciyyəvi ekoloji idarəetmə planlarına uyğun KS-dən təhlükəsiz məsafəyə yeni qış yuxusu sahəsinə köçürüləcək.
A19	19-11d	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	KS-də və ya digər iş sahələrində yuva salmış UCN Qırmızı Siyahısına və ya Azərbaycan Qırmızı Kitabına daxil edilmiş növlər aşkar edilərsə, Şirkət bu növlərin köçürülə biləcəyinə və ya balalama dövrü başa çatana və gənc balalar yuvadan uçana qədər burada saxlanmalı olmasına dair qərar qəbul edilənə qədər sahəyə toxunulmayacaq.
A19	19-12a	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	KS-də və iş sahələrində becərilən və becərilməyən torpaqların faktiki yeri tikinti öncəsi aparılan tədqiqat zamanı müəyyən ediləcək. Tədqiqat tikintidən bir il əvvəl başa çatdırılacaq.
A19	19-12b	Ekologiya	PODRATÇI	Becərilməyən və torpağın üst qatı Aprel və İyul aylarında (bu aylar daxil olmaqla) çıxarılan torpaqlarda bitki örtüyü torpaq qatı çıxarılmazdan əvvəl - Avqust və Mart aylarında torpağa yaxın kəsiləcək ki, quşlar və heyvanlar burada yuvalamasın.
A19	19.13a	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	Aprel-iyul (iyul daxil olmaqla) aylarında salınması planlaşdırılan çay keçidlərində sahilə yuva salan heyvanların aşkarlanması üçün araşdırma aparılacaq. Araşdırma tikintidən qabaqki ilin aprel və sentyabr ayları arasında həyata keçiriləcək. Bu, əsasən IUCN və AQK-na düşən növlərin axtarılması məqsədi ilə aparılacaq ki, ura aşağıdakılar daxil ola bilər: Adi su samuru (Lutra lutra), Avropa safsarı (Vormela peregusna), Zaqafqaziya təlxəsi (Elaphe hohenerkeri), Oxlu Kirpi (Hystrix indica) və yuva quran quşlar

CQBG Məsələsi	CQBG İst.	Əsas Mövzu	Cavabdeh Tərəf	CQBG üzrə ÖHDƏLİK (TƏSİRƏZALTIMA TƏDBİRİ)
A19	19-13b	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	Tikinti öncəsi aparılan tədqiqat zamanı bu su hövzələrində IUCN Qırmızı Siyahısına və ya Azərbaycan Qırmızı Kitabına daxil edilmiş quşlar və ya digər heyvanlar aşkar edilərsə, tikinti zamanı bu ərazidə məskunlaşmanın qarşısını almaq üçün tədbirlər görülməlidir.
A19	19-14	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	Aprel-iyul (daxil olmaqla) ayları arasında tikilən bütün açıq üsullu və ya su axını keçidləri, yaxud nəqliyyatın keçid keçidləri kürütökmə dövründə olan və ya Qırmızı kitaba düşmüş növlərin olma ehtimalı əsasında Şirkət tərəfindən yoxlanacaq, əgər hər hansı belə növə rast gəlinərsə, o yuxarı axın istiqamətində uyğun yerə köçürülməlidir.
A24	24-05	Havanın Keyfiyyəti	ŞİRKƏT	İcmalarla Əlaqələr üzrə məsul şəxslər bal istehsalı mövsümünə qədər boru kəmərinə və tikinti obyektinə, tikinti düşərgəsinə, boruların anbar sahələrinə və ya giriş yollarına 300 metr məsafədə (radiusda) yerləşən hər hansı arıçının arı pətəklərini müəyyən edir. Bu arıçılardan öz arı pətəklərini (həm səyyar həm də stasionar arı pətəkləri) mövsüm üçün marşrutdan müvafiq məsafəyə (ən azı 300 metrə) köçürmələri xahiş olunacaq.
A24	24-12	Havanın Keyfiyyəti	PODRATÇI	Müvəqqəti iş sahələrinə ən yaxın məsafədə yerləşən yaşayış binaları müəyyən ediləcək və hər hansı yaşayış binası ora tikinti ərzində yaranan tozun nəzərdə tutulan orta və ya yüksək təsirinə məruz qalacaq qədər çox yaxındırsa, X8-04 öhdəlikləri yerinə yetiriləcək.
A25	25-13	Vibrasiya	PODRATÇI	Podratçı vibrasiyaya həssas olan sahələri müəyyən edərək ağır avadanlığın hərəkətindən əvvəl və hərəkəti zamanı vibrasiyaya nəzarət təfərrüatı ilə birlikdə Çirklənmənin Qarşısının Alınması Planına daxil ediləcək. Növbəti tədbirlər vibrasiyanın monitorinqi nəticələrindən asılı olacaq.
A26	25-14	Vibrasiya	PODRATÇI	Tikintidən əvvəl KS-nin və ya giriş yollarının bilavasitə yaxınlığında yerləşən binaların xarici vəziyyətini qeydə almaq üçün tədqiqat aparılacaq; bu dəymiş zərərin ödənilməsi tələbi irəli sürüldüyü halda, ilkin sübutları təmin ediləcək.
A25	25-20	Səs-küy	PODRATÇI	Müvəqqəti iş sahələrinə ən yaxın məsafədə yerləşən yaşayış binaları müəyyən ediləcək və yaşayış binaları ora tikinti ərzində yaranan tozun nəzərdə tutulan orta və ya yüksək təsirinə məruz qalacaq qədər çox yaxındırsa, 25.09, X9.03 və X9.04 öhdəlikləri yerinə yetiriləcək.
A27	27-01	Mədəni irs	ŞİRKƏT və PODRATÇI	Proqressiv qiymətləndirmə və tikinti təsirlərinin yumşaldılması üçün beş mərhələli strategiyayı əhatə edən Mədəni İrsin İdarə Olunması Planı həyata keçiriləcək.

CQBG Məsələsi	CQBG İst.	Əsas Mövzu	Cavabdeh Tərəf	CQBG üzrə ÖHDƏLİK (TƏSİRƏZALTIMA TƏDBİRİ)
A27	27-02	Mədəni irs	ŞİRKƏT	Mədəni irsə mümkün təsir sahələri yoxlanılacaq və tikintidən əvvəl zəruri olan hər hansı qazıntılar aparılacaq.
A27	27-04	Mədəni irs	ŞİRKƏT	Məlum arxeoloji sahələrin qiymətləndirilməsi və qeydə alınması üçün tikinti öncəsi aparılmış işlər Mədəniyyət Nazirliyi ilə razılaşdırılacaq.
A28	28-07	İqtisadiyyat, İş, Bacarıqlar və Yaşayış Vasitələri	PODRATÇI	Aydın yazılmış vəzifəni təsvir edən təlimatlar işə qəbuldan əvvəl təmin ediləcək və hər bir vəzifə üçün tələb olunan bacarıqları izah edəcək.
A28	28-08	İqtisadiyyat, İş, Bacarıqlar və Yaşayış Vasitələri	ŞİRKƏT və PODRATÇI	İcmalarla Əlaqələr üzrə məsul şəxslər işə qəbul zamanı üstünlüyün LTMQI-lərə verilməsinə, etnik mənsubiyyətlə bağlı ayrı-seçkiliyə yol verilməməsinə təmin etmək üçün monitoring aparacaqlar.
A29	29-03	İqtisadiyyat, İş, Bacarıqlar və Yaşayış Vasitələri	PODRATÇI və ŞİRKƏT	Müvafiq kommersiya söylərini nəzərə alaraq, uyğun olduqda, layihə malların və xidmətlərin məhz Azərbaycan daxilində satın alınmasına çalışacaq və belə satınalmalara nəzarət edəcək.
A30	30-08	İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyi	PODRATÇI	Podratçı tərəfindən təyin olunmuş İcma ilə Əlaqələr üzrə məsul şəxsləri (İƏMŞ) təhlükəsizliyə dair məlumatlandırma təlimində iştirak edəcək və ya onu yerli uşaqlara və onların valideynlərinə və/yaxud onların müəllimlərinə çatdıracaq.
A30	30-23	İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyi	PODRATÇI	Kəmər sahəsi və CQBG boru kəməri və hər hansı əlavə müvəqqəti iş yerləri tədqiq ediləcək və yerləşmə sahəsi müəyyən ediləcək (məs, işarələnmə və zəruri olduğu yerdə, hasarlanma). Podratçıdan təyin edilmiş işçi zonasından çıxmaq tələb olunacaq.
A30	31-02	İcmanın Sağlamlığı və Təhlükəsizliyi	PODRATÇI	Layihənin giriş yolları boyunca xəstəxanalar və digər tibb müəssisələri kimi həssas reseptorların müəyyən edilməsi üçün riskin qiymətləndirilməsi aparılacaq. Layihə bu obyektlərə giriş- çıxışın Layihə fəaliyyətləri ilə məhdudlaşdırılmadığını, yaxud alternativ girişin yerində və işlək vəziyyətdə olduğunu, bununla bağlı məsələlərin xəstəxananın və ya klinikanın işçiləri ilə razılaşdırıldığını təmin edəcək.
A32	32-01	Torpaq Sahəsinə Sahiblik və İstifadə	ŞİRKƏT və PODRATÇI	Layihə torpaq sahələrinə girişi məhdudlaşdırmazdan əvvəl yerli hakimiyyət orqanları, torpaq sahibləri və torpaq istifadəçiləri, o cümlədən heyvandarlıqla məşğul olan fermerlər ilə məsləhətləşmələr aparacaq və müvəqqəti hasarlamaların zəruri olub-olmadığını müəyyən edəcək.

CQBKG Məsələsi	CQBKG İst.	Əsas Mövzu	Cavabdeh Tərəf	CQBKG üzrə ÖHDƏLİK (TƏSİRƏZALTIMA TƏDBİRİ)
A32	32-04	Torpaq Sahəsinə Sahiblik və İstifadə	PODRATÇI	Layihə ilə bağlı fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi səbəbindən istifadəsi mümkün olmayan mal-qara üçün nəzərdə tutulan nohur və xırda sularlarının əvəzlənməsi təmin ediləcək. Belə əvəzlənmə mal-qara sahiblərinin təmsilçiləri və çobanlarla razılaşdırılacaq növdə və yerdə olacaq.
A32	32-05	Torpaq Sahəsinə Sahiblik və İstifadə	PODRATÇI və ŞİRKƏT	Şirkətin Torpaq sahələrinin əldə olunması qrupu, ətraf mühit məsələləri üzrə təmsilçisi və tikinti podratçıları tikinti dövrü ərzində istifadə edilən bütün torpaqların əvvəlki sahibi/istifadəçisi ilə birlikdə çıxış yoxlaması həyata keçirəcəklər.
A32	32-07	Torpaq Sahəsinə Sahiblik və İstifadə	ŞİRKƏT və PODRATÇI	Layihə torpaq sahiblərini/istifadəçilərini layihənin istifadə etdiyi torpaq sahəsinə təkrar tətbiq edilən hər hansı məhdudiyətlər barədə məlumatlandıracaq.
A32	32-17	Torpaq Sahəsinə Sahiblik və İstifadə	ŞİRKƏT və PODRATÇI	Layihə hər hansı çobanların tikinti ərazilərindən otlaq sahəsi kimi istifadə edib-etmədiyini müəyyənləşdirəcək və tikinti dövrü ərzində onlarla mümkün məhdudiyətlər barədə məsləhətləşmələr aparılacaq.
A33	33-03	İqtisadiyyat, İş, Bacarıqlar və Yaşayış Vasitələri	ŞİRKƏT və PODRATÇI	İcmalarla əlaqə qrupları tikintidən əvvəl, tikinti dövrü ərzində və tikintidən sonra yerli icmalarla daimi qarşılıqlı əlaqə saxlayacaq.
A33	33-04	İqtisadiyyat, İş, Bacarıqlar və Yaşayış Vasitələri	PODRATÇI	İşçilərin Davranış Kodeksi hazırlanacaq və işə götürülən işçilərə və düşərgə sakinlərinə işçinin işə girişlə bağlı tanışlıq təlimi zamanı təqdim ediləcək.
A32	33-19	Torpaq Sahəsinə Sahiblik və İstifadə	PODRATÇI	Torpaq istifadəçiləri və yerli icmaların nümayəndələrinin Kəmərsahəsi boyunca giriş imkanı əldə etmək tələblərini müəyyən etmək üçün onlarla məsləhətləşmələr aparılacaq.
A35	35-01	İnfrastruktur və Xidmətlər	PODRATÇI	Podratçı üçüncü tərəfin xidmətlərinin bütövlüyünün qorunması ilə bağlı tədbirləri özündə əks etdirən və xidmət operatoru üçün məqbul olan İşlərin Aparılma Üsuluna dair Planını hazırlayacaq.
A35	35-03	İnfrastruktur və Xidmətlər	PODRATÇI	Xidmətlərin istiqamətlərinin hər hansı planlaşdırılmış dəyişdirilməsi barədə yerli hakimiyyət orqanlarına və təsirə məruz qalmış icmalara işlərin başlamasına ən azı 72 saat qalmış məlumat veriləcək.
A35	35-05	İnfrastruktur və Xidmətlər	PODRATÇI	Suvarma və drenaj sistemlərinin araşdırmaları onların yerini və vəziyyətini müəyyən etmək üçün tikintidən əvvəl aparılacaq
A35	35-09	İnfrastruktur və Xidmətlər	PODRATÇI	Hazırlıq işləri üzrə müqavilələr, o cümlədən bərpa işləri üzrə tələblər üçüncü tərəfin mülkiyyətinə təsir edən işlərə başlamazdan öncə razılaşdırılacaq.
A37	37-17	Hərəkət və Nəqliyyat	PODRATÇI	Layihə tərəfindən müəyyən olunan sahələrdə tikintiyə başlamadan əvvəl yolun vəziyyəti tədqiq ediləcək.

CQBKG Məsələsi	CQBKG İst.	Əsas Mövzu	Cavabdeh Tərəf	CQBKG üzrə ÖHDƏLİK (TƏSİRƏZALTIMA TƏDBİRİ)
A37	37-20	Hərəkət və Nəqliyyat	PODRATÇI	Seçilməzdən əvvəl bütün yeni yollar üçün çoxplanlı qiymətləndirmə aparılacaq.
A37	X16-01	Hərəkət və Nəqliyyat	PODRATÇI	Ağstafa düşərgəsində, Variant 3, giriş yolunda keçid yerləri inşa ediləcək.
A37	X16-03	Hərəkət və Nəqliyyat	PODRATÇI	Saloğlu dəmir yolu qolunda və yükboşaltma sahəsində mövcud giriş yolu genişləndiriləcək və ya mövcud istifadəçilərə alternativ giriş yolu təmin ediləcək.
A32	39-01	Torpaq Sahəsinə Sahiblik və İstifadə	PODRATÇI	Hər hansı əlavə torpağın alınması tələb olunarsa, müvafiq orqanlarla məsləhət aparılacaq və müvafiq icazə və razılıqlar alınacaq.
A32	41-02	Torpaq Sahəsinə Sahiblik və İstifadə	PODRATÇI	ƏMSSTQ təqdim olunduqdan sonra əlavə torpaq sahəsinə ehtiyac müəyyən olunarsa, sahə qiymətləndirilmələri (ekologiya, mədəni irs, sosial sahə, eroziya riski, su resursları nəzərə alınaraq) yerinə yetiriləcək.
A32	39-03	Torpaq Sahəsinə Sahiblik və İstifadə	PODRATÇI	ƏMSSTQ-də təsvir olunandan kənar hər hansı əlavə torpaq sahəsinin istifadə olunması lazım gələrsə, Layihə tərəfindən ətraf mühit və sosial qiymətləndirmə hazırlanacaq, onun miqyası təklif olunan fəaliyyətlərdən və sahənin həssaslıq səviyyəsindən asılı olacaq.
A17	D5-045	Ekologiya	PODRATÇI	Tikinti zamanı toxunulmamalı üçüncü tərəf xidmətləri və həssas reseptorlar (məsələn, mədəni irs obyektləri və ya saxlanmalı olan xüsusi ağac növləri) nişanlanacaq
A23	D12-06	Səth suyu	ŞİRKƏT	Hər bir iri çay keçidinin sahəyə xas layihələndirməsi olacaq ki, o maksimum axın səviyyəsini (1:200 ildə yağıntı düşməsi), çöküntülərin hərəkətini araşdırma nümunələri, çay yatağının relyefindəki gözlənilən dəyişikliklər və yandan eroziyanın proqnozlaşdırılan dərəcəsini nəzərə alsın.
A8	8-05	Ekologiya	PODRATÇI/EKOL OJİ İDARƏETMƏ üzrə PODRATÇI	KS-də və ya müvəqqəti iş sahələrində Meşə fonduna aid hər hansı ağacı kəsmək üçün ETSN-dən müvafiq icazə almaq lazımdır. Meşə fondu sahələrinin yeri ETSN ilə məsləhətləşmə ilə müəyyən ediləcək.
A30	X5-17	Səth suyu	ŞİRKƏT	Çayın hidroloji qiymətləndirməsi əsasında boru kəmərinin quraşdırılma dərinliyi və boru kəmərinin mərkəzi ox xəttindən məsafəsi müəyyən edəcək sahə üçün səciyyəvi açıq kəsmə üsulu ilə keçidlərin layihəsi hazırlanacaq, boru kəmərinin tamlığını qorumaq üçün mühafizə işlərinin zəruriliyi nəzərdə tutulacaq.
A8	X5-19	Səth suyu	ŞİRKƏT	CQBKG layihəsi Həsənsuda suyun götürülməsinin hələ də mövcud olduğunu müəyyən edəcək və əgər belədirsə, hər hansı təsirin mümkün olduğunu nəzərdən keçirəcək və azaltma tədbirlərinin lazım olub-olmadığını müəyyən etmək barədə razılıq əldə edəcək.

CQBKG Məsələsi	CQBKG İst.	Əsas Mövzu	Cavabdeh Tərəf	CQBKG üzrə ÖHDƏLİK (TƏSİR AZALTMA TƏDBİRİ)
A17	X7-21a	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	Əgər Kürəkçay, Gəncəçay, Qoşqarçay, Zəyəmçay, Əsrikçay, Tovuzçay, Həsənsu və ya Kürdədədə süni sahil və ya yataq bərkitmə tədbirləri tələb olunarsa, bu halda Podratçı tərəfindən mümkün təsirlərin (məskunlaşma sahələrinin birləşməsi daxil olmaqla) qiymətləndirilməsi aparılacaq və hər hansı azaltma tədbirləri görülməlidir.
A19	X7-23	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	KS-də Kamilla Süsənlə (İris camillae Grossh) məşğul olacaq sahə üçün səciyyəvi ətraf mühitin idarə edilməsi planı hazırlanacaq. Bu, bitkilər gözlə görünə bilən olduqda, yəni, aprel və may ayları arasında bitkilərin çiçəkləmə fazasında və ya ondan sonra tamamlanacaq.
A17	X7-28a	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	Şirkət tikinti öncəsi ilin ən məqsədəuyğun vaxtında (ümumiyyətlə, mövsümdən asılı olaraq aprel və may aylarında) müəyyən edilmiş yerlərdə tədqiqat apararaq hər hansı Qırmızı Kitaba salınmış bitkiləri təyin edəcək.
A17	X7-28b	Ekologiya	PODRATÇI	KS-də və ya iş sahələrində tikinti öncəsi aparılmış tədqiqatlarda aşkar edilmiş Qırmızı Kitab bitkilərini idarə etmək üçün sahə üçün səciyyəvi ətraf mühitin idarə edilməsi planı hazırlanacaq. Bu, bitkilər gözlə görünə bilən olduqda, yəni növlərdən asılı olaraq aprel və may ayları arasında, bitkilərin çiçəkləmə fazasında və ya ondan sonra həyata keçiriləcək.
A17	X7-32	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	Şirkət tikinti öncəsi tədqiqat (aprel və may aylarında, mövsümdən asılı olaraq) apararaq Kəmər sahəsi və ya KG0 - KG35 arasında işçi sahələrdə itikənarlı süsən (İris acutiloba) bitkisinin mövcudluğunun müəyyən edilməsini nəzərdə tutacaq və sahə üçün səciyyəvi ətraf mühitin idarə edilməsi planı hazırlanacaq. Bu, bitkilər gözlə görünə bilən olduqda, yəni aprel və may ayları arasında, bitkilərin çiçəkləmə fazasında və ya ondan sonra həyata keçiriləcək.
A17	X7-33a	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	KG321 - KG322.9 , KG335 - KG336.4, KG342 - KG346, KG346.1 - KG351, KG359 - KG370 və KG383 - KG390 arasında toxumlar eyni məskunlaşma arealından, yerli ərazidə mümkün olduğu yerdə və mümkün olan dərəcədə toplanacaq və Kəmər sahəsində bərpa zamanı yenidən əkiləcək.
A17	X7-37	Ekologiya	EKOLOJİ İDARƏ ETMƏ ÜZRƏ PODRATÇI	Qış miqrasiyası zamanı ceyranlara potensial təsiri azaltmaq məqsədilə sahə üzrə müvafiq tədbirlərə olan tələbatı müəyyən etmək üçün KG250-250-də noyabr və fevral arasında tikintiqabağı tədqiqat işləri aparılacaq.

CQBKG Məsələsi	CQBKG İst.	Əsas Mövzu	Cavabdeh Tərəf	CQBKG üzrə ÖHDƏLİK (TƏSİRƏZALTIMA TƏDBİRİ)
A25	X9-03	Səs-küy	PODRATÇI	Məqsədəuyğun və mümkün olduğu hallarda sahənin ümumi planı KG-172-də bağlayıcı siyirtmə sahəsində səs-küylü avadanlığın səs-küyün həssas reseptorlara təsirlərinin əhəmiyyətli olduğu evlərdən, düşərgə və boru anbar sahələrindən uzaqda yerləşdirmək üçün hazırlanacaq.
A25	X9-04	Səs-küy	PODRATÇI	Qiymətləndirmə və ilkin səs-küy səviyyəsi ilə bağlı tədqiqat yaşayış məntəqələrindən, məktəb və ya xəstəxanalar kimi digər həssas reseptorlardan 450m məsafədə yerləşən hər hansı düşərgə və boru anbarı sahəsində, eləcə də təklif olunan CQBKG marşrutunun yaşayış məskənlərinə yaxın sahələrdən keçdiyi yerlərdə (KG62.2, KG104-KG108, KG116-KG120, KG121-KG125, KG287-KG289); və KG21 və KG172-də bağlayıcı siyirtmə sahəsində tikinti işlərinə başlamazdan əvvəl həyata keçirilməlidir.
A25	X9-05	Səs-küy	PODRATÇI	Mövcud binalardan və yaşayış yerlərindən aralıda yeni giriş yolu inşa ediləcək.

ƏLAVƏ F – VAXTLA MƏHDUDLAŞAN EKOLOJİ ÖHDƏLİKLƏR

ƏMSSTQ prosesinin bir hissəsi kimi aparılmış ekoloji tədqiqatların nəticəsi əsasında ilkin mövsümi həssaslıq cədvəli hazırlanmışdır. Cədvəllərdə CQBKG boru kəmərinin tikintisi zamanı yaranan məhdudiyyətləri və tələb olunan tədbirləri qeyd olunur; bu cədvəl məqsədilə aşağıdakı cavab kateqoriyaları müəyyən edilmişdir:

	Verilmiş vaxt ərzində tamamlanması mümkün olmayan tədbir və fəaliyyətlər
	Verilmiş vaxt ərzində tamamlanması tələb olunan tədbir və fəaliyyətlər üçün optimal vaxt müddəti

Hər bir halda cavab tədbiri tələblərə uyğunlaşdırılmış və ya müşayiətedici qabaqlayıcı tədbir vasitəsilə genişləndirilmişdir. Cədvəldə verilmiş cavablar, məhdudiyyətlər və tədbirlər ekoloji mövsümliliklə əlaqədar hər hansı səciyyəvi həssaslığı azaltmaq məqsədini güdən tələblərdir.

Əksər hallarda podratçının iş üsullarının və proqramlarının son variantını hazırlamadan əvvəl tikintidən əvvəl ekoloji tədqiqatların aparılması tələb olunacaq. Tədqiqatlar boru kəməri sahəsində (KS) və onun yaxınlığında mövcud olan ekoloji ehtiyatların və onların dinamikasının başa düşülməsini təkmilləşdirmək və müvafiq tədbirlərin təyin edilməsi üçün əsasın təşkilini nəzərdə tutur. Bəzi hallarda tədqiqatlar tikinti işlərini həssas dövrlərdən kənar vaxta planlaşdırma zərurətini irəli sürəcək, digər hallarda KS-nin azaldılmasından növlərin yuvalama mövsümündən kənar vaxtda bitki örtüyünün təmizlənməsinə qədər müxtəlif variantlar təklif edəcək. Tədqiqatın KS daxilində mövsümi həssas fəaliyyətlərin olmadığını göstərdiyi hallar da ola bilər; belə şəraitdə bu məsələ ilə bağlı daha heç bir əlavə tədbir tələb olunmayacaq.

Qeyd etmək lazımdır ki, tikintidən əvvəl aparılan tədqiqatlar özü-özlüyündə mövsümi amillərlə məhdudlaşır. Məsələn, bitkilərin tədqiqi əsasən yazda və yayın əvvəlində daha səmərəli olur, çünki bu zaman bitkilərin çiçəkləməsi növlərin müəyyən edilməsini asanlaşdırır. Təklif edilən tədqiqat proqramlarının və iş həcmının hər biri tədqiqatdan əvvəl ŞİRKƏT tərəfindən nəzərdən keçiriləcək.

CQBKG Layihəsinin ekoloji fərziyyələrinin tənzimlənməsi zamanı bir sıra prinsipləri nəzərə almaq tələb olunur.

Birinci, ayrı-ayrı növlərin ölkə üçün səciyyəvi ekologiyası (o cümlədən cütləşmə mövsümü, qış yuxusuna getmə adəti və s.) tam başa düşülməyə bilər və nəzərəcarpacaq dərəcədə tədqiq edilməmişdir. Bu qeyri-müəyyənliyin idarə edilməsi Layihənin tikintidən əvvəl və tikinti mərhələlərində əsas problemləri təmsil edəcək.

İkincisi, ƏMSSTQ prosesinin bir hissəsi kimi aparılmış ekoloji tədqiqatlar boru kəməri marşrutu boyunca rast gəlinən nümunələri və onların məskunlaşma sahələrini anlamaq və əsas ehtiyatlara dəyər biləcək mümkün təsirləri azaltmaq üçün strategiyaları hazırlamaq məqsədi güdür. Əsas sahələrdə tikintidən əvvəl aparılacaq daha təfərrüatlı tədqiqatlar ƏMSSTQ zamanı yerinə yetiriləcək yüksək səviyyəli tədqiqata yardım edəcək. Bu məqsədlə, tikintidən əvvəlki tədqiqatlarda aşkar edilmiş məsələlər tikinti proqramının erkən mərhələlərində tətbiq ediləcək bir sıra qərarların qəbul edilməsi ilə nəticələniləcək. Ona görə də, tədqiqatların aparılması zamanı müvafiq mütəxəssislərin cəlb edilməsi və səmərəli və məqsəduyğun qabaqlayıcı tədbirlərin hazırlanması çox vacibdir.

Üçüncüsü, ekoloji məsələlər boru kəmərinin tikintisinə təsir edən əsas amillər olduğu üçün tikinti mərhələsində, xüsusilə, marşrutun həssas bölmələrində davamlı ekoloji məsləhətlər tələb olunacaq. PODRATÇIDAN mövcud məsləhətlərlə sahədə qərar qəbuluna yardım etmək və məsələlərin həllini təklif etmək və ekoloji ehtiyatlara dəyər təsiri azaltmaq üçün

müvafiq cavab tədbirinin hazırlandığını nümayiş etdirmək tələb olunacaq. PODRATÇININ Ekoloji Tədbirlər Planında tikinti prosesinin gündəlik gedişinə ekoloji məsələlərin daxil edilməsi mexanizmi aydın göstəriləcək və bu plan təftiş və nəzarət ediləcək.

Sonda tikinti müddətində ekoloji məsələlərin idarə edilməsinə ehtiyatla yanaşma tələb olunacaq. Bu, LAYİHƏNİN bütün cəhətlərinin, qeyri-müəyyənlikləri tikinti mərhələsində qarşıya çıxma biləcək hər hansı yeni məlumatların daxil edilməsinə imkan verəcək şəkildə idarə edilməsini tələb edir.

Cədvəl F1: Vaxtla məhdudlaşan ekoloji öhdəliklər

Öhdəlik №	Yeri	Öhdəliyin xülasəsi ⁷	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
Planlaşdırma və sahənin hazırlanması														
D5.045	ƏMSSTQ zamanı müəyyən edilmiş səciyyəvi yerlər	Tikinti zamanı yan keçilməsi tələb olunan Mövcud üçüncü tərəf xətlərinin və həssas reseptorların qeydi												
Tikintidən bir il əvvəl														
17-18	Bütün düşərgə və boru anbarı sahələri və su hövzələri	Su hövzələrində, boru anbarı sahələrində və düşərgələrdə tikintidən qabaq tədqiqat												
19.12a	KS və iş sahələrində əkilən və əkilməyən torpaqların faktiki yerini və sahəsini müəyyən etmə	Tikintidən qabaq tədqiqat												
19-12b	Əkilməyən torpaqlarda aprel-iyul aylarında tikiləcək hər hansı hissə.	KS və iş sahələri bölmələrində bitki örtüyünü 5sm hündürlükdə kəsmə												
19-13a	Bütün açıq kəsmə üsulu ilə keçilən və avtomobil keçidlərinin quraşdırıldığı qapalı üsulla keçilən su hövzələri	Sahildə yuvalayan faunanın tədqiqi												
19-13b	Bütün açıq kəsmə üsulu ilə keçilən və avtomobil keçidlərinin təklif edildiyi qapalı üsulla keçilən su hövzələri	Hər hansı sahildə yuvalayan IUCN və QK növlərinin KS və iş sahələrindən çıxarılması												

⁷ Bu mətn öhdəlik mətninin nəqlidir. Yalnız öhdəlik mətni hüquqi baxımdan məcburi sayılır və işlərə başlamazdan əvvəl ona istinad edilməlidir.

Öhdəlik №	Yeri	Öhdəliyin xülasəsi ⁷	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
X7.23	KG345 - KG347	Sahə üçün səciyyəvi ekoloji idarəetmə planı - <i>Iris camillae</i>												
X7.28a	KG254-256, KG321 - KG322.9, KG33.54 - KG336.4, KG342 - KG346, KG346.1 - KG351, KG359 - KG370 və KG383 - KG390	Tikintidən əvvəl QK bitki növlərinin tədqiqi												
X7.28b	KG254-256, KG321 - KG322.9, KG33.54 - KG336.4, KG342 - KG346, KG346.1 - KG351, KG359 - KG370 və KG383 - KG390	QB bitki növlərinə dair sahə üçün səciyyəvi ekoloji plan												
X7.32	KG0 - KG35	Tikintidən əvvəl <i>Iris acutiloba</i> tədqiqi və sahə üçün səciyyəvi ekoloji plan												
X7-34	KG120-KG124, KG120-KG124, KG284-KG286-də binalar və ya iri ağaclar	Yarasaların tədqiqindən sonra onların azaldılması tədbiri nəzərdən keçiriləcək												
X7-37	KG205 - 250	KG205-KG250-də noyabr - fevral aylarında (bu aylar daxil olmaqla) aparılan tikinti öncəsi tədqiqatlar qış miqrasiyası zamanı ceyranlara dəyə biləcək mümkün təsiri azaltmaq üçün lazım olan hər hansı təsirazaltma tədbirlərini müəyyən edəcək.												
Tikintidən düz əvvəl														
19-11a	Bütün marşrut	Tikintidən əvvəl IUCN Qırmızı Siyahısı və ya Azərbaycanın Qırmızı Kitab növlərinin yoxlanması												
19.14	Suda-quruda yaşayanların çoxalması üçün əlverişli olan bütün çay	Bu müddətdə tikilən çay keçidlərində suda-quruda yaşayanların kürüləməsinə yoxlama												

Öhdəlik №	Yeri	Öhdəliyin xülasəsi ⁷	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
	keçidləri													
X7.30	Kürəkçay (KG221), Gəncəçay (KG240), Qoşqarçay (KG261), Şəmkiçay (KG277), Zəyəmçay (KG303), Əsrikçay (KG323), Tovuzçay (KG324), Həsənsu (KG345) və Qurudərə (KG369)	Kürütökmə mövsümündə hər hansı keçid tikilərsə, orada balıqların kürü tökməsini yoxlama												
Tikinti														
19-11b	IUCN Qırmızı Siyahısı və ya Azərbaycanın Qırmızı Kitab növlərinin aşkar edildiyi bütün yerlər	Balalamayan və ya qış yuxusuna getməmiş bütün IUCN Qırmızı Siyahısı və ya Azərbaycanın Qırmızı Kitab növlərinin KS-dən köçürülməsi												
19-11c	IUCN Qırmızı Siyahısı və ya Azərbaycanın Qırmızı Kitab növlərinin aşkar edildiyi bütün yerlər	Qış yuxusuna getmiş bütün IUCN Qırmızı Siyahısı və ya Azərbaycanın Qırmızı Kitab növlərinin KS-dən köçürülməsi												
19-11d	IUCN Qırmızı Siyahısı və ya Azərbaycanın Qırmızı Kitab növlərinin aşkar edildiyi bütün yerlər	Balalayan IUCN Qırmızı Siyahısı və ya Azərbaycanın Qırmızı Kitab növlərini narahat etməməyə çalışma												
X7.30	Kürəkçay (KG221), Gəncəçay (KG240), Qoşqarçay (KG261), Şəmkiçay (KG277), Zəyəmçay (KG303), Əsrikçay (KG323), Tovuzçay	Balıqların kürü tökdüyü dövrdə çay keçidlərini tikməməyə çalışma												

Öhdəlik №	Yeri	Öhdəliyin xülasəsi ⁷	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
	(KG324), Həsənsu (KG345) və Qurudərə (KG369)													
Bərpa və İstismar														
X7-21b	KG221, KG240, KG261, KG277, KG303, KG323, KG324, KG345, KG370	Balıqların kürü tökdüyü dövrdə çay yatağı və ya çay sahillərinin möhkəmlənməsi işlərini aparmamağa çalışma												
X7.33a	KG321 - KG 322, KG335 - KG336, KG338 - KG342, KG342.5 - KG347.4, KG355 - KG370 və KG383 - KG390	Qonşu məskunlaşma sahələrindən toxumun toplanaraq KS-də əkilməsi												
X7.29	KG237	Korçayda qamışlığın bərpası												
Yoxlama və monitoring														
17.08	Bütün marşrut	Hər hansı itirilmiş ağacların yerinə yenisinin əkilməsi												